

Segurtasun Nazionalaren Urteko Txostena

2023

PRESIDENCIA
DEL GOBIERNO

Segurtasun
Nazionalaren
Urteko Txostena
2023

Traducción al Euskera: Delegación del Gobierno en la Comunidad Autónoma del País Vasco

Catálogo de publicaciones de la Administración General del Estado
<https://cpage.mpr.gob.es>

Edita:

© Autor y editor,

NIPO (edición on-line): 143-24-028-4
Fecha de edición: Marzo 2024

Segurtasun Nazionalaren Urteko Txostena 2023

Gobernuko Lehendakartzaren Kabineteko Segurtasun Nazionalako Sailak egin du txosten hau, Segurtasun Nazionalako Kontseiluaren Idazkaritza Teknikoa eta Lan Iraunkorreko Organoa den aldetik, eta honako hauek parte hartu dute: Kanpo Arazoetako, Europar Batasuneko eta Lankidetzako Ministerioa; Lehendakaritza, Justizia eta Gorteekiko Harremanetarako Ministerioa; Defentsa Ministerioa; Ogasun Ministerioa; Barne Ministerioa; Garraio eta Mugikortasun Iraunkorreko Ministerioa; Lan eta Gizarte Ekonomia Ministerioa; Industria eta Turismo Ministerioa; Nekazaritza, Arrantza eta Elikadura Ministerioa; Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko Ministerioa; Trantsizio Ekologikorako Ministerioa eta Erronka Demografikoa; Ekonomia, Enpresa eta Merkataritza Ministerioa; Osasun Ministerioa; Zientzia, Berrikuntza eta Unibertsitate Ministerioa; Inklusio, Gizarte Segurantzaren eta Migrazio Ministerioa; Eraldaketa Digitalerako eta Funtzio Publikorako Ministerioa eta Inteligentzia Zentro Nazionala. Segurtasun Nazionalako Kontseiluak 2024ko martxoaren 19ko bileran onartu zuen txostena.

SARRERA

SARRERA.....	9
SEGURTASUN NAZIONALAREN ARRISKUAK ETA MEHATXUAK.....	15
TENTSIO ESTRATEGIKOA ETA ESKUALDEKOA	17
TERRORISMOA ETA INDARKERIAZKO ERRADIKALIZAZIOA	43
EPIDEMIAK ETA PANDEMIAK	59
AZPIEGITURA KRITIKOEN AURKAKO MEHATXUAK	71
LARRIALDIK ETA KATASTROFEAK	81
ESPIOITZA ETA KANPOTIKO INJERENTZIAK	95
DESINFOMAZIO-KANPANIAK	101
ZIBERESPAZIOAREN KALTEBERATASUNA.....	111
ITSAS ESPAZIOAREN KALTEBERATASUNA	131
ZAURGARRITASUN AEROESPAZIALA	147
EZEGONKORTASUN EKONOMIKOA ETA FINANTZARIOA.....	159
KRIMEN ANTOLATUA ETA DELIKUENTZIA LARRIA	175
MIGRAZIO-FLUXU IRREGULARRAK.....	187
AHULTASUN ENERGETIKOA.....	199
SUNTSIPEN MASIBOKO ARMAK UGARITZEA	217
KLIMA-ALDAKETAREN ETA NATURA-INGURUNEAREN DEGRADAZIOAREN ONDORIOAK	227
ARRISKUEN ANALISIA 2023	243
SEGURTASUN NAZIONALAREN KULTURA.....	259
SEGURTASUN NAZIONALEKO KULTURA-PLANA GARATZEA	261
GLOSARIO.....	271

SARRERA

2023an, tentsio estrategikoak lehen maila hartu du berriro. 2022an Errusiak Ukraina inbaditu zuenean hasitako gerrari Gazako gatazka berria gehitu behar zaio, urriaren 7an Hamasek Israeli egindako eraso terroristak eragindakoa. Gatazkak eskualdearen nahaste handiagoa ekar dezakeenez, eta krisi humanitario larriak 30.000 pertsona baino gehiago hil dituenaz, nazioarteko ahaleginak su-etena lortzera bideratu ditu.

Afrikan ere ezegonkortasuna handitzen ari da. Nigerrek eta Gabonek azken urteetan estatu-kolpea jasan duten herrialdeen zerrendarekin bat egin dute 2023an. Sahelen segurtasun falta nagusi denez, Mali edo Txad bezalako herrialdeetan indarkeria agertzen da eta Sudanen gerra zibila, klima aldaketaren ondorioekin eta egoera ekonomiko defizitarioarekin batera, eskualdea Segurtasun Nazionalerako kezka-egoera bihurtzen dute. Gainera, Sahelen eta Ekialde Hurbilean dagoen ezegonkortasunak ingurune jihadistak mobilizatzen lagun lezake, eta erradikalizazio-prozesuak eta balizko eraso terroristak eragin.

Tentsio hau nazioarteko esparru zatikatu batean islatzen da, non multilateralismoa eta nazioarteko erakundeak eraginkortasuna eta presentzia galtzen ari diren. Hala, 2023an zehar handitu egin da armamentua kontrolatzeko nazioarteko arkitekturaren higadura, ez ugaritzea eta armagabetzea.

Era berean, azpiegitura kritikoen segurtasunak eta babesak garrantzi berezia hartzen du ezegonkortasun geopolitikoko testuinguru batean, non gero eta gertakari eta eraso hibrido gehiago ikusten diren. Ildo horretan, azpimarratzekoak dira urpeko azpiegitura kritikoak, 2022an Nordstream gasbideari eraso ondoren, 2023an beste gertakari batzuk izan dituztenak. Finlandia eta Estonia lotzen dituen gasbide baten eta Suedia eta Estoniaren arteko urpeko datu-kable baten aurkako erasoak dira adibide aipagarrienak. Era berean, Itsaso Gorrian gertatu diren erasoek, nazioarteko merkataritzarentzat eta itsas trafikoarentzat mehatxu larria izateaz gain, arriskuan jartzen dituzte Asiatik mendebalderako datu-trafikoaren % 80 igarotzen den eremu bateko itsaspeko kableak.

Tentsio globalen ondorioz, desinformazio-kanpainen zabalkundea areagotzen ari da, eta narratiba antiozidentalak eta antieuroparrak areagotzen. Adimen artifizial sortzailea erronka gehigarria da mehatxu honi aurre egiteko orduan, bereziki kaltegarria hauteskunde-testuinguruetan. Baina, gainera, eragina izaten ari da beste esparru batzuetan, hala nola krimen antolatuan, non irudiak sortzeak eragina izan dezakeen, ez delitu-metodoetan bakarrik, baita jazarpenean eta prozedura kriminalean ere.

Zibererasoak ere ugartu egin dira, gero eta teknikoki erasotzaile sofistikatuekin, eta gero eta interkonektibitate handiagoarekin, horrek handitu egiten duelarik beraien jarduteko aukera. Espioitzaren esparruan, erakundeen digitalizazioak informazioa lortzeko prozedura berriak modu oso eraginkor eta seguruan erabiltzeko aukera ematen die aurkako Inteligentzia Zerbitzuei.

Arlo ekonomikoa ere lehiaketa geopolitikorako eremu bihurtu da, Segurtasun Nazionalerako gero eta gehiago funtsezkotzat jotzen diren zenbait alderdi ekonomikorekin. Bereziki, balio-kateak erresilienteagoak eta seguruagoak izateko eta gai eta teknologia kritikoetarako sarbidea babesteko ahaleginak areagotzen ari dira. Erkidego-mailan, urtean zehar hainbat neurrik segurtasun ekonomikoa eta autonomia estrategikoa sustatzea izan dute helburu. Azken hai izan da, hain zuzen ere, Espainiaren Europar Batasuneko Kontseiluko lehendakariaren lehentasunetako bat 2023ko bigarren seihilekoan.

Dinamika hauek oso lotuta daude trantsizio energetikoarekin, are larriagoa izan baita batez besteko tenperatura globalaren igoeraren ondorioz. 2023. urtea inoiz erregistratu den beroena izan da, eta muturreko fenomeno meteorologikoen markatu dute, hala nola uholdeek eta sute handiek.

2023an, sarrerako migrazio-fluxu irregularren datuek % 95eko igoera erregistratu zuten aurreko urtearekin alderatuta, eta Saheletik etorritakoen kopuruak hazkunde bereziki nabarmena izan zuen. Zehazki, urrian iritsi ziren gehien Espainiara itsasoz, eta Saharaz hegoaldeko bidaiarien etorrera kopurua % 400 baino gehiago igo zen aurreko hilaren aldean. Hau erronka izan da migrazio-kudeaketarako.

Deskribatutako testuinguruak Segurtasun Nazionalaren Sistemaren esparruan garatutako jarduera markatu du. 2021eko Segurtasun Nazionalako Estrategian ezarritako hiru lehentasunak erreferentzia izan dira Segurtasun Nazionalako Kontseiluaren agenda zehazteko. Zehazki, krisialdiak kudeatzeko eredua garatzea, gaitasun teknologikoen eta sektore estrategikoen segurtasun-dimentsioa ezartzea eta estrategia hibridoetara aurre egiteko gaitasunean aurrera egitea dira urtean aurrera egin duten hiru helburuak, bereziki Segurtasun Nazionalako Kontseiluari laguntzeko organoetan.

Bost aldiz bildu den Egoera Batzordeak, Errusiak Ukrainaren aurka egindako legez kanpoko erasoak Espainian dituen ondorioen zeharkako tratamenduarekin lotutako jarduerekin jarraitzen du. Honela, harrerari eta aldi baterako babesari, berreraikuntzari, zehapenen betearazpenaren jarraipenari, zibersegurtasunari eta segurtasun energetikoari buruzko Lantaldeek lanean jarraitu dute 2023an. Halaber, eta Batzorde honen esparruan, Koordinazio

Zelulak aktibatuta jarraitzen du, zeina astero biltzen baita egoeraren jarraipena egiteko ministerioen arteko ikuspegi batetik.

Batzordearen jarduera ez da soilik krisien aurreko erantzunean oinarritzen, agendaren zati handi bat Segurtasun Nazionaleko Sistemaren krisi-kudeaketaren arloko prestaketarekin lotutako beste lan batzuei ere eskaini die. Hala, aurrera egin da erresilientzia-arloetara bideratutako Lantaldeen bidez; Ceuta eta Melillako segurtasun-plan integral bat egin da; eta mehatxu hibridoa.

2024. urteari begira, prestakuntza indartzeko ekimen berriak aurreikusi dira, hala nola Baliabideen Katalogo bat egiteko proposamena eta Industria Ekoizpenaren Ahalmen Nazionalan oinarritutako Erreserba Estrategikoa ezartzeko Lantalde bat sortzea.

2024. urteari begira, prestakuntza indartzeko ekimen berriak aurreikusi dira, hala nola Baliabideen Katalogo bat egiteko proposamena eta Industria Ekoizpenaren Ahalmen Nazionalan oinarritutako Erreserba Estrategikoa ezartzeko Lantalde bat sortzea.

Terrorismoaren Aurkako Batzorde Espezializatua (CECT), Segurtasun Nazionaleko Kontseiluaren laguntza-organoa den aldetik, Terrorismoaren aurkako Estrategia Nazionala (ENCOT) eguneratzen zentratu zen 2023an. Azken dokumentua horretarako sortutako lantaldeak egin zuen, eta CECT osatzen duten organo eta organismoek osatu zuten. Dokumentu horretan, Autonomia-Erkidegoen ekarpenak ere jaso ziren, Segurtasun Nazionaleko Galetarako Konferentzia Sektorialaren esparruan, bai eta terrorismoaren biktimen erakunde ordezkariak eta esparru akademikoko aditu-talde ordezkariak ere. 2023ko abenduan, aipatutako Batzordeak TAEN-2023 berriaren azken dokumentua onartu zuen, eta Segurtasun Nazionaleko Kontseiluari helarazi zitzaion, behin betiko onar zezan.

Itsas Segurtasunaren Kontseilu Nazionalaren 2023. urteko jarduera nagusia Itsas Segurtasunaren Estrategia Nazional berria egitea izan da, 2024an onartzeko. Gainera, Itsas Segurtasunerako Arriskuen Informazio eta Analisisiko Zelulak arreta berezia eskaini dio itsas trafikoaren aurkako erasoen ondorioz Itsaso Gorrian gero eta ezegonkortasun handiagoa izateari. Abiarazitako beste ekimen batzuk baliabideen katalogoa eguneratzea eta itsas segurtasuneko adierazleak garatzeko lanak hastea izan dira, Segurtasun Nazionaleko Kontseiluaren 2023ko otsailaren 14ko erabakia betez.

Segurtasun Aeroespazialeko Kontseilu Nazionalak (CNSA) arreta berezia eskaini die droneek Segurtasun Nazionalari dakarzkieten arriskuei, eta 2022an egindako “Droneak eta Segurtasun Nazionala” azterlanean identifikatutako ekintzak gauzatzea bultzatu du.

Espazioari dagokionez, Espainiako Espazio Agentzia integratu den Segurtasun Aeroespazialeko Kontseilu Nazionalak lagundu egin du Espainiak Segurtasunerako eta Defentsarako Europar Batasunaren Estrategia Espazialari egindako ekarpenetan, bai eta EBko Espainiaren lehendakaritzan hari buruz onartutako Kontseiluaren ondorioetan ere.

2023an, CNSAko Espazioko Alerten Lantaldeak Espazioko Alerten Protokoloa meteorologia espazialeko fenomenoetara eta eguzki-ekaitzetara hedatzeari buruzko ikerketa hasi du,

Segurtasun Nazionalen eragina izan dezaketenak. Gainera, espazioko trafiko globala kudeatzeko sistemaren beharrari buruzko nazio mailako posizioa jasotzen duen dokumentu bat egin da.

Zibersegurtasunaren Kontseilu Nazionalen (CNCS), besteak beste, honako gai hauek jorratu ziren: zibersegurtasunaren esparruan aurreikusitako ekimenak, EBko Kontseiluaren Espainiaren Lehendakartzari begira; NIS 2 Zuzentaraua, Batasun osoan zibersegurtasun maila handia bermatzeko neurriei buruzkoa, ordenamendu juridiko nazionalera eramatea; Segurtasun Nazionalaren Sistemaren adierazleen proiektua; eta SOCen sare nazionalak eta europarrak (segurtasun-eragiketen zentroak). Zibersegurtasuneko Batzorde Iraunkorrak, CNCSren lantaldeak, eta Zibersegurtasuneko Foro Nazionalak ere lanean jarraitu dute. Foro horrek zenbait lan argitaratu zituen 2023ko uztailean: herritarren zibersegurtasuna, erantzukizun sozial korporatiboa, industria eta I+G+b bultzatzea, zibersegurtasunean espezializatutako prestakuntza, eta ziberdefentsa-beharrak.

Lankidetzeta publiko-pribatuaren ondorioz, Segurtasun Nazionalaren eremuko Desinformazio Kanpainen aurkako Foroak lehen argitalpen bat egin du, gizarte zibileko, akademiako, sektore pribatuko eta administrazio publikoko hainbat sektoretako 90 adituk baino gehiagok urtean zehar egindako lana biltzen duena.

Suntsipen Masiboko Armak Ez Ugaltzeko Batzorde Espezializatua (CENP) Ez Ugaltzeko Nazioarteko Erregimenaren narriaduran zentratu da, Errusiak Ukrainari egindako erasoaren ondoren sortutako egoerak areagotuta, Iranentzako Baterako Ekintza Integraleko Planaren negoziazioen geldialdia eta Ipar Korearen jarrera beligerantea direla eta. Batzordeak egoera jarraitu du eta Espainiaren posizioen koordinazioan parte hartu du Nazioarteko Erregimeneko organo guztietan, nuklear, kimiko eta biologiko eremuetan.

CENPen mendeko ministerioen arteko hainbat lantaldek lan egin dute Biozaintzaren Plan Nazionala eguneratzen, Espainiako portu edo aireportuetan suntsipen handiko armak (SHA) atzemateko ministerioen arteko koordinazio-protokolo bat egiten, edo SHA ugaritzeari lotutako arrisku-adierazleak zehazten.

CENPe eskatuta, Segurtasun Nazionaleko Kontseiluak Suntsipen Masiboko Armak Ugartzearen aurkako Estrategia Nazional bat egitea erabaki zuen, eta idatzi bitartean dago.

2023ko Segurtasun Nazionalaren Urteko Txostenak, aurreko edizioetan bezala, Segurtasun Nazionalerako arriskuen eta mehatxuen azterketa jasotzen du. Azterlanaren emaitzek erakusten dutenez, kezka nagusia desinformazio-kanpainen eta ziberespazioa helburu irregularretarako erabiltzean datza, eta alderdi horrek garrantzi berezia du, ahal bada, 2024ko hauteskunde-egutegi handia ikusita. Tentsio estrategikoak eta Ukrainako eta Gazako bi gerra-agertoki nagusiek nazioarteko segurtasunean dituzten ondorioek bigarren tokia dute arriskuen pertzepzioan. Hirugarrenik, Espainiako migrazio-fluxu irregularren intentsitateak arreta berezia eskatzen du 2023an.

Azkenik, Segurtasun Nazionalaren kulturari dagokionez, 2023an Segurtasun Nazionalaren Kulturaren Plan Integrala garatzen jarraitu da, lau ekintza-ildoetan: prestakuntza, komunikazioa eta zabalkunde publikoa, kanpoko garrantzia eta herritarren parte-hartzea. Segurtasun Nazionalaren ezinbesteko izaerari buruzko gizarte-kontzientziazioa bultzatzeko, hainbat ekintza garatu dira, hala nola Segurtasun Nazionalaren eta Kirolaren lehen Foroa edo Segurtasun Nazionalari buruzko jardunaldiak unibertsitateetan edo gobernu-ordezkaritzetan. Gainera, lankidetzak publiko-pribatua sustatu da Segurtasun Nazionalaren Kulturaren Foro Integralaren bidez, zeina bigarren aldiz bildu baita 2023an.

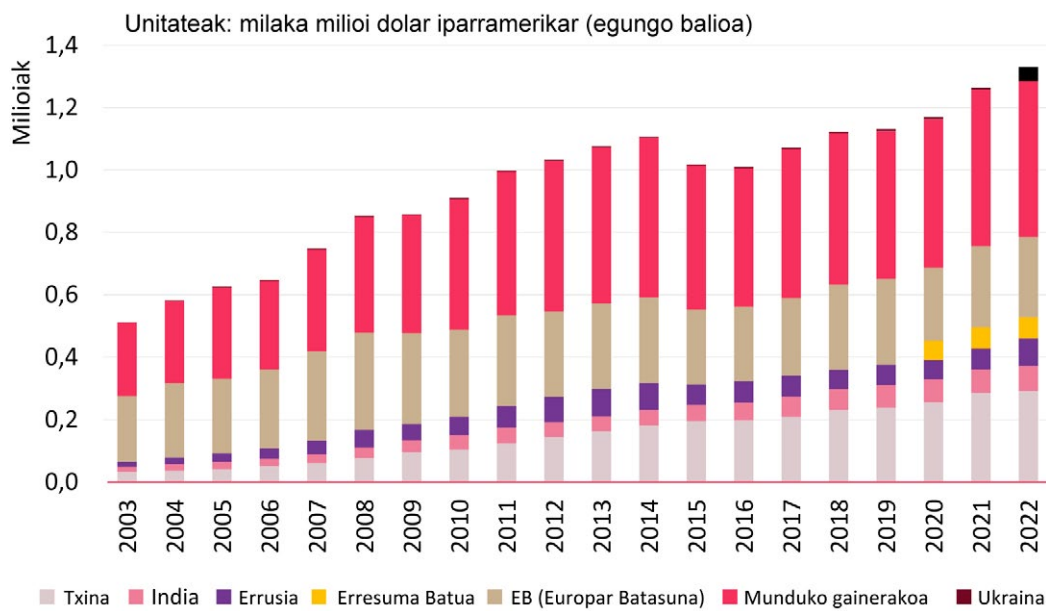
SEGURTASUN NAZIONALARALEN URTEKO TXOSTENA 2023

SEGURTASUN
NAZIONALARARENARRISKUAK
ETA MEHATXUAK

TENTSIO ESTRATEGIKOA ETA ESKUALDEKOA

Gaur egungo testuinguru estrategikoaren ezaugarri nagusiak dira multilateralismoak atzera egitea, zenbait eragileren asertibotasuna handitzea eta Estatu en arteko lehia areagotzea, interes nazionaletan eta are subiranotasunean ere eragin zuzena duten tentsioak sortzeko arriskua, eta hori mehatxu larria da Segurtasun Nazionalarentzat. (1.1-1.3 Irudiak)

Iturria: Stockholmeko Bakerako Azterlanen Nazioarteko Institutua (SIPRI)

1.1 Irudia: Defentsako gastuaren bilakaera mundu mailan

1.2 Irudia: Defentsako gastua 2022an eta portzentajezko aldaketa 2021arekiko

ESKUALDEA	Gastua (mila milioi \$)	Aldaketa (%) 2021-2022
Afrika	39,4	-5,3
Afrikako iparraldea	(19,1)	-3,2
Saharaz hegoaldeko Afrika	20,3	-7,3
Amerika	961	0,3
Erdialdeko Amerika eta Karibe	11,2	-6,2
Ipar Amerika	904	0,7
Hego Amerika	46,1	-6,1
Asia eta Ozeania	575	2,7
Erdialdeko Asia	1,4	-29
Ekialdeko Asia	397	3,5
Ozeania	35,3	0,5
Asiako hegoaldea	98,3	4,0
Asiako hego-ekialdea	43,1	-4,0
Europa	480	13
Europako erdialdea eta mendebaldea	345	3,6
Europako ekialdea	135	58
Ekialde Ertaina	(184)	3,2
MUNDU MAILAN GUZTIRA	2.240	3,7

() = Zenbatespen ezjakina.

Oharra: Gastu-zifrak dolar estatubatuarretan daude, prezio eta kanbio-tasa arruntetan. Aldaketak termino errealetan dira, dolar estatubatuar konstanteetan oinarrituta (2021).

Iturria: Stockholmeko Bakerako Azterlanen Nazioarteko Institutua (SIPRI)

1.13 Irudia: Armamentu esportatzaile eta inportatzaile nagusiak 2018-2022 artean

ESPORTATZAILEAK	Portzentaje orokorra (%)	INPORTATZAILEAK	Portzentaje orokorra (%)
1. Estatu Batuak	40	1. India	11
2. Errusia	16	2. Saudi Arabia	9,6
3. Frantzia	11	3. Dastatzea	6,4
4. Txina	5,2	4. Australia	4,7
5. Alemania	4,2	5. Txina	4,6
6. Italia	3,8	6. Egipto	4,5
7. Erresuma Batua	3,2	7. Hego Korea	3,7
8. Espainia	2,6	8. Pakistan	3,7
9. Hego Korea	2,4	9. Japonia	3,5
10. Israel	2,3	10. Estatu Batuak	2,7

Iturria: Stockholmeko Bakerako Azterlanen Nazioarteko Institutua (SIPRI)

Gaur egungo panorama geopolitikoak abian diren bi gerrak markatzen dute bereziki: Ukrainaren inbasio errusiarrak eta Israel eta Hamasen arteko gatazkak Gazako Zerrendan, eta biek oso modu garrantzitsuan mehatxatzen dute Gerra Hotzaren amaieran ezarritako mundu ordena.

2023an, Ukrainako gerrak NATOren, Europar Batasunaren eta ESLEren ezegonkortasunaren eta segurtasun-erronkaren gune nagusia izaten jarraitu du. Haren garrantzia ez da Errusiaren eta Ukrainaren arteko gatazkara mugatzen; aitzitik, mendebaldeko egonkortasunaren aurkako eraso da, haren segurtasun- eta defentsa-arkitektura desafiatuz eta zalantzan jarriz.

Urtean zehar, borrokek frontearen lerroak gelditu dituzte, Ukrainaren erasoaldiak Errusiaren defentsa-posizio gogorrari aurre egin behar izan dio, eta fase berri bat, lubakien eta higaduraren gerra, oso baja-kostu handiarekin. Horrela, gerrak bere horretan dirau, aldeetako inork hausturarik lortu gabe. (1.4 irudia)

Iturria: DSNk egina

1.4 Irudia: Gatazkaren mapa, Errusiak Ukraina inbaditzearen ondorioz

Mendebaldearen erantzuna funtsezkoa da Errusiaren progresioa blokeatzeko Ukrainan.

NATOk eta EBko kideek rol garrantzitsuak hartu dituzte Ukrainaren eta nazioarteko ordenaren defentsaren alde. EBk gatazkaren hasieratik martxan jarri zituen tresnei eusten die, baina bere erronkarik handiena da epe ertain/luzera eustea eta, aldi berean, Estatu kideen batasunari eustea. Bestalde, NATOk, gatazkan zuzenean esku hartu gabe, gatazkari geografikoki eusten laguntzen du, disuasio- eta defentsa-jarrera indartuz eta Aliantzaren ekialdeko mugetan disuasio eta zaintzarako indarrak hedatuz.

Mendebaldeko kohesioak eta ezarritako zigorrek Errusia Europako energia-hornitzaile nagusia izateari uztea eragin dute. Aldi berean, Moskuk bazkide komertzial berriak lortu ditu, eta lotura politikoak estutu ditu tradizionalki hurbilak izan diren herrialdeekin; horri esker, Errusiako ekonomiak erresilientzia handia erakutsi du zigorren aurrean, betiere Txinaren babesa izaten jarraitzen badu.

Kanpoko laguntza oraindik ere faktore erabakigarria da bi aldeentzako gerraren jarraipenerako. Ukrainari ematen zaion laguntza militarra hainbat ekintza-lerroren bidez gauzatzen da: bata, material militarrena, Ukrainaren Defentsarako Harreman Taldearen bidez (Ramstein Taldea) bideratua, eta bestea, Europar Batasunaren Laguntza Militarrenko Misioren esparruan Ukrainako indar armatuak trebatzeko, Ukrainari laguntzeko (EUMAM Ukraina); horrekin batera, Bakerako Europako Funtzaren (BEF, *European Peace Facility*) finantza-laguntzarako beste neurri batzuk eta aldebiko laguntza humanitarioa.

EBk 5.000 milioi eurotik 10.500 milioi eurora igo du EPFren gastu-muga 2021-2027 finantza-esparrurako, zazpi laguntza-paketeak (3.600 milioi euro), Europar Batasuneko atzerri-eta segurtasun-politika erkideko goi-ordezkararen proposamenen kostuak (155 mm-ko munizioak eta misilak (3.000 milioi euro) finantzatzeko) eta EUMAM Ukraina misioarekin lotutako kostuak estaltzeko, zeinaren helburua 2024aren hasieran 40.000 soldadu trebatzea den. Gainera, lau urtean 20 mila milioiko balizko igoera eztabaidatzen ari dira, eta EPFren esparruan Ukrainako indar armatuei laguntzeko zortzigarren tarte (500 milioi euro) desblokeatzeko dago.

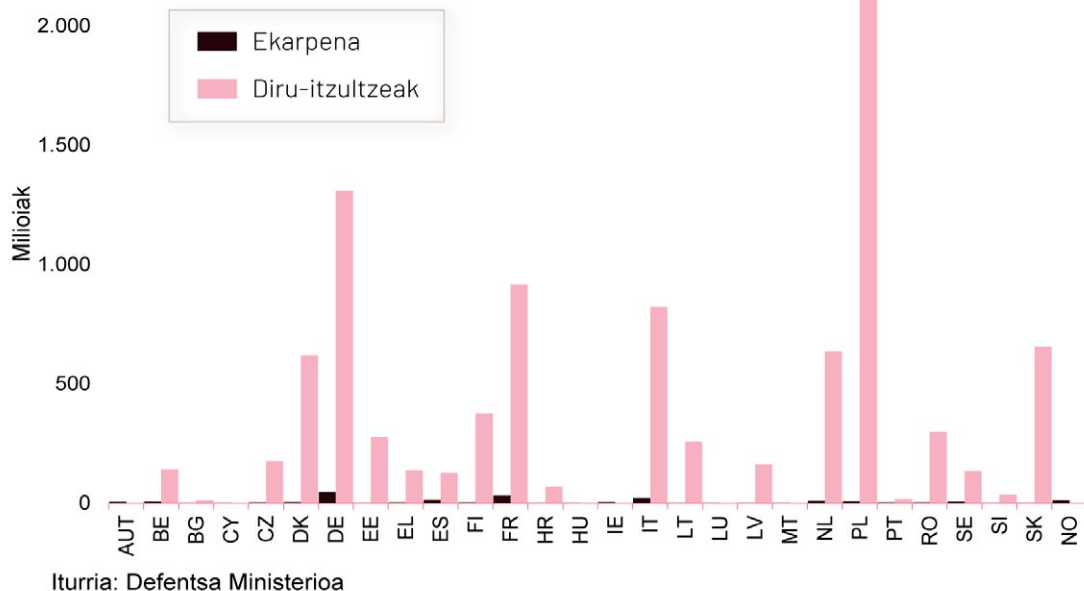
Bestalde, Europako Batzordea tresna berriak bultzatzen ari da, Ukrainaren aurkako eraso oinarri hartuta, Ukrainari berehalako laguntza ematea eta Defentsaren Oinarri Industrial eta Teknologikoa hobetzea helburu dutenak, besteak beste, Europako autonomia estrategikoa bilatuz. Munizioak ekoizteko eta kontratazio komunerako epe laburreko bi tresna onartu dira (ASAP, *Act in Support of Ammunition Production* eta *EDIRPA, Joint Procurement Act*, hurrenez hurren), EDF (*European Defence Fund*) eta PESCO (Lankidetzaren Egituratu Iraunkorra) ekimena osatzeko. Defentsa-industriako estrategia bat (EDIS) prestatzen ere hasi dira, eta epe ertain eta luzearako Defentsaren Inbertitzeko Plan bat (EDIP) aurkeztea espero da. Europako Defentsa Agentziak (EDA) laguntza ematen du elkarlaneko hainbat eskuratzeko proiektuekin.

NATOk ez du zuzenean laguntza-horniduran parte hartzen (Ramstein Taldean soilik), eta formatu pribilegiatu eta zabala jarri zuen martxan 2023ko Vilnako Goi-bileran, NATO-Ucrania Kontseilua, bai eta urte anitzeko programa bat ere (*Adapted Annual National Programme*), Ukrainaren etorkizuneko gaitasun militarren eta segurtasun-gaitasunak

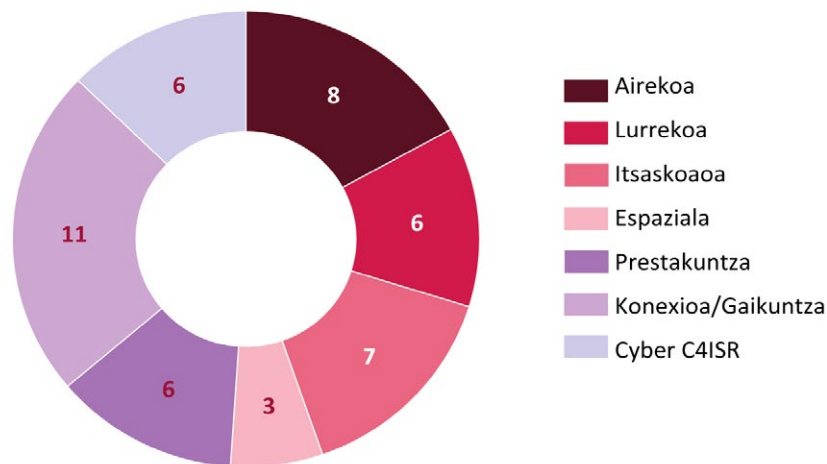
garatzeko, etorkizuneko elkarreragingarritasunari begira. Programak Ukrainak egin behar dituen erreformak lehenesten eta bideratzen ditu, batez ere segurtasunaren eta defentsaren esparruan, eta NATOren berriazko laguntza militar ez hilgarriaren pakete bat barne hartzen du (*Ukraine Comprehensive Assistance Package*).

Finlandia apirilaren 4an NATOrekin bat egin ondoren, Errusiako mugaren luzera bikoiztu egin da. Finlandia eta Suedia sartzek Aliantzaren gaitasun militarra handitzea dakar, oso eskualde sentikorrean, bereziki Baltikoan.

Ukrainako gatazka luze baten inbasioak eta errealitatea onartzeak bultzada berri bat eragin du NATOko eta EBko estatu kideek BPGren % 2ko defentsa-gastua lortzeko duten konpromisoan. Espainiak 2029an lortzea aurreikusten du eta, 2023an, norabide horretan dauden defentsa-sistemen erosketetan eta inbertsioetan lan egin da. Gainera, handitu egin da EPFri egiten zaion ekarpena. (1.5 eta 1.6 irudiak)

1.5 Irudia: EPFri egindako ekarpena eta hornitutako materialagatikoko itzulketak

Iturria: Defentsa Ministerioa

1.6 Irudia: Espainiak parte hartzen duen PESCO proiektuen kopurua, eremuen arabera

Espainiak Ukrainari laguntza militarra ematen jarraitzen du, ibilgailu korazatuak eta tropak garraiatzeko ibilgailuak, komando-ontzi pneumatikoak, jaurtitzailak eta aireko eta lur gaineko defentsarako misilak, munizioa, anbulantziak eta kanpaina-ospitale bat bidaliz. Bidalketa hauei hainbat motatako material militarra emango zaie. Gainera, soldadu ukrainarren eta minak desaktibatzen espezializatutako taldeen prestakuntza militarrik jarraituko du. Gainera, Espainiak konpromiso sendoa hartu du gerrako krimenak epaitzeko eta kontuak ematea ahalbidetuko duen justizia-mekanismo bat sortzeko.

NBEren esparruan, Ukrainako gerraren konponbiderik ezak haustura politikoa agerian uzten du: Mendebaldeko herrialdeek Ukrainari babesa mantentzen diote alde batetik, eta Errusiak, babesa ematen dioten herrialdeekin batera, besteak beste, Txinarekin. Honek oztupoak sortzen ditu Segurtasun Kontseiluaren funtzionamenduan, eta bat-etortze puntualak eta erabakiek ez dute esan nahi gaia kapsularatuko denik. Errenta ertaineko eta garatzeko bidean dauden herrialdeen talde bat ere badago, eta haien kezka nagusiak ez dira Ukrainatik igarotzen. Errusia gaitzesteko Batzar Nagusiaren ebazpenei emandako babesak ez die eragozten noizbehinka distantziakideak izatea, kezkatuago egotea gerraren elikagai- eta energia-segurtasunaren ondorioengatik, edo kritikatzeko beste krisi batzuk kontuan hartzerakoan mendebaldeko bi sestratzat jotzen dutena. Bestalde, NBEren Batzar Nagusian antzeko herrialdeen arteko koordinazioak eragotzi egin du Errusia Giza Eskubideen Kontseilurako berrautatzea eta Moskuk Nazioarteko Justizia Gorteko epaile postua betetzeko aurkeztutako hautagaia hautagai errumaniarrak garaitzea.

“Hegoalde globala” deritzon herrialdeen artean, hein batean, errusiar narratiba sartu da, Ukraina inbaditzearen erantzukizuna Mendebaldeari egozten diona, eta gaur egungoaren desberdina den ordena ekonomiko globala eskatu du. Testuinguru honetan, BEITH ekimena izan da Errusiak bere isolamendu ekonomikoa hausteko izan duen tresna nagusia. Abuztuan Johannesburgon (Iran, Saudi Arabia, Arabiar Emirerri Batuak, Argentina, Egipto eta Etiopia)

egindako XV. Goi-bileran BRICS taldean parte hartzera gonbidatutako herrialdeen kopurua handitzeak ekonomia berriak dituzten herrialdeak Txinaren eta Errusiaren eragin-esparrura hurbiltzea ahalbidetzen du.

OSCEren esparruan, eta Ukrainako gerra oinarri hartuta, 2023ko ekainaren 9an Errusiako Federazioak Europako Indar Armatu Konbentzionalen Itunetik (EIAK) erretiratuko zela iragarri zuen, 2023ko azaroaren 7tik aurrera gauzatu zena. EIAK Trataturia izan da 1990eko hamarkadaren hasieratik Europako segurtasuna sendotu duen giltzarria, 30 Estatu beraren parte izanik, Espainia barne.

Errusiako Federazioak EIAK Trataturia kentzeak edukirik gabe uzten ditu Trataturian bertan jasotako betebeharrak, elkarrekikotasun-printzipioan oinarrituta baitago. Ondorioz, NATOko aliatuek haren aplikazioa aldi baterako etetea erabaki dute, ez bailitzateke jasagarria izango Aliatuek Itunaren betebeharrak betetzen dituzten egoera bat, Errusiako Federazioak hori egiten ez duen bitartean, are gehiago Errusiar Federazioak Ukrainaren aurka egindako eraso-gerra bera Itunaren printzipioen eta helburuen aurkakoa denean.

Ukrainako gerrak tentsioa eragin du munduko merkatuan, eta elikagaien, ongarrien eta erregaien prezioak igo dira. Horrek guztiak ondorio kaltegarriak ditu munduko elikagaien segurtasunean, bereziki, herrialde ahulenetan. Egoera honi Ekialde Ertaineko gatazka gehitu behar zaio, zeinak lehengaien eta intsumoen (ongarrien, esaterako) prezioen aldakortasuna handitzea eragin dezakeen, eskaeraren inguruko ziurgabetasuna eta energiaren prezioak igotzeko aukera direla eta (ongarrien prezioak, nitrogenodunenak bereziki, oso sentikorrek dira energiaren prezioen igoerekiko).

2023ko uztailaren 17an, Errusiak Itsaso Beltzeko Alearen Akordioa bertan behera uztea erabaki zuen, urtebete lehenago sinatua NBEko Idazkari Nagusiaren ekimenez, honen bidez 33 milioi tona zereal esportatzea baimendu zelarik.

Akordioak modu erabakigarrian lagundu zuen munduko prezioak egonkortzen eta Errusiak Ukrainan egindako inbasioak eragindako elikadura-segurtasunik eza arintzen. Bertan behera uzteak prezioak berehala igotzea eragin zuen, eta NBEk berriro aktibatzeak ahaleginak egin zituen arren, Errusiaren borondate faltak ez du uzten horri buruz baikor izaten. Hala ere, Munduko Bankuak zerealaren prezioak jaiste aurreikusten du 2024rako, Ukrainak ordezko ibilbideak erabiltzeagatik, merkatu globalak egokitzeagatik eta hornidura-kateak berrezartzeagatik.

Europako Batzordeak komunikazio bat argitaratu zuen 2023ko maiatzean, Ukrainaren esportazioak eta EBrekiko alde biko merkataritza errazteko Ekintza-Plan bat ezartzeko. Komunikazio honek ekintza-zerrenda oso zehatz bat jasotzen du, larrialdi-erantzun bat barne hartzen duena, baina baita epe ertain eta luzerako konponbideak ere. Hala, ekimen honi esker, EBko operadoreak eta Ukrainako ale saltzaileak harremanetan jarri dira, eta epe luzerako EB-Ukraina konektibitatea indartu da. Horri esker, Ukrainak bere produktuak trenez, errepidez eta barneko bide nabigagarriak esportatu ditu.

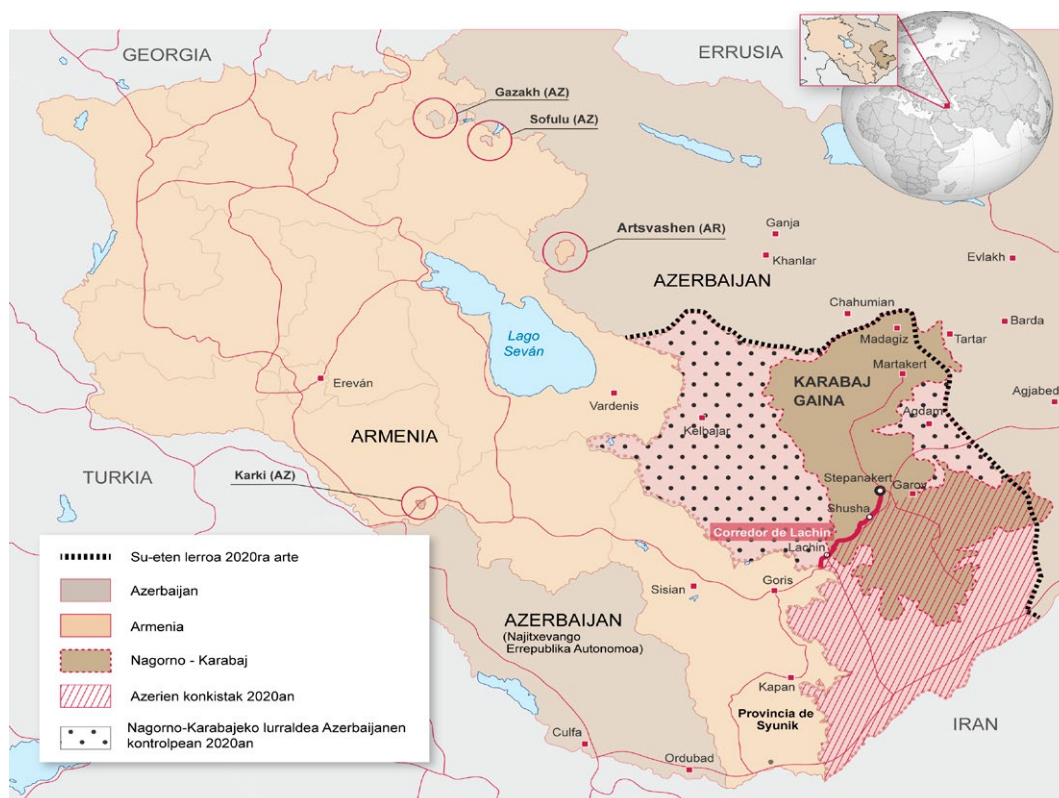
FAOren elikagaien prezioen txosteneko 2024ko urtarrileko datuen arabera, elikagaien prezioen indizeak 2023an izandako beheranzko joerarekin jarraitu du, eta % 10,4 aurreko urteko balioaren azpitik dago, baita 2023ko martxoan lortutako gehieneko balioaren azpitik ere.

Nazio-mailan hartutako neurrien artean, Ukrainako inbasioaren eragina eta lehortearen ondorioak sektoreetan arintzeko, oinarrizko elikagaien lehengaien stocken jarraipena egiteko sistema nabarmentzen da. Elikagaien segurtasuna bermatzeko beharrak indarra hartzen duen egoera batean, merkatuko operadore garrantzitsuenek arroz, zereal, oleaginoso eta zenbait hazi ziurtaturen sektoreetan beren izakinak jakinarazteko betebeharra ezarri da.

Herritarren joan-etorriei dagokienez, ACNURen arabera, 6,5 milioi ukrainarrek ihes egin dute beren herrialdetik Errusiaren inbasioagatik, eta horietatik 4 milioi baino gehiago Europar Batasuneko aldi baterako babesaren duten herrialdeetan edo antzeko babes-erregimen nazionaletan daude. Espainian, Asilo eta Babes Bulegoak (OAR) 33.928 pertsonari eman die aldi baterako babes-erregimena 2023an, eta, ondorioz, ia 195.000 dira Errusiaren inbasioaren ondorioz Ukrainara joandako herritarrak, eta figura horrek babesten ditu Espainian (EB osoaren % 4,5). Horietatik 86.049k Aldi Baterako Babesaren Osasun Txartel Indibiduala (TSI) egin dute, 20.593 lan-altan daude (% 53 emakumeak), eta 37.099 desplazatutako ikasle ukrainarrak dira Espainian eskolatuta (horietatik 29.470 adingabeak dira). Espainian 1.788 “inoren kargura ez dauden adingabeak” eta 3.516 “arrisku aktiboan dauden adingabeak” daude.

Ukrainako gatazkak Errusiaren posizioa ahuldu du bere periferiako beste agertoki batzuetan. Irailaren 19an, Azerbaijanek operazio militar bat egin zuen Nagorno-Karabaj antzinako eskualde autonomoan, de facto erakundeak eta errepublika aldarrikatutako milizia armatuak deseginez. Operazio horren ondorioz, eskualdean bizi ziren 100.000 armeniar inguru Armeniara joan ziren, eta horrek egoera humanitarioa okertu zuen.

Krisi honen esparruan, Espainiak milioi bat euroko laguntza hitzeman du. Hiru gai nagusi daude oraindik, eta horien berri eman du Kanpo Ekintzarako Europako Zerbitzuak (SEAE), Europar Batasuneko Kanpo Arazoetako ministroei Kanpo Arazoetako Kontseilua (CAE) dela-eta urriaren 23an aurkeztutako dokumentu batean: 1) 100.000 desplazatuen egoera humanitarioaren kudeaketa; 2) Armeniaren egonkortasunari laguntzea, desplazatuen etorreraren testuinguruan eta Errusiaren (orain arte armeniarren aliatu nagusia izan direnak) ezegonkortzeko balizko saiakeren testuinguruan; 3) Azerbaijanek Armeniako lurralde- osotasunari egindako balizko mehatxuen ondorioz segurtasun-egoerak okerrera egingo duela aurreikustea. Ildo honetan, Najitxevanen eta gainerako azerien lurraldearen arteko lurreko konexioaren auzia konpondu gabe geratzen da. (1.7 irudia)

Iturria: DSNk egina

1.7 Irudia: Armenia eta Azerbaijanen arteko gatazkaren mapa

2023an garatu den beste gatazka handia Hamasek urriaren 7an Israelen aurka egindako erasoaren emaitza da, Israeliek bere historian jasan duen eraso terrorista handiena. Israelgo operazio militarrek 30.000 hildako baino gehiago eta krisi humanitario larria eragin ditu Gazako Zerrendan. Herrialde arabiarren eta Israelen arteko harreman diplomatikoen normalizazio-prozesuak eragina izan du, eta polarizazioa mundu osoan zabaldu da. Mendebaldean, gerrak antisemitismoa eta islamofobia areagotu ditu, eta terrorismoaren aurkako alerta areagotu.

Gatazkaren hasieran Israelgo aire-eremua ixtearen ondorioz, urriaren 10ean Defentsa Ministerioak Israelen aldi baterako zeuden langile espainiarrak aberriratzeko operazioa aktibatu zuen. Bertan, Espainiako eta beste nazionalitate batzuetako 429 herritar ekarri ziren, eta 50 militar inguruk eta Aireko eta Espazioko Armadako bi hegazkinek parte hartu zuten. Gazako Zerrendako egoerak okerrera egin zuenez, azaroaren 16an Defentsa Ministerioak 139 espainiar-palestinar ebakuatzea agindu zuen Kairoko (Egipto) nazioarteko aireportutik. Aireko eta Espazioko Armadako bi hegazkinek parte hartu zuten operazio horretan.

“Erresistentzia-ardatza” deritzona osatzen duten taldeak liskarrean inplikatu dira, eta, batez ere, jaurtigaiak, droneak eta erasoaldiak jaurti dituzte, eta horien intentsitatea handitu ahal izango da, Israeliek Gazan ekintza oldarkoragoak egiten dituen heinean. Horri erantzunez, Israeliek eta Estatu Batuek milizien aurkako erasoak egin dituzte eskualdean, Sirian, Iraken eta Yemenen.

Israelen eta Libanoren arteko mugan liskarrak areagotu egin dira. Zonalde horretan eskalatzeko arriskua oso handia da, eta Hizbollahek gatazka honetan aktiboki ez parte hartzeko borondatea agertu duen arren, bere miliziek edo Libanon ezarritako milizia palestinarrek Israelgo lurraldearen aurka behin eta berriz egindako erasoak jasotzen dira, Israelgo Defentsa Indarrek (IDF) erantzuten dituztenak. Bi alderdiek elkarrekikotasunari eusten dioten arren, jasotako erasoak emandako erantzunaren neurrian, errepresalia-ekintza batek nahi ez diren helburuak ustekabean lortzeko eta, azkenean, alderdiek oraingoz saihestu nahi duten igoera eragiteko probabilitatea handitzen da. (1.8 irudia)

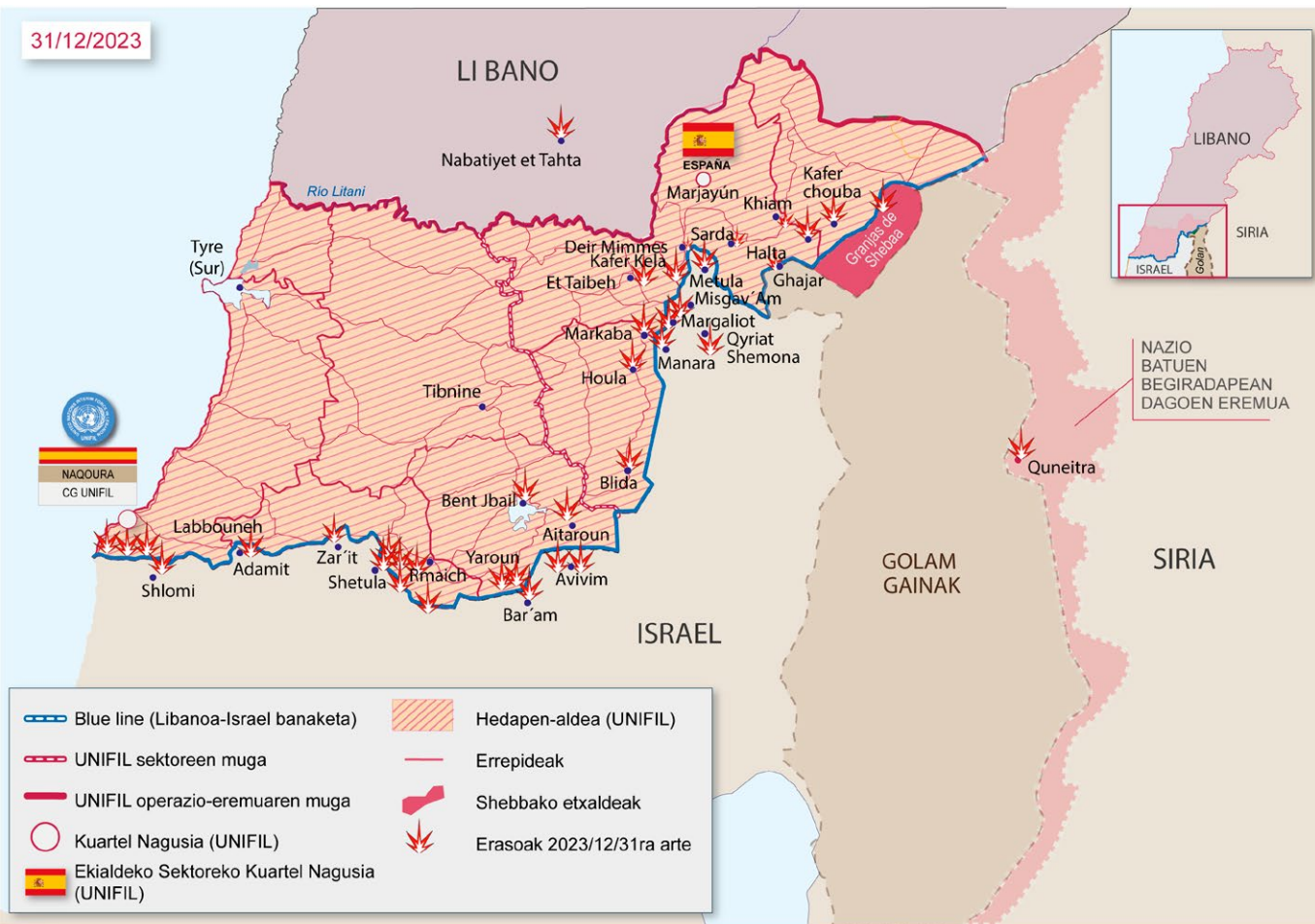

Iturria: DSNk egina (2023/12/31n)

1.8 Irudia: Gazako Franjako egoera 2023ko amaieran

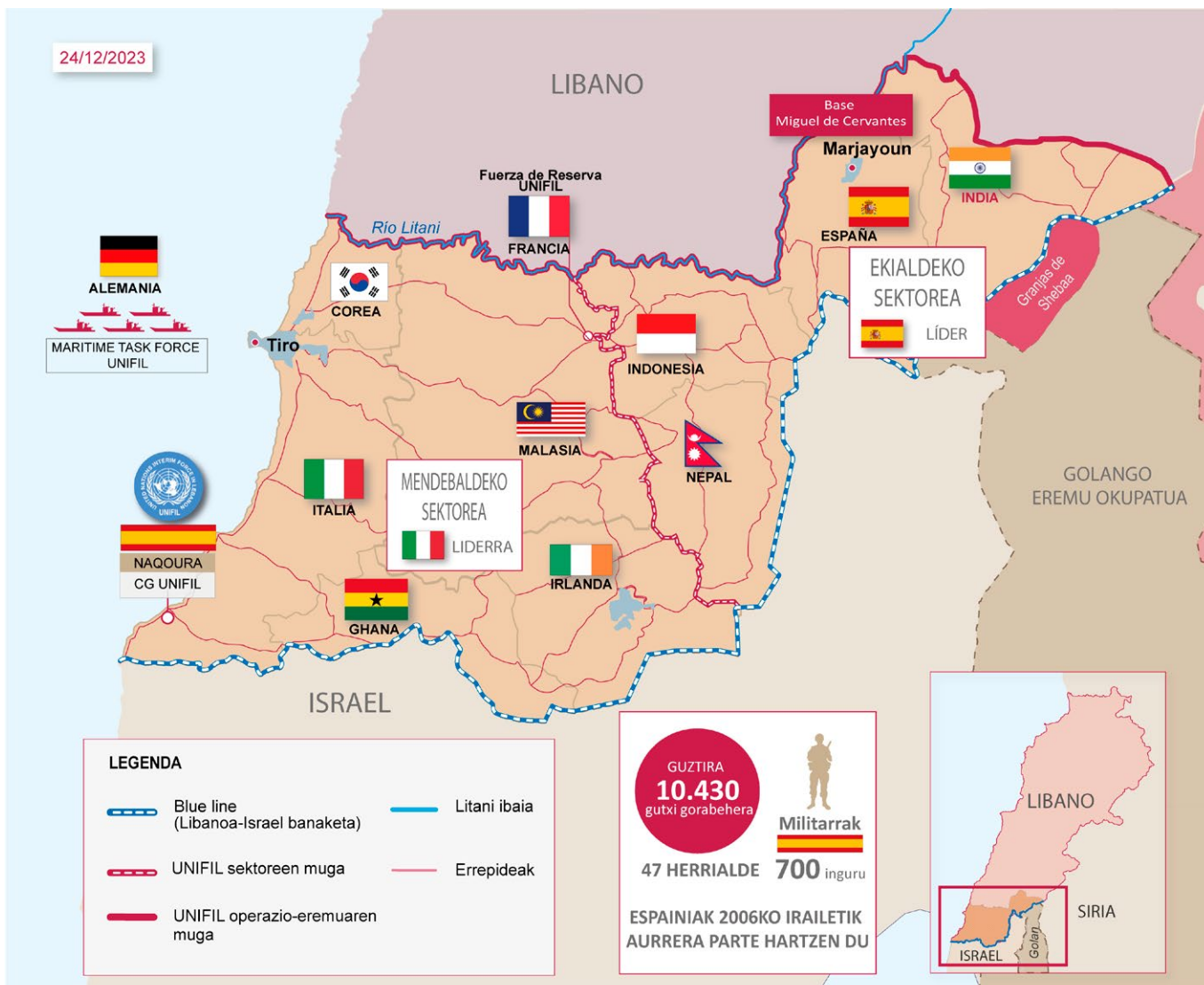
Gatazka gorabehera, Nazio Batuen Libanorako Behin-behineko Indarrak (FINUL) Libanoko Indar Armatuekin koordinatuta eta arlo humanitarioan IDFekin bitartekaritza-lanak egiten jarraitzen du, hala nola su-etena eskatzen du zaurituak ebakutzeko edo gorpuk erretiratzeko. Alde batentzako zein bestearentzako helbururik ez izan arren, Libano eta Israelen artean kokatutako tokian bertan duten egoerak areagotu egiten du bien artean gurutzatutako suaren eragina jasateko arriskua. Espainiak FINULen duen partaidetzari eutsi dio, 600 kide baino gehiagorekin. Espainiako jeneral batek betetzen du agintea. (1.9 eta 1.10 irudiak)

31/12/2023

Iturria: DSNk egina (2023/12/31n)

1.9 Irudia: Libano hegoaldeko egoera 2023ko amaieran

Iturria: DSNk egina (2023/12/24an)

1.10 Irudia: NBERen misioa Libanon

Iraken, Daeshen aurkako Nazioarteko Koalizioaren (*Inherent Resolve*) eta NATO Mission Iraqen (NMI) hedatzen ari diren tropa espainiarrek egoera ezegonkor bati egin behar diote aurre. Gazako krisiarekin, Iranen aldeko miliziek eta alderdiek gogortu egin dute mendebaldeko tropen presentziaren aurkako jarrera, eta nabarmen igo dira Koalizioaren baseen aurkako erasoak, bai Iraken, bai Siria ekialdean.

Eskualdekotentsio handikounehonetan, NATOk hegoaldeko saihetsaren egonkortasunarekiko konpromisoari eusten dio, NMIren bidez. Misioa Espainiako jeneral batek zuzentzen du, eta Espainia da gehien laguntzen duen aliatua, 178 kiderekin.

Testuinguru zabalago batean, Espainiak 189 militar ingururekin laguntzen dio Daeshen aurkako Nazioarteko Koalizioari, eta gaur egun horietatik 59 operazio berezietakoak dira. Talde horretako kide dira, halaber, Task Force Toroko (Helikopteroen Unitatea) militarrek, Al Asad aire-basean hedatuta daudenak, zeintzuen eginkizun nagusia koalizioko tropei aireko garraioa ematea den.

Ekialde Ertaina lehentasun handiko eskualdea da Espainiarentzat. Aurten Batzorde Mistoak egin dira Egipto, Jordania, Bahrain, Saudi Arabia eta Arabiar Emirerri Batuekin defentsa arloan lankidetzan aritzeko; herrialde horien harremanak Israelekin normalizazio bidean zeuden Hamasen aurkako gerra hasi aurretik.

Bestalde, abenduaren 7an, 2. mailara igo zen Yibuti eta Yemengo lurralde-uretan, Israelek Mediterraneoan dituen uretan, Gazako Zerrendako 12 itsas milietan, Itsaso Gorrian eta Aqabako golkoan nabigatzen duten espainiar banderako ontzientzako itsas babesak.

Estatu Batuen eta Iranen arteko tentsioa areagotu egin da 2023an zehar, Iranen izandako giza eskubideen urraketen ondorioz; Irango erregimenak disidentziaren aurka egindako errepresio gogorraren ondorioz; Errusiaren eta Iranen arteko lankidetzaren militarren ondorioz, Errusiaren eta Ukrainaren arteko eraso-gerran; eta Irango dossier nuklearrean egindako aurrerapenen ondorioz, 2022an Estatu Batuen eta Iranen arteko zeharkako elkarrizketak hautsi ondoren, 2015eko akordio nuklearraren suspertzeari buruz.

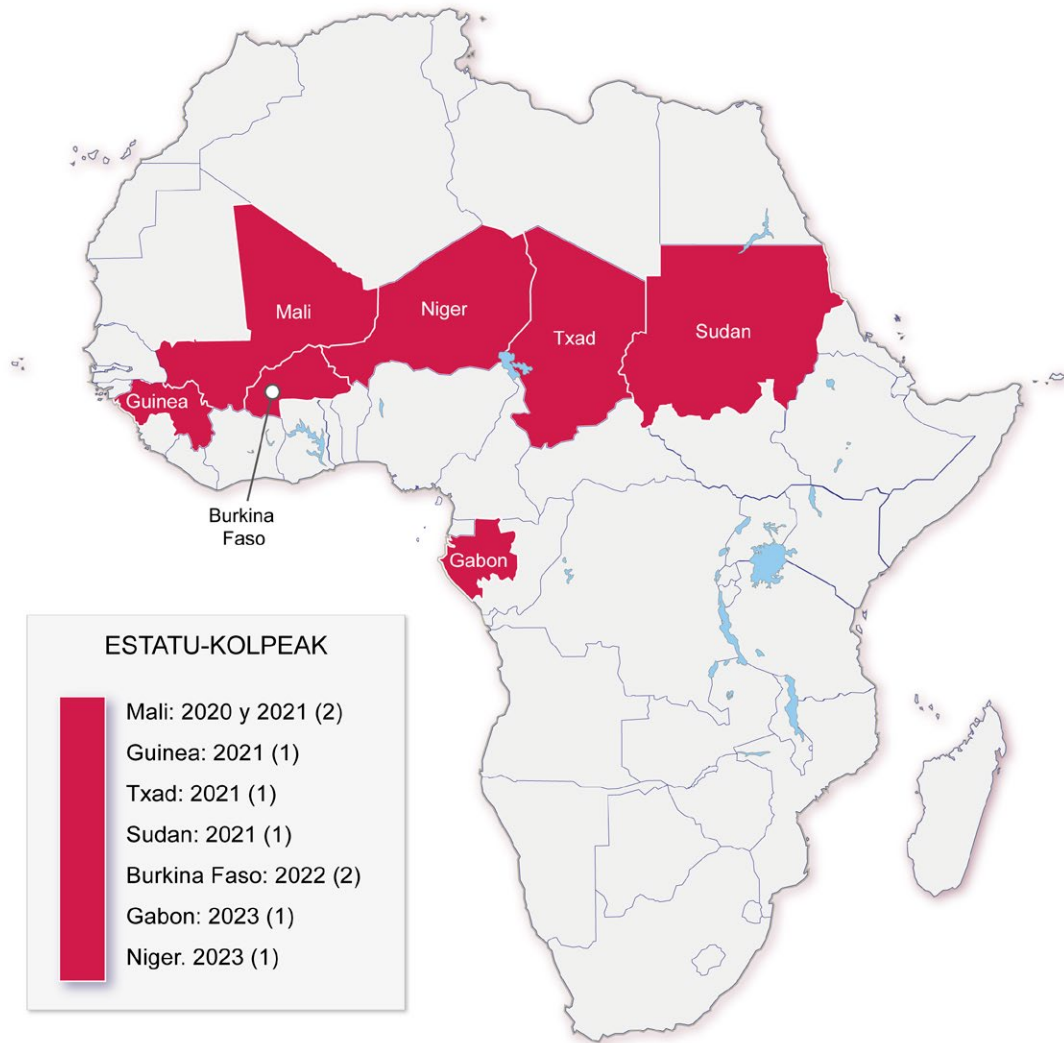
Irailean, hilabeteetako negoziazioen ondoren eta Qatarren eta Omanen erraztasunari esker, presoak trukatzeko akordio bat lortu zen, baina ez zen gauzatu Hamasek urrian Israelen egindako eraso terroristaren ondorioz. Ameriketako Estatu Batuek (AEB) publikoki adierazi dute ez dutela Iranek atentatuan parte hartu izanaren frogarik, eta badirudi bi herrialdeek gatazka eskualde mailan areagotzea saihestu nahi dutela. Ildo honetan, Estatu Batuek, hasiera batean, nolabaiteko euspena erakutsi dute Iranen aldeko talde eta miliziek Iraken eta Sirian dituzten baseetan jasandako erasoaren aurrean.

Esparru nuklearrean, Ekintza Integral Bateratuaren Plana berriro betetzeko negoziazioak geldirik daude, eta honek dakarren arrisku handiena Iranen gaitasun teknologiko nuklearren gehikuntza da, Energia Atomikoaren Nazioarteko Erakundearen (OIEA) txostenek azpimarratzen duten bezala, baita material nuklearren metaketa ere, lehergai bat fabrikatzeko beharrezkoak diren kopuruetatik oso hurbil.

Bestalde, 2023an, Iranen eta Saudi Arabiaren arteko nolabaiteko hurbilketa izan zen, Txina, Irak eta Omanen bitartekaritzari esker.

Magreb funtsezko eremua da Espainiaren segurtasunerako eta defentsarako. 2023an, Batzorde Mistoak egin dira Tunisiarekin eta Mauritaniarekin, zeintzuen Aldebiko Lankidetzaren Programek agerian uzten dute lankidetzaren estua dagoela bi herrialdeekin. Marokori eta Aljeriari dagokienez, eta azken urteetan COVID-19aren pandemiaren ondorioz alde biko jarduerak murriztu ondoren, 2024an lankidetzaren militarra areagotzea espero da.

Mendebaldeko Sahelen, estatu-kolpeen segidak eta eskualdeko herrialdeek bizi dituzten gatazka larriek dimentsio anitzeko krisia eragiten ari dira, eta horrek eragina izan dezake hegoaldeko saihetsaren segurtasunean. (1.11 irudia)

Iturria: Defentsa Ministerioa

1.11 Irudia: Estatu-kolpeak Afrikan 2020-2023

Sahel lehentasunezko eremua da Espainiarentzat, Magrebeko herrialdeetan izan dezakeen eraginagatik, gatazkak mugakide diren lurraldeetara (Gineako Golkora, esaterako) hedatzeko aukeragatik eta eremu hori egonkortzeko beharagatik, talde jihadistek Espainiako eta Europako helburuen aurkako ekintza terroristak planifikatzeko oinarriak izan ez ditzaten.

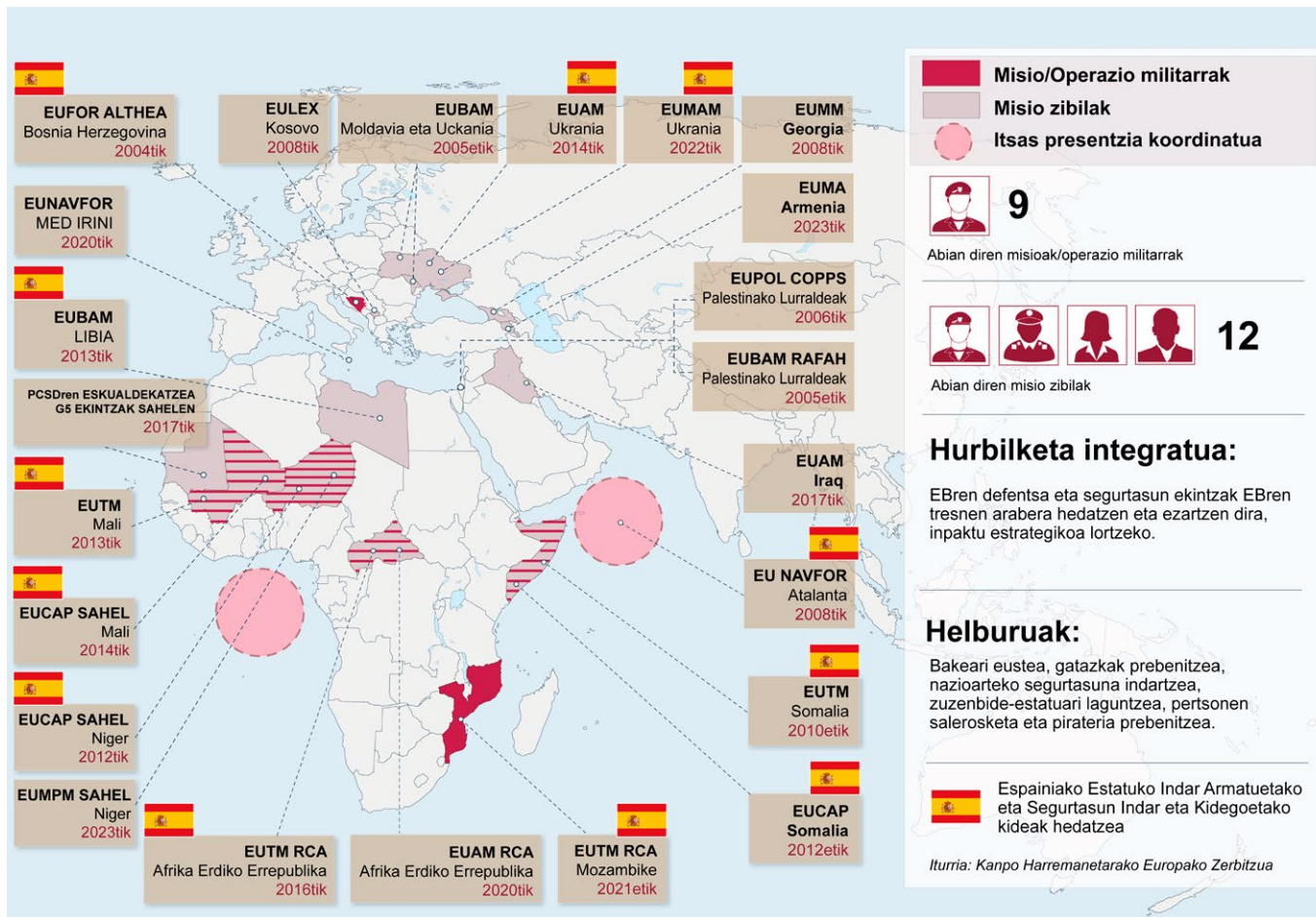
Nigerreko estatu-kolpeak eta Mali iparraldeko krisiaren ezta ezegonkortasun faktore berri bat gehitu diote eskualdeari. Abuztuaren 3an, Defentsa Ministerioak aireko eta espazioko armadako hegazkin bat bidali zuen Niameyra, eta Nigeriako hiriburutik 19 nazionalitateetako 74 zibil joan ziren Espainiara. Mendebaldeak bere eragina murrizten jarraitzen du, Maliren lehentasunezko bazkide gisa finkatu den eta Burkina Faso eta Nigerrekin gauza bera egiteko ahalegina areagotzen duen Errusiaren aurrean. Gabonek, 2023ko abuztuko estatu-kolpearen ondoren, egonkortasun-egoera mantentzen du.

Testuinguru honetan, estatuz kanpoko talde armatuek eskala handiko erasoak egiten jarraitzen dute helburu zibil eta militarren aurka, Gineako Golkoko itsasertzeko herrialdeetara hedatzen dira eta borroketan parte hartzen dute baliabideak eskuratzegatik, lurralde-kontrolagatik eta eraginagatik. Era berean, segurtasun-krisi hau egoera humanitario oso larria areagotzen ari da, non biztanleriak bereizi gabeko erasoak jasaten jarraitzen duen, eta identitate etniko edo erlijiosoagatik jazartzen diren. Horren guztiaren ondorioz, migrazio-fluxu irregularrak nabarmen ari dira handitzen.

Nazio Batuak Malin Egonkortzeko Misio Multidimentsional Integratua (MINUSMA) Bamakoko junta militarrek eskatuta erretiratu izanak kezka larriak sortu ditu zibilen babesaren etorkizunari eta giza eskubideen arloko txosten independenteak gainbegiratu eta aurkezteari dagokienez. Misioa ofizialki 2023ko ekainaren 30ean amaitu zen eta NBEko indar guztiek Malitik alde egin zuten 2023ko abenduaren 31n.

Europar Batasunak presentzia eta kontrola galdu izanak, eta, bereziki, Frantziatik nahitaez atera beharrak, agerian uzten du aldaketa geopolitiko, ekonomiko eta estrategiko nabarmena, Afrikako herrialdeetan ez ezik nazioartean ere ondorioak eragin ditzakeena. Gertakari horiek agerian uzten dute Errusiak, Txinak eta Turkiak gero eta presentzia eta eragin handiagoa dutela Afrikan.

EBk Sahelen dituen misioak eskualdeko ezegonkortasun politiko eta seguruaren gorabeheren mende daude oraindik. (1.12 irudia)

1.12 Irudia: EBren segurtasun eta defentsa politika erkideko misioak eta operazioak

Maliko segurtasun-egoerak okerrera egin ondoren, hainbat aukera planteatzen dira EUTM Mali trebakuntza militarreko misioarekin nola jokatu jakiteko. Hasiera batean, EBko Estatu gehiengo zabal batek nahiago du misioaren profila murriztea eta agindua egokitzea, pazientzia estrategikoa aplikatuz, herrialdea inola ere utzi gabe.

Nigerko Lankidetzaren Militarreko Misioari (EUMPM Niger) dagokionez, 2023ko apirilean hedatu zen, 13 langileko hasierako plantillarekin, eta Espainiak horietako bat eman zuen behatzaile gisa. Hala ere, 2023ko uztaileko estatu-kolpearen ondoren, EBk segurtasun- eta defentsa-erloto lankidetzaren jardura guztiak eten zituen. Nigeriako agintariek EUMPM Niger misio militarra eta EUCAP misio zibila 2023ko abenduan ixteko nahia iragarri ondoren, gainerako langileak operazio-eremutik kendu zituzten eta misioa 2024ko hasieran behin betiko ixtea aurreikusten da.

2023ko uztailean, Afrika Erdiko Errepublikako (EUTM RCA) trebakuntza militarreko misioaren agintaldiaren iraupena 2024ko irailera arte luzatu zen.

Mozambikeko Entrenamendu Militarreko Misioaren (EUTM Mozambike) egungo agintaldia 2024ko irailean amaitzen da. Oraingoz, trebakuntza-helburuak betetzen ari dira.

Indar Armatuek Sahel inguruko aire-garraio intrateatroari laguntzen jarraitzen dute, Boli Destakamenduan (Senegal) behar diren langileak eta bitartekoak hedatuz, EUTM-Maliren Espainiako taldeari eta Maliko armada eratzeko Europar Batasunaren misioari lagunduz.

Sudanen, Indar Armatuen eta Laguntza Azkarreko Indarren (RSF) talde paramilitarraren arteko tentsioak eztanda egin zuen 2023ko apirilean irekitako gatazka batean, eta milaka pertsona hil dira eta biztanleriaren ehuneko esanguratsu bat lekualdatu da. Apirilean gatazka piztu zenean, FASEk aireko baliabideak eta 200 soldadu bidali zituzten Espainiako langileak ebakutzeko. Halaber, itsas baliabideak bidali ziren nazionalitate desberdineko langileak ebakutzeko, Europar Batasunari laguntzeko esparruan.

Afrikako Adarrean ere ezegonkortasuna handitu da. ATALANTA operazioaren presentzia gorabehera, pirateria-erasoen kopuruak gora egin du 2023an. Gainera, Somaliako segurtasun-egoerak konplexua izaten jarraitzen du, nahiz eta Europak konpromisoa hartu Somaliako Armada nazionalaren eta haren segurtasun-indarren gaitasunen garapenarekin, bai EUTM Somaliaren bidez, bai EUCAP misioaren eta EPFren bidez, Afrikako Batasunari laguntzeko programa orokorrean.

EBren berrikuspen estrategikoa ATALANTAK itsas segurtasunaren hornitzaile gisa emandako agintaldia berritzean gertatu zen, 2024ko abendura arte, eta bere operazio-eremua Itsaso Gorri osora zabaldu zen. Adengo golkoaren eta Ormuzeko itsasartearen inguruko tentsioak arrisku estrategikoa dira nazioarteko energia-hornidurarako eta Golkoarekiko merkataritzarako. Yemengo egonkortasun ahulak eta Israelen eta Palestinaren arteko gatazkak ondoko herrialdeei gainezka egiteak tentsioa areagotzen lagun dezakete. Nazioarteko itsas indarren presentziak (AGENOR Operazioa, Nazioarteko Koalizioa – *International Maritime Security Construct*- eta EUNAVFOR Atalanta) eskualdean itsas segurtasuna sustatzea du helburu.

Gainera, EBk, Estatu Batuekin, Saudi Arabiarekin, Arabiar Emireerri Batuekin, Indiarekin, Alemaniarekin, Frantziarekin eta Italiarekin batera, irailean New Delhiko G20ko Liderren Goi-bileran iragarri zuen India-Ekialde Ertaina-Europa korridore ekonomikoa merkaturatuko zuela. Asmo handiko proiektu honek Indiaren, Pertsiar Golkoaren eta Europaren artean dagoen lotura zuzenena ezartzea du helburu.

Bestalde, garrantzitsua da Gineako Golkoan ere itsas segurtasuna berrezartzeko ahaleginak areagotzea, funtsezkoa baita Espainiaren eta EBren interes geoestrategikoetarako, nahiz eta delinkuentziak eta pirateriak behera egin duten pixkanaka azken urteotan.

2023ko abuztuan Gineako Golkoko Afrika Mendebaldeko herrialdeei laguntzeko Segurtasunaren eta Defentsaren arloko EBren Ekimena onartu ondoren, EBk misio berri bat egingo du Gineako Golkoko, Boli Kostako, Ghanako, Togoko eta Beningo itsasertzeko herrialdeetan. Misio horrek bi urteko iraupena izango du gutxi gorabehera, eta aholkularitza estrategikotik eta mehatxu terroristaren aurkako borrokari laguntzetik hasi eta gaitasunak sortu eta garatzeraino iraungo du.

Gineako Golkoan, Espainiak presentzia du Espainiaren interesen alde arrantzaren eta hidrokarburoen arloan, eta Defentsa Diplomaziako jarduerak egiten ditu, ibaiertzeko herrialdeen gaitasunak indartuz prestakuntza-lanen eta lankidetzak militarren bidez. Esparru honetan, segurtasun kooperatiboko jarduerak egin dira Senegalekin eta Cabo Verdekin, bai eta lankidetzak militarrekoak eta defentsako diplomaziakoak ere, Afrikako hedapenean parte hartzen duten ontzi espainiarrek egiten dituzten geldialdiak direla eta. Hedapen hauek Europar Batasunak Gineako Golkoan dituen Itsas Presentzia Koordinatuei ere laguntzen diete. Era berean, Defentsa arloko Lankidetzak Akordioak bultzatzen ari dira erriberako herrialdeekin; besteak beste, Kamerunekin eta Ghanarekin. Bestalde, Espainiako Indar Armatuek ebakuazio- eta aerotransportu-operazioak egin dituzte Espainiara, Nigerreko eta Sudango krisiek eraginda.

Asia Bareko eskualdean, hiru faktore nabarmentzen dira 2023an: Txinaren gaitasun militarren gorakada nabarmena, Taiwanetik jarraera geopolitikoaren asertibitate handiagoa eta uharteen lehen katea deiturikoaren kontrola, baita “hegoalde globalaren” eremuan duen garrantzi politiko eta ekonomikoa ere. Horrek esan nahi du gero eta lehia handiagoa dagoela Estatu Batuekin, eta, neurri txikiagoan, EBrekin.

Taiwango Itsasarteko Askapenerako Herri Armadaren “eremu griseko” jarduerak gora egiten jarraitzen du, hertsadura ekonomiko-komertzialarekin, desinformazioarekin eta zibererasoekin batera, bateratze “baketsua” lortzeko kanpaina hibridoaren esparruan. Txinako Hegoaldeko itsasoan, Pekinek egitate burutuen politikari eutsiko dio, bere lurralde-erreklamazioen mesedetan, itsasertzeko herrialdeetako ontziekin izandako istiluak barne.

Horri erantzunez, Washingtonek sendotu egin ditu defentsa eta segurtasun arloetako loturak Japoniarekin — arlo militarrean berrarmatzeko eta murrizketak bertan behera uzteko pixkanakako prozesuan murgilduta —, Hego Korearekin eta Filipinekin, eta Lau Aldeko Elkarrizketa (Quad: Estatu Batuak, Australia, Japonia eta India) eta AUKUS (Estatu Batuak, Australia eta Erresuma Batua) bezalako taldeak ezartzearekin. Horiei gehitu behar zaie

Estatu Batuek, Japoniak eta Hego Koreak Camp Daviden 2023ko abuztuaren 18an sinatutako Hiru Aldeko Akordioa.

Aldi berean, Biden eta Xi Jinping presidenteen arteko goi-bilerak, 2023. urtearen amaieran, harremana egonkortzeko eta komunikazio-lerro irekiak izateko interesa adierazten du, kalkulu-akatsak gertatzeko arriskua murrizteko eta aldebiko elkarrizketa-kanalak berriro irekitzeko, elkarrekin lan egiteko interes komuneko erronka globaletan (klima-aldaketa eta egonkortasun makroekonomiko globala, elikadura-segurtasuna, osasun publikoa eta droga-trafikoaren aurkako borroka).

Litekeena da Estatu Batuen eta Txinaren arteko lehiak epe labur eta ertainean gatazka militarra eragitea, baina horrek areagotu egingo du tentsio politiko-diplomatikoa maila globalean, bai eta bi potentzien arteko desakoplamentu ekonomikorako joera eta hornidurakateen instrumentalizazio politikoa ere — bereziki, litioa, kobaltoa eta lur arraroak bezalako baliabide energetiko eta mineral kritikoengatiko lehia —.

Nazioarteko egoera honen bilakaerak Espainian izango du eragina, geografikoki urrun egon arren, interdependentzia ekonomikoa eta edozein unetan sor daitezkeen mehatxu zibernetiko, teknologiko eta hibridoak nonahi daudelako. Horregatik, defentsaren arloan aldebiko loturak indartzen ari dira Japonia eta Australiarekiko domeinu guztietan.

Bestalde, Afrikan, Europan eta Ekialde Ertainean eskualde-egonkortasuna eta segurtasun komuna nabarmen bultzatzeko, Espainiak eta Estatu Batuek administrazio-akordio berri bat sinatu zuten maiatzean, Espainiaren eta Estatu Batuen arteko 1988ko Defentsarako Lankidetzaren Hitzarmenaren eta haren bigarren zuzenketa-protokoloaren esparruan, Rotako Itsas Basean hedatutako gaitasunak handitzeko. Gainera, akordio berri horrek Aliantza Atlantikoaren misil balistikoen aurkako defentsa-sistemari lagunduko dio.

Halaber, aurten, Espainiak Nazio Batuen Egiaztatze Misioarekin duen konpromisoa berritu du Kolonbian; izan ere, Segurtasun Kontseiluaren erabakiz, Kolonbiako Gobernuaren eta Nazio Askapenerako Armadaren arteko aldebiko su-etenari jarraipena egiteko ekintza-eremua zabaldu du. Nazio Batuen Erakundeko Segurtasun Kontseiluak erabakitako Misioaren agintaldia luzatu ondoren, Nazio Batuen Bake Eragiketaren Departamentuak sei behatzaile militar kentzeko eskatu dio Espainiari. Testuinguru honetan, urriaren hasieran, Espainiako lau behatzaile militar berri sartu ziren misioan, aurretik zeuden lau kideei gehituta, eta Espainia zergadun nagusietako bat bihurtuko dute.

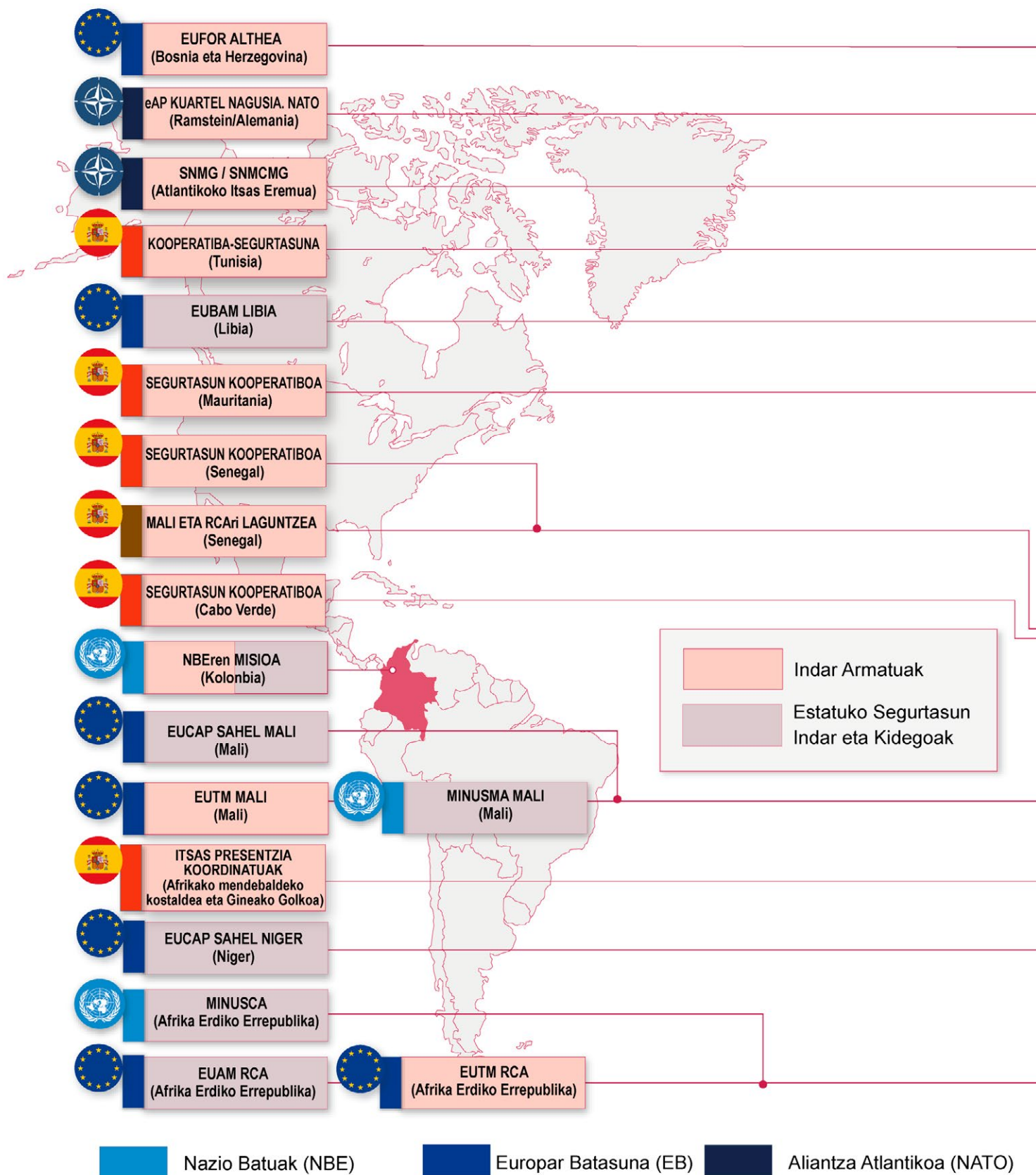
2023. urtean, kide guztiak batuta, IIAAetako 12.000 kide baino gehiago hedatu dira kanpoan, herrialde lagunen segurtasunaren sektorea sustatzen laguntzeko, nazioarteko egonkortasunaren proiektzioa errazteko edo kanpoko mehatxuen aurrean disuasioari erantzuteko, betiere Defentsaren esparruko funtsezko ildo estrategikoek ezarritako esparruaren barruan eta Nazioarteko Erakundearen (NBE, NATO edo EB), aldebiko jardueren edo jarduten den herrialdeen eskaerei erantzuten dieten koalizioen eragiketaren barruan. (1.13 eta 1.14 irudiak)

1.13 Irudia: IIAAen hedapena atzerrian 2023an

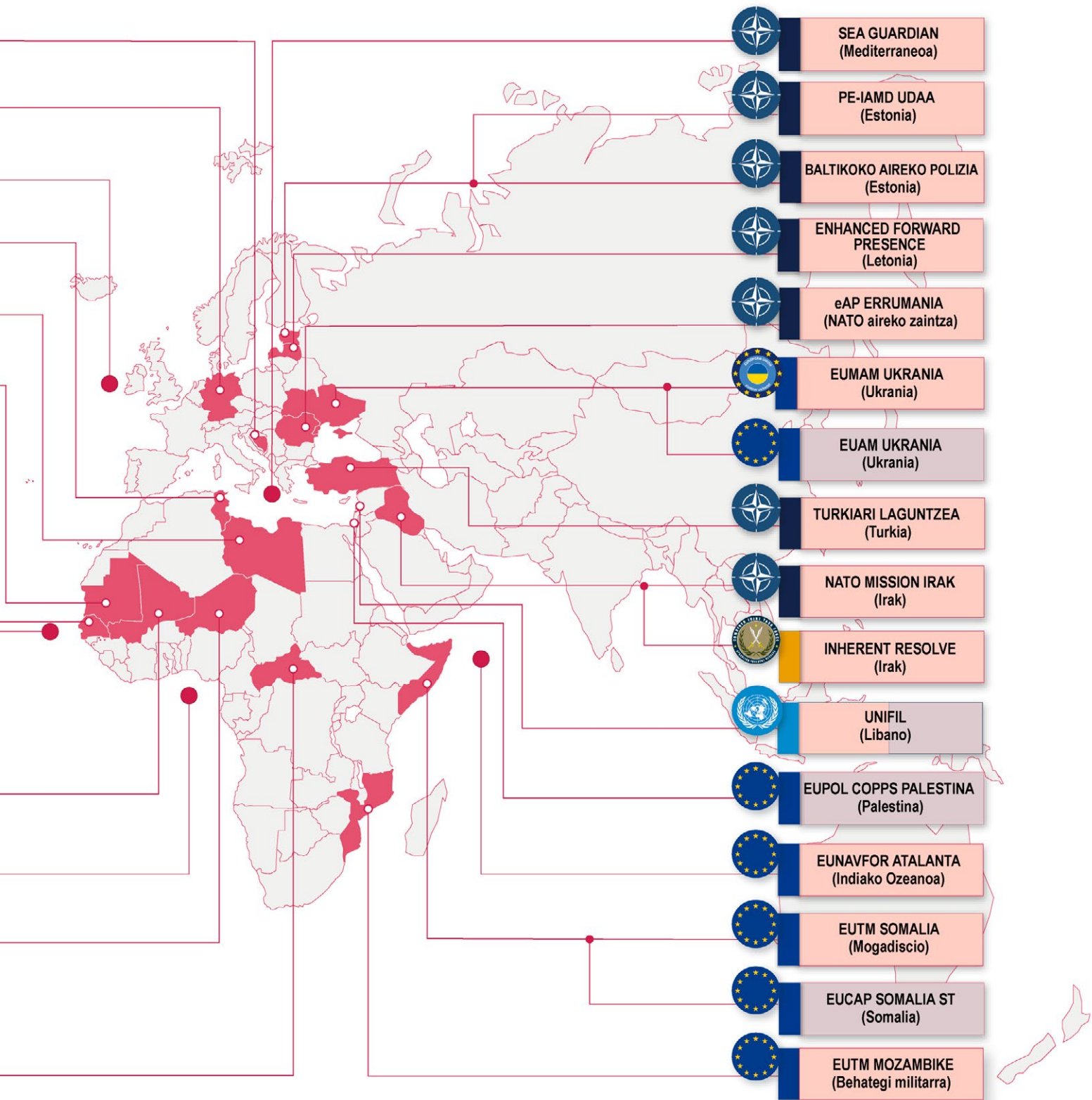
IIAAen MISIOAK ETA OPERAZIOAK ATZERRIAN 2023an		2023AN ZABALDUTAKO SOLDADU KOPURUA, GUZTIRA
NBE-REN MISIOA KOLONBIAN	NBE	11
NBE-REN LIBANOKO MISIOA (UNIFIL	NBE	1.644
EUMAN UA	EB	8
EUFOR ALTHEA (Bosnia/Herzegovina)	EB	9
EUTM MALI	EB	501
EUTM SOMALIA	EB	35
EUTM RCA	EB	21
EUTM MOZAMBIKE	EB	6
EUNAVFOR ATALANTA	EB	1.184
NIGERREKO EUM PM BEHATZAILEAK	EB	1
LOTURAKO OFIZIALAK ETA MEDITERRANEOKO BEHATZAILEAK	EB	13
SEA GUARDIAN	NATO	384
NATO READINESS INITIATIVE (NRI)	NATO	2.873
PRESENTZIA AURRERATU INDARTUA (eFP) Letonia	NATO	1.617
PERMANENT EFFORT- IAMD UDAA ESTONIA	NATO	200
ENRF (NATOren ERANTZUN INDARTUKO INDARRAK)	NATO	868
ITSAS OSAGAIA (SNMG eta SNMC MG)		
AIREKO POLIZIA (Bulgaria, Lituania, Estonia eta Errumania)	NATO	685
TURKIARI LAGUNTZEA	NATO	365
INHERENT RESOLVE IRAQ	NAZIOARTEKO KOALIZIOA/NATO	951
MALIRI LAGUNTZEA (SENEGAL)	MISIO NAZIONALAK	449
ITSAS PRESENTZIA KOORDINATUAK (CMP)	ESPAINIAKO DIPLOMAZIA DEFENTSA	153
	OMB GUZTIRA	11.978
TUNISIARI LAGUNTZEA	ESPAINIAKO DIPLOMAZIA DEFENTSA	26
MAURITANIARI LAGUNTZEA	ESPAINIAKO DIPLOMAZIA DEFENTSA	9
SENEGALI LAGUNTZEA	ESPAINIAKO DIPLOMAZIA DEFENTSA	31
CABO VERDERI LAGUNTZEA	ESPAINIAKO DIPLOMAZIA DEFENTSA	10
	SEGURTASUN KOOPERATIBOA, GUZTIRA	76
	OPERAZIOETAKO LANGILEAK, GUZTIRA	12.054

Iturria: Defentsa Ministerioa

1.14 Irudia: FAS eta FCSEen kanpoko misioak eta operazioak 2023an

Iturria: DSNk egina Defentsa Ministerioaren eta Barne Ministerioaren informazioarekin

Koalizio Globala
 Espainiako Diplomazia Defentsa
 Misio nazionalak

Estatuko Segurtasun Indar eta Kidegoek (ESIK) 81ek parte hartu dute krisiak kudeatzeko misioetan 2023an. Europako Segurtasun Indarrek 56 kide izan dituzte kudeaketa zibileko krisi-misioetan. Zehazki, NBEren hiru misiotan: MINUSCA Afrika Erdiko Errepublikan, MINUSMA Malin eta NBEk Kolonbian duen Egiatzatze Misioan.

2023an, Guardia Zibilak “Full Operational Capability (FOC)” gaitasun operatibo handiena lortu du, Segurtasuneko Estatu Idazkaritzak izaera zibileko nazioarteko misioetan baimendutakoa (gehienez 17 pertsonatan ezarrita). Era berean, 2023an (urrira arte), Guardia Zibila Estatutu Militarra duten Jendarmerien eta Polizia Indarren Nazioarteko Elkarteko (FIEP) presidente izan da. San Marinoko Jendarmeria eskubide osoko kide gisa onartu zen. Era berean, Moldaviako Errepublikako Carabinieriko Ikuskapen Orokorrak behatzaile izaera lortu zuen Elkartean. 2023ko azaroan, Guardia Zibilak bere gain hartu du, urtebetez, EUROGENDFOR Europako Jendarmeria Indarraren Goi Mailako Ministerio arteko Kontseiluaren lehendakaritza.

Era berean, Europar Batasuneko SPKP Zibilean kokatutako misioetan, Barne Ministerioak lanean jarraitu du SPKP Zibilerako Itunean (COMPACT) ezarritako helburuak lortzeko. Ildo horretan, EGFek 7 misiotan parte hartu dute: (EUPOL COPPS Palestinako Lurraldeetan, EUCAP Sahel Niger, EUCAP Sahel Mali, EUBAM Libia, EUCAP Somalia, EUAM RC Afrikarra eta EUAM Ukraina). Horrela, 2020ko azaroan EBko PCSD Zibilaren misioetan hedatutako EGFko 7 kide netatik 12ra igaro zen 2021ean, eta 2023ko abuztuan maximoa lortu zen, 24 kide hedatuta. (1.15 irudia)

1.15 Irudia: Kudeaketa zibileko krisi-misioetan hedatutako FCSEetako kideen kopurua

		2019	2020	2021	2022	2023
	EUCAP SOMALIA	0	0	0	5	5
	EUPOL COPPS T. PALESTINARRAK	1	1	0	1	2
	EUBAM LIBIA	1	1	1	2	3
	EUCAP SAHEL MALI	5	5	7	7	10
	EUCAP SAHEL NIGER	5	2	3	6	6
	EUAM RCA	0	0	0	0	3
	EUAM UKRAINA	0	0	19	3	5
	MINUSJUSTH HAITI	2	0	0	0	0
	UNMIL LIBERIA	0	0	0	0	0
	UNIOGBIS GINEA BISSAU	0	0	0	0	0
	MINUSCA AFRIKA ERDIKO ERREPUB.	5	4	8	6	7
	MVNUC KOLONBIA	3	2	4	5	10
	MINUSMA MALI	2	2	2	5	5
	SKOPJE FYROM	1	1	0	0	0
GUZTIRA		23	18	44	40	56

Oharra: Datuek adierazten dute urtean zehar krisien kudeaketa zibileko misioetan parte hartu duten FCSEetako kideen guztizko kopurua. Jasotako datuez gain, adierazi behar da 2023an Guardia Zibileko 24 kidek UNIFIL misioan parte hartu zutela Libanon (misio militarra), eta 1ek NATOK Iraken duen misioan, bi kasuetan, Defentsa Ministerioaren menpe.

Iturria: Barne Ministerioa

Europar Batasuneko Espainiaren Lehendakaritzaren seihilekoan (PEUE 23), EBk ere ospatu du etorkizuneko Hedapen Azkarreko Gaitasunaren lehen MILEX 23 ariketa. zinetan, Cadizko badiako uretan dauden 19 herrialdeetako 3.000 pertsonak parte hartu zuten, berehalako mehatxuei erantzuteko prestatzeko eta ingurune geopolitiko aldakor baten aurrean krisi-egoeren aurrean erreazionatzeko.

2023an, Espainia Diplomazia Humanitarioko Estrategia bat onartu zuen lehen herrialdeetako bat bihurtu zen. Lau urteko (2023-2026) epemuga duen dokumentu programatikoa da. Berarekin, Espainia aktibo dagoen ekintza humanitarioko lerro anitzen koherentzia sistematizatu eta indartu nahi da, horietako asko zeharkakoak baitira. Estrategiak hiru helburu estrategiko finkatzen ditu (horien barruan lehentasunezko hamalau jarduera-ardatz txertatzen dira): gatazkak prebenitzea eta horiek konpontzeko bitartekotza egitea, bakearen kultura sustatzen eta espazio humanitarioa zaintzen lagunduz; gizateria gisa babesten gaituzten arauetako errespetua sustatzea, bereziki Nazioarteko Zuzenbide Humanitarioa eta printzipioetan oinarritutako ekintza humanitarioa; eta zaugarritasun-egoeretan dauden pertsonak babestea, inor atzean utzi gabe.

Defentsako I+Gn egindako inbertsioari dagokionez, 2019az geroztik, Zientzia eta Berrikuntza Ministerioaren Garapen Teknologikorako eta Berrikuntzarako Zentroak (CDTI) I+G+B dualari laguntzeko programak garatzen eta sustatzen jarraitzen du, erabilera zibileko zein militarreko teknologietara bideratutako proiektuen garapena sustatzeko, Defentsa Ministerioarekin eta Barne Ministerioarekin lankidetzan. Finantzaketa-tresna tradizionaletan oinarrituz, ahalik eta finantza-baldintza onenak ematen dizkie segurtasun- eta defentsa-arloan duten interesari buruzko txosten positiboa jasotzen duten proiektuei.

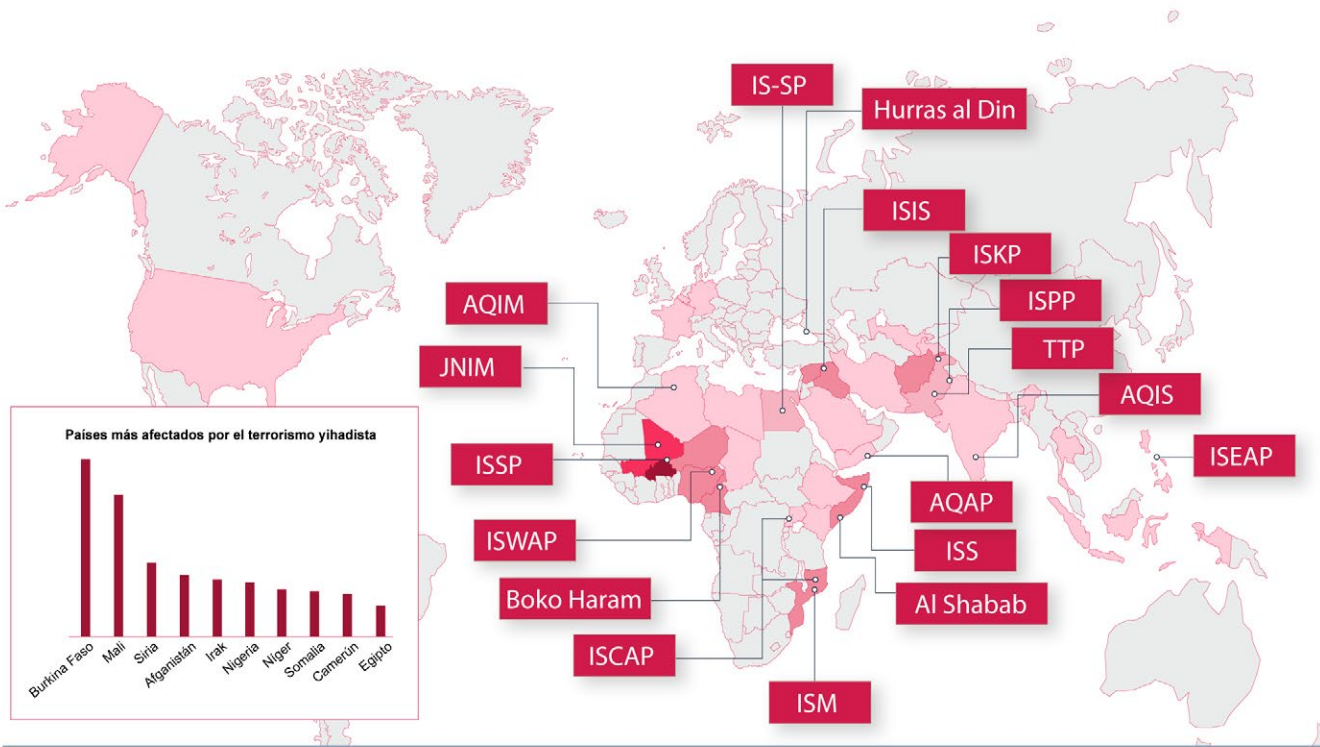
2019-2023 aldian, CDTIk guztira I+Gko 80 eragiketa dual onartu ditu, 131,8 milioi euroko balioarekin, eta CDTIk 93,9 milioi euroko ekarpena egin du. Onartutako proiektuak bat datoz Segurtasun Nazionalako Estrategiaren helburuekin. Nabarmenezkoak dira arriskuak eta mehatxuak arintzeko teknologiak, hala nola leherketak moteltzeko horma baterako sistemen garapena; NEBK mehatxuak konpontzeko roboten diseinua eta garapena; kostu txikiko dronen detektagailuak eta inhibitzaileak; aire-plataformetarako zifratze nazionalako teknologia berriak; teknologia biometrikoan eta IAn oinarritutako zaintza-soluzio automatizatuak; edo tripulaziorik gabeko aire-sistemak larrialdi-egoerak kudeatzeko. Teknologia dualei laguntzeko urteko 20 milioi euroko mailari eustea espero da, batez ere lehen aipatutako proiektu dualen bidez.

TERRORISMOA ETA INDARKERIAZKO ERRADIKALIZAZIOA

Aldaketa-dinamiken eta terrorismoaren etengabeko bilakaeraren ondorioz, gero eta talde ezberdin eta heterogeneoagoak daude nazioartean, eta eremu geografiko jakin batzuetan kokatzen dira.

2023ko urriaren 7az geroztik Gazan izandako gertakariak arriskua eta mehatxua areagotzen dute maila globalean, ahaztu gabe, bektore katalizatzaile garrantzitsu gisa, Ukrainaren inbasio errusiarraren gerra, zeinak, Europan gatazka armatua eragiteaz gain, armen eta lehergaien zirkulazioa areagotzea dakarren. Era berean, nabarmendu behar da egoera gero eta erradikalizatuagoa eta esparru sozial eta ekonomikoan polarizatuagoa dagoela maila globalean, eta horrek indarkeriazko estremismoen jardura handitzea dakarrela.

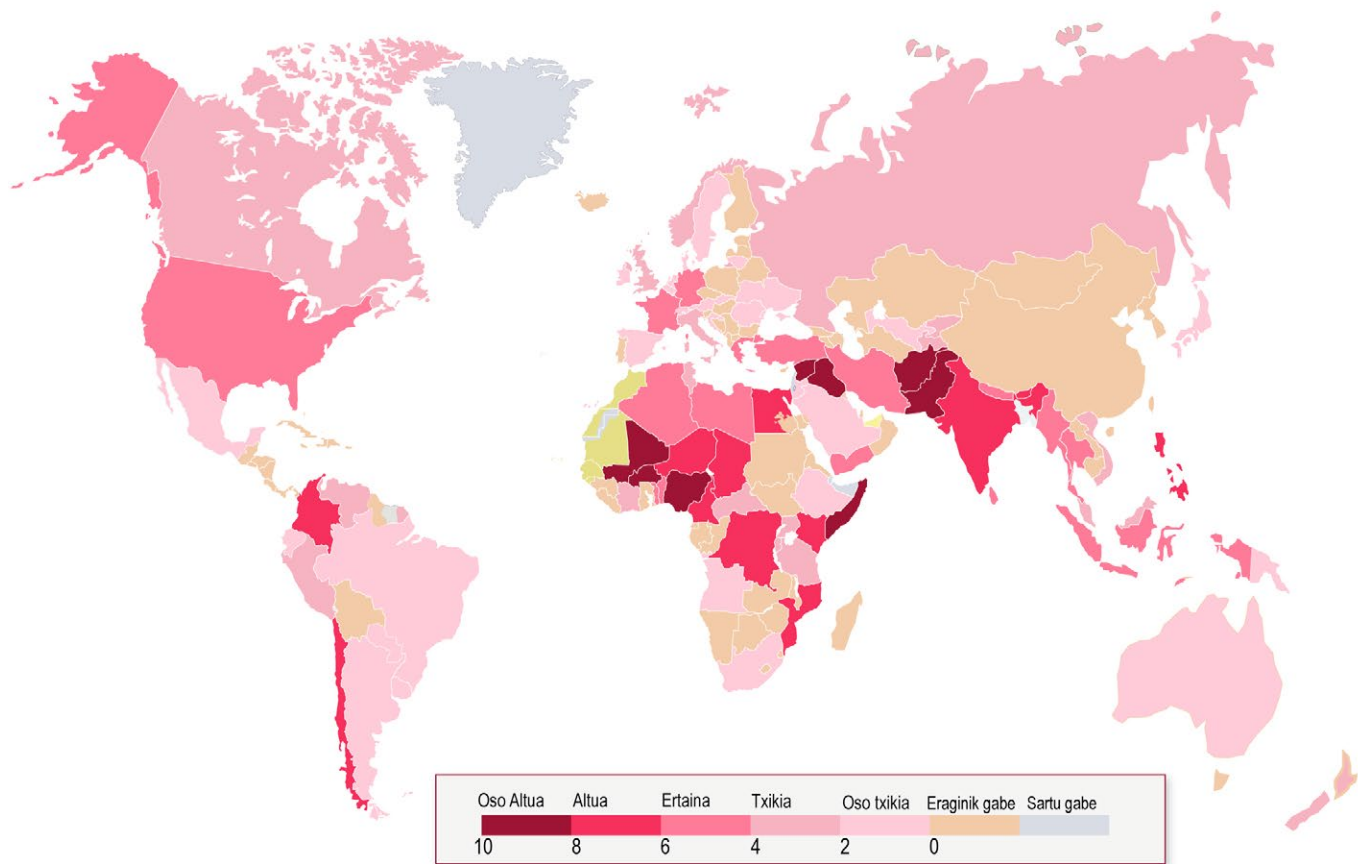
Ideologia jihadistako terrorismoa izan da garrantzitsuena eta gaitasun gehien kontsumitu dituen 2023an. Daesh eta Al Qaeda kupulak behin eta berriz burugabetzeak ez du talde horiekin amaitzea lortu, aurreko urteetan baino modu deszentralizatuagoan jarduten baitute. Daeshen Iraken edo Sirian zuen arrastoa murriztu du, baina Sahelen eta Asiako kontinentean zituen filialak garrantzitsuak dira oraindik. Al Qaeda (Al Shabab edo JNIM) edo Daeshen (ISSP edo ISWAP) antzeko frankizien jardura garrantzitsua da zentralaren finantzaketari eusteko, propaganda elikatzeke eta haren ekintzak errentagarri bihurtzeko. (2.1 eta 2.2 irudiak)

AQIM-AI Qaeda Magreb Islamiarrean	ISEAP-Dath Asiako hego-ekialdean	ISWAP-Dath Mendebaldeko Afrikan
AQAP-AI Qaeda Arabiar Penintsulan	ISIS-Dáesh core	JNIM- Islam-i eta musulmanei laguntzeko erakundea
AQIS-AI Qaeda Indiako azpikontinentean	ISKP-Dáesh Josarán	TTP-Tehrik-e Talibán Pakistán
IS-SP-Dáesh Sinaiko Penintsulan	ISM-Dath Mozambiken	
ISCAP-Dath Erdialdeko Afrikan	ISPP-Dath Pakistanen	

Iturria: DSNk egina Defentsa Ministerioaren eta Barne Ministerioaren informazioarekin

2.1. Irudia: Jarduera eta talde terrorista jhadista nagusiak 2022-23

Iturria: DSNk egina 2023ko Global Terrorism Index Report informazioarekin

2.2 Irudia: Terrorismoaren eragina herrialdeka

Afrika, NATO bereziki Sahel, lehentasunezko arreta-eremutzat har daiteke, terrorismoaren hedapena dela eta. Eskualdeak, gainera, ezegonkortasun politiko handiko eta gobernagarritasun-arazo handiko unek bizi ditu. Malin, Burkina Fason eta Nigerren berriki izandako kolpe militarren ondorioz, Frantziako kontingente ugari eskualdean irten dira, Nazio Batuen egonkortze-misioak erretiratzeko hasi dira eta EBren misioak berregokitzen hasi dira. Fronte kontraterroristaren ezegonkortasunak eta ahultzeak zonan jarduten duten taldeen gaitasunen hedapena eta handitzea lagun dezake. Gobernu berriak terrorismoari aurre egiteko beste aukera batzuk hartzen ari dira, beste ikuspegi batzuekin, indarraren neurrigabeko erabilerari lotuta eta, kasu batzuetan, mertzenario errusiarren laguntzarekin. (2.3 irudia)

2.3 Irudia: Saheleko egoera 2023an

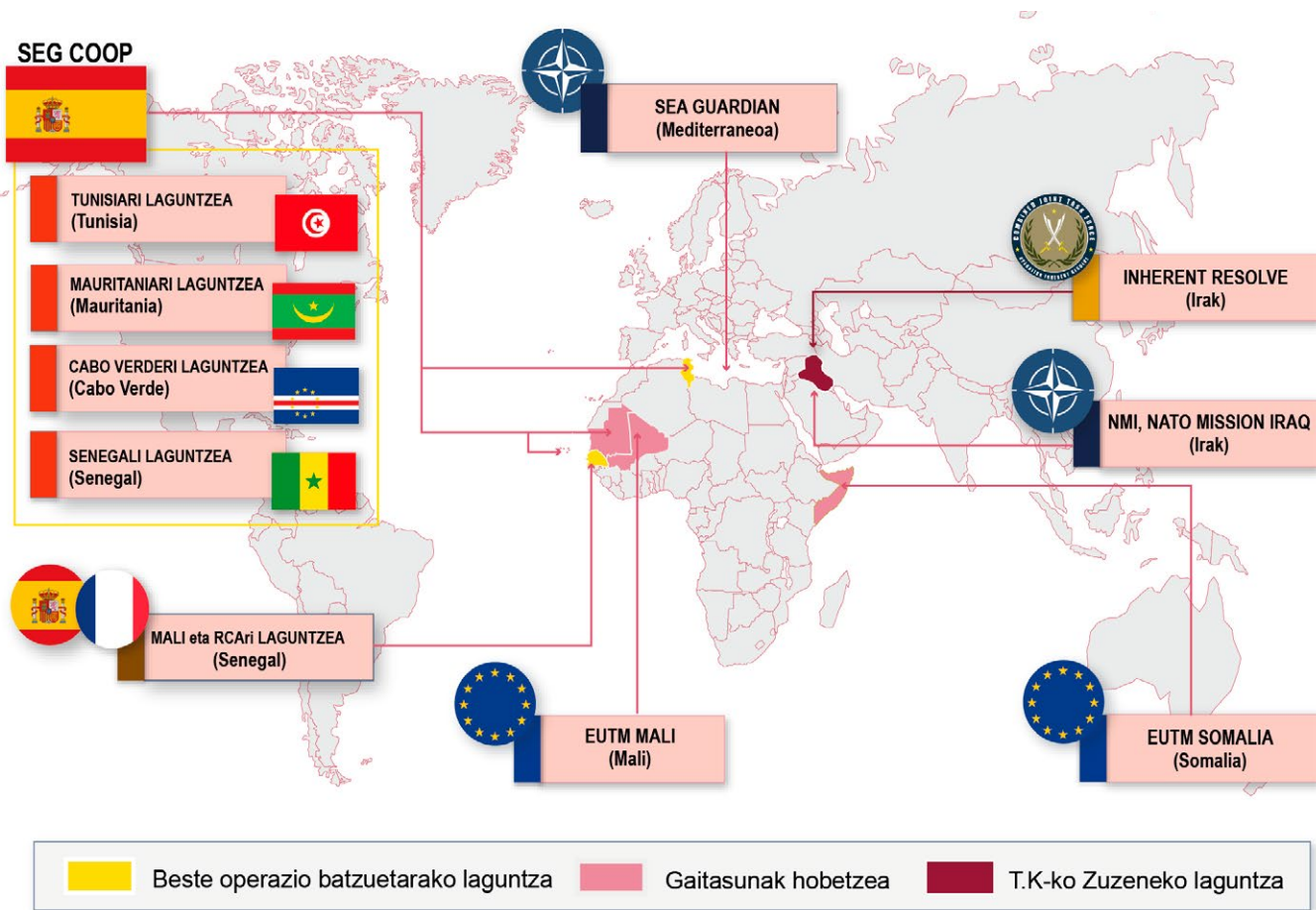
Saheleko egoera eta Espainiarekiko hurbiltasun geografikoa benetako mehatxua da, bai borrokalariak lurralde horretara atera daitezkeelako, bai terroristak irits daitezkeelako, antolatutako krimenak erabilitako igarobide eta egiturez balia daitezkeenak.

Espainiak uste du terrorismoaren aurkako borrokan egin beharreko ahaleginak indar armatuak eta tokiko segurtasun-kidegoak terrorismoari eusteko gaitzeko trebakuntza-misioetan oinarritu behar direla. Ildo honetan, Espainiak ikuspegi integrala defendatzen du eskualdeetako arazoei aurre egiteko orduan, segurtasuna ez ezik, garapena, gobernantza eta giza eskubideen errespetua ere kontuan hartuta.

Sahelen, 2023an, Segurtasun Indar eta Kidegoek EBren misioetan parte hartu zuten (EUCAP Sahel Mali, EUCAP Sahel Niger, EUMPM Niger eta EUAM Afrika Erdiko Errepublikan), eremuko terrorismoaren aurkako borrokan segurtasunaren eta garapenaren ikuspegi integratuaren zati gisa, bai eta Nazio Batuen Maliko (MINUSMA) eta Afrika Erdiko Errepublikako (MINUSCA) misioetan ere. Misio hauetako asko berregituratze-, birdefinitze- edo etete-prozesuen eraginpean egon dira.

Era berean, misio nazionalak egin dira, eta soldadu militarrek hedatu dira, hala nola Boli Destakamendua, Frantziako IASEi eta Europar Batasunak Operazio Eremuan dituen misioei laguntzeko, edo Segurtasun Kooperatiboko operazioen bidez Defentsa Diplomaziari lotutakoak Mauritaniar, Senegalen, Cabo Verden eta Gineako Golkoan. Halaber, Sahelen esparru geografikoaren barruan, gure herrialdeak Europar Batasunaren EUTM-Mali eta EUTM-Eafrika Erdiko Errepublika Publikoaren misio militarretan parte hartzen du.

Espainia beste eremu geografiko batzuetan eta beste esparru operatibo batzuetan ere terrorismoaren aurka borrokatzeko misioen parte da. Horien artean, honako hauek nabarmentzen dira: Inherent Resolve operazioa, Daesh-aren aurkako Nazioarteko Koalizioaren egituraren barruan, non Defentsa Ministerioak Operazio Berezien eta txandakako hegaleko garraio intrateatroaren gaitasunak hedatuta dituen; Mediterraneoko segurtasunari laguntzeko Sea Guardian operazioa; eta Mission Iraq, herrialdearen egonkortasunari lagunduz, Irakeko agintariei beren segurtasun-sektorearen erreforman goi-mailako aholkularitza emanez. Espainiak eta Mission Iraq misioaren agintea du 2023ko maiatzetik 2024ko maiatzera, eta langile kopuru handiena ematen du. Sea Guardian eta eta Mission Iraq operazioak NATOren esparru operatiboan garatzen dira. Bestalde, NATOren barruan, Espainiak aktiboki parte hartzen du kontraterrorismoaren arloko “Jarraibide Politikoak” eta “Ekintza Plana” berrikusten. (2.4 irudia)

Iturria: DSNk egina, Defentsa Ministerioaren informazioarekin

2.4. Irudia: Terrorismoaren aurkako borrokan laguntzen duten misioak

Barne Ministerioa terrorismoaren aurkako borrokaren arloko Europar Batasunaren hainbat proiekturen buru da eta proiektu hauetan parte hartzen du:

- “Prebentzioaren arloko eta erradikalizazioaren aurkako laguntza teknikoa” (RAN) proiektua Europan.
- “Terrorismoaren Aurkako Borrokarako eta Prebentziorako Lehergailuak Kontrolatzeko eta Babesteko Sistema” (SCEPYLT) proiektua, Espainiak gidatua, Guardia Zibilaren bidez. Proiektu honen helburua lehergaien erkidego barruko transakzioen segurtasuna hobetzea da, transferentziak onartzeko izapideak erraztuz.

- European High Risk Security Network (EU-HRSN): 2015ean Europan hasi ziren atentatu terroristen ondoren Europako Batzordeak ezarritako foroa, Europako 17 herrialdeetako terrorismoaren aurkako unitateetako adituak biltzen dituen. Guardia Zibila, Ekintza Azkarreko Taldearen (EAT) bitartez, presidentzian egon zen 2022ko uztailaren 1etik 2024ko urtarrilaren 1era arte.
- “CT-JUST” proiektua (Criminal Justice Responses to Terrorism) Sahel eskualdean, Afrikako Adarrean eta MENAn, Administrazio eta Politika Publikoen Nazioarteko eta Iberoamerikarako Fundazioak (APPNIF) eta Expertise Francek inplementatua. 2021ean hasi zen eta 4 urteko iraupena aurreikusi da. Bere helburua sare eta errekrutatzaile terroristen jardura geldiaraztea da, justiziaren aurrera eraman ahal izateko.
- Espetxeko egonaldian eta aske utzi ondoren erradikalizatzeko arriskuan dauden presoen populazioak berregokitzen laguntzeko proiektua (READ). Barne Ministerioak adituak ematen dizkio.
- “Terrorismoaren aurkako borroka eta indarkeriazko estremismoen prebentzioa” proiektua, Espainiak Libanon gidatzen duena.
- GAR-SI Sahel proiektua, Guardia Zibila buru duena eta agintari nazionalen gaitasun operatiboak indartzera eta lurraldearen kontrol eraginkorra hobetzera bideratua, bai eta Malin, Mauritania, Txaden, Nigerren, Burkina Faso eta Senegalen “EAT motako” unitateak (Guardia Zibilaren Ekintza Azkarreko Taldeak) sortzera ere. Prestakuntza Afrikako 1.700 jendarme baino gehiagori eman zaie, eta 13 unitate sortu dira G5-Sahel eta Senegal eremuetan. Proiektuan zehar, hainbat jardura egin dira eremu horretan diharduten adituekin lankidetzan, hala nola EUCAP misioekin, Gurutze Gorriarekin, Ilargi Erdi Gorriarekin, Migrazioetarako Nazioarteko Erakundearekin eta Nazio Batuekin. Estatu kolpe militarren eta segurtasun egoera zailaren ondorioz, proiektuak bertan behera utzi ditu Mali, Burkina Faso, Niger eta Txadeko jarduerak.
- ECI – CT Niger proiektua, herrialde horretan terrorismoaren aurkako borrokan diharduena, Ikerketa Talde Bateratuan integratutako bi espezialistarekin, Frantzia buru izan duena.
- NORPREVSEC proiektua, zeinak Polizia Nazionalea gidatzen duen Ghanan, eta hauteskunde-garaieta indarkeria prebenitzea eta herrialdearen iparraldeko mugako eskualdeetan terrorismoaren aurka borrokatzea duen helburu.
- CT Public Spaces proiektua, Guardia Zibila buru duena, Ghanan, Kenyan eta Senegalen mehatxu terroristen aurrean espazio publikoak babesteko. 2020ko urtarrilean hasi zen, Europako Batzordearen finantzaketa jasotzen du, eta 2021az geroztik Kanpo Harremanetarako Zerbitzuaren Kanpo Politikako Tresnen Zerbitzuaren (LHI) mende dago. Proiektua 2024ko urtarrilean amaitu zen.

Inteligentzia Zentro Nazionalak segurtasunaren (NATO, EB) ta Inteligentzia Zerbitzuen arloko foro askotan parte hartzen du, bai Europa mailan, bai arku mediterraneoan eta Iberoamerikan. Jarduera multilateralala alde batera utzita, IZNak aldebiko lankidetza arina eta etengabea izan du bazkide estrategikoekin esparru kontraterroristan 2023an. Lankidetza horren ondorioz, eragiketa kontraterroristak garatzen lagundu da, bai Espainia barruan, bai kanpoan, eta talde jihadistaren gaitasunak degradatzeko edo haien jarduerari buruzko informazio taktikoa lortzeko jarduerak garatu dira.

Nazioarteko lankidetza funtsezkoa da mehatxu terroristaren aurkako borrokan. Ildo honetan, Baterako Ikerketa Taldeen garrantzia nabarmentzen da, Europako Ikerketa Agindua (EIA) egin beharrik gabe frogak sartzeko aukera ematen baitute; beraz, oso erabilgarriak dira.

2023an, *Justizia Ministerioak Lege Organikoaren aurreproiektu bat egin zuen, zeinaren bidez aldatzen baitira Botere Judizialaren uztailaren 1eko 6/1985 Lege Organikoa, Prozedura Kriminalaren Legea eta azaroaren 20ko 23/2014 Legea, Europar Batasunean zigor-arloko ebazpenak elkarri aitortzekoa, eta ikerketa-talde bateratuak arautzen dituen Legea onartzen duena. Aurreproiektuaren helburuetako bat Europako Erkidegokoak ez diren herrialdeekin baterako ikerketa-ekipoak arautzea baita. Ikerketa-tresna hau bereziki interesgarria da Iberoamerikako herrialdeekiko lankidetzarako.*

Bestalde, aurreproiektu honek Europar Batasunean zigor-arloko ebazpenak elkarri aitortzeko tresna jakin batzuei buruzko erregulazioa aldatzen du, eta Espainiako araudia *Europako Parlamentuaren eta Kontseiluaren 2018ko azaroaren 12ko 2018/2015 (EB) Erregelamenduarekin harmonizatzen du, enbargatzeko eta konfiskatzeko ebazpenak elkarri aitortzeari buruzkoa.*

Espainiako mehatxu-bektore nagusia bakarka jarduten duten gizabanakoek egindako erasoak dira oraindik ere. Era berean, ideologia jihadistako talde terroristekin (*Homegrown Terrorist Fighters*) lotutako gizabanako isolatuak edo zelula autonomoek atentatuak sofistikazio txikiko modus operandi baten bidez egiteko arriskuari eusten zaio, erraz atzemateko eta detektatzeko zaila baita. Bere existentzia oso lotuta dago erakunde jihadistek Mendebaldean beren egiturak garatzeko duten ezintasunarekin, eta horiek aktibatzeke, propagandak funtsezko papera betetzen jarraitzen du. Gero eta gehiago ari da bultzatzen emakumearen rola doktrinatzailer gisa eta adingabeena “aktore bakarti” berri gisa.

Sahelako segurtasun-egoera okertzea, urtean zehar Europan Koranaren aleak erretzea eta 2023ko urriaren 7an Hamasek egindako erasoen ondorioz Israelen eta Gazan gatazka piztea inguru jihadistaren mobilizazio handiko elementuak dira, eta erradikalizazio-prozesuak eragin ditzakete, bai eta maila globalean eta lurralde nazionalean eraso terroristak egitea ere.

Horiek kontrolatzeko gakoak autorradikalizazio-prozesuak detektatzeko gaitasunean eta planak sofistikatzea ahalbidetzen dieten tresnetarako sarbidea zailtzean oinarritzen dira, hala nola su-armak edo lehergailuen aitzindariak.

Espainian, 2023ko urtarrilaren 25ean, Algecirasen (Cadiz), Auzitegi Nazionalean terrorismo-delitu gisa ikertzen ari den eraso bat gertatu zen, egoera irregularrean dagoen 26 urteko marokoar bat, sare sozialetan material jihadistak kontsumituz erradikalizazio-prozesu bat

jasan zuena, eta, bi elizari eraso ondoren, haietako baten sakristaua matxete batekin hil eta beste lau pertsona zauritu zituena, atxilotua izan aurretik.

Europar, ezaugarri hauek zituzten bi atentatu gertatu ziren urrian. Arrasen (Frantziako iparraldean) frantziar herritar bat hil zen labanaz institutu batean egindako eraso batean, eta Bruselan gizon armatu batek suediar bi hil zituen. Parisen, abenduan, turista alemaniar bat hil zen labanaz egindako eraso baten ondorioz. Hiru kasuetan egileak bakarrik aritu ziren eta ez ziren inongo erakunde terroristakoak eta ez zuten haien laguntzarik izan. (2.4 irudia)

Gainera, indarrean jarraitzen du atzerriko borrokalari terroristek (ABT) adierazitako mehatxuak, erakunde jihadistak nagusiek beren jarraitzaileei dei egiten baitiete gaur egun jarduten ari diren gatazka-guneetara joateko, hala nola Afganistanera, Irakera, Siriara, Libiara eta, bereziki, Sahelera.

Hala ere, Espainian ez da antzeman boluntario jihadistak gatazka-agertokiara joan zirenik 2023an, eta, beraz, arrisku nagusia ABTen balizko itzulera da oraindik, batez ere ezkutuan eta zeharka gertatzen badira, legez kanpoko immigrazio-sareen berezko ibilbideak eta metodoak erabiliz. Espainiako ABTak alde batera utzita, Espainiara beste herrialde batzuek (Europatik edo Magrebetik) itzultitakoak irits daitezkeela bereziki kezagarria izan daiteke.

Finkatutako azken datuen arabera, Espainiak 272 ABT izango lituzke Zerrenda Bakar Komunaren arabera; horietatik 102 gatazka-eremuan desplazatuta daude, 65 itzulita eta 104 hilda. 2023. urtearen hasieran, bi emakume eta hamahiru adingabe aberriratzeko operazioa egin zen Siriako ipar-ekialdeko kanpalekuetatik.

Espetxeetako erradikalizazio-prozesuak, terrorismoagatik kondenatutako gizabanakoenak zein preso arruntenak, mehatxu-bektore garrantzitsua dira, kondenak bete ondoren erasoak planifikatzeko gaitasuna duten talde antolatuek sortzeko aukeragatik. Zigorra bete ondoren elementuak berrerortzea edo berraktibatzea bereziki garrantzitsua da, preso asko erradikalizatuta daudelako edo jihadistak sinesmenak alde batera utzi ez dituztelako eta 2023an espetxetik atera direlako edo datozen hilabeteetan ateratzea aurreikusten delako.

Espetxeetako administrazioak jihadistak erradikalizazio-prozesu hasiberri batean dauden gizabanakoak hautematera bideratutako prozedurak eta jarduerak garatzen eta sustatzen jarraitzen du, prozesu hauen subjektu aktibo edo pasibo gisa, eta prozesu hauetan berehala esku hartzeko aukera ematen du, bai segurtasunaren ikuspegitik, bai tratamenduaren ikuspegitik. Esparru horretan, CNIk eta ESIkak espetxeetako erradikalizazio-prozesuak lantzen dituzte, espetxeetako erakunde nazionalekin eta autonomikoekin lankidetzan estuan, bai eta kartzelatik atera berri diren pertsonen kontrola ere.

2023ko irailaren 26an eta 27an Europar Batasuneko Espainiaren Lehendakariaren esparruan Benalmadenan (Málaga) egindako Erradikalizazioari buruzko Nazioarteko Konferentziak mehatxu horri heldu zion, eta osasun mentalari, erradikalizazioari eta terrorismoari buruzko hainbat txosten izan zituen. Hitzaldi horietan, erradikalizazio biolentoaren fenomenoaren eta osasun mentalaren arteko intersekzioa nabarmendu zen, ahultasun-faktore gisa ulertuta.

Terrorismoaren eta Krimen Antolatuaren aurkako Inteligentzia Zentroa (CITCO) harremanetarako gune nazionala da terrorismoaren prebentzioaren eta Interneteko Europako Foroaren (EUIF) erradikalizazioaren arloan. 2023an, Europako Batzordea buru duen lankidetzeta-foro horretatik abiarazitako ekimenetan parte hartzen eta laguntzen jarraitu du, gobernuaren eta Interneteko operadore pribatu, zerbitzu-hornitzaile eta eduki nagusien parte-hartzearekin.

Terroristek ziberespazioa erabiltzeak berebiziko garrantzia du bi alderditan: batetik, propaganda jihadistaren zabalkundea eta kontsumoa, eta, bestetik, jihadistaren arteko komunikazioak.

alde terroristek mezularitzako eta sare sozialetako aplikazioak erabiltzen jarraitzen dute, propaganda terrorista jihadistak hedatzeko bitarteko gisa, bai eta eraso bortitzak egitera deitzeko eta/edo bultzatzeko ere. Propaganda da Al Qaeda eta Daesh beren ideologiaren, planen eta helburuen hedapen globala lortzeko erabiltzen duten ibilgailu nagusia, eta erradikalizazio-prozesu gehienak plataforma digitalen bidez gauzatzen dira. Bi taldeek aldizkako aldizkariak argitaratzen dituzte online, diseinu-maila nabarmenarekin, eta beren albiste-agentziek mezuak Internet bidez asko zabaltzen dituzte, kartelak, bideo-komunikatuak, armak eta lehergailuak fabrikatzeko eskuliburuak edo instrukziokoak barne.

Online propagandan, Daesh eta Al Qaeda Mendebaldearen aurkako ekintzak egiteko dei generikoak detektatzen jarraitzen dute, Espainia barne, Hamasek Israelen egindako eraso terroristaren eta Europako hainbat herrialdetan Koranaren aleak publikoki erre izanaren ondorioz.

2023an, jihadistaren edukia espainieraz zabaltzeko bolumenari eutsi zaio, herritar hispanohiztunei zuzenduta. Aipatzekoa da gure hizkuntzan argitaratutako edukiaren zati handi bat aurreko urteetan zabalduko jatorrizko materialaren itzulpenak direla, eta egungo gerra-testuinguruak birbanatzen ari direla.

Jihadisten arteko komunikazioari dagokionez, sare sozialek anonimotasun eta segurtasun maila handia ematen dute. Mezularitza-plataformetan enkriptatutako kanal eta sare sozialek edo talde pribatuak erabiltzeak taldeen eta filialen arteko komunikazioa diskrezioz mantentzea ahalbidetzen du. Beste sare sozial irekiago batzuek, doktrinatzeko eta erradikalizatzeko asmoz, jarraitzaile berriak erakartzea ahalbidetzen dute, erakundearekiko atxikimendu aktibo edo loteslerik bilatzen ez badute ere.

Oso garrantzitsuak dira eduki terroristak online kentzea edo mezularitza-plataformetan propaganda zabaltzeko kanalak ezeztatzeko jarduerak. Ziberespazioaren Aginte Bateratuak (ZEAB) ziberzaintza-ahalegin etengabea egiten du ziberespazioaren barruan, eta eragile zibernetiko etsaien erasoan alerta goiztiarra eragiten du, Segurtasun Indar eta Kidegoekin lankidetzan.

Indarkeriazko eskuin muturraren eremuan ere, kezka gehien sortzen duen elementua lineako autorradikalizazioa da. Interneten erabilerak eredu paraleloa du erakunde jihadistaren ereduarekin: lehenik, sarbide errazeko foroak sortzea, horietan pertsona asko sar daitezten;

gero, profil interesgarrienak hautatzea, beste foro mugatuagoetara eramateko; eta, azkenik, erradikalenak aukeratzea, haiekin erabat erreserbatutako kanalen bidez elkarreragiteko. Espainian, ez dago orain arte indarkeriazko portaerak hedatu dituen talderik, eta ez da egiaztatu horretarako plan zehatzik dutenik; hala ere, badira sistemaren aurkako tesiak defendatzen dituzten eta indarkeriaren erabilera justifikatzen duten hainbat talde.

Terrorismo jihadistarekin lotutako taldeen finantziazioa aurreko urteetan bezala mantendu da. Legez kanpoko merkataritzaren, estortzioaren edo atzerriko jurisdikzioetako jarraitzaileen dohaintzen bidez lortutako mugetatik barrena funtsak transferitzeko metodo nagusiak dira, oraindik ere, birneurgailuak eta sistema informalak behar ez bezala erabiltzea. Pertsona, lokal eta atzerriarren bahiketa ere diru-iturri garrantzitsua da. Era berean, tokiko meategietan baliabideak ustiatzeak eta zergak edo tasak ezartzeak beste herrialde batzuetan erraz zuzitzeko diru-sarrerak sortzea ahalbidetzen du.

Aktibo birtualen erabileraren hazkundera da funtsak biltzeko jardueretan eta horien mugimenduan identifikatutako joera nagusia. Dohaintzak, normalean kriptomoneten edo segimendu zaileko bitarteko elektronikoen bidez egiten direnak, edo eragiketeki opakutasun eta anonimotasun handiagoa emateko artifizio teknologikoak erabiltzen dituztenak, hala nola borondatezko jurisdikzioetan kokatutako mixer eta exchanges izenekoak, darkwebaren erabilera eta berdinetik berdinera hitzartutako salmentak (P2P), terrorismoaren finantzaketan goranzko tresnatzat hartzen dira.

Sahel inguruan eta Gineako Golkoan, talde terroristen, krimen antolatuen sareen eta pirateriaren arteko harremanaren zantzuak daude finantziazio-modu gisa. Testuinguru horretan, pirateria delitu-jarduera nagusia izan da Golkoan, eta petrolioaren lapurtu da itsasertzean, legez kanpoko merkatuan saltzeko.

Espainian, aktore bakartiek eta zelula jihadistak txikiak beren burua finantzatzeko jarraitzen dute delinkuentzia arruntaren bidez, baina crowdfunding-a ere erabiltzen jarraitzen dute, eskudirutan edo sare sozialen bidez. Kanpaina hauen bidez, dohaintzak identifikatzen ari dira QR kodeen bidez, eta kode horiek aktibo birtualen diru-zorroetara bideratzen dituzte batzuetan.

Terrorismoaren Finantzaketaren aurkako Plan Estrategiko Nazionalak (TFIAPEN) terrorismoaren finantzaketaren aurkako borrokari lotutako lan eta jardura desberdinekin, arau-garapenekin eta EBren zuzentarauen transposizioarekin jarraitzen du.

Bertako terrorismoari dagokionez, Segurtasun Indar eta Kidegoek eta Auzitegi Nazionalak ETA erakunde terroristak egindako eta argitu gabe dauden atentatuak ikertzen jarraitzen dute, nahiz eta zaila izan atentatu horietako asko duela hamarkada batzuk gertatu izana eta ia froga kriminalistikorik ez egotea.

2023an, Barne Ministerioak 2018ko otsailean Frantziak Espainiari entregatu zizkion dokumentuak, armak eta informatikako gauzak tratatzen eta aztertzen jarraitu du, ETAko kideak atxilotzeagatik Frantziari izapidetutako berrogeita hamar bat prozedura judizialen barruan.

Aktibo dirauen beste jarduera-ildo bat Justiziatik ihes eginda dauden ETAko kideak aurkitzea eta atxilotzea da. Gaur egun, ihes egindako ETAko 32 kide daude, gehienak epailearen eskariz, eta hainbat herrialdetan egongo lirateke (Brasil, Cabo Verde, Kuba, Frantzia, Mexiko, Uruguai eta Venezuela). 2023ko otsailean ETAko kide bat atxilotu zuten Madril-Barajaseko aireportuan, ihesean eta toki ezezagunean zegoena.

Terrorismoaren aurreko maila gisa indarkeriazko estremismoei dagokienez, indarkeriazko ekintzak egitea eragin dezaketen fenomenoak ikertzen dira, eta ikerketa-ildoak zabalik mantentzen dira atentatu terroristak prebenitu eta horiei aurrea hartzeko.

Indarkeriazko estremismoen indarra areagotu egin da, alde batetik, gizartea polarizatzeko desinformazio-kanpainen ugaritzearekin lotutako joeren ondorioz (kanpaina horien mezuak espektro ideologikoko muturreko taldeek ustiatzen dituzte), eta, bestetik, teknologia berrien erabileraren ondorioz (droneak edo 3D inprimagailuak helburu terroristekin).

Indarkeriazko estremismoen eremuan, ESIKek EUROPOLekeko harremanetan sakondu du, erakundearen hainbat lantaldetan eta proiektutan parte hartuz, bai eta atzerriko polizia- eta inteligentzia-zerbitzuekiko lankidetzan ere, anarkismo insurrekzionalistatik eta mugimendu bortitzetatik datozen mehatxuen aurkako borroka indartzeko, eskuin muturrekoak zein ezker muturrekoak.

Urtarrilean, Miranda de Ebron (Burgos), espainiar herritar bat atxilotu zuten, terrorismoagatik, sei lehergailu Madrilgo hainbat erakundetara eta Zaragozako enpresa batera bidaltzeagatik, 2022ko azaroan. Terrorismoaren aurkako alertaren 4. maila 2023 osoan egon da aktibatuta, Prebentzio, Babes eta Terrorismoaren aurkako Erantzun Plana eta autobabeserako gomendioak eta atentatu terroristen aurrean jarduteko irizpideak kontuan hartuta. Hamasek Israelen aurka egindako erasoaren eta Europako hainbat herrialdetan Koranaren aleak publikoki erretzearen ondorioz sortutako egoera aztertu ondoren, terrorismoaren aurkako alertaren 4. mailaren barruan neurri gehigarriak ezarri dira, besteak beste, lurralde nazional osoan bereziki sentikorrek diren puntu jakin batzuetan segurtasun-dispositiboak indartzea eta Segurtasun Indar eta Kidegoek terrorismoaren aurkako neurriak areagotzea. (2.5 eta 2.6 irudiak)

NAZIOARTEKO TERRORISMOAREN AURKAKO BORROKA

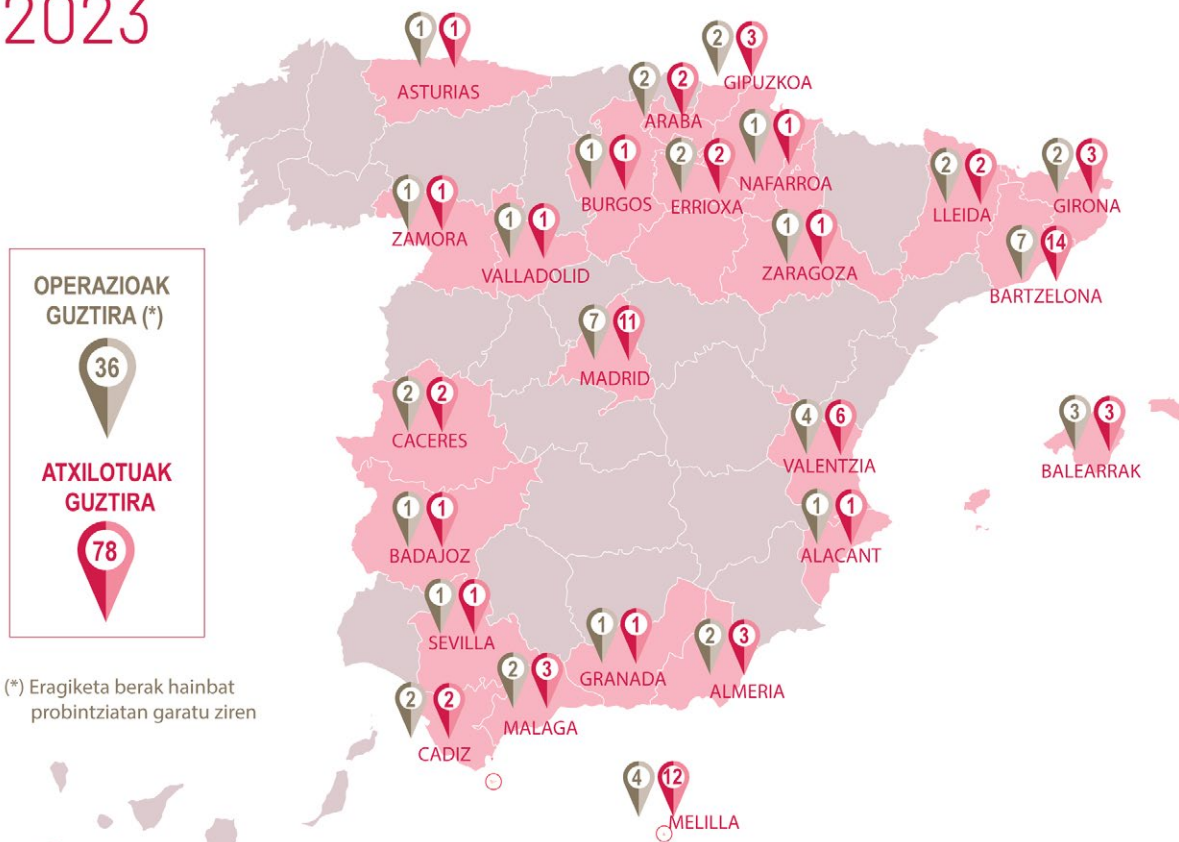
	2021	2022	2023
TERRORISMO JIHADISTAGATIK ATXILOTUTAKOAK	40	53	90
ESPAINIAN	39	46	78
BESTE HERRIALDE BATZUETAN	1	7	12
ATXILOTUTAKO BESTE TALDE TERRORISTA BATZUK	5	1	6

ATXILOTUAK GUZTIRA Terrorismo Yihadista	ATXILOTUAK GUZTIRA Beste talde terrorista batzuk
183	12

Iturria: Barne Ministerioa

2.5 Irudia: Terrorismoagatik atxilotuak 2021-2023

2023

(*) Eragiketa berak hainbat probintzietan garatu ziren

Iturria: DSNk egina, Barne Ministerioaren datuekin

2.6 Irudia: Espainian 2023an izandako operazio eta atxilotuen kopurua, terrorismo jihadistarekin zerikusia izateagatik

Segurtasun Nazionaleko Kontseiluak Terrorismoaren aurkako Estrategia Nazional berri bat egiteko prozedura onartu zuen 2022ko ekainaren 21ean egindako bilkuran. CITCOak koordinatuta, 2019ko ENCOT eguneratzeko lantaldea eratu zen, eta hainbat sail eta erakundek, Autonomia Erkidegoen Konferentzia Sektorialak eta aditu akademiko talde batek parte hartu dute.

Hori oinarri hartuta, azken testua Terrorismoaren aurkako Batzorde Espezializatuak onartu zuen abenduaren 15ean, eta Segurtasun Nazionaleko Kontseiluak 2024ko martxoan igorriko du, onar dezan.

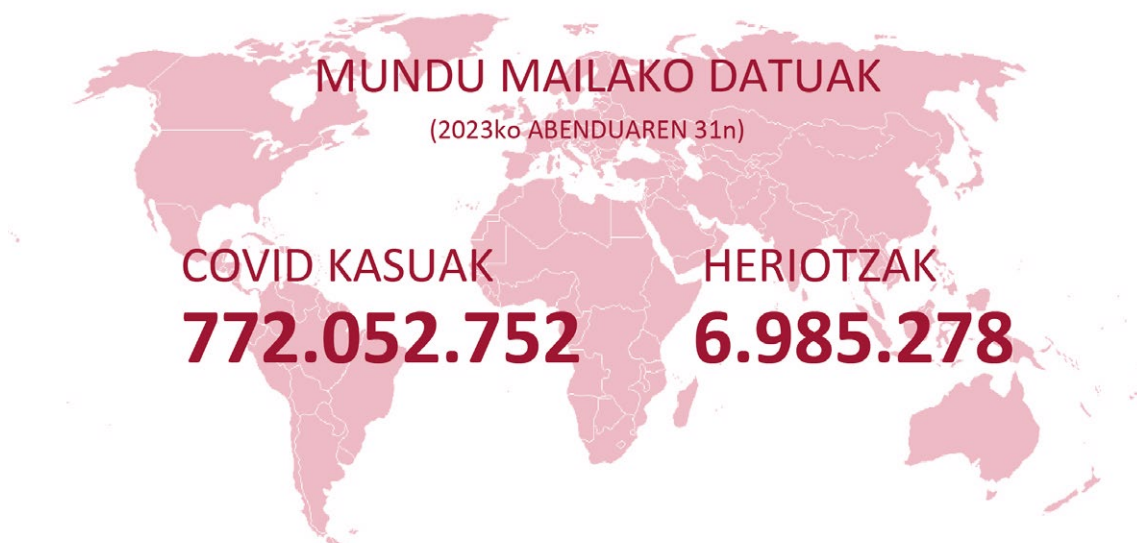
Espainiak Europar Batasuneko Lehendakariarekin bat eginez, Terrorismoaren Biktimei Laguntzeko Zuzendaritza Nagusiak bat egin du Espainiak Europar Batasuneko Kontseiluko (TWP) Terrorismoari buruzko Lantaldearen barruan duen Ordezkaritzarekin, terrorismoaren biktimei babesa eta aitorpena hobetzeko Kontseiluaren ondorioen dokumentua lantzeko.

Biktimen eskubideei buruzko egungo Zuzentarauaren berrikuspenaren helburua da EBn delituen biktimen eskubideak are gehiago indartzea, terrorismoaren biktimen eskubideak barne, eta biktimei laguntzeko zerbitzu osagarriak edo integratuak egongo direla bermatzea, terrorismoaren biktimen behar espezifikoak erantzunak eta atentatu terroristak baten ondoren berehala eta behar den denbora guztian eskuragarri egongo direnak.

EPIDEMIAK ETA PANDEMIAK

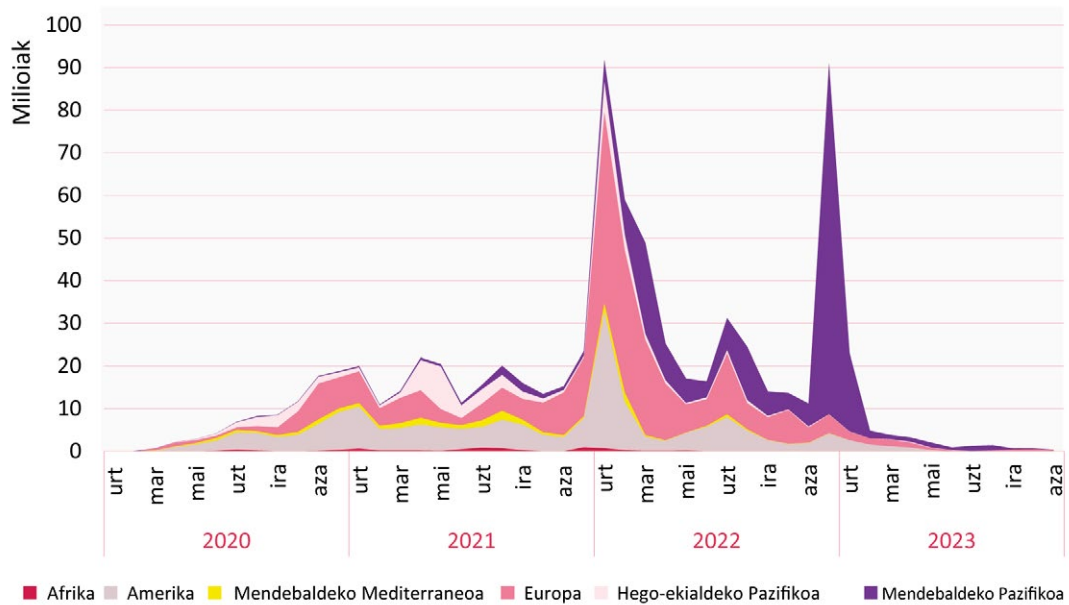
2023ko maiatzaren 5ean, Osasunaren Mundu Erakundearen (OME) zuzendari nagusiak, koronabirusak eragindako gaixotasunaren pandemiari buruzko Nazioarteko Osasun Araudiko (NOA) Larrialdi Batzordearen txostenarekin bat etorritik (hamabosgarren bileraren ostean egin zen), ondorioztatu zuen COVID-19a jada ez zela Nazioarteko Garrantziko Osasun Publikoko Larrialdi bat (NGOPL), eta garaia zela arnas infekzio akutuen (AIA) kontrolean txertatutako gaixotasunaren epe luzerako maneiorako trantsizioa egiteko. Hain zuzen ere, 2023an beheranzko joera globalak, bai heriotzetan bai COVID-19arekin lotutako ospitaleratzeetan, SARS-CoV-2rako biztanleriaren immunitate-maila altuek, hurrenez hurreneko Omicronen leinuen denboran mantendutako behe-birulentziak, dirudienez gaixotasun larriagoekin lotuta ez daudenek, eta kasu klinikoen maneioa hobetzeak, ikuspegi aldaketa bat egin behar izan dute COVID-19aren aurkako zaintza- eta kontrol-estrategian maila globalean, OMEren 2023ko apiriletik 2025eko apirilera bitarteko Prestatzeko eta Erantzuteko Plan Estrategikoak adierazten duen bezala.

2023ko abenduaren 31ko datuek baieztatutako 772.052.752 kasu eta mundu osoko 6.985.278 heriotza adierazten dituzte COVID-19-arengatik (3.1, 3.2 eta 3.3 irudiak).

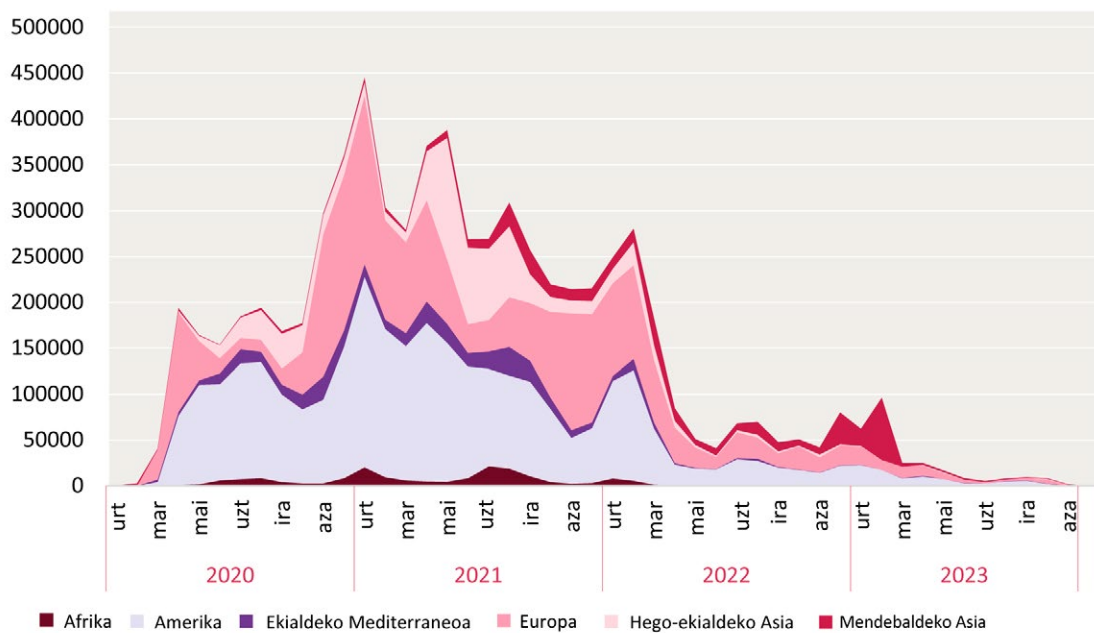
Iturria: DSNk egina, Osasunaren Mundu Erakundearen datuekin

3.1 Irudia: COVID-19aren ondorioz mundu mailan baieztatutako eta hildako kasuen datuak

Iturria: DSNk egina, Osasunaren Mundu Erakundearen datuekin

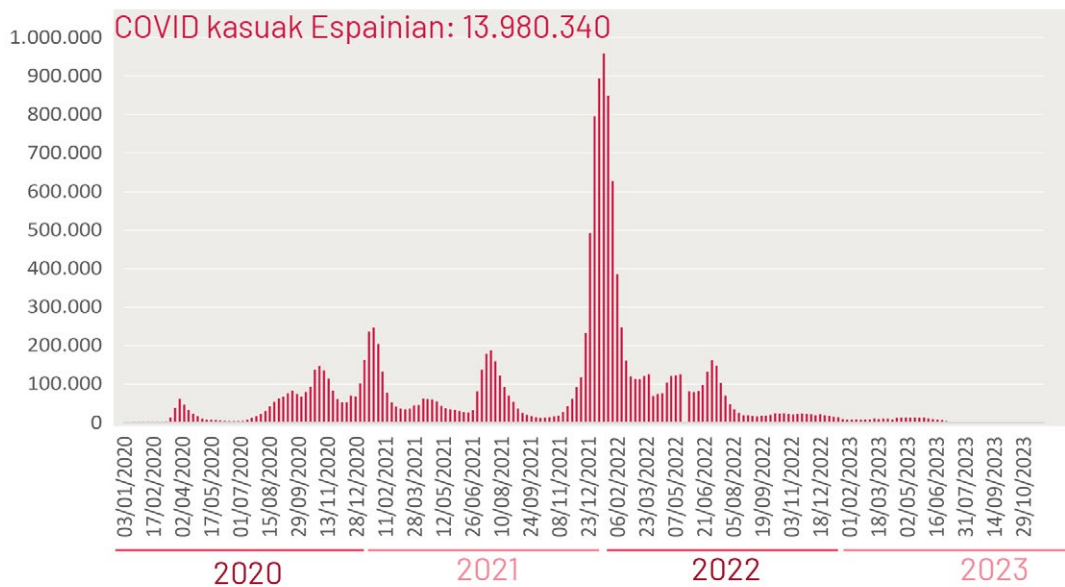
3.2 Irudia: COVID-19ko kasu baieztatuen bilakaera mundu mailan

Iturria: DSNk egina, Osasunaren Mundu Erakundearen datuekin

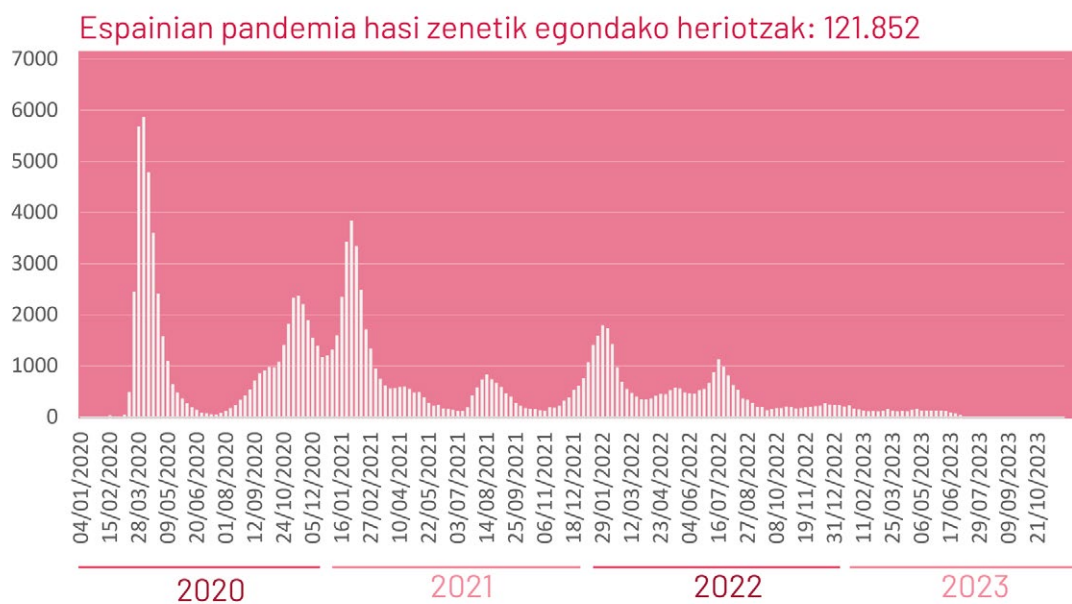
3.3 Irudia: covid-19ren ondorioz hiladakoaren bilakaera mundo mailan

Espainiako egoerak maila globalean ikusitakoaren antzeko joera izan du. Horrela, 2023. urtean zehar, Zaintza Epidemiologikoko Sare Nazionalen jasotako datuen arabera, intzidentzia metatua zein COVID-19agatik ospitaleratzeei eta ospitale-okupazioari buruzko datuak oso egonkorak izan dira. Aldi labur batzuetan izan ezik, etengabe egin du behera erregistratutako kasuetan. Omicronen leinu zirkulatzailer nagusiak ez dira birulentzia handiagoarekin erlazionatu, eta leinu nagusien segida ez da erlazionatu 2022ko ekainean BA.5 aldaera ezarri zenetik intzidentzian izan den gorakadarekin. (3.4 eta 3.5 irudiak)

Iturria: DSN egitea, Osasun Ministerioak Osasunaren Mundu Erakundeari emandako datuekin

3.4 Irudia: Espainian baieztatutako COVID-19ko kasuen bilakaera

Iturria: DSNk egina Osasun Ministerioaren datuekin

3.5 Irudia: COVID-19ak Espainian eragindako heriotzen bilakaera

Testuinguru horretan, eta OMEak pandemiaren amaiera deklaratu ondoren, Osasun Ministerioak, Osasun Sistema Nazionalaren Lurralde arteko Kontseiluaren (CISNS) osoko bilkuran, 2023ko ekainaren 23an, *COVID-19ak eragindako osasun-krisiari aurre egiteko prebentzio-, euspen- eta koordinazio-neurri urgenteei buruzko martxoaren 29ko 2/2021 Legearen 2.3 artikuluan xedatutakoa betez*, kontsulta egin zien autonomia-erkidegoei, eta aho batez adierazi zuten ados zeudela amaiera horren adierazpenarekin, bai eta, horren ondoren, adostutako ezohiko neurriak bertan behera uzteko akordioa ere. Uztailaren 5ean argitaratu zen *uztailaren 4ko SND/726/2023 Agindua, 2023ko uztailaren 4ko Ministro Kontseiluaren Erabakiarekin, COVID-19ak eragindako osasun-krisiaren egoeraren amaiera deklaratzeko duena.*

Espainiak bere zaintza- eta kontrol-mekanismoak egoera berrira egokitu ditu, “COVID 19-a osasun-larrialdia amaitu ondoren. Arnas-infekzio akutuak zaintzeko eta kontrolatzeko esparru estrategiko berria “. Gaixotasun horren zaintza, Espainian eta Europan nahitaez aitortu beharrekoen artean dagoena, beste arnas birus batzuekin batera egingo da (gripea, arnas birus sinzitala, etab.) zaintza jagoleko sistema baten bidez (SiVIRA).

OMEak pandemiaren amaiera eta nazio mailako krisiaren amaiera adierazi arren, COVID-19ak osasun publikoarentzat garrantzi handiko osasun arazoa izaten jarraitzen du, eta, horregatik, zaintza eta kontrol ekintzak mantentzen dira, egungo egoerara egokituta, baina behar izanez gero eskalatzeko gaitasunarekin. Zaintzarako garrantzitsuak diren datuen transmisio eta sarbide elektronikoak hobetzea oraindik ere puntu kritikoa da sistema sendagoak lortzeko eta alertak detektatzeko eta erabakiak hartzeko informazioa garaiz izateko.

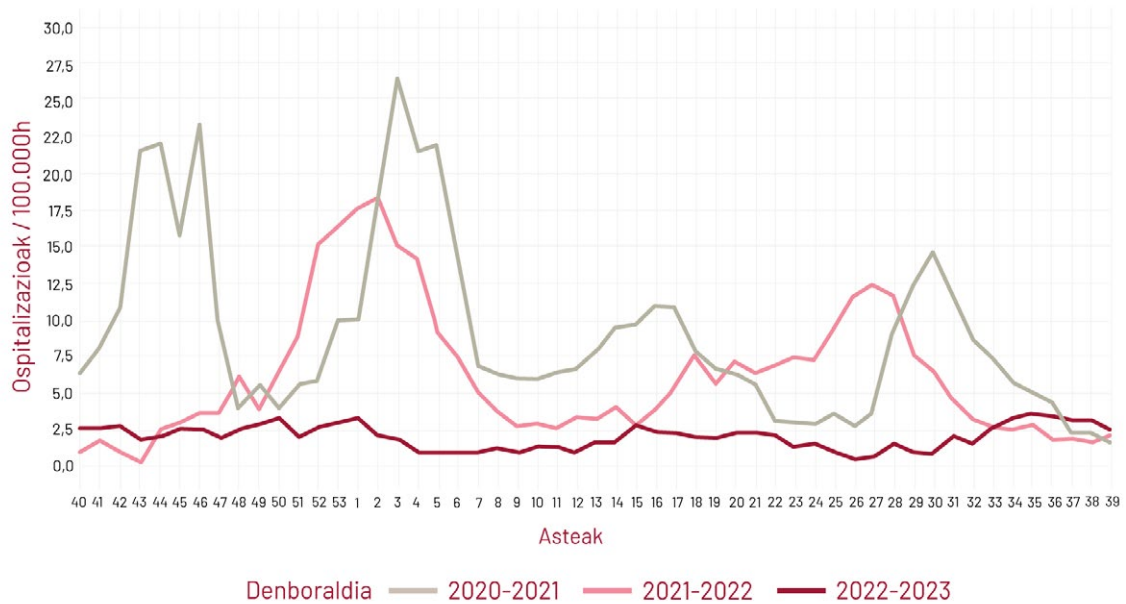
Populazio orokorrean lortutako txertaketa-estaldura handiei esker, batez ere gaixotasunarekiko kalteberenak diren biztanleengan, eta duela urtebete baino gehiagotik zirkulatzen duten Omicron leinu ahulenei esker, transmisioan izan daitezkeen igoeren inpaktuak aukera gutxiago ditu osasun-sistema nazionalako laguntza-zerbitzuei modu garrantzitsuan eragiteko. Nolanahi ere, ezin da baztertu tamaina handiko olatu epidemiko berriak agertzea, sistema tenkatzeko adina kasu larri sortzen dituztenak, nahiz eta sistema kolapsatzeko aukerak oso txikiak izan.

COVID-19a orain arte ez da erakusten ari aurreikusten zen urtaroko portaera, eta intzidentziak gorabehera moderatuak erakusten dituen arren, horiek ez dute urtaroko patroirik. Zaintza-estrategia berriak eta eskura ditugun informazio-sistema alternatiboek (adibidez, hondakin-uren analisiak) birusaren portaeraren jarraipena egitea ahalbidetzen dute. SARS-CoV-2-aren egungo aldaerek zenbait mutazio dituzte, birusaren aurkako immunitate humoralari eragiten diotenak, baina ez immunitate zelularriari. Horrek esan nahi du oraindik detektatzen diren infekzioek edo berrinfekzioek ez dutela eraginik larritasun-adierazleetan (ospitaleratzea), lehendik ezagunak diren arrisku-taldeetan izan ezik. Omicron aldaerak 2 urte daramatza zirkulatzen, aurreko aldaerek 6 hilabete inguru eman zituzten bitartean. Aldagarritasunaren barruan, badirudi birusa gizakiari egokitu zaiola eta egonkortu egin dela.

COVID iraunkorra, SARS-CoV-2 bidezko infekzioaren ondorioak barne hartzen dituena, birus horren infekzioa igaro duten pertsonen ehuneko handi bati diagnostikatzen zaio. Hala ere, eskura dauden ikerketek ez dute, oraingoz, zifra zehatzik ezartzen uzten. Nolanahi ere, eragindako pertsonen kopurua, aniztasuna eta sindrome horrekin lotzen diren sintomen

kopurua, sintoma horietako batzuek sintoma horiek jasaten dituzten pertsonen bizitzan duten eragina eta tratamendu espezifikorik ez izatea kontuan hartuta, COVID iraunkorra kezka-sindromea da, bai herritarrentzat, bai osasun-sistementzat.

2022-23 denboraldian, COVID-19aren ospitaleratze-tasak nabarmen jaitsi dira Espainian, aurreko bi denboraldiekin alderatuta. (3.6 irudia)

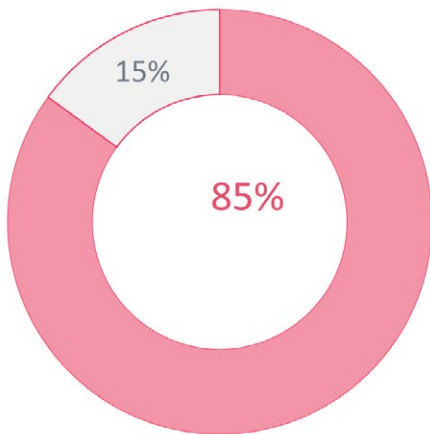
Iturria: SiVRA. Gripearen, COVID-19aren eta beste arnas birus batzuen zaintza jagolea

3.6 Irudia: Ospitalizazio tasak

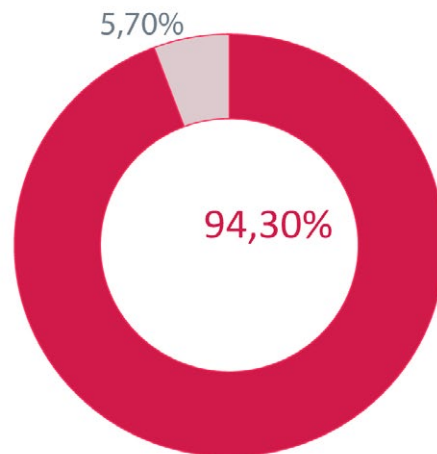
Urtero, udazken-neguan gripearen aurkako txertoa jartzeko gomendioak ezartzen dira, gripeak eragindako infekzioa izanez gero konplikazioak izateko arrisku handiena duten biztanle-taldeentzat eta gaixotasuna konplikazioak izateko arrisku handia duten beste batzuei transmiti diezaieketen pertsonentzat. 2021-2022 denboralditik, herritarrei gripearen eta COVID-19aren aurkako txertaketa bateratua eskaintzen zaie. Gripearen aurkako eta COVID-19aren aurkako txertaketaren helburua pertsona ahulenen eta pertsonal sanitario eta soziosanitarioaren babesa indartzea da, morbiditate eta gaixotasun horiek arreta sanitario eta soziosanitarioaren gaitasunean duten eragina murrizteko.

COVID-19aren egoera epidemiologikoa kontuan hartuta, udazken-neguko denboraldian (2023-2024) populazio talde kalteberei txertoa jartzea gomendatu da, “Gripe eta COVID-19aren aurkako txertaketa-gomendioak 2023-2024 denboraldian, Espainian. Eguneratzea “. 2023-2024 denboraldia hasi arte, jarraibide osoa zuen COVID-19aren aurkako txertaketa-estaldura % 85 baino handiagoa zen biztanleria osoarentzat. 60 urtetik gorako pertsonen % 94,3k zuen populazio ahulena, jarraibide osoarekin; % 91,2k errefortzu-dosi bat zuen, eta % 60,7k bi errefortzu-dosi. (3.7 irudia)

COVID-19aren aurkako txertoaren pautu osoa duten hartu duten Espainiako herritarren ehunekoa

COVID-19aren aurkako txertoaren pautu osoa duten hartu duten Espainiako herritar arriskutsuen (60 urtetik gorakoak) ehunekoa

Iturria : DSNk egina Osasun Ministerioaren datuekin

3.7 Irudia. Txertaketa-ratioa Espainian

COVID-19az haratago, 2023an tximinoaren baztanga, Ekuatore Gineako Marburgoko agerraldi bat eta Afrikako kolera izan dira hizpide.

Tximinoen baztanga (monkeypox, Mpox) oso ohikoa ez den gaixotasun zoonotiko biral bat da, 2022ra arte endemikoa zena Afrika mendebaldeko eta erdialdeko herrialde batzuetan. 2022ko maiatza arte eremu endemikoetatik kanpo identifikatutako Mpox kasu guztiak inportatuak edo inportatutako kasu bati edo eremu endemikoetatik inportatutako animaliei lotuak izan ziren. 2022ko maiatzaz geroztik, 115 herrialdek 91.000 kasu baino gehiago jakinarazi dituzte herrialde endemikoekin loturarik ez duten transmisio-kateekin, aurrekaririk gabeko nazioarteko agerraldi batean. 2022ko uztailearen 23an, OMEko zuzendari nagusiak erabaki

zuen Mpoxen agerraldia osasun publikoko larrialdi bat zela, nazioarteko garrantzia zuena (NGOPL). 2023ko maiatzean, pandemiaren gailurra gainditu ondoren eta hainbat hilabetez transmisio global murriztua izan ondoren, OMEko zuzendari nagusiak amaiera eman zion ESPIIri, baina hainbat neurri gomendatu zituen pertsonatik pertsonarako transmisioa birusetik ezabatzeko.

Espanian, tximuaren baztangaren birusa 7.600 kasu baino gehiagotan identifikatu da. Epidemiaren hasieran, kasu guztiak Mikrobiologiako Zentro Nazionalan (MZN) aztertu ziren, zeina laborategi bakarra zen Espainian birusa diagnostikoak egiteko detektatzeko eta identifikatzeko eskura dagoen metodologiarekin. Osasun Sistema Nazionalak birus hau diagnostikatzeko gaitasunak eskuratu zituen, eta MZN lehen mailako laborategi gisa geratu zen gaitasun hauek ez zituzten zentroentzat, eta erreferentziatzeko laborategi gisa, hala behar zutenak berresteko eta karakterizatzeko.

Maila globalean gizakien arteko transmisioaren gorakadaren ondorioz, ezin da baztertu birusean aldaketak gertatzea, birus horrentzat ezagutzen diren transmisio-mekanismoen bidez edo beste mekanismo batzuen bidez transmititzeko moduan egon daitezen, nahiz eta txosten hau egin arte ez diren ikusi.

Hala ere, 2022ko abuztutik, pertsonen artean birus hau transmititzeko arriskua erabat murriztu da. Birus honen aurkako txerto eraginkor baten eskuragarritasunak eta ezarritako zaintza- eta kontrol-prozedurek gutxitu egiten dute 2022an behatutako agerraldien moduko epidemia-agerraldien probabilitatea.

Marburgo birusari (EVM) dagokionez, 2023ko otsailaren 13an Ekuatore Gineako Osasun Ministerioak herrialde horretan erregistratutako gaixotasunaren lehen agerraldia jakinarazi zuen. Agerraldiak 17 kasu baieztatu zituen, 12 hildako, 4 sendatu eta 1 ezezagun. Baieztatutako kasuetatik bost osasun-langileetan gertatu ziren. 2023ko ekainaren 8an, ondoz ondoko bi inkubazio-aldi (42 egun) izan ondoren, baieztatutako kasu berririk jakinarazi gabe, Ekuatore Gineako Osasun Ministerioak Marburgoko birusak eragindako gaixotasun-agerraldiaren amaiera deklaratu zuen, OMEaren gomendioei jarraiki.

OMEak eta haren kideek, besteak beste Espainiak, laguntza teknikoa eman zioten Gobernuari agerraldiari eusteko, herrialdean zuten bulegoaren bidez.

Aurrez inguruko herrialdeetan Marburg kasuak antzeman baziren ere, Ekuatore Ginean identifikatutako lehen agerraldia izan da, eta, beraz, alerta nazionala da eta nazioarteko arriskua dakar. Agerraldiaren hasieran eskura zegoen informazio mugatuak zaildu egiten zuen arriskua behar bezala ebaluatzea, baina OMEaren eta Espainiako enbaxadaren bidez egindako lanari esker, azkar baloratu ahal izan zen egoera. Espainiak azkar ezarri zituen sukar hemorragiko birikoen kasu inportatuak goiz detektatzeko eta kudeatzeko protokoloak, eta, horri esker, kasu posibleak azkar identifikatu ahal izan ziren. Gineako agerraldi horrekin lotuta, kasu susmagarri bat identifikatu zuten, baina baztertu egin zuten.

Sukar hemorragiko birikoen kasuak herrialde endemikoetatik Espainiara inportatzeko aukera baztertu ezin bada ere, arriskuak detektatzeko eta kontrolatzeko neurriak azkar ezartzeak eta

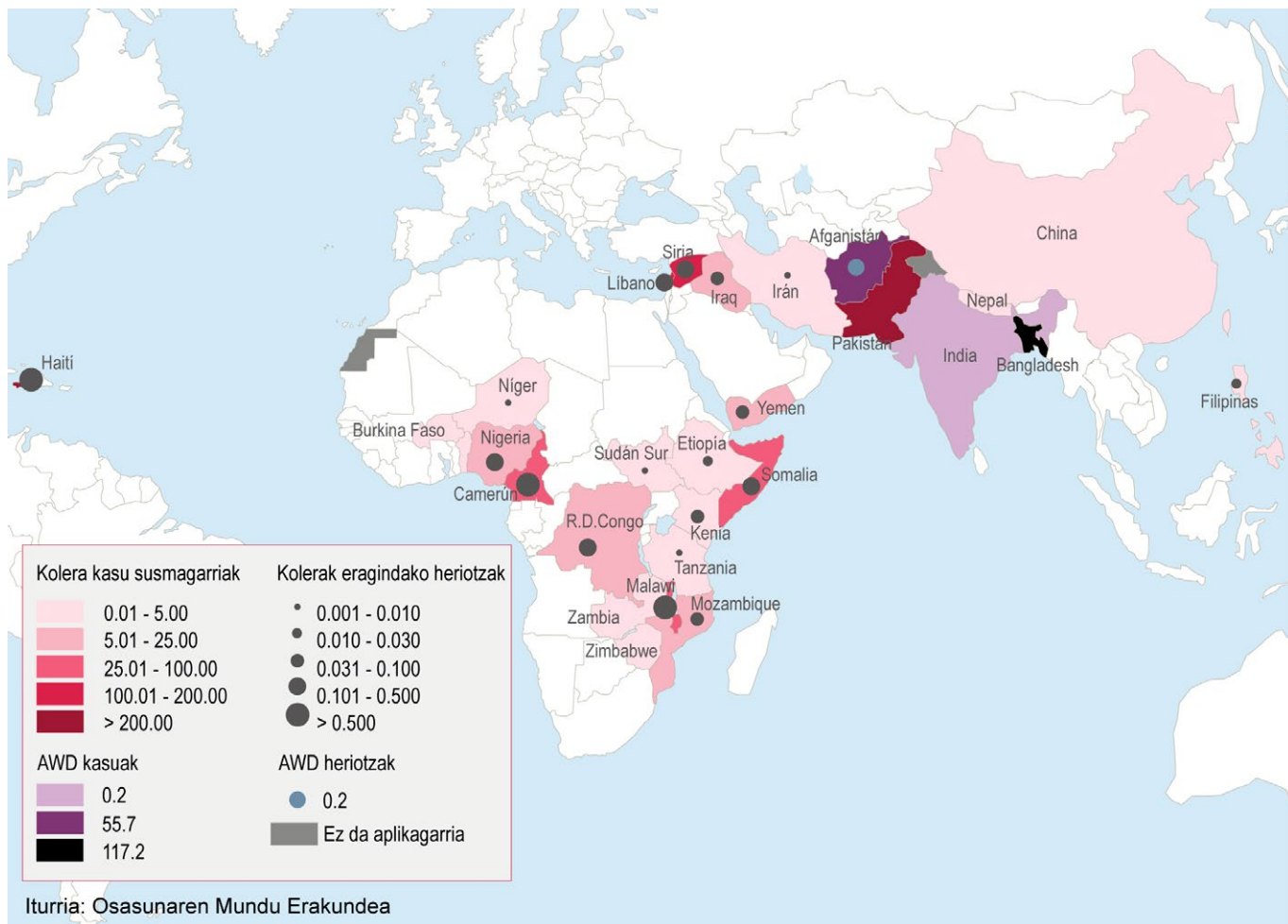
eragindako herrialdeei agerraldiaren kontrol azkar eta eraginkorrean laguntzeko nazioarteko jarduerak nabarmen murrizten dituzte gaixotasun horiek Espainian bizi diren biztanleentzat sor ditzaketen arriskuak.

2023ko urtarrilaren 1etik abenduaren 15era bitartean, gutxienez 30 herrialdek jakinarazitako kolera-kasuak 667.000 baino gehiago izan ziren, 2022an jakinarazitako kasuen gainetik. Pertsona hauetatik 4.000 hil ziren, hau da, % 0,6ko hilgarritasuna maila globalean. Zifra hauek kontu handiz baloratu behar dira, herrialde jakinarazleek zaintza-sistemen ezaugarrietan eta kalitatean dauden aldeak direla eta.

OMEaren Afrikako eskualdeak kolerearen eragin handiena izaten jarraitzen du, 17 herrialdek jakinarazi baitituzte kasuak. Hala ere, Siria, Haiti eta Afganistan dira intzidentzia-tasa handienak dituzten herrialdeak, 100.000 biztanleko 600 eta 800 kasu artean. Gaur egun, ahotik hartzeko hiru txerto daude eskualde endemikoetan agerraldiak kontrolatzeko. Hirurak txerto inaktibatua dira, eta bi dosi behar dituzte babes osorako. Beraz, kolerearen aurkako txerto eraginkorrak daude, gutxi gorabehera hiru urteko immunitatea ematen dutenak, baina txertoen urritasunak krisia areagotu du munduan.

Ur- eta saneamendu-sistema eskasak dituzten herrialdeetan transmititzeko gaitasun handia duten arren, egitura sanitarioak, estolderiak, uren tratamendua eta abar egokiak diren herrialdeetan, eta higiene pertsonaleko produktueterako higiene- eta sarbide-ohiturek aukera ematen badute ahozkoaren bidez transmititzen diren gaixotasunak transmititzeko arriskuak ondo kontrolatzeko, kolera ez du herritarrengan inpaktu handiko arriskurik sortzen. Espainiak kolera toxigenikoaren kasu inportatuak jasotzen ditu herrialde endemikoetatik, eta orain arte ez da transmisio hedaturik izan gure lurraldean.

Hala ere, tenperaturen batez besteko igoerak kolerearen transmisioa erraztu dezake, urak saneatzeko, garbitzeko eta tratatzeko baldintza egokiak bermatu ezin diren egoeretan inportatutako kasuetatik abiatuta. (3.8 irudia)

3.8 Irudia: Kasu susmagarriak eta kolerak eragindako heriotzak munduan

Gauzatzei dagokienez, Europa mailan, Europako Batzordeak Osasunaren Europar Batasuna jarri du abian, EBko herrialde guztiei aukera eman behar diena osasun-krisiei elkarrekin erantzuteko, arrazoizko prezioetan hornikuntza mediko berritzaileak izateko eta gaixotasun interesgarrien prebentzioa, tratamendua eta jarraipena hobetzeko. Ekimen honek funtsezko lau neurri biltzen ditu:

- Krisien aurreko prestakuntza: lege-aldaketa garrantzitsuak, besteak beste, 2022/2371 Erregelamendua, osasunerako mugaz gaindiko mehatxu larriei buruzkoa, eta aldaketak Batzordearen egituran, hala nola Europako Agintaritzaren Zuzendaritza Nagusia sortzea osasun-larrialdiei erantzuteko (DG HERA).
- Europako farmazia-legeria aldatzea, herritarrek tratamendu berritzaileak eta eskuragarriak eskura izan ditzaten.

- Minbiziaren aurkako Europako Plana.
- Osasun mentalaren ikuspegi globala. (3.9 Irudia)

Funtsezko neurriak

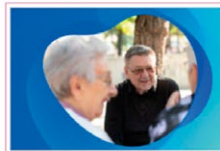
Krisiaren aurreko prestakuntza
Osasunerako etorkizuneko mugaz gaindiko mehatxuei aurre egiteko plangintza

Minbiziaren aurkako Europako Plana
Kalitatezko prebentzioa, detekzioa eta arreta bermatzeko bideak

EBko farmazia-legeriaren erreforma
Sendagai merkeak, eskuragarriak eta berritzaileak

Osasun mentalaren ikuspegi globala
Osasun mentala eta osasun fisikoa parez pare jarri

Iturria: Osasunaren Mundu Erakundea

3.9 Irudia: Osasunaren Europar Batasunaren funtsezko neurriak

Era berean, Europako Batzordeak eta Europako Inbertsio Bankuak (BEI) HERA Invest sortu dutela iragarri dute, Osasun Larrialdietan Prestatzeko eta Erantzuteko Europako Agintaritzari (HERA, ingelesezko siglak) lotutako 100 milioi euroko bermea. Sendagaien eta Osasun Produktuen Espainiako Agentziak (AEMPS) eta Osasun Alertak eta Larrialdiak Koordinatzeko Zentroak HERAren kontseilu errektorearen ordezkari gisa jarduten dute Espainian.

Ekimen ekonomiko honen helburua da osasun-arloan eta bizitza-zientzietan abangoardiako konponbideak garatzeko eta hedatzeko finantzaketa publiko eta pribatu nahikoa lortzeko zailtasunak dituzten Europako enpresa txiki eta ertainei laguntzea. Ildo horretan, laguntza horien onuradun izango diren jarduerak izango dira ikerketan eta kontraneurri medikoen garapenean egindako inbertsioak, bai eta teknologia berritzaileak ere, HERAk 2022an identifikatutako osasun-mehatxu nagusien aurrean prestakuntza eta erantzun hobea izateko. Hauek dira mehatxu horiek: potentzial pandemikoa edo epidemikoa duten patogenoak; mehatxu kimikoak, biologikoak, erradiologikoak eta nuklearrak; edo antimikrobianoekiko erresistentziatik eratorritako mehatxuak. BEIk, oro har, 15 eta 30 milioi euro artean bideratuko ditu proiektu bakoitzeko.

Kontraneurri mediko hauen artean daude, adibidez, txertoak, mehatxu horiei aurre egiteko estrategikotzat jotzen diren beste sendagai batzuk (antidotoak, antibiotikoak eta beste tratamendu batzuk barne), diagnostiko-testak edo norbera babesteko ekipamenduak (EPP), osasun publikoko larrialdi batean gaixotasunak diagnostikatzea, prebenitzea, babestea edo tratatzea ahalbidetzen dutenak.

AZPIEGITURA KRITIKOEN AURKAKO MEHATXUAK

Azpiegitura kritikoen segurtasunak eta babesak garrantzi berezia hartzen du ezegonkortasun geopolitikoko testuinguru batean. Ezegonkortasun hori Errusiak Ukrainari eraso egin eta Hamasek Israeli eraso ondoren irekitako gatazketatik eta gero eta istilu eta eraso hibrido gehiagotik dator.

Garrantzitsua da urpeko azpiegitura kritikoak nabarmentzea, haien balio estrategikoa eta haien aurkako edozein ekintza egozteko zailtasuna kontuan hartuta. 2022an *Nordstream* gasbidearen aurkako erasoaren ondoren, 2023an istiluak izan dira *BALTICCONNECTOR* gasbidean (Finlandia eta Estonia lotzen dituen) eta Suedia eta Estonia arteko itsaspeko datukable batean. Horren ondorioz, Europako azpiegituren aurkako eraso potentzialen arriskua areagotu egin da, eta azpiegitura kritikoen babesa indartu egin da, hala nola aireportuen, trenbide-sare eta -geltokien eta aire-trafikoa kontrolatzeko zentroen babesa.

Ildo honetan, 2023ko otsailean NATOren Itsaspeko Azpiegitura Kritikoak Koordinatzeko Zelula sortu zen, industriaren eta agintari zibil eta militarren arteko elkarrekintza errazteko, jardunbide egokien trukea ahalbidetuz, berrikuntza teknologikoa sustatuz eta aliatuen itsaspeko azpiegituraren segurtasuna bultzatuz.

Azpiegitura kritikoekiko mehatxu fisikoek funtsezko edo oinarrizko zerbitzuak eten ditzakete. Hori dela eta, gizarte-funtzioak edo bizi-jarduera ekonomikoak mantentzeko funtsezko zerbitzuak oztoporik gabe ematen direla bermatzeko neurri espezifikoak hartzen lan egin behar da.

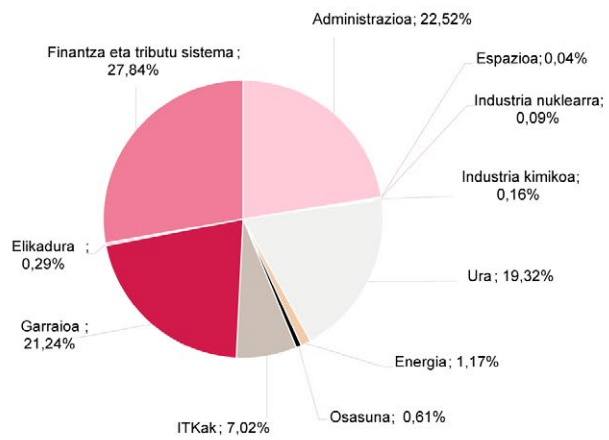
Azpiegitura kritikoek zibermehatxuei ere egin behar diete aurre, eta zibermehatxu horiek ematen dituzten funtsezko zerbitzuak ukatzean gauzatu daitezke. Gorabeheren magnitudea, sofistikazioa, maiztasuna eta ondorioak handituz doaz, eta mehatxu larria dira sare- eta informazio-sistemen funtzionamendurako. Sare- eta informazio-sistema hauek eguneroko alderdi erabakigarri bihurtu dira eraldaketa digitalaren abiadurari eta gizartearen interkonexioari esker, eta, ondorioz, erantzun egokitu, koordinatu eta berritzaileak behar dituzten erronka berriak agertu dira.

Azpiegitura kritikoak bereziki kalteberak dira zibermehatxuekiko, erabiltzen dituzten Informazio eta Komunikazio Sistemen (CIS) komunikazioen bidez. Horren berri izan arren, konponbide zuzentzaileak ezartzea oztopatzen dute kostu ekonomiko handia dutelako eta azpiegitura kritikoaren funtzionamendua eteteko zailtasunak dituztelako. Ildo honetan, Azpiegitura Kritikoak Babesteko Ziurtapen Eskema (ECPIC) ezartzeko ahaleginek jarraitzen dute.

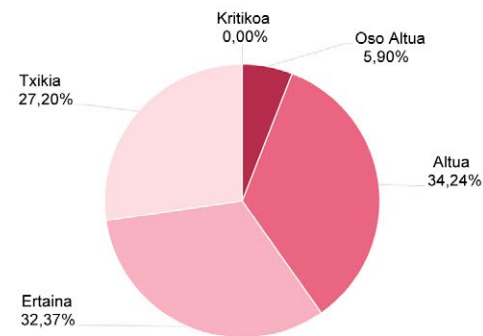
Zibersegurtasunaren arloko prestakuntza eta eraginkortasuna inoiz baino funtsezkoagoak dira. Gainera, zibersegurtasuna funtsezko faktore bideratzailea da sektore kritiko askok eraldaketa digitalarekin arrakastaz bat egin dezaten eta digitalizazioaren abantaila ekonomiko, sozial eta iraunkorrek bete-betean balia ditzaten.

2023an, 8050 gertakari jakinarazi zaizkio Barne Ministerioko Zibersegurtasuna Koordinatzeko Bulegoari (OCC). Mehatxu nagusiak talde ziberkriminaliari eta Errusiako eta Ukrainako gatazkarekin lotutako eragileei lotu zaizkie. Hainbat enpresa eta erakunderi Zerbitzua ukatzeko (DoS) erasoak egin zaizkie, besteak beste, Estatuko Portuei, ETSNari eta Taa-ari. (4.1, 4.2 eta 4.3 Irudiak)

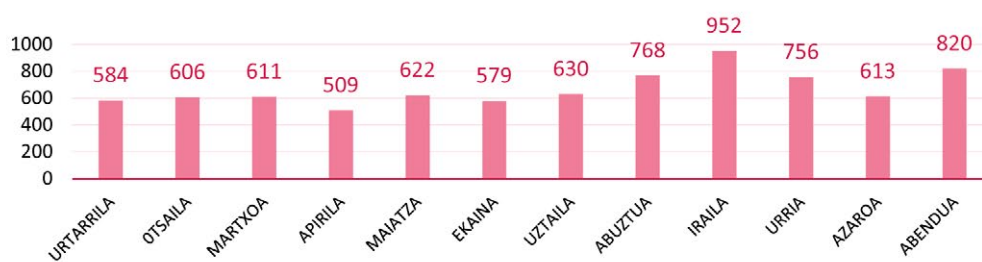
SEKTORE ESTRATEGIKOA	GUZTIRA
ADMINISTRAZIOA	1.813
ESPAZIOA	3
INDUSTRIA NUKLEARRA	7
INDUSTRIA KIMIKOA	13
IKERKETA-INSTALAZIOAK	0
URA	1.555
ENERGÍA	94
OSASUNA	49
IKTak	565
GARRAIOA	1.710
ELIKADURA	0
FINANTZA ETA TRIBUTU SISTEMA	2.241
GERTAKARIAK, GUZTIRA	8.050

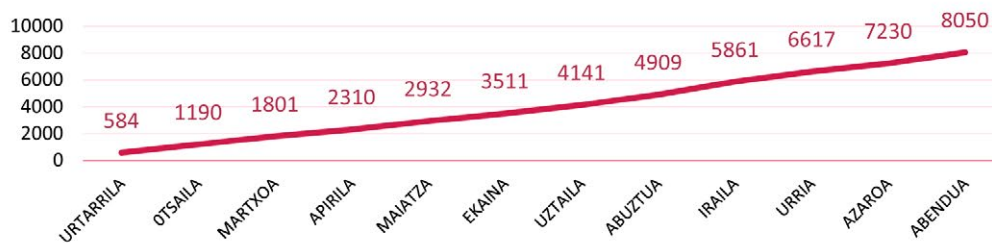
ARRISKU-MAILA	GUZTIRA
KRITIKOA	0
OSO ALTUA	475
ALTUA	2.756
ERTAINA	2.606
TXIKIA	2.190
DATURIK GABE	23
GERTAKARIAK, GUZTIRA	8.050

HILEKO GERTAKARIAK, GUZTIRA

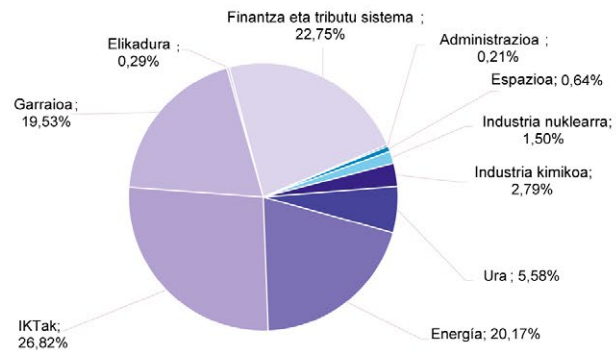
METATUTAKO GERTAKARIAK, GUZTIRA

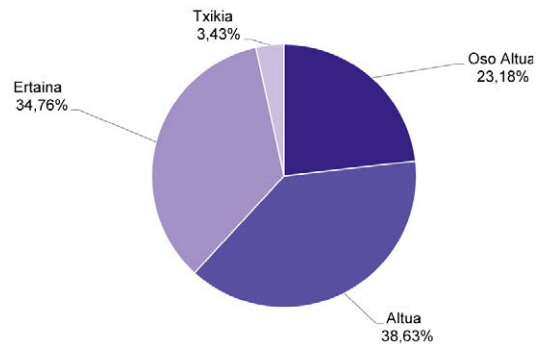
Iturria: Segurtasuneko Estatu Idazkaritzako Zibersegurtasuna Koordinatzeko Bulegoa

4.1 Irudia: OCCri jakinarazitako gertakariak erreferentziako CSIRT nazionalen bidez

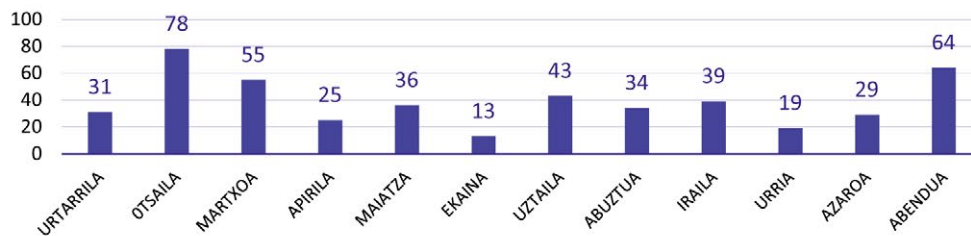
SEKTORE ESTRATEGIKOA	GUZTIRA
ADMINISTRAZIOA	1
ESPAZIOA	3
INDUSTRIA NUKLEARRA	7
INDUSTRIA KIMIKOA	13
IKERKETA-INSTALAZIOAK	0
URA	26
ENERGÍA	94
OSASUNA	0
IKTak	125
GARRAIOA	91
ELIKADURA	0
FINANTZA ETA TRIBUTU SISTEMA	106
GERTAKARIAK, GUZTIRA	466

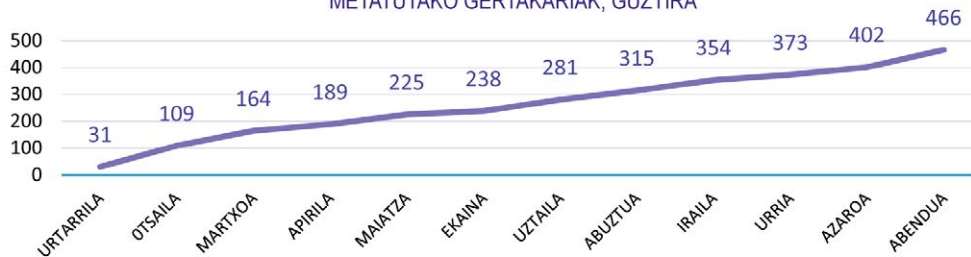
ARRISKU-MAILA	GUZTIRA
KRITIKOA	0
OSO ALTUA	108
ALTUA	180
ERTAINA	162
TXIKIA	16
DATURIK GABE	0
GERTAKARIAK, GUZTIRA	466

HILEKO GERTAKARIAK, GUZTIRA

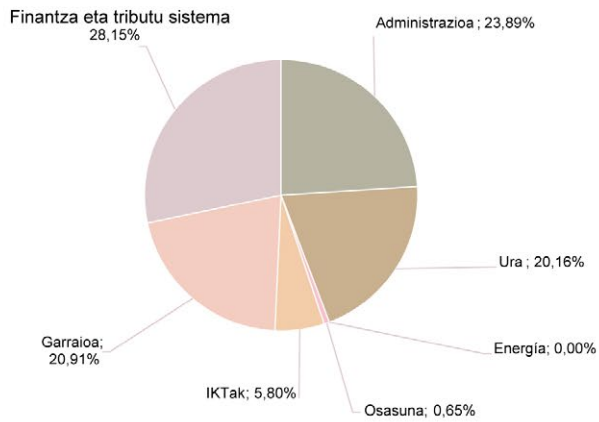
METATUTAKO GERTAKARIAK, GUZTIRA

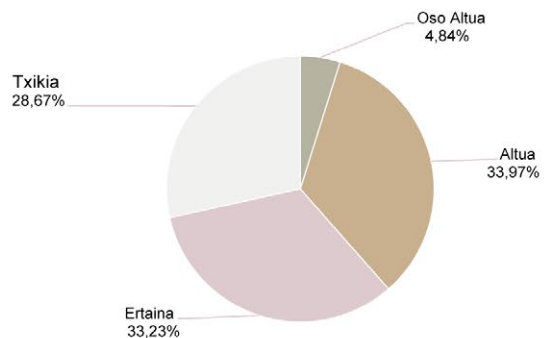
Iturria: Segurtasuneko Estatu Idazkaritzako Zibersegurtasuna Koordinatzeko Bulegoa

4.2 Irudia: OCCri jakinarazitako gertaerak CSIRT INCIBE-CERTen bidez

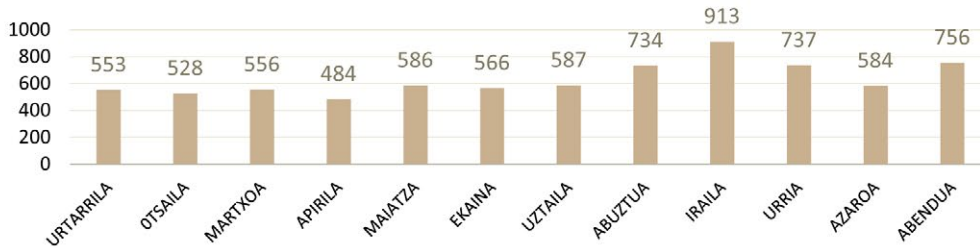
SEKTORE ESTRATEGIKOA	GUZTIRA
ADMINISTRAZIOA	1.812
ESPAZIOA	0
INDUSTRIA NUKLEARRA	0
INDUSTRIA KIMIKOA	0
IKERKETA-INSTALAZIOAK	0
URA	1.529
ENERGÍA	0
OSASUNA	49
IKTak	440
GARRAIOA	1.619
ELIKADURA	0
FINANTZA ETA TRIBUTU SISTEMA	2.135
GERTAKARIAK, GUZTIRA	7.584

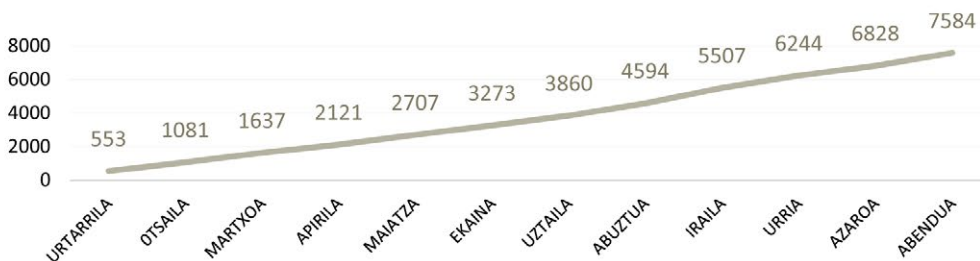
ARRISKU-MAILA	GUZTIRA
KRITIKOA	0
OSO ALTUA	367
ALTUA	2.576
ERTAINA	2.444
TXIKIA	2.174
DATURIK GABE	23
GERTAKARIAK, GUZTIRA	7.584

HILEKO GERTAKARIAK, GUZTIRA

METATUTAKO GERTAKARIAK, GUZTIRA

Iturria: Segurtasuneko Estatu Idazkaritzako Zibersegurtasuna Koordinatzeko Bulegoa

4.3 Irudia: OCCri jakinarazitako gertaerak CSIRT INCIBE-CERTen bidez

Edozein mehatxu edo arriskuren aurrean prebentzioa da azpiegitura kritikoen segurtasuna bermatzeko lehentasuna, eta eragile kritikoen eta segurtasun-endarren segurtasun-planak antolatzeko oinarri gisa ezartzen da. Horretarako, Azpiegitura Kritikoak Babesteko Zentro Nazionalak (CNPIC) Operadorearen Segurtasun Planak eta Estatuko Segurtasun Indar eta Kidegoek ikuskatzen dituzten Babes Plan Espezifikoak koordinatzen ditu, eta Plan Estrategiko Sektorialekin eta Laguntza Operatiboko Planekin batera, Azpiegitura Kritikoak Babesteko Sistema Nazionalaren oinarria dira. 2023an arreta berezia eskaini zaio energiaren sektoreari. (4.4 Irudia)

4.4 Irudia: Azpiegitura Kritikoak Babesteko Sistema Nazionalaren aurrerapen-maila

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	GUZTIRA
ONARTUTAKO PSOak	0	33	34	31	11	38	13	7	18	13	198
ONARTUTAKO PPEak	0	0	140	22	14	82	55	77	25	24	439

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Sub.	Cese OC/IC	GUZTIRA
Eragile kritikoak	42	72	12	8	44	2	0	84	7	6	277	35	242
Azpiegitura kritikoak	190	179	35	32	88	2	0	146	8	7	687	45	646

2023an, PIC Koordinazio Mahaiak, etengabeko laguntza-organo gisa, funtsezko lana egin du eragile kritikoek ezarritako babes-neurriak koordinatzen. Hiru koordinazio-saio egin dira Azpiegitura Kritikoak Babesteko Sistemako eragileen artean, publikoak zein pribatuak, bizi-azpiegituren babes eraginkorra ziurtatzeko.

Zibermehatxuen aurkako neurrien adibide gisa, Aire Segurtasuneko Estatu Agentziak (AESA) abian jarri ditu nazioarteko erakundeetatik (Nazioarteko Abiazio Zibilaren Erakundea, OACI) eta Europatik datozen arau-aldaketak. Zibersegurtasunaren arloan eskumena duten agintariekin lankidetzan, AESAk koordinatzen du abiazio zibilaren sektoreko organismo eta erakundeen babesa hobetzea, zibermehatxuen aurrean. Bestalde, eremu beraren barruan, ENAIREk Zibersegurtasuneko 2020-25 Plan Estrategikoa (PROTEGE) eta haren 2023 Plan Operatiboa aplikatzen jarraitu du.

Defentsa Ministerioa lankidetzan aritzen da EGFekin eta Larrialdi Informatikoei Erantzuteko Ekipoekin (ingelesez CERT), erreferentzia nazionalakoak (CCN-CERT, INCIBE-CERT eta ESPDEF-CERT), hautemandako mehatxu, alerta eta gorabeherei buruzko informazioa etengabe trukatzeari dagokionez, eta zibersegurtasunari buruzko lantalde komunetan parte hartzen du. Era berean, Defentsa Nazionalean eragina duten funtsezko operadoreen katalogoa egiten jarraitzen du.

EBren 2022ko amaierako bi zuzentarau bereziki garrantzitsuak dira azpiegitura kritikoen erresilientziarako.

Europako Parlamentuaren eta Kontseiluaren 2022/2557 (EB) Zuzentaruak, 2022ko abenduaren 14koak, erakunde kritikoen erresilientziari buruzkoak (CER, ingelesezko sigletan), honela definitzen du erresilientzia: “entitate kritiko batek duen gaitasuna, gertakari bat gertatuz gero, prebenitu, babestu, erantzun, erresistentzia, arindu, xurgatu, egokitu eta berreskuratzeko”. Helburu nagusia da erakunde kritikoen erresilientzia eta funtsezko zerbitzuak emateko gaitasuna handitzea. Horretarako, estatuek entitate horiek zein diren identifikatu behar dute, eta erakunde horiek, aldi berean, dagozkien arriskuak detektatu beharko dituzte, neurri egokiak hartu beharko dituzte haien erresilientzia bermatzeko, eta agintari eskudunei jakinarazi beharko dizkiete asaldura-ondorioak dituzten gertakariak.

Gainera, erakunde kritikoen erresilientzian zibersegurtasunak duen garrantzia kontuan hartuta, bereziki garrantzitsua da *Europako Parlamentuaren eta Kontseiluaren 2022/2555 (EB) Zuzentaruak, 2022ko abenduaren 14koa, Batasun osoan zibersegurtasun maila komun handia bermatzeko neurriei buruzkoa (NIS 2, ingelesezko sigletan).*

Hona hemen zuzentarau honen neurri juridiko nagusiak:

- Estatu kideen prestakuntza, behar bezala hornituta egon daitezela eskatuz. Adibidez, segurtasun informatikoko gertakariei erantzuteko ekipo batekin (CSIRT) eta informazio-sare eta -sistemetan eskumena duen agintaritzak nazional batekin.
- Estatu kide guztien arteko lankidetzak, Lankidetzak-Talde bat sortuz, estatu kideen arteko lankidetzak estrategikoa eta informazio-trukea bultzatzeko eta errazteko.
- Segurtasunaren kultura ekonomiarako eta gizarterako ezinbestekoak diren sektore guztietan, eta, neurri handi batean, IKTen mende daudenak, hala nola energia, garraioa, ura, banka, finantza-merkatuaren azpiegiturak, osasun-laguntza eta azpiegitura digitala.

Bi Zuzentaruak elkarren osagarri dira, eta biek izendatzen dituzten agintari eskudunen arteko koordinazioa egon behar da, arriskuei, mehatxuei eta gorabeherei buruzko informazioa trukatzeko helburutzat hartuta.

NATOn eremuan, Espainiak ziberespazio ireki, aske eta seguru baten garapena maila globalean bermatzera bideratutako ekimenak babesten ditu. Horrela, NATOn disuasio- eta defentsa-jarrera orokorrari ziberdefentsaren ekarpena egiteko kontzeptu berriaren garapena babestu da, Gertakari Zibernetikoei Laguntzeko Gaitasun Birtualaren bidez (VCISC, *Virtual Cyber Incident Support Capability*). Hori 2023ko uztailean onartu zen Vilnan, etako estatuburu eta gobernuburuaren goi-bileran.

2023an, *Task force* EB-eta eratu zen, Azpiegitura Kritikoen erresilientziari buruzkoa. Lantalde honek segurtasun komuna indartu nahi du sortzen ari diren mehatxuen aurrean, eta EBren eta NATOn arteko lankidetzari indartu. Testuinguru honetan, Defentsa Ministerioak NATOn erresilientzia-helburuak lortzeko lankidetzari eusten dio, bereziki urpeko azpiegitura kritikoen erresilientzian zentratuta. Lantaldearen esparruan, ebaluazio-txosten bat egin da, eta Batzordearen oinarria izan da Kontseiluari Azpiegitura Kritikoen Plan Zuzentzaileari buruzko gomendio bat helarazteko. Gomendio horrek EBren koordinazioa hobetuko du, azpiegitura horiek nahasteko ahaleginei erantzuteko.

2023an, aurrera egin da azpiegitura kritiko nazionalen erresilientzia sendotzen, gertaerak detektatzeko tresnak hobetzeko eta eragile kritikoei eta funtsezko zerbitzuei eragiten dieten gertaeren egoera-panorama osatuagoa lortzeko. Ahalegin hauen bidez, bermatu nahi da erakunde kritikoen identifikazioa eta haien erresilientzia indartzeko ekintzak arrisku-kontzeptu zabal batean oinarritzen direla, mehatxu naturalak, giza mehatxuak eta mehatxu zibernetikoak barne hartzen dituen, eta mugaz gaindiko edo sektore arteko egoerak barne hartzen dituen, funtsezko zerbitzuak ematean eragina izan dezaketenak.

Bestalde, Garraio eta Mugikortasun Jasangarriaren Ministerioak, Adif konpainiaren sistemen erresilientzia ebaluatzeko asmoz, eraso zibernetikoak simulatzeko hainbat ariketa egin ditu, intrusio-probak eginez.

Berrikuntzan eta garapenean inbertitzea funtsezkoa da gero eta mehatxu handiagoei aurre egiteko, eta ESIKen ikuspegitik, auzitegi-prozeduren garapenean eta nazioarteko kalitate-estandarren aplikazioan espezializatutako unitate guztiekin lankidetzan jarraitu behar da. Unitate horiek beharrezkoak dira ebidentzien baliozkotasuna eta berrespena ziurtatzeko, eta horien ekarpenak beharrezkoak dira azpiegitura kritikoen aurkako eraso eta gorabeheren erantzuleei buruzko prozedura irekietan.

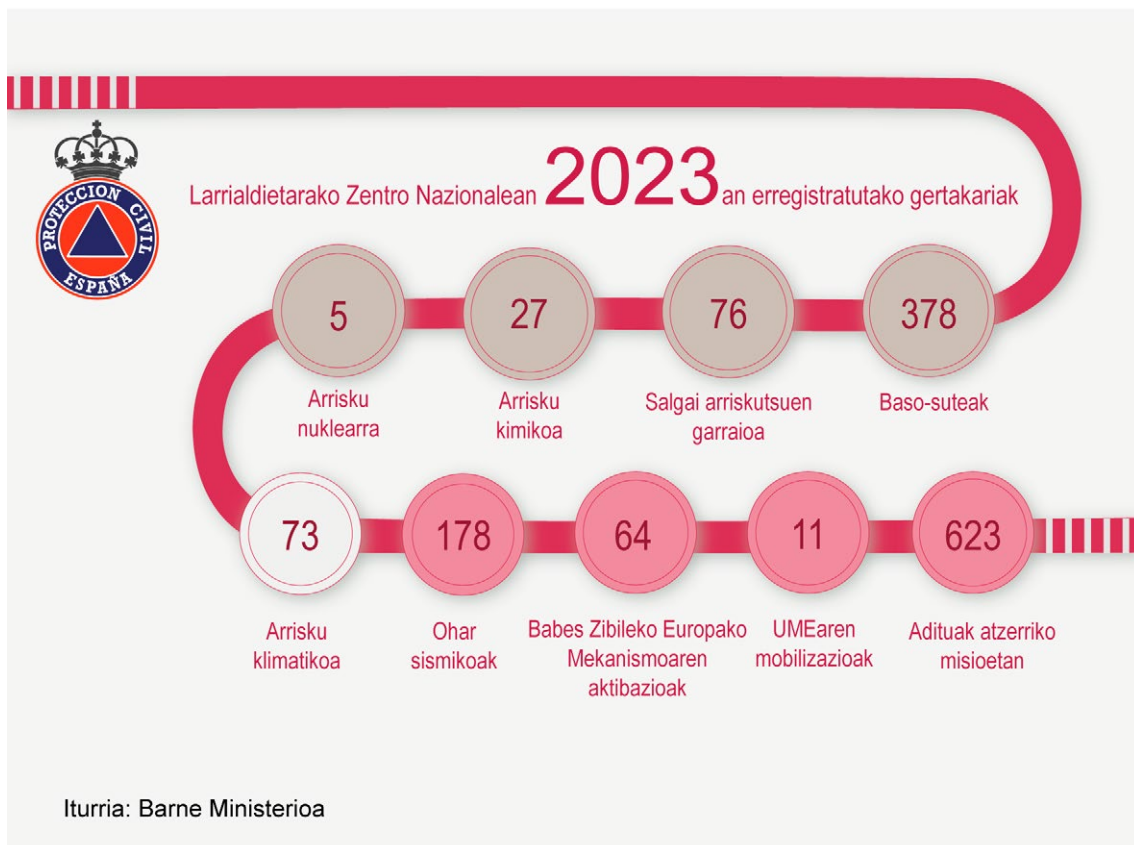
Bestalde, Ikerketa Zientifikoaren Kontseilu Gorenaren (IGME-CSIC) kide den Espainiako Geologia eta Meatzaritza Institutuak Espainiako uholdeen paleoari buruzko datu-base georreferentziatu berri bat (PaleoRiada) diseinatu eta ezartzen ari da, eta etorkizunean Administrazio Publikoek eta azpiegitura estrategikoak kudeatzen dituzten erakundeek (presa handiak, zentral nuklearrak, polo industrialak) erabili ahal izango dute haren segurtasuna eta kudeaketa hobetzeko.

Animalien Osasunari buruzko Ikerketa Zentroak (CISA) Berreskuratze, Eraldaketa eta Erresilientzia Planeko funtsetatik zuzendu du, besteak beste, 2024ko lehen hiruhilekoan hasiko diren bi obra, azpiegitura zientifikoak indartzeko eta epidemien aurrean borrokatzeko gaitasuna hobetzeko.

ISAZko ikertzaileek Europako eta nazioarteko ikerketa-proiektuetan parte hartzen dute, eta instalazioetarako sarbidea zabalik mantentzen dute, hala nola Azpiegitura Zientifiko Tekniko eta Bereziatarako (ICTS), estatuko eta nazioarteko erakunde publiko eta pribatuetako ikertzaileentzat. “One Health” kontzeptuaren esparruan, Euste Biologikoko 4. mailako laborategi bat (NCB4 - OME) eraikitzeako proiektu berria bultzatu da, eta CISAn ikerketa-gaitasuna indartu da, bektoreen bidezko gaixotasunen transmisioan adituak diren ikertzaileen plantilla zabalduz, CISAn intsektu-ontzi bat eraikitzea aurreikusten duten proiektuekin.

LARRIALDIAK ETA KATASTROFEAK

2023an 755 gertakari erregistratu dira Barne Ministerioko Babes Zibileko eta Larrialdietako Zuzendaritza Nagusiaren (DGPCE) Larrialdiak Kudeatzeko Sistema Integratuan (SIGE). (5.1 eta 5.2 irudiak)

5.1 Irudia: Larrialdietarako Zentro Nazionalean 2023an erregistratutako gertakariak

5.2 Irudia: Larrialdiak Kudeatzeko Sisteman erregistratutako gertakarien konparazioa, urteka

GERTAKARIAK	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016
Arrisku nuklearra	5	7	11	2	0	1	1	0
Arrisku kimikoa	27	34	30	26	24	19	16	10
Salgai arriskutsuen garraioa	76	71	55	40	62	40	37	71
Baso-suteak	378	621	588	504	575	342	772	599
Arrisku klimatikoa	73	70	94	43	124	221	37	80
Arrisku sismikoa	178	217	4.615	197	213	279	205	164
Arrisku bolkanikoa	0	0	1	0	0	0	0	0
Beste arrisku batzuk	18	24	31	37	14	18	17	18
GUZTIRA	755	1.044	5.425	849	1.012	920	1.085	942

Iturria: Barne Ministerioa

2023an, Babes Zibileko eta Larrialdietako Zuzendaritza Nagusiaren Larrialdien Jarraipenerako eta Koordinaziorako Zentro Nazionalak (CENEM) 73 gertaera meteorologiko kaltegarri erregistratu ditu: elurra (1), haizea (7), haizea eta euria (11), ekaitzak (12), euria (33) eta uholdeak (9).

Fenomeno Meteorologiko Kaltegarriak Iragartzeko eta Zaintzeko Meteoaleta Plana aplikatuz, arrisku handiko edo muturreko 2.803 abisu eman dira 2023ko urtariletik urria erregistratutako 18.508 abisuetatik. Gainera, AEMETek UVRrako (Arriskua Balioesteko Unitatea) AEMET Neguko bidezaintza sistema mantentzen du, espazioan eta aldi baterako aurreikuspen doituagoak ematen dituen erabakiak aurreratzeko.

2022-2023 neguko bidezaintza kanpaina ez zen oso esanguratsua izan babes zibilari dagokionez, eta azken 5 urteetako onberena izan zen. Elurteak gutxi izan ziren, eta herritarrentzat ondorio gutxi. Estatuko errepideetan, 8 aldiz aktibatu zen neguko bidezaintza-protokoloa.

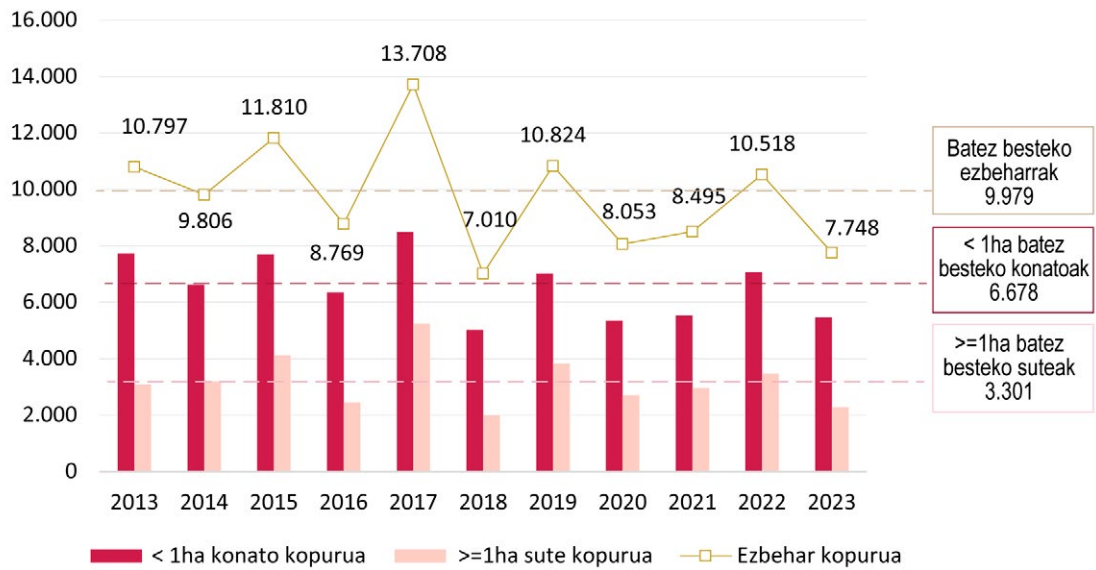
2023ko udan ohikoak izan ziren tenperatura altuak, eta lau bero-bolada ikusi ziren penintsularen eta Balear Uharten eremu geografikoan. Lehenengo biak uztailearen 9tik 12ra eta 17tik 20ra izan ziren, eta 14 eta 20 probintzietan izan zuten eragina, hurrenez hurren. Hurrengo biak abuztuaren 6tik 13ra (19 probintzia kaltetuta) eta 18tik abuztuaren 25era (35 probintzia kaltetuta) hedatu ziren, eta luzeenak eta gogorrenak izan ziren. Tenperatura maximoak 40,0 ° C-tik gorakoak izan ziren lurraldearen zati handi batean, eta 45,0 ° C-tik

gorakoak Valentziako eta Andaluziako zenbait tokitan, abuztuaren 10ean eta 11n. Valentziako aireportuan, hilaren 10ean, 46,8 °C-ko temperatura maximoa erregistratu zen, 2023ko udan Espainian erregistratutako altuena, eta urtaroaren errekorra 3 °C-tik gorako aldearekin hautsi zuena. Penintsulan eta Balear Uharteetan, guztira, 24 egun egon ziren bero-boladan, eta, beraz, egoera horretan egun gehien izan zituen laugarren uda izan zen, 2022, 2015 eta 2017koen ondoren.

2023ko irailaren 2tik 4ra bitartean, Iberiar penintsulako sektore zentrolean maila altuetako depresio isolatu bat (DANA) zirkulatzeak prezipitazio handiak eragin zituen espazioan eta denboran, eta sei hildako, hainbat zauritu eta kalte material larriak eragin zituen azpiegituretan (zubiak, errepideak, energia-eroanbideak, hornidura- eta drainatze-sistemak, etab.) eta hainbat etxebizitzatan eta zerbitzu-horniduratan.

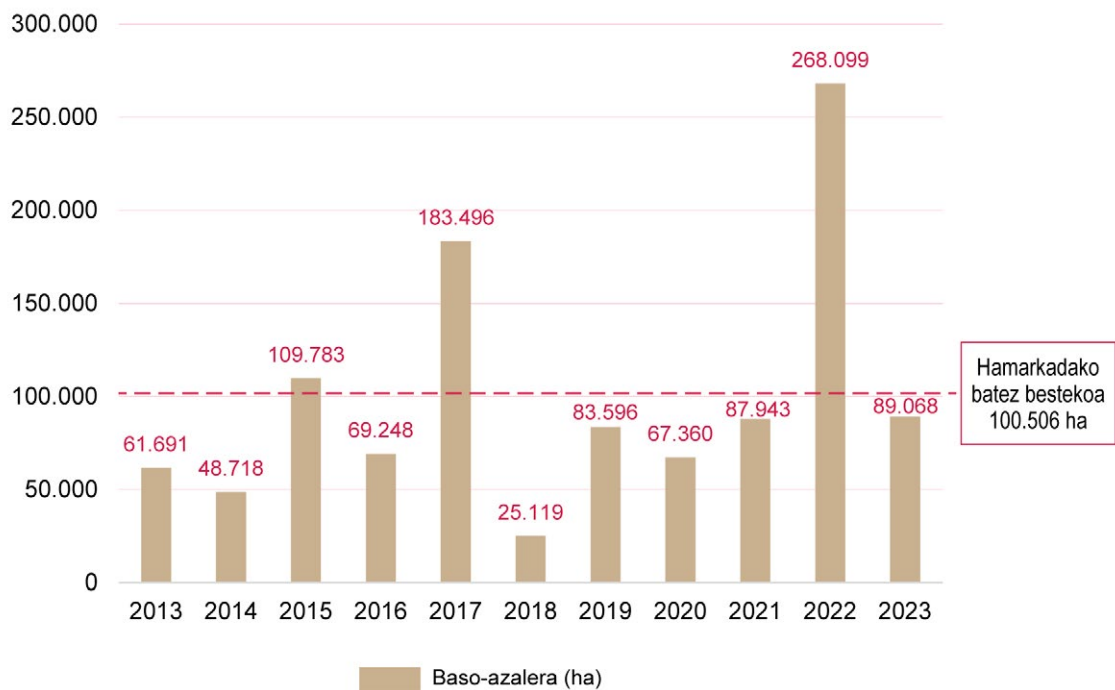
Fenomeno meteorologiko kaltegarriek, azken urteotan gertatzen ari den birulentziarekin, eragin oso erabakigarria dute garraioan, batez ere aireko garraioan, nahiz eta beste garraio bide batzuetan ere izan dezaketen eragina, hala nola trenbidekoan edo errepidekoan, azpiegiturei eragiten dietelako. Bereziki azpimarragarria da Madril, Andaluzia eta Extremadura arteko tren-trafikoan eta errepide-mozketetan izandako eragina. Fenomeno horiek gero eta maizago gertatzen direnez, jarduerak planifikatu eta abian jarri behar dira, horien ondorioak arindu ahal izateko; esate baterako, Renfeko Fenomeno Meteorologiko Kaltegarriengatik Arriskuak Prebenitzeko 2023-2024 Planak onartu behar dira.

2023an, ezbehar-kopurua % 22 murriztu da aurreko hamarkadako batez bestekoarekin alderatuta; hala, % 18 murriztu da ezbehar-kopurua eta % 31 sute-kopurua. Eragindako baso-azalerari dagokionez, % 11ko murrizketa gertatu da aurreko hamarkadako batez bestekoaren aldean, eta % 23 murriztu da zuhaitzik gabeko azaleraren gaineko eragina eta % 11 handitu zuhaitz-azaleraren gainazalarena. Baso-suteei dagokienez, 2023an 20 sute handi (GIF) gertatu dira, hau da, % 13ko murrizketa izan da hamarkadako batez bestekoarekin alderatuta. (5.3 eta 5.4 irudiak)

Iturria: Trantsizio Ekologikorako eta Erronka Demografikorako Ministerioa

5.3 irudia: Ezbeharrak, sute-hasierak eta suteak azken hamarkadan eta abian den urtean (behin-behineko datuak, 2023ko urtarrilaren 1etik abenduaren 31ra bitarteko baso-suteen informazio-aurrerapenaren arabera)

Iturria: Trantsizio Ekologikorako eta Erronka Demografikorako Ministerioa

5.4 irudia: Azken hamarkadan erretako baso-azalera (behin-behineko datuak, 2023ko urtarrilaren 1etik abenduaren 31ra bitarteko baso-suteei buruzko informazio-aurrerapenaren arabera)

Tenperatura eta lehorter handiak eta udaberriko sute handiak izan arren, kanpaina uste baino onberagoa izan da, hein batean ekaineko eta iraileko aldi hezeei esker. Hala ere, 2023an babes zibileko 70 baso-sute izan dira. Larrialdietako Unitate Militarra 11 aldiz mobilizatu dute 9 sutetan.

Biztanlerian eragina izan duten 10 sute handi gertatu dira, eta bigarren urtez jarraian bereziki garrantzitsua izan da ebakuatuen kopurua. Horrek testuinguruan jartzen du hiri- eta baso-interfazea duten suteen kudeaketaren eta koordinazioaren garrantzia. Larrienak Puntagorda (La Palma uhartera), Arafo (Tenerife uhartera), Pinofranqueado (Caceres), Villanueva de Viver (Castelló) eta Montichelvo (Valentzia) izan dira. Biktima bat hil da, 74 zauritu arin, eta 28.000 pertsona baino gehiago ebakatu behar izan dituzte. (5.5 irudia)

5.5 Irudia: Sute-kanpainako gorabeherak eta aurreko urteekiko konparazioa, babes zibilar dagokionez

	2023	BATEZ BESTEKOA	URTEAK				
		2018 2022	2022	2021	2020	2019	2018
Erregistratutako sute-kopurua	378	527	621	588	508	575	342
HB behar izan duten suteen kopurua	70	76	133	96	48	69	36
Hildakoak	1	3	4	1	6	3	1
Zaurituak	74	38	92	61	9	17	12
Ebakuatuak izan dituzten suteak	55	51	94	57	32	52	22
Ebakuatutako pertsonen gutxi gorabeherako kopurua	28.154	13.780	32.707	6.441	7.528	17.694	4.531
Ostatu beharra eragin duten suteak	17	12	24	17	8	8	1
Azpiegituretan kalteak eragin dituzten suteak	9	16	29	18	11	17	3
Errepide mozketak eragin dituzten suteak	31	40	81	61	20	23	13
Trenbide mozketak	8	8	20	8	4	3	3
Elektrizitate-etenak eragin dituzten suteak	9	4	9	6	2	2	0
UMEa aktibatu duten suteak	9	24	55	14	21	26	6

Herri babesa behar izan duten suteen kopurua. Azken sei urteetako konparazioa.

Iturria: Barne Ministerioa

Eragile eskudunen ahaleginak funtsezkoak dira oraindik prebentzioaren, kausen ikerketaren eta ondorioen kudeaketaren arloan. Ildo horretan, Guardia Zibilak dispositibo iraunkorra ezarri du urte osoan zehar (udako kanpaina indartu da), baso-sutearen arrazoiak eta arrazoiak ikertzeko eta erantzuleak identifikatzeko. Baliabide integral horretan, ahalegin nagusia SEPRONAKo unitateek egiten dute, herritarren segurtasuneko, mendiko, ikerketako, trafikoko eta erreserbako unitateen etengabeko lankidetzak baitute. Indartze-dispositiboan, honako jarduera hauek egin dira: ikertutako 1.084 baso-sute, argitutako 338 baso-sute, atxilotutako edo ikertutako 411 pertsona eta izapidetutako 1.397 arau-hauste administratibo edo penal.

Bestalde, AEMETek hainbat hobekuntza ezarri ditu suteen aurkako borrokan eta baso-suteei lotutako babes zibilean laguntzeko: AEMET ALCIF sistema (baso-suteen aurkako borrokan laguntzeko informazio meteorologikoaren bisore espezifiko), sutearen puntuan fokalizatutako mapa georreferentziatuen zerbitzari bat eta suteen aurkako borrokan laguntzeko txosten meteorologikoak sortzeko tresna erdiautomatikoa.

Jarduera sismikoa eta bolkanikoa beti da arriskutsua, batez ere eremu jakin batzuetan. Fenomenoak zaintzeko eta monitorizatzeko sistemak mantentzea eta indartzea, bai eta prebentzio-neurriak hartzea ere, ahalik eta ondorio gutxien izateko modua da, halakorik gertatuz gero. Eremu horretan, honako jarduera hauek nabarmendu behar dira:

- Itsasikarak Ohartarazteko Sistema Nazionala garatzen jarraitzen du, hainbat jarduketa eginez, itsasikarak detektatzeko tresna berriak ebaluatuz eta gehituz.
- Sare Sismiko Nazionalaren (RSN) eraldaketa digitalak jarraitzen du, eta, horretarako, besteak beste, Datu Sismikoak Eskuratu eta Prozesatzeko Zentroa eguneratzeko eta egokitzeko proiektu bat egiten ari da. Gaur egun, datu sismikoen prozesua ebaluatzen ari dira hodeian, eta hainbat jarduera egingo dira datu sismikoen prozesuan adimen artifizialean oinarritutako teknikak ezartzeko.
- Arau Sismorresistenteen Batzorde Iraunkorrak, Geografia Institutu Nazionala (IGN) buru dela, Espainiako Araudi Sismorresistentea (NSE) eguneratzeko Errege Dekretuaren zirriborroa onartu du, eta 2024an argitaratzea aurreikusten da.
- Sumendien zaintza-sistema indartzeari dagokionez, sare multiparametrikoa trinkotzen jarraituko da, Kanariar uharteetako larrialdien aurreko prozedurak hobetuz eta automatizatuz, bereziki La Palma eta Lanzarote uharte aktiboetan. Halaber, sumendien zaintza-sistema instalatzen jarraituko da Etsipen uhartean
- Teknologia berriak sumendien zaintzan integratzea ere aurreikusita dago, dronen hegaldiak erabiliz, bai estazioen mantentze-lanak optimizatzeko, bai zaintza-eremuetan (mapak, DEM, etab.) sartzeko egokiak diren azken produktuak ekoizteko, bai geologia- eta geokimika-laborategietan hobekuntzak egiteko.

2023an 1.794 ekitaldi aurkitu dira, La Palmako erupzio osteko prozesua eta Hierroko, Tenerifeko eta azken uharte horren eta Kanaria Handiaren arteko zona sismiko aktiboak islatuz.

2022ko urtarrilaren 31tik, La Palmako larrialdi bolkanikoa 1. mailan dago, eta horrek uharteen kudeaketa dakar. CSICen Espainiako Geologia eta Meatzaritza Institutu Nazionalak (IGME/CSIC) La Palma berreskuratzeko aholkularitza zientifikoan parte hartzen jarraitzen du, erupzio bolkanikoaren ondoren, eta 2023an erupzioaren ondorengo etapan sumendien larrialdiari laguntza eman dioten talde zientifikoaren parte aktiboa da. Gaur egun, IGME-CSICek tokiko, eskualdeko eta estatuko agintariei aholkuak ematen jarraitzen du, bai Kanarietako Larrialdi Bolkanikoen Planaren (PEVOLCA) Batzorde Zientifikoko kide gisa, bai La Palmako Larrialdietarako Uharteko Planaren (PEINPAL) Aholku Batzordeko kide gisa, larrialdi-maila aldatu zenean aktibatuta baitzegoen.

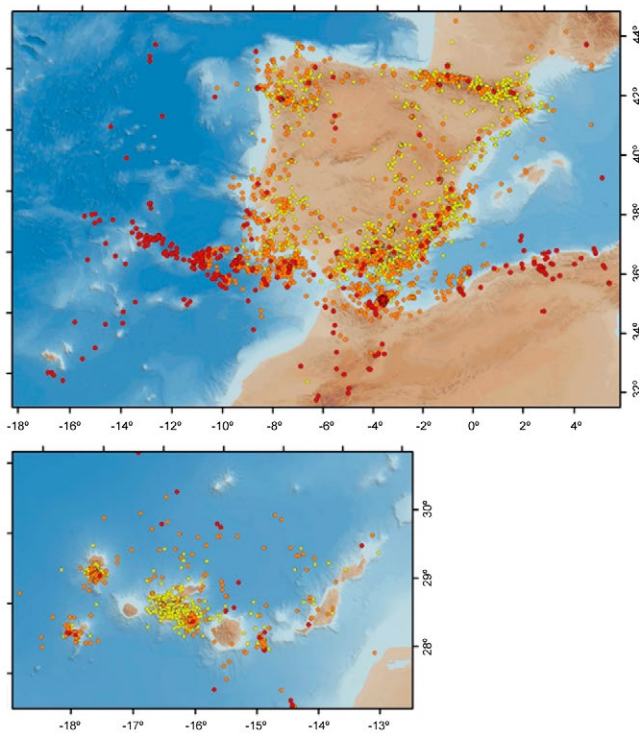
Erupzio-prozesua amaitu baino pixka bat lehenagotik, uhartearen mendebaldeko kostaldean ezohiko CO₂ isuri lauso bat erregistratu da, La Bombilla eta Puerto Naos biztanleguneei eragiten diena. Igorpen lauso horrek aldakortasun espazial eta tenporal handia du, 500-50.000 ppm (sentsorearen muga) bitarteko tarte oso zabalekin, eta oraingoz ez du beheranzko joerarik erakusten. Neurtutako CO₂ isuriak, Kanarietako Gobernu Osasun Publikoko Zerbitzuak emandako balorazioaren arabera, eragotzi egiten du herritarrak bi guneetara itzultzea. Kontzentrazioen jarraipena egiteko, hainbat gasen etengabeko jarraipena egiteko balizak instalatu dira, baita denbora errealeko transmisioa duten 21 CO₂ sentsoreko sare bat ere.

IGNren RSNak 7.522 lurrikara erregistratu ditu 2023an Espainian eta inguruko eremuetan. Horietatik, 407k 3,0tik gorako magnitudea dute. 227 lurrikara sentitu dira. (5.6 - 5.9 irudia)

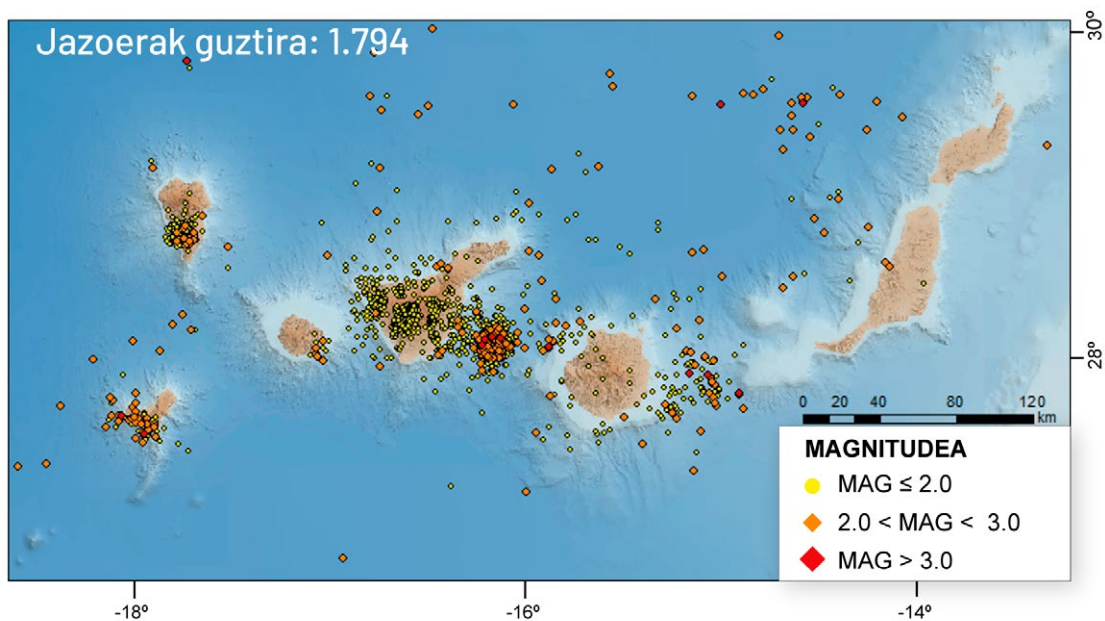
IBERIAR PENINTSULAN ETA
KANARIETAN
ERREGISTRATUTAKO
SISMOAK:

GUZTIRA: 7.522
MAG > 3,0: 407

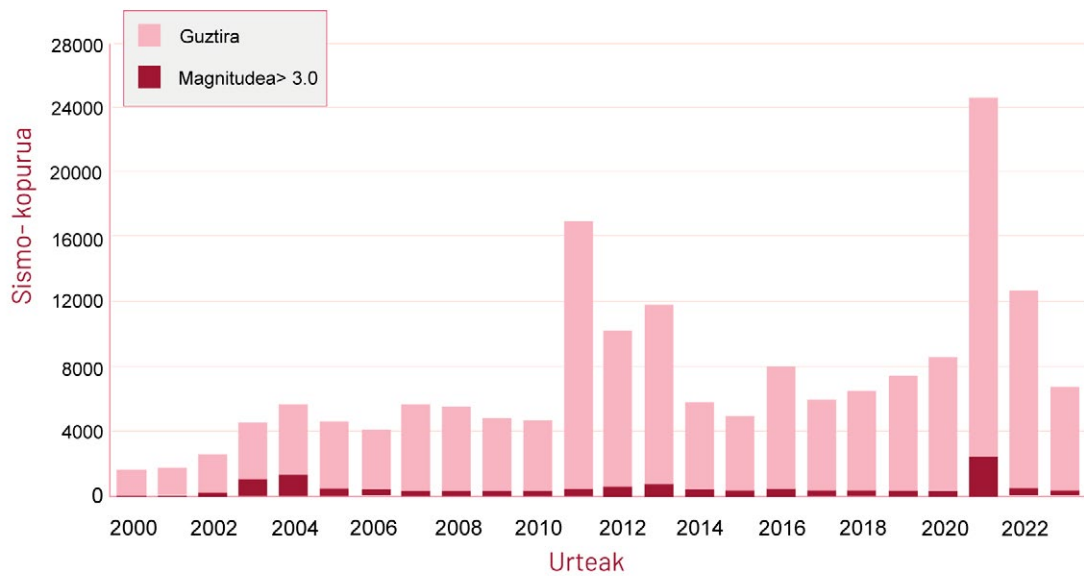
Iturria: Garraio eta Mugikortasun Iraunkorreko Ministerioa

5.6 Irudia: Sare sismikoak 2023an erregistratutako sismoak

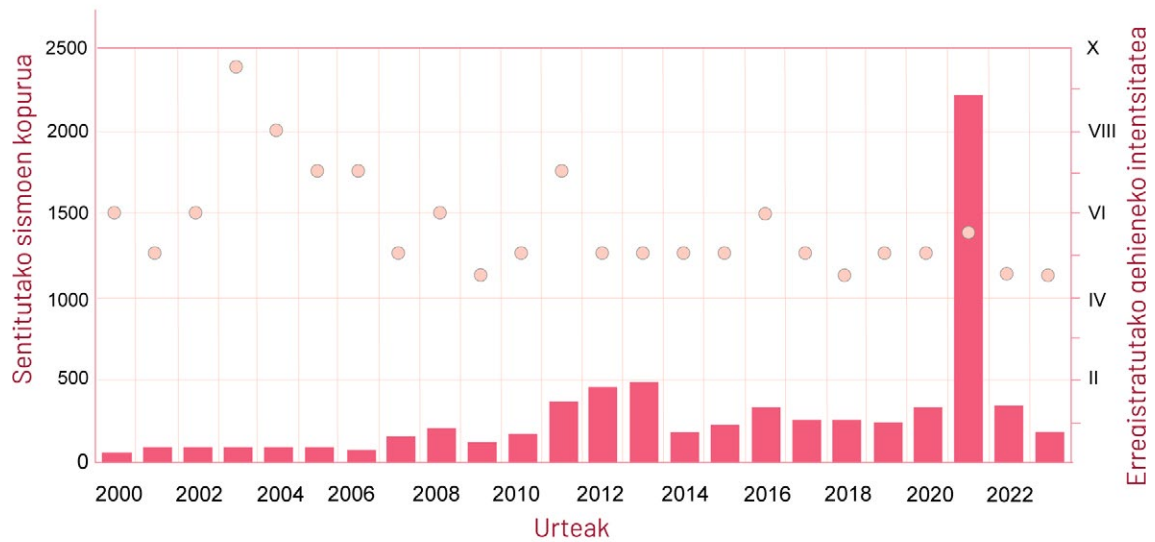
Iturria: Garraio eta Mugikortasun Iraunkorreko Ministerioa

5.7 Irudia: Sare sismikoak 2023an Kanariar Uharteetan erregistratutako sismoak

Iturria: Garraio eta Mugikortasun Iraunkorreko Ministerioa

5.8 Irudia: Lurrikara-kopurua urteko, 2000. urtetik aurrera

Iturria: Garraio eta Mugikortasun Iraunkorreko Ministerioa

5.9 Irudia: Biztanleriak 2000. urteaz geroztik urtean sentitzen dituzten lurrikaren kopurua

Aipatzekoa da Vielha eta Mijaran (Lleida) – Benasque (Huesca) inguruko serie sismikoa. 2023ko abuztuaren 28an hasi zen 4,1 graduko lurrikara batekin, IV-V intentsitate handienarekin, eta Lleida eta Bartzelona bezalako hirietan sentitu zen. Hilabetean, IGnk 216 erreplika erregistratu zituen.

Itsasikarak Ohartarazteko Zentro Nazionalak zortzi mezu igorri dizkio urtean DGPECeri (Informazio, Abisu, Alerta eta Ezeztapen mezuak daude). Zortzi mezu horietatik bi Turkiakoak izan dira, 2023ko otsailean Turkian erregistratutako jarduera sismikoaren ondorioz. Berehala utzi zitzaizen Abisua Bertan Behera. Beste mezuak Informaziokoak izan ziren, Atlantikoan eta Mediterraneo erdialdean eta ekialdean 5,5 eta 6,2 arteko magnitudeetako lurrikarak izan zirelako.

Bestalde, 2023. urtean, 25. eguzki-zikloaren bilakaerarekin lotutako eguzki-jarduera handitu egin dela ikusi da, eta 2024-2025 urteetan izango duela maximoa aurreikusten da. Aldi horretan erregistratu den ekaitz geomagnetikorik garrantzitsuena 2023ko apirilaren 23an eta 24an gertatu zen, eta G4 kategoriako ekaitz (larria) gisa sailkatu zen. G4 mailara iritsi zen beste ekaitz bat martxoaren 24an izan zen. Gainera, G3 (gogorra) kategoriako beste 5 ekaitz geomagnetiko detektatu dira data hauetan: otsailaren 27an, martxoaren 23an, abuztuaren 5ean, irailaren 19an eta azaroaren 5ean.

Aurten ere, Itsasarteko Pasabidea 2023 operazioa gorabehera nabarmenik gabe igaro zen. Aurreko edizioetan bezala, Irteera-Fasea (ekainaren 15etik abuztuaren 15era) eta Itzulera-Fasea (uztailaren 15etik irailaren 15era) ezarri ziren.

Operazioak 3.219.618 bidaiari (2022. urtean baino % 10,6 gehiago), 775.410 ibilgailu (+%11,5) eta 11.085 itsasontzi-txandaketa (-% 11,9) izan ditu guztira, eta Marokoko agintariekin koordinatu da DGPCERen bidez. Bestalde, zirkulazio handiena izan duten portuak Algeciras, Ceuta, Tarifa eta Melilla izan dira.

Era berean, joan-etorri handien bermeari dagokionez antzeko oinarria izanik, adierazi behar da 2023an Guardia Zibilaren Trafiko Elkarteak “Safe Holidays” operazioa gidatu zuela ROADPOLen (Trafikoko Polizien Europako Sarea) esparruan, udan, udan Europako herrialdeen arteko joan-etorri masibo guztietan bide-segurtasunaren maila handitzeko helburuarekin.

2023an, Guardia Zibilaren Trafiko Elkarteak 1.942 salaketa jarri ditu salgai arriskutsuen garraioari buruzko araudia hausteagatik.

Teknologiari dagokionez, ES-Alert sistema behin betiko ezarri eta zerbitzuan jarri da. Sistema hori Alerta Nazionaleko Sarean (RAN) sartzen da, eta aukera ematen die Babes Zibileko agintariei larrialdi edo hondamendi batek kaltetutako eremu batean kokatutako telefono mugikorretara alerta-mezu orokorrak eta berehalakoak bidaltzeko, autonomia-erkidegoetako eta Ceuta eta Melillako larrialdi-zentro guztiek kudea ditzaten.

Sistema hori, 2023an behin baino gehiagotan behar bezala funtzionamenduan egon dena, DGPCERen CENEMek kudeatzen du, eta aukera ematen du erantzun azkarragoa eta eraginkorragoa emateko herritarrengan zuzenean eragin dezaketen larritasun bereziko

egoeren aurrean. Alertak automatikoki bidaltzen dira kaltetutako eremuetako telefono mugikor guztietara, “alderantzizko 112” izeneko prozesu baten bidez, eta eskuragarri dago Espainiako lurraldeko edozein lekutan, telefonia mugikorraren estaldurarekin, dela 2G (GSM), dela 3G (UMTS), dela 4G (LTE) dela 5G.

Pertsonentzako eta ondasunentzako berehalako arrisku-mehatxuak detektatzen, jarraitzen eta aurreikusten lagun dezaketen Estatuako, autonomia-erkidegoetako edo tokiko administrazio publiko guztiek egoeraren berri eman diezaioke CENEMi, horrek arrisku-eremuan alerta orokorra eta berehalakoa sor dezan. Abisuak herritarrak uholdeetatik, suteetatik, fenomeno meteorologiko kaltegarrietatik, sumendietatik edo istripu kimikoetatik babestu ahal izatea erraztuko du, besteak beste.

Babes Zibileko Europako Mekanismoan erregistratutako larrialdiei erantzuteko gaitasunei dagokienez, Espainiak Mekanismoaren Gaitasunen Erreserban (European Civil Protection Mechanism-Pool-ECPP) dituen gaitasunak eskura jartzen ditu, Trantsizio Ekologikorako eta Erronka Demografikorako Ministerioarenak, Larrialdietarako Unitate Militarrarenak (UME), AECIDenak eta Madrilgo Erkidegoko Larrialdietarako eta Berehalako Erantzunerako Unitate Bereziarenak.

Gainera, udan baso-suteak daudenean (ekainaren 15etik urriaren 31ra), Espainiak suteen aurkako aire-ahalmena ere jartzen du RescUE ekimenaren barruan.

DGPCEk, Europako Mekanismoaren harremanetarako gune nazional gisa jarduten duenak, Espainiaren laguntza 7 aldiz kudeatu du 2023an, Kanadan, Grezian, Txilen, Tunisian, Nagorno-Karabajen, Turkia-Sirian eta Marokon izandako nazioarteko hondamendiei dagokienez.

Beste lankidetzaz esparru batzuk Batasunaren esparruan egiten dira, Mediterraneoan, 5+5 Defentsa ekimenean eta Aljeria, Tunisia, Mauritania eta Senegalekin aldebiko lankidetzan.

Araudiari dagokionez, *Babes Zibileko Oinarrizko Araua onartzen duen ekainaren 20ko 524/2023 Errege Dekretua* onartu eta indarrean jarri da. Errege Dekretu hori Sistemaren bigarren araua da, eta Babes Zibileko Sistema Nazionalaren arau-eskema eguneratzea dakar, 30 urte baino gehiago igaro ondoren.

Berrikuntza aipagarri gisa, arauak Plangintzako Oinarrizko Gidalerroen definizioa eguneratzen du, administrazio publikoetan homogeneizatzeko helburuarekin. Horretarako, arau berriak planen gutxieneko edukia eta egitura ezartzen ditu, baita etorkizunean lurralde txiki jakin batzuetarako eredu sinplifikatuak egitea ere.

Halaber, aldaketa garrantzitsuenetako batek gehienez lau urteko epea ezartzen du indarrean dauden Plangintzako Oinarrizko Gidalerroak eta Autobabeserako Oinarrizko Araua egokitzeko, bai eta plan bereziak egiteko ere, horiek indarrean dauden Oinarrizko Gidalerroetara egokitu behar izan daitezen.

Era berean, ahalik eta eraginkortasun handiena lortzeko, oinarrizko arauak Estatuko Larrialdi Plan Orokorren (PLEGEM) egoera operatiboak lerrokatzen ditu, egoera larrien eta eragin dezaketen planen egoera ordenatua bermatzeko.

Orobat, planen larrialdi-faseen inguruan (otik 3ra bitarteko egoera operatiboak) autonomia-erkidegoetako eta Estatuko hedabideen mobilizazioa zehazten da:

- Larrialdiei eragindako Autonomia-Erkidegoaren berezko gaitasunekin eta bitartekoekin egin behar zaie aurre, administrazio arduraduna den aldetik, larrialdiaren lehen instantzian.
- Estatuaren baliabideak eskatzeko, arrisku guztietarako, nahitaezkoa izango da 2. edo 3. egoera operatiboa deklaratzeko, subsidiarotasun- eta lurraldeen arteko elkartasun-printzipioen arabera.
- Bestalde, arau berriak larrialdiak eragin ditzaketen arriskuen katalogoa eguneratzen du, eta horietako batzuk sartzen ditu, hala nola itsasikarak, abiazio zibileko istripuak edo arrisku belikoa, eta aurreko arauak zerrendatzen zituenak mantentzen ditu.

Azkenik, Babes Zibileko Sistema Nazionalaren erabilgarritasuna aitortzen da eremu horretakoak ez diren beste egoera batzuetan, COVID-19aren pandemian gertatu zen bezala, non agerian geratu zen Babes Zibileko egituraren garrantzia Osasun Sistema Nazionalaren laguntza gisa. Horretarako, PLEGEMek eta lurralde-planek beste egoera batzuei laguntzeko fase berezi bat ezarri beharko dute. Gainera, arauak aurrera egiten du Babes Zibileko Sistema Nazionala Segurtasun Nazionaleko Sistemari erabat txertatzeko.

Lurralde Politikako Ministerioak babes zibileko larrialdi batek kaltetutako eremuak berreskuratzeko emandako laguntzen esparruan (dirulaguntzak udal-azpiegituretan eta probintziako eta uharteko bide-sarean izandako kalteengatik), 2023an izapidetze-epaiek pixkanaka murrizten jarraitu da. Ildo horretan, Gobernuaren Ordezkaritzetako eta Ordezkariordeztetako Babes Zibileko Unitateen lana funtsezkoa izan da kaltetutako eremuen eta eragindako kalteen zenbatespenean aurrera egiteko. Horrela, Ministroen Kontseiluak suteen, uholdeen eta beste hondamendi batzuen ondorioz “babes zibileko larrialdi batek larriki kaltetutako eremua” izendatu du. 2023an, 11.822.417.71 euroko dirulaguntza lerro baten instrukzioa egin da.

2023an IMPACTO proiektua hasi da, DG-ECHOren dirulaguntzarekin, *Single Country Grants for Disaster Risks Management programaren barruan*. Hondamendiek eragindako galerei buruzko estatistikak lortzea ahalbidetuko duen aplikazio bat garatzeko proiektu bat da, kalteak sortuko dituzten ekitaldi bakoitzaren datuak (arrisku naturalak eta teknologikoak) lortzeko eta galera motak eta horien balorazio ekonomikoa ezagutu ahal izateko.

Garraibideetako istripuei dagokienez, Itsas Istripuak eta Gertakariak Ikertzeko Batzordeak 296 jakinarazpen jaso ditu istripuei eta gertakariei buruz. Horietatik 17 ikertu ditu, eta 24 txosten eta 32 segurtasun-gomendio argitaratu.

2023an, Abiazio Zibileko Istripuak eta Gertakariak Ikertzeko Batzordeak (CIAIAC) abiazio zibileko istripuei eta gertakari larriei buruzko 64 ikerketa ireki ditu, eta eragiketa-segurtasuneko 38 gomendio eman ditu guztira.

Gainera, Trenbide Istripuen Ikerketa Batzordeak (CIAFOAV) 126 jakinarazpen jaso ditu 2023an gertatutako istripu eta gertakari buruz. Jakinarazpen horietatik lau ikertzea erabaki da (bi istripu eta bi gorabehera), horietako bi 2022an gertatutakoak; horrez gain, zazpi Atariko Azterketa egin dira. Era berean, aurten bost gertakariren ikerketa itxi da (istripu larri bat, istripu bat eta hiru gertakari), eta azken txostenak argitaratu dira, guztira 16 segurtasun-gomendiorekin.

Bestalde, Garraio eta Mugikortasun Jasangarriaren Ministerioaren Aireko Istripuen Biktimei Laguntzeko Bulegoak (OAV) AENAREN sareko aireportuetako larrialdi-simulakro batzuetan parte hartu du, bai eta larrialdietako langileentzako prestakuntza-jardueretan ere, Babes Zibileko Eskola Nazionalarekin lankidetzan. Nazioarteko esparruan, Nazioarteko Abiazio Zibilaren Erakundeak (OACI) Milanen antolatutako mintegian ere parte hartu du, estatuek biktimei laguntzeko araudia eta gomendioak ezartzeko dituzten gaitasunak hobetzeko. Ildo beretik, OAV aditu gisa proposatu da aireko istripuen biktimei eta haien familiei laguntzeari buruz OACIn sortutako lantalde berrian parte hartzeko, erraztasunari buruzko adituen taldeko estatu kideekin batera. Lankidetzan publiko-pribatuaren eremuan, laguntza-sisteman. Harremanetan egon dira hainbat airelineatako ordezkariekin, larrialdi-planei eta aire-istripuen biktimei laguntzeko jardueri buruzko irizpideak bateratzeko.

ESPIOITZA ETA KANPOTIKO INJERENTZIAK

Egungo egoera geopolitikoak eta, bereziki, Errusiak Ukraina inbaditu izanak, nabarmen handitu du Mendebaldeko Estatu Inteligentzia lortzeko interesa, abantaila estrategikoa izateko maila politikoan, militarrean eta diplomatikoan. Hala, aurkako Inteligentzia Zerbitzuen (SI) jarduerak mehatxu izaten jarraitzen du Espainiarentzat eta haren aliatuentzat.

2022an, 27 diplomatiko errusiar Espainiatik kanporatuak izan ziren, EBko gainerako herrialdeekin adostutako neurrien zati bezala, Errusiak Ukraina inbaditu ondoren. Kanporatze horiek nabarmen murriztu zuten Europako lurraldean jarduteko gaitasuna, eta, horren ondorioz, nabarmen jaitsi zen atzerriko SIen jardura-indizea Espainian.

2023an, COVID-19aren pandemiaren aurreko urteetako antzeko mailetara iritsi dira berriro. SIen jardura-indizearen igoera horren arrazoi nagusia da SIk Espainiako administrazio eta erakunde publikoen aurka egindako zibererasoak areagotu egin direla. (6.1 irudia)

Atzerriko inteligentzia zerbitzuen jardura-indizea

Iturria: Inteligentzia Zentro Nazionala

6.1 Irudia: Atzerriko Inteligentzia Zerbitzuen jardura-indizea

Espanian presentzia nabarmen murriztu duten arren, Errusiako Inteligentzia Zerbitzuek Ukrainako gerrari buruzko informazioa biltzera bideratutako intelgentzia-jarduerak egiten jarraitzen dute, lehentasunez nahiz eta inbasioaren aurreko interesen oso antzekoak erakusten jarraitzen duten. Errusiar Inteligentziako ofizial (OI) gutxi daudenez Espainian, eta beste ofizial berri batzuk akreditatzeko zailtasunak daudenez, Errusiako IZek beste tresna batzuk erabili behar dituzte beren jarduerak garatzeko. Hori dela eta, IO ibiltarien jarduerak areagotu egingo dira eta presio handiagoa egingo zaie atzerrira doazen diplomazialari espainiarrei, batez ere Latinoamerikan, Afrikan edo Asian daudenei.

Bestalde, Errusiak tresna hibrido tradizioaletan oinarritzen jarraitu du, hala nola eragin-agentetean, GKEetan eta elkarte errusiazaleetan. Ukrainako gerraren testuinguruan, Errusiak Espainiak NATOri ematen dion babes ezegonkortzera zuzendu ditu bere operazioak. Era berean, bere botere bigunaren ustiapena handitu du, batez ere esparru kultural, akademiko eta digitaletan, bereziki belaunaldi gazteei zuzendutako jarduera hibridoetan.

Txinako IZek oso aktibo jarraitzen dute EBren eta NATOren erabakiei buruzko informazioa lortzen, bereziki EBk Txinarentzat interesgarriak diren gaietan duen posizioari buruzkoak, eta Aliantza Atlantikoak Indo-pazifikoan izan dezakeen proiektioari buruzkoak. Horretarako, aipatutako eremuetatik hurbil dauden Europako iturriak erakartzen eta zuzentzen jarraitzen dute Txinatik. Bestalde, Txinako IZen agente “ez-tradizionalen” enpleguak gora egiten jarraitzen du, bai informazioa lortzeko, bereziki esparru zientifiko/teknologikoan, bai Administrazioak Txinaren interesei eragiten dieten erabakietan esku hartzeko.

Espanian, Txinak estrategia hibrido bat gauzatzeko erabil daitezkeen hainbat gaitasun garatzen jarraitzen du. Helburuak informazio politikoa, militarra edo zientifiko-teknologikoa lortzera bideratuta daude, bai eta botere politiko eta ekonomikoaren maila altuetan eraginsareak eraikitzen ere, interes edo sentsibilitate bereziko gaietan presioa egiteko gaitasuna dutenak. Jarduera horiek arrakastaren optimizazio-maila handiagoa dute beste batzuekin konbinatzen direnean, hala nola, Espainian bizi den txinatar kolonia erabiltzea, arlo soziokulturean botere biguna izatea edo txinatar inbertsioa jasotzea, gure herrialdearentzat aukera ekonomiko eta finantzarioa izan daitekeena.

Nolanahi ere, CNIk protokoloak hobetu ditu, atzerriko Inteligentzia Zerbitzuetatik etor daitezkeen erasoen erresilientzia areagotzeko, HUMINT metodoak edo ziberespioitza-metodoak erabili ala ez.

Erakundeen digitalizazioak informazioa modu oso eraginkor eta seguruan lortzeko prozedura berriak erabiltzeko aukera ematen die IZ etsaiei. Jarduera zibernetiko ofentsiboa gobernu-sareetan oinarritzen da. Horren ondorioz, biktima ugari izan dira Europako herrialdeetako Administrazio publikoko hainbat erakundetan, Espainian barne, eta interes berezia izan dute NATOren eta EBren sare eta sistemetara sartzeko.

EBko Kontseiluaren txandakako presidentetzaren testuinguruan, sare nazionalerako sarbidea oso garrantzitsua zen Errusiarentzat. Espainian, Kanpo Arazoetako, EBko eta Lankidetzako Ministerioa, Presidentetzako Ministerioa eta Defentsa Ministerioa dira ziberespioitzako unitateen lehentasunezko helburuak.

Ziberespazioaren esparruan, Errusiako edo Txinako hainbat propaganda-hedabidek desinformazio- eta eragin-operazioak zabaldu dituzte, Espainian eta EBn iritzi publikoan eta erabaki politikoak hartzean esku-sartze saiakera gisa. Kanpaina horiek hauteskunde-prozesuetan, sektore ekonomiko edo estrategikoetan duten posizionamenduan edo potentzien eta haien kanpo-harremanen nazioarteko irudian oinarritu dira.

Arrisku gero eta handiago horren aurrean kontzientziazio-maila handitzeko, CNIk handitu egin du Administrazio publikoari eta sektore estrategikoetako enpresei zuzendutako jardueren kopurua, eta praktika horiek dakartzaten arriskuez eta segurtasun-neurriak areagotzeko beharraz ohartarazten saiatu da.

Bestalde, Segurtasun Indar eta Kidegoek, nazio- eta toki-mailakoek, gaitasunak garatzen dituzte eta nazioarteko ekimenetan parte hartzen dute mehatxu horri aurre egiteko, hala nola “Mehatxu hibridoaren aurkako sare paneuroparra” (EU-HYBNET).

Segurtasun Bulego Nazionalak (ONS) pertsonen eta enpresen gaikuntzen izapidetzea, kontrol-organoak eratzea, instalazioak egiaztatzea eta ikuskatzea eta IKT sistemak egiaztatzea bizkortzeko eta sinplifikatzeko helburuarekin jarraitzen du.

Ildo horretan, MARGA aplikazioa jarri da martxan — segurtasuneko gaikuntza pertsonalak (HPS) izapidetzeko laguntzailea —. Tresna horrek aukera ematen du HPSren eskaeraren izapidetzea arintzeko, baimen-prozesuan kontrola hobetzeko eta SBNra eskabideak sartzeko kanala bateratzeko.

Segurtasuna Egiaztatzeko Formularioa (FASE) ere garatu da, sarbide mugatuko eremuak egiaztatzeko. Inprimaki honek lokalak ziurtatzeko beharrezkoa den instalazioak babesteko plana ordeztzen du. Bere ezartzeak aukera ematen du segurtasun-neurrien deskribapena normalizatzeko, haien ebaluazioa eta arriskuen azterketa homogeneizatzeko, eta emaitzen txosten xehatua egiteko, ezarritako neurriak hobetzen laguntzeko.

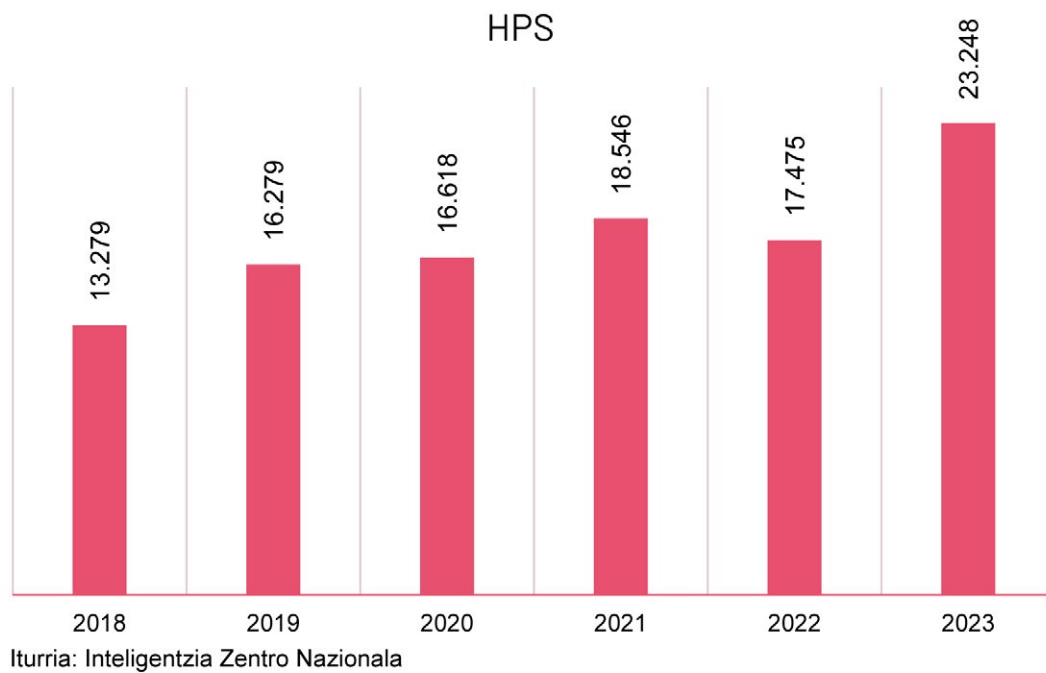
2023an, erakunde publiko eta pribatuetan sailkatutako informazioaren babes-maila onargarria mantendu da, eta konpentsazio- eta zuzenketa-neurrien definizioan aurrera egin da, proportzionaltasun-printzipioa erabilita.

Horrez gain, informazio sailkatua babesteko egitura nazionala handitzeko ahaleginak jarraitzen du. Ildo horretan, prozedurak sinplifikatu dira EU RESTRICTED, NATO RESTRICTED eta ESA RESTRICTED mailetako informazio sailkatuetarako sarbidea baimentzeko, bai eta HEDAPEN MUGATUKO baliokide nazionala baimentzeko ere (azken termino hori soilik informazio sailkatuaren segurtasun-politikan hala garatu duten erakundeetan), bai eta mota eta gradu horietarako IKT sistemak egiaztatzeko ere.

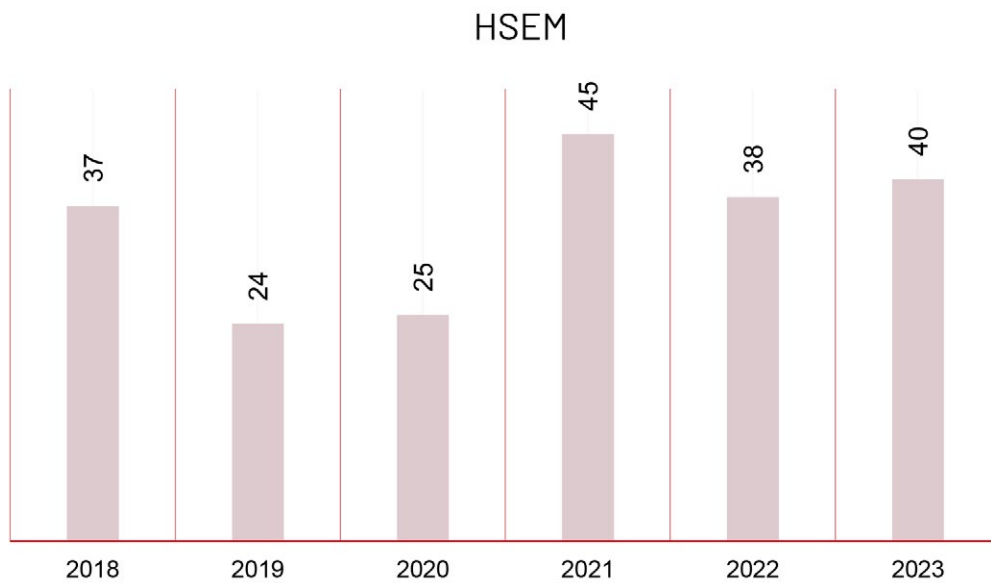
Sailkatutako proiektu, programa eta kontratuetan parte hartzen duten enpresei buruzko arriskuen analisia eguneratzen jarraitzen da, dagozkion segurtasun-neurriak egokitzeko. Era berean, informazioaren segurtasunaren kultura sailkatua sustatzen jarraitzen du, prestakuntza-ikastaroak eta kontzientziazio-saioak eginez.

2023ko abenduaren 31n, Espainiak 98.194 pertsona eta 590 enpresa zituen gaituta, maila desberdinetan, informazio sailkatua eskuratzeko. Zifra horiek, 2023ko urtarrilaren 1ean, 87.347 eta 554 ziren, hurrenez hurren.

2023ko datuek argi eta garbi erakusten dute ONSren gaikuntza-jarduerak gora egin duela, pertsonen zein enpresen informazio sailkatua maneiatzeko beharrak betetzeko. (6.2 eta 6.3 irudiak)

6.2 Irudia: ONSk 2018-2023 aldian emandako segurtasun-gaikuntza pertsonalen kopurua

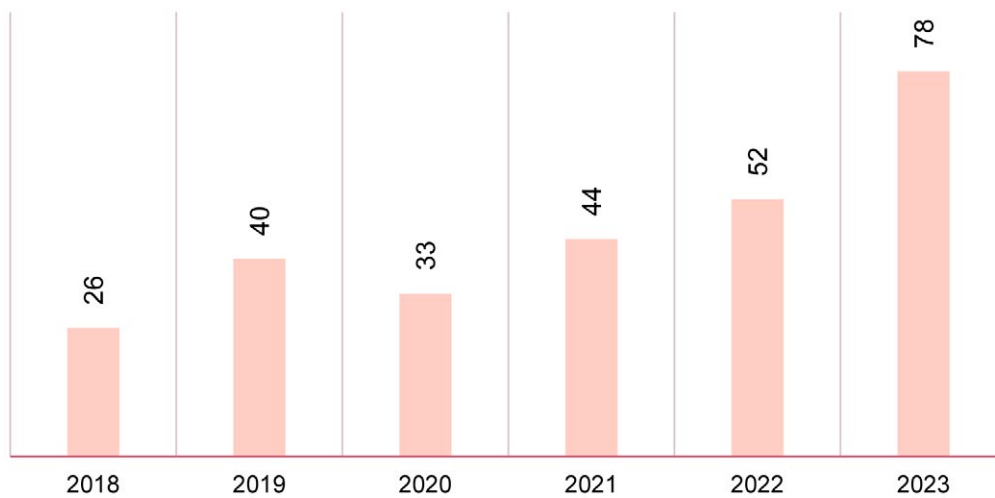

6.3 Irudia: Enpresei emandako segurtasun-gaikuntzen

Era berean, Espainia kide duten erakunde multilateraletako Segurtasun Batzordeen saio-kopuruak nabarmen egin du gora. Araudia teknologiaren bilakaerara eta teknologiatik eratorritako behar berrietara etengabe egokitzeari erantzuten dio hazkunde horrek. (6.4 irudia)

Datu horiek agerian uzten dute garrantzitsua eta beharrezkoa dela administrazio publikoan eta estatuko enpresa-ehunean informazio sailkatua babesteko egiturak izatea, informazio sailkatua eskuratu eta erabili ahal izateko, programa, proiektu eta kontratu sailkatu gehiago daudelako.

SEGURTASUN BATZORDEEN SAIOAK

Iturria: Inteligentzia Zentro Nazionala

6.4 Irudia: Erakunde multilateralen eta programa sailkatuen segurtasun-batzordeetan parte hartutako saioen kopurua

DESINFOMAZIO-KANPANIAK

Munduko Ekonomia Foroaren 2024ko txostenak desinformazioa eta informazio okerra epe laburrean (2 urte ikusi) arrisku globalen rankingeko lehen postuan (10 urte) kokatzen ditu, ziber segurtasunik eza laugarren postuan dagoela.

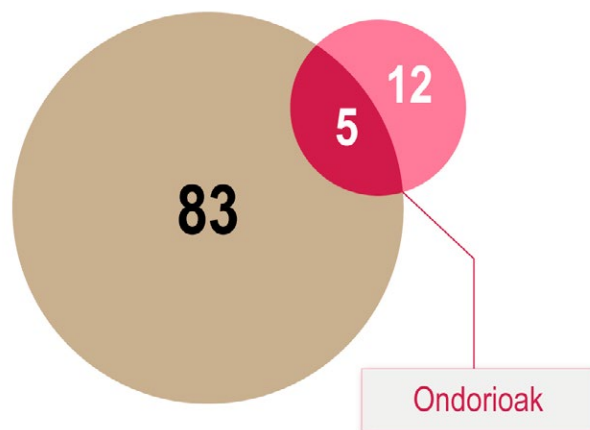
Tentsio globalen ondorioz, desinformazio-kanpainen zabalkundea areagotzen ari da. Kanpaina horiek atzerriko eragileek egindako ekintzat hartzen dira, bai estatu mailakoak, bai estatu mailakoak ez direnak, gizarte ezegonkortu eta polarizatzeko eta erakundeekiko konfiantza ahultzeko. Desinformazio-kanpainak ez dira nahastu behar gezurrezko informazioarekin (*fake news*) edo okerreko informazioarekin (*misinformation*).

Ildo horretan, bereziki Ukrainako gerraren eta Gazako zerrendako gatazkaren testuinguruan, narratiba antiozidentalak, antieuroparrak eta, batzuetan, antiespainiarrak ugaritu egin dira foro multilateraletan, bereziki Nazio Batuen barruan.

Errusiak desinformazio-kanpainak bultzatzen jarraitzen du modu oportunistan. Horrela, Espainiak Ukrainari emandako babesa manipulatu du, Espainia NATOko kide izateari buruzko zalantzak eztabaida publikoan sartzeko desinformazio-kanpainak abiarazteko.

Era berean, Palestinarekiko gatazkan Israeli emandako edozein laguntza Mendebaldea helburu inperialista eta neokolonialistak dituzten ekintzak babesten dituen kolektibo gisa proiektatzeko erabili du Errusiak, eta horrek eragin nabarmena izan dezake EBren sinesgarritasunean eta Ukrainari ematen zaion laguntzan. Helburu horrekin, Moskuk “hego globaleko” herrialdeetara estrapolatu du erretorika hori (batez ere Afrikan eta Latinoamerikan). Herrialde horietan, Kremlinek aliatu fidagarri gisa aurkeztu nahi du bere burua, mendebaldeko eragina baztertu eta EBren blokea eta nazioarteko gainerako herrialdeen antzekoak isolatu nahi ditu. Espainiaren kasuan, Mediterraneoko migrazioaren eta Ceuta eta Melillako egoeraren irudi desitxuratua zabaltzen saiatzen da Errusia.

Bestalde, Txinako hedabide ofizialek eta gaztelaniazko sare sozialetan dituzten propagandistek narratiba errusiazale asko zabaltzen dituzte, eta, ondorioz, mezuek bat egin dute, batez ere Estatu Batuak eta indarrean dagoen nazioarteko ordena gaitzesten dituztelako. YouTube bezalako plataformetan Txinako propaganda-ekosistemaren bistaratzeak eta jarraitzaileak ugaritu egin direla ikusi da. (7.1 irudia)

Iturria: SAEk informazioaren atzerriko interferentziari eta manipulazioari buruz egindako lehen txostena (FIMI)

7.1 Irudia: Kanpo Harremanetarako Europako Zerbitzuak Informazioaren Esku-sartze eta Manipulazio Atzeritarraren Mehatxuari buruz egindako lehen txostenean jasotako desinformazio-gertakarien kopurua, jatorrizko herrialdearen arabera (2022ko urriaren 1etik 2022ko abenduaren 5era bitarteko aldian oinarritutako azterketa)

Latinoamerikan zabalduko diskurtso antiespainiarren esparruan, urriaren 12an sare sozialak (batez ere, TikTok) erabili ziren Espainiaren eta haren historiaren aurkako mezuak igortzeko. Eduki horiek botak erabiliz zabaldu ziren, eta horrek agerian uzten du narratiba hori zabaltzeko estrategia koordinatua dagoela.

2023. urtea Espainian egindako hainbat hauteskunde-prozesurengatik ere nabarmendu da; izan ere, prozesu horietan eta, oro har, sistema demokratikoan mesfidantza sortzen saiatzen diren desinformazio-kanpainak gero eta gehiago hedatu direla agerian utzi dute, gure inguruko herrialdeetan berriki ikusi den bezala.

Hauteskunde-prozesuarekiko konfiantzaren aurkako desinformazio-kanpainen ondorioak mugatzeko eta bozketa-prozedurari buruzko informazioarako sarbidea bermatzeko, Barne Ministerioak Hauteskunde Prozesuetako Segurtasunerako Koordinazio Sarea aktibatu zuen, maiatzaren 28ko hauteskundeetan zein uztailaren 23ko hauteskunde orokorretan. Sare horrek, bi kasuetan, desinformazio-kanpainen aurkako borrokari eskainitako talde bat izan zuen, Segurtasun Nazionaleko Sailak koordinatua eta desinformazioaren aurkako Batzorde iraunkorreko organismoek osatua.

Gainera, Kanpo Arazoetako, Europar Batasuneko eta Lankidetzako Ministerioak informazio positiboko eta desinformazioaren aurkako hainbat kanpaina egin zituen, sare sozialetan egiazta daitekeen narratiba baten bidez. Nabarmentzekoak dira kanpainak: Kanpoko botoa, Zure kontsulatua, Bidaia segurua eta Memoria Demokratikoaren Legeari buruzko informazioa.

Prozesu horietan lortutako esperientzia Europako bazkideekin partekatu da Hauteskunde Lankidetzako Europako Sarearen eta Alerta Azkarreko Sistemaren bidez, 2024ko Europako Parlamenturako hauteskundeei begira jardunbide hobekak trukatzeko helburuarekin. Izan ere, hauteskunde horietan gero eta kezka handiagoa dago informazioaren esku-sartzearen eta atzerriko manipulazioaren inguruan. Testuinguru horretan, EBk informazioaren ekosistema gardenaren alde lan egiten jarraitzen du, Gardentasunari eta publizitate politikoaren segmentazioari buruzko erregelamendu-proposamenetik ondorioztatzen den bezala. (7.2 irudia)

Hauteskundeak 2024an

Iturria: DSNk egina

7.2 Irudia: Herrialdeak, zeintzuetan 2024an hauteskundeak izango dituzten

Desinformazio-kanpainen beste helburu komun bat atzerrian hedatutako misio militarrek eta zibilak dira. Ildo horretan, kanpoan jarduten duten Espainiako kontingente militarrek desinformazio-kanpainak egin ditzakete atzerriko misioetan. Hori dela eta, Indar Armatuak egitura bateratu bat garatzen ari dira, beren misioetan eragina izan dezakeen atzerriko desinformazioa detektatu, identifikatu eta arintzeko.

Era berean, komunikazioaren teknologiei eta adimen artifizialari lotutako erronka berriei heldu behar zaie. Deep fakes eta proxies (itxurazko loturarik gabeko bitarteko erakundeak) gero eta sofistikatuagoak eta deslotuagoak dira desinformazio-kanpainaren jatorrizko estatuan. Horrek zaildu egiten du, batetik, kanpainak jatorri estatala izatea, eta, bestetik, propagandisten motibazioak bereiztea. Gainera, erabiltzaileek eduki desinformatiboak detektatzea oztopatzen du, eta plataforma digitalek edukiak moderatzea zailago egiten du.

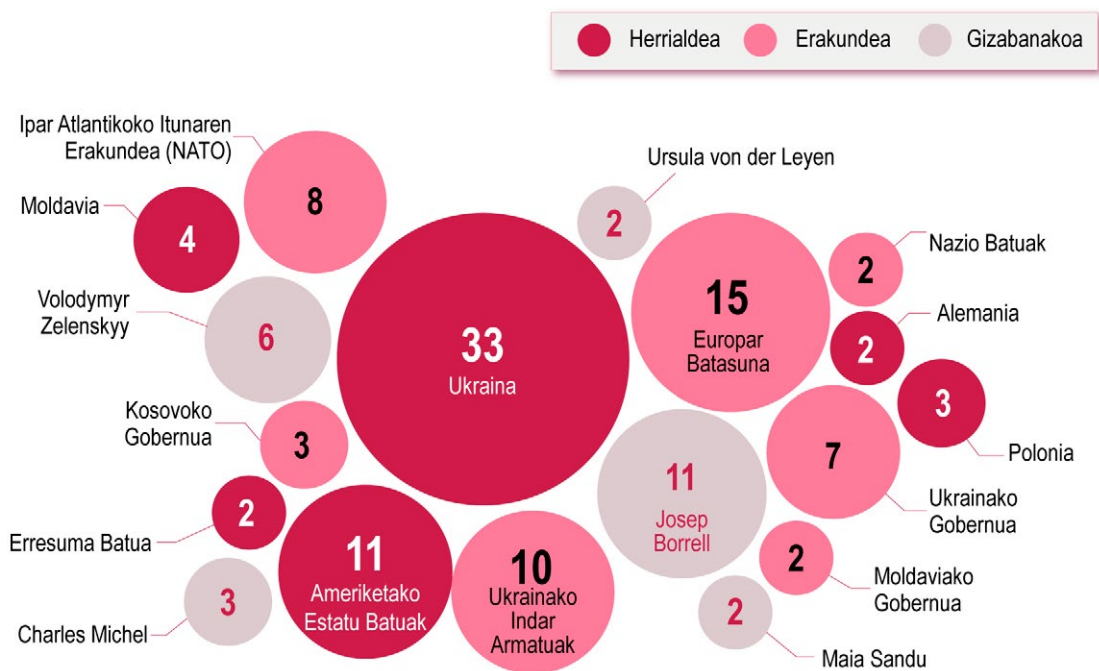
Bestalde, algoritmoen azterketak eta IA sortzailearen bidezko narratiben detekzioaren garapenak desinformazio-kanpainen detekzioa automatizatzea ahalbidetu dezake.

Desinformazio-kanpainak ez dute mugarik ezagutzen, eta askotan hainbat estaturen aurka edo Espainia partaide den nazioarteko erakundeen aurka zuzentzen dira. Horregatik, nazioarteko lankidetzak funtsezkoa izaten jarraitzen du mehatxu horri aurre egin ahal izateko.

Ildo horretan, EBko Kontseiluaren Espainiaren lehendakaritzan, Kontseilu Europarrak Informazioaren esku-sartzearen eta atzerriko manipulazioaren aurkako tresna-kutxa (FIMI toolbox) ezarri zuen, 2022ko martxoan onartutako EBko iparrorratz estrategikoaren aginduari jarraituz. Tresna-kutxa horrek aukera ematen du atzerriko eragileen desinformazio-kanpainen aurka borrokatzeko dauden tresnak biltzeko eta indartzeko, EBn modu koordinatuagoan eta arinagoan erantzuteko.

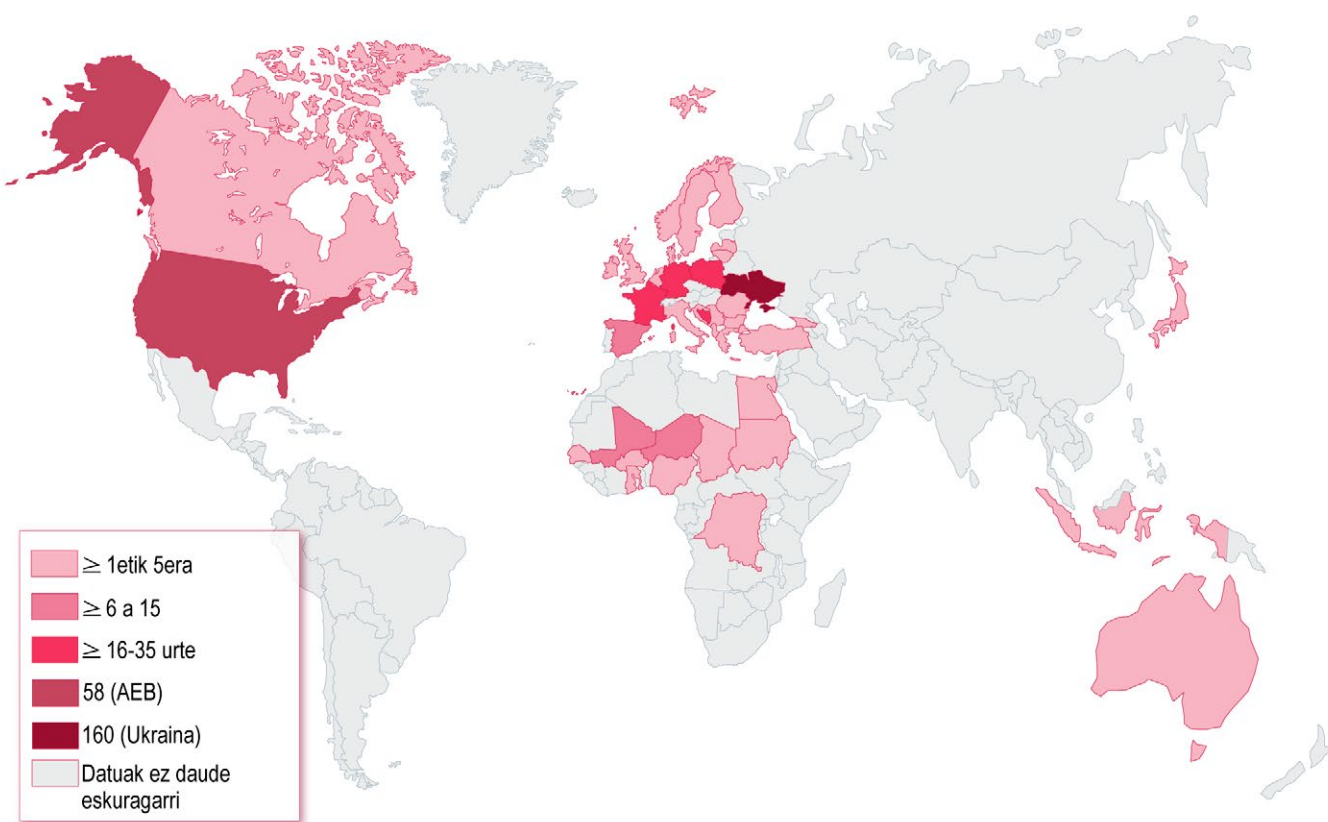
Lankidetzaren arina bermatzeko, protokolo eta metodologia komunak ezarri behar dira, mehatxu horiei batera eta arin erantzuteko. Hori dela eta, 2023an zehar, Espainiako erakundeek prestakuntza-jardunaldiak egin dituzte informazioaren esku-sartzeari eta atzerriko manipulazioari buruzko kanpainari (FIMI) buruzko ebidentziak biltzeari eta aztertzeari buruz, Kanpo Harremanetarako Europako Zerbitzuarekin lankidetzan, koordinatzeko eta informazioa trukatzeko dituzten gaitasunak areagotzeko, bai maila nazionalean, bai EBko erakundeekin eta estatu kideekin.

Desinformazio-kanpainari buruzko ebidentziak biltzeko eta aztertzeko metodologia komun horiek ezartzen egindako aurrerapena Europako Demokraziarako Ekintza Planaren gomendioetako bat da, eta Kanpo Ekintzako Europako Zerbitzuak informazioaren esku-sartzearen eta atzerriko manipulazioaren mehatxuari buruz (FIMI) egindako lehen bi txostenetan ikus daiteke horien erabileraren potentziala. Txosten horiek desinformazio-intzidenteak aztertzen dituzte analisi-metodologia horiek aplikatuta. (7.3 eta 7.4 irudiak)

Iturria: SAEk informazioaren atzeriko interferentziari eta manipulazioari buruz egindako lehen txostena (FIMI)

7.3 Irudia: Desinformazio-kanpainen helburu nagusiak eta zenbat aldiz ekin zaien (2022ko urriaren 1etik 2022ko abenduaren 5era bitarteko aldiari oinarritutako azterketa)

Iturria: SAEk informazioaren atzerriko interferentziari eta manipulazioari buruz egindako bigarren txostena (FIMI)

7.4 Irudia: Kanpo Harremanetarako Europako Zerbitzuak 2023an behatutako FIMI intzidentzien jomuga diren herrialdeak

EB-Estatu Batuak 2023ko urrian egindako goi-bileraren ondorioetan, mehatxu horri heltzeko konpromisoa jaso zen, “printzipio komunetan oinarritutako lankidetzazabalduz, hala nola estrategia espezifikoaren eta barne-antolamenduko egituren garapena, eta gaikuntza, gizarte zibila eta alde anitzeko konpromisoa bultzatzea”.

Halaber, Espainiak erabat babesten ditu Nazio Batuen ahaleginak 2024ko irailean egingo den Etorkizunaren Goi-bileran. Goi-bilera horretan, Munduko Itun Digitala onartzeaz gain, Informazioaren Osotasunerako Jokabide Kodea aurkeztuko da plataforma digitaletan. Proposamen horrek gobernuen, konpainia teknologikoen eta beste eragile batzuen konpromisoa jasoko luke, desinformazioaren eta gorroto-diskurtsoaren aurka borrokatzeko, baita kazetarientzako ekosistema mediatiko plural, independente eta segurua bermatzeko ere.

Alfabetatze mediatikoa sustatzea eta mehatxu horren inguruan kontzientziaztea funtsezkoa da. Gaur egun, ekimen ugari garatzen dira, eta horietako batzuk parte-hartze publikoarekin nabarmentzen dira: “(In) formmate”, Googleren, FAD Gazteria Fundazioaren eta Espainiako Gobernuaren ekimen bat, komunikabide batzuen babesa duena; “Educlip”, ALFAMED Sareak, Zientzia eta Berrikuntza Ministerioaren Estatuko Ikerketa Agentziak eta RTVEk bultzatutako ekimen bat; edo “ComunicA Programa”, hezkuntza-berrikuntzarako programa bat, Andaluziako Juntaren Hezkuntza eta Kirol Kontseilaritzak bultzatua.

Azken urteotan areagotu egin da segurtasun publikoko adituen kezka, desinformazio-kanpaina jakin batzuek erradikalizazio bortitza sustatzeko duten potentzialagatik. Hori dela eta, Barne Ministerioak laguntza eman dio Europako Batzordearen Erradikalizazioaren Sentsibilizazio Sareari (RAN) desinformazioaz eta lan-metodologiez kontzientziazteko. Gainera, Terrorismoaren eta Krimen Antolatuaren aurkako Inteligentzia Zentroak (CITCO) Gazteak eta Garapena Fundazioaren proiektu berrian parte hartzen du: “EnREdate por la interculturalidad: Ciudadanía transformadora fomento comunidades educativas justas, pacíficas e inclusivas para el 2030”. Proiektu honek jarraipena ematen die egindako lanari eta “#Gehiago gara, gorrotoaren eta erradikalismoaren aurka” proiektuan lortu nahi ziren helburuei. Proiektu horretan, zentroak aktiboki parte hartu zuen, batez ere komunikazio estrategikoko politiken aholkularitzan.

2023. urtean zehar, “Segurtasuneko Estatu Idazkaritzaren eta Red.es enpresa-erakunde publikoaren artean zibersegurtasunaren arloan jarduteko hitzarmena” jarri da martxan, domeinuen erregistroari buruzko trukea artikulatu duena.

Administrazio publikoko trebakuntzaren esparruan, Eskola Diplomatikoak Kanpo Arazoetako, Europar Batasuneko eta Lankidetzako Ministerioko langileentzat ematen dituen ikastaroen programa akademikoak modulu bat du, desinformazioaren aurkako borrokari berariaz eskainia. Prestakuntza hori, ondoren, gaitutako funtzionarioek hedatzen dute destinoan.

2023ko abenduan, Diputatuen Kongresuko Zientzia eta Teknologia Bulegoak, Zientzia eta Berrikuntza Ministerioaren mendeko Zientzia eta Teknologiarako Espainiako Fundazioarekin (FECYT) lankidetzan, “Desinformazioa aro digitalean: Mehatxu konplexua demokrazientzat” izeneko txostena argitaratu zuen. Adituen, zientzialarien eta ikertzaileen aholkularitzarekin

egindako txosten honek desinformazioari buruzko azterketa zehatz eta zehatza islatzen du. Demokrazietan zentratzen da, eta mehatxu horri aurre egiteko legegintza-lana gidatzeko irtenbide eta erantzun posibleak aztertzen ditu.

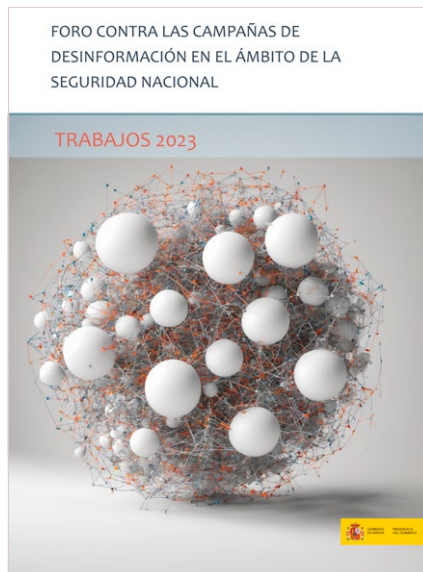
Gainera, desinformazio-kanpainak eskualde jakin batzuetan duten eraginaz jabetuta, Kanpo Arazoetako, Europar Batasuneko eta Lankidetzako Ministerioak, joan den irailaren 25ean eta 26an, topaketa bat antolatu zuen Afrikako kontinenteko eta Espainiako kazetarien eta desinformazioaren arloko adituen artean, beren lurraldeetan zabaltzen diren estrategia eta narratibak eztabaidatzeko.

Nazioarteko polizia-komunitatearen barruan ere kontzientziazioa eta eztabaida sustatu dira. Alde batetik, Polizia Nazionalak “El impacto del terrorismo y las ciberamenazas en la Seguridad Nacional” mintegia antolatu zuen Europar Batasuneko Kontseiluaren Espainiaren Lehendakariaren esparruan. Mintegiak “Desinformazioa bektore desestabilizatzaile gisa” txostena jaso zuen, eta arlo militarreko, akademikoko eta sektore pribatuko pertsona ospetsuak bildu zituen, baita hainbat herrialdeetako Segurtasun Indarretako eta polizia-lankidetzako erakundeetako kideak ere, hala nola Europol. Bestalde, Guardia Zibila Dohan izan zen, Estatutu Militarra duten Jendarmerien eta Polizia Kidegoen Nazioarteko Elkartearen (FIEP) Nazioarteko Gaietarako Batzordearen buru. Batzorde hori eskualdeko gatazka baten aurrean segurtasunarekin zerikusia duten erakunde publikoei eragin diezaiekeen desinformazioaren aurkako borrokan aritzen da.

2023an, Estatuko Ikerketa Agentziak desinformazio-kanpainen aurkako hamaika proiektu finantzatu ditu, 1.975.182 euroko laguntzarekin. Era berean, Ikerketa Zientifikoen Kontseilu Gorenak (CSIC) desinformazio-kanpainen aurkako borrokan laguntzen jarraitzen du, “infodemietan desinformaziorako eta konspirazioa detektatzeko IA esplikagarria (XAI DisInformemics)” bezalako proiektuak garatuz.

INCIBEK garatzen duen Erosketa Publiko Berritzailearen esparruan, desinformazio-kanpainak detektatzeko tresnak garatzen ari dira, Barne Ministerioaren Zibersegurtasuna Koordinatzeko Bulegoaren (OCC) laguntzarekin.

Desinformazio-kanpainen aurkako borrokaren funtsezko beste zutabeetako bat lankidetzaren publiko-pribatua da; izan ere, gizarteko eragile garrantzitsu guztien diziplina anitzeko parte-hartzearen bidez bakarrik lor daiteke mehatxu horren eta haren ondorioen ezagutza osoa, eta horri aurre egiteko estrategietan aurrera egin daiteke. Helburu horrekin sortu zen 2022an Segurtasun Nazionalaren arloko Desinformazio Kanpainen aurkako Foroa. 2023an, gizarte zibileko, akademiako, sektore pribatuko eta Administrazio publikoko hainbat sektoretako 90 aditu baino gehiago elkarrekin lanean aritu dira. Lankidetzaren horren emaitzak liburu batean bildu dira, eta bertan gai hauek jorratzen dira, besteak beste: Errusiako informazio-eragiketaren nola erabiltzen dituen, IAk alor horretan dituen arriskuak eta aukerak, eta komunikazio estrategikoak desinformazioaren ondorioak mugatzeko duen garrantzia. (7.5 irudia)

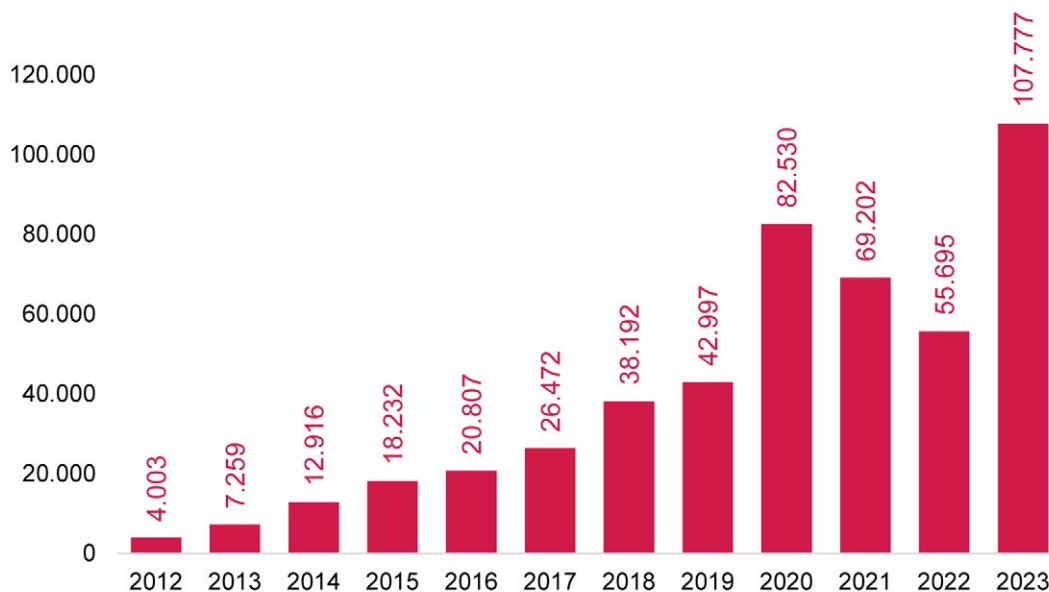
7.5 Irudia: Segurtasun Nazionalaren arloko desinformazio-kanpainen aurkako Foro liburuaren azala: 2023ko lanak

Azkenik, Zerbitzu Digitalen Erregelamendua (DSA, ingelesezko sigletan) da arlo horretan azken urteotan egin den legegintza-aurrerapen garrantzitsuenetako bat, eta 2024an sartuko da indarrean erabat. DSAk eragin nabarmena izan dezake Espainiako desinformazioaren aurkako borrokan, zaildu egiten baitu lineako plataformak desinformazioa zabaltzeko eta erabiltzaileengan dituen ondorioak arintzeko erabiltzea. Lege horrek neurri proaktiboagoak hartzera behartuko ditu lineako plataformak, eduki eta eredu desinformatiboak identifikatu eta ezabatzeko. Plataforma digitalek ere gardenagoak izan beharko dute beren algoritmoek, gomendio-sistemek eta edukia moderatzeko praktikek nola funtzionatzen duten jakiteko. Gardentasun handiago horrek organismo publikoei lagunduko die lineako plataformek legea betetzen duten ebaluatzen. Hala ere, garrantzitsua da neurri horiek modu proportzionalan, justuan eta diskriminaziorik gabe aplikatzea, adierazpen-askatasuna eta informazio-askatasunerako eskubidea murrizteko gehiegikeriaz erabil ez daitezten.

Erregelamendu komunitario hau Espainian egokitzeko, Informazioaren Gizartearen Zerbitzuei buruzko 34/2002 Legea aldatuko da, gure legeria legez kanpoko edukia kentzeari eta informazioa eskatzeko aginduei buruzko xedapen berrietara egokitzeko; Espainian Zerbitzu Digitalen koordinatzailea eta beste agintari eskudun batzuk izendatzeko, DSArekin lotutako eginkizun berriak esleitzeko; eta zehapen-araubidea sartzeko. Digitalizaziorako eta Adimen Artifizialerako Estatu Idazkaritzak (SEDIA) Datuak Babesteko Espainiako Agentziarekin lan egingo du horretarako.

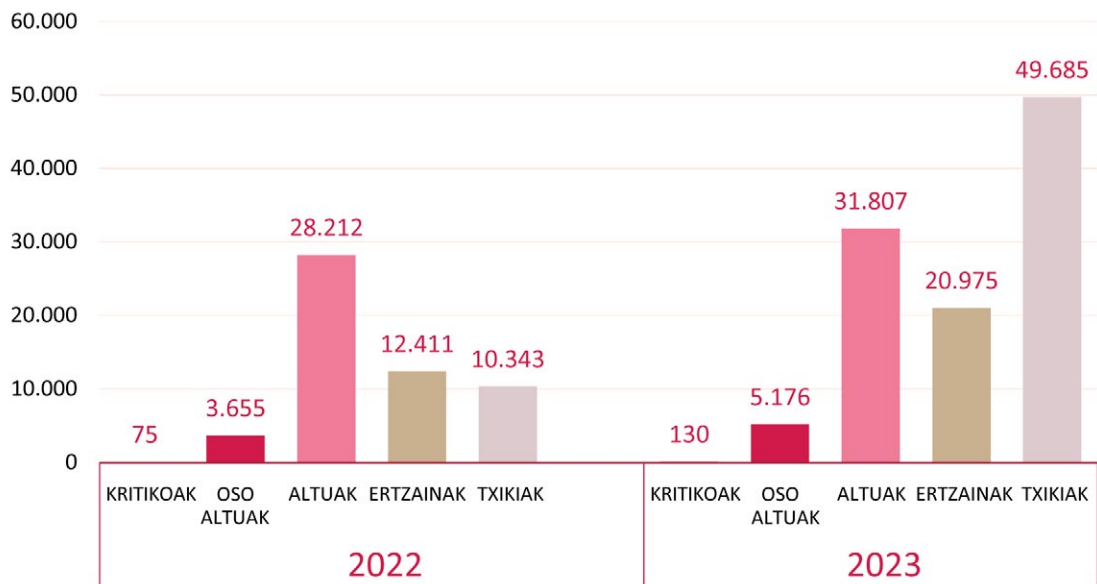
ZIBERESPAZIOAREN KALTEBERATASUNA

2023an zibererasoen kopurua, maiztasuna, sofistikazioa eta inpaktu-larritasuna handitu egin direla egiaztatu da. Erasotzaileek gero eta gaitasun tekniko eta operatibo handiagoak dituzte, eta gizarteak informazioaren eta komunikazioaren teknologiekiko duen mendekotasun handiaz baliatzen dira, bai eta sistemen eta eragileen arteko interkonektibitate handiaz ere, kalteberatasun teknikoak nahiz giza kalteberatasunak ustiatzeko. 2023an, CCN-CERTek 107.777 gertakari kudeatu ditu, INCIBE-CERT 83.517 eta ESDF-CERT 1.480. (8.1-8.6 irudiak)

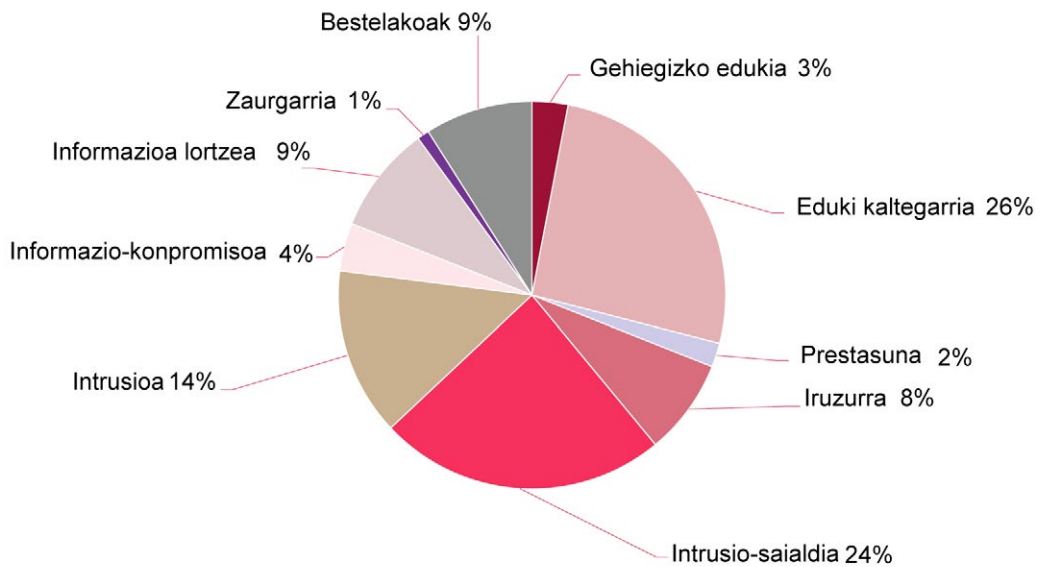
Iturria: Kriptologia Zentro Nazionala

8.1 Irudia: CCN-CERTek erregistratutako zibergertakarien kopurua

Iturria: Kriptologia Zentro Nazionala

8.2 Irudia: CCN-CERTek erregistratutako zibergertakarien kritikotasuna

Iturria: Kriptologia Zentro Nazionala

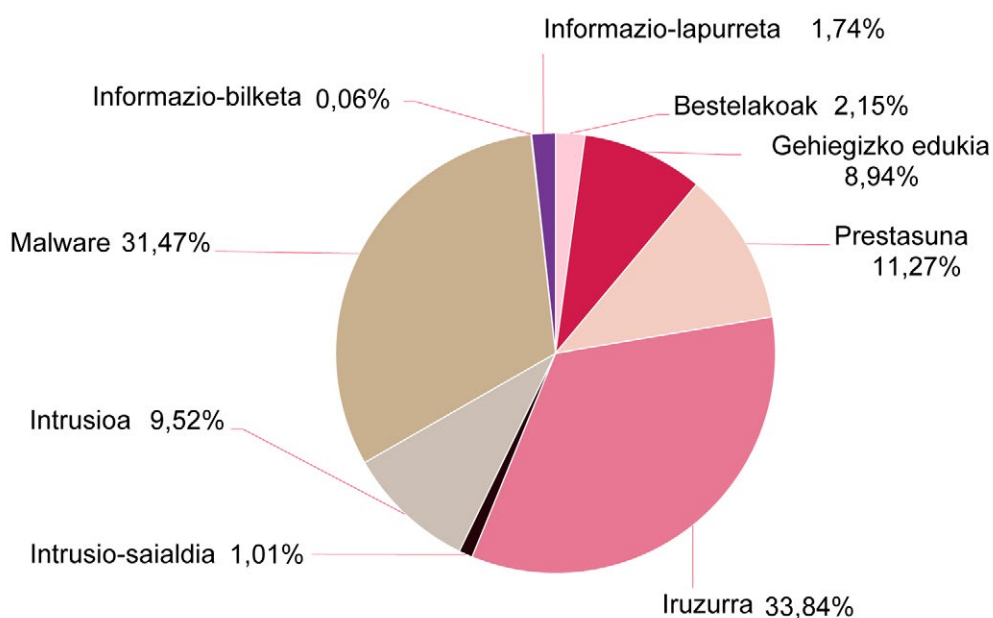
8.3 Irudia: CCN-CERTek erregistratutako zibergertakarien tipologia

8.4 Irudia: INCIBE-CERTek kudeatutako zibergertakarien kopurua xede-talde bakoitzeko

Xede-publikoa	GUZTIRA	Urtarrila	Otsaila	Martxo	Apirila	Maiatza	Ekaina	Uztaila	Abuztua	Iraila	Urria	Azaroa	Abendua
Herritarrak eta enpresak	81.607	4.776	13.554	6.354	4.902	8.298	6.257	5.312	6.818	7.526	5.894	5.741	6.175
Sare akademikoa (RedIRIS)	1.673	112	140	127	87	88	78	96	513	109	123	108	92
Eragile kritikoak eta funtsezkoak (OCC/OOEE)	237	7	40	22	5	15	7	16	25	14	7	16	63
GUZTIRA	83.517	4.895	13.734	6.503	4.994	8.401	6.342	5.424	7.356	7.649	6.024	5.865	6.330

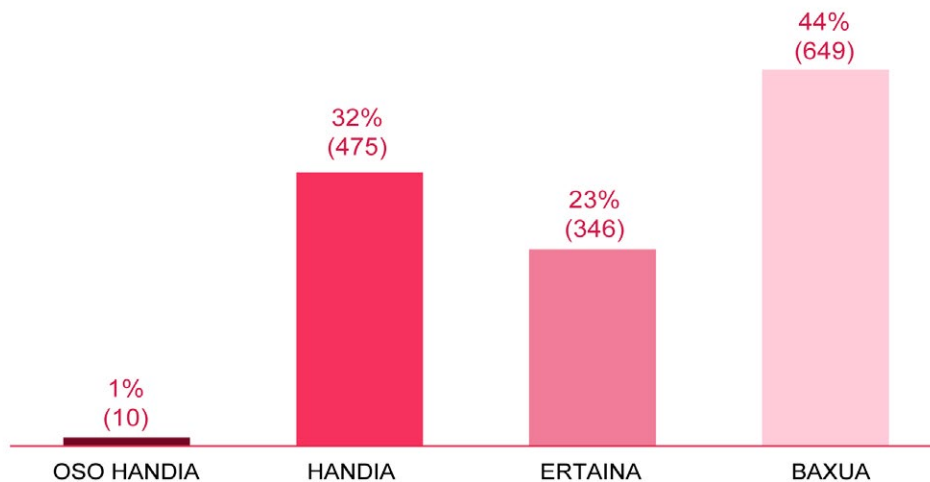
*Ez dira sartu detektatu eta jakinarazitako 183.077 sistema kaltebera

Iturria: INCIBE

Iturria: INCIBE

8.5 Irudia: INCIBE-CERTek 2023an kudeatutako zibergertakarien tipologia

Iturria: Defentsa Ministerioa

8.6 Irudia: ESDEF-CERTek 2023an kudeatutako zibergertakarien arriskugarritasuna

Urteanzehar zibererasoen kopurua handitu egin da baimendutako konexioen konpromisoaren bidez, hornitzaileekin, administrazioen erakundeekin edo enpresa pribatuekin. Zentzu horretan, informazio sentikorren eta datu pertsonalen lapurreta masiboaren balizko konpromisoa ziberespioitza-eragiketetan ez ezik, suntsitzaileetan eta manipulazioetan ere gertatuko zen. Lapurtutako datuak iragazteko kanalak dibertsifikatu eta zabaldu egin dira, sare sozialak eta bidezko hodeiko zerbitzuak erabiliz, eta web-dark bidez lapurtutako kredentzialak erosiz, esponentzialki handitu baita. Erakunde eta enpresetarako sarrera-ate gisa jarduteko baimena duten erabiltzaile legitimoen kontratazioan eta manipulazioan ardaztutako eraso-taldeak ere ugaritu egin dira.

Funtsezko Zerbitzuen Operadoreetan erregistratutako intzidenteei dagokienez, gehienak ekintza maltzurren ondorio dira, baina sistematan izandako akatsek eta giza akatsek eragindako kasuak ere detektatzen dira. Energiaren, IKTen, garraioaren eta finantzen sektoreak izan dira intzidentzia-bolumen handiena izan dutenak, aurreko urteetako joerari jarraituz.

Halaber, zero eguneko kalteberatasunak (fabrikatzaileak ezagutzen ez dituenak) gehiago ustiatzen dira posta-zerbitzuetan, telefono mugikorrek kudeatzeko sistematan, birtualizazio-sistematan, nabigatzaileetan eta, bereziki, urruneko sarbide-sistematan. Urruneko sarbideko zerbitzuek dakarten esposizioaren ondorioz, erasotzaileek telelanak eman dituen aukerak lortzera bideratzen dituzte beren ahaleginak.

Ukrainako krisiaren esparruan, talde hacktibisten jarduerak gora egin du. Talde horiek gehien erabiltzen dituzten zibererasoak web orrien zerbitzua ukatzea, webguneak desitxuratzea eta informazioa ateratzea dira. Horrela, Errusiaren aldeko “Nonameo56” talde hacktibistak eta haren aliatuek Espainia adierazi zuten beren ekintzen helburu gisa, eta hainbat aldiz argitaratu zuten DDoS eraso posibleak (*Distributed Denial of Service* edo zerbitzua ukatzeko eraso banatua) eta Espainiako helburuei informazioa iragaztea, oro har enpresa eta erakundeetan oinarrituta.

Era berean, IAIEko herrialdeen aurkako azpiegitura kritikoei eta errusiazaleen aliatuei egindako zibererasoek gora egin dutela egiaztatu da.

Bestalde, 2023an Espainian egindako hauteskundeetan ziberistiluak izan ziren, gehienak DDoS motakoak, eta erabiltzaileen kredentzialesi buruzko datuen filtrazioak, batez ere hauteskunde-prozesuaren erakunde hornitzaileenak, alderdi politikoarenak eta komunikabideenak.

Erronka handienetako bat APT (*advanced persistent threats*) taldeek egindako maila tekniko eta teknologiko handiko erasoak detektatzea da. Ziberespioitzari dagokionez, APT28, APT29, Turla eta erakunde publikoen informazio sentikorrean interesa duten txinatar jatorriko beste talde batzuei lotutako jarduera-hazkundera hauteman da.

Ilido horretan, Zentro Kriptologiko Nazionalaren (CNN) Alerta Goiztiarreko Sistemak (SAT) zeregin nabarmena izan du sektore publikoko sistemetan, enpresetan eta herrialdearentzat interes estrategikoa duten erakundeetan gorabeherak eta anomaliak detektatzeko orduan. SATen bidez, CNN erasoen hedapena detektatu eta saihestu ahal izan du, eta azkar erantzun du antzemandako intzidentetaren aurrean.

Alerta Goiztiarreko Sistema horren funtzionamendurako, 2023an, CNNk 406 zunda hedatu ditu administrazio publikoan, erakundearen barne-sarearen eta Interneten (SAT-INET) arteko trafikoa monitorizatzeko, eta 47 zunda, kontrol eta gainbegiratze industrialeko sareetan mehatxuak detektatzeko.

Ziberdelituak ere ugartzen ari dira. Ziberkriminalitatearen bilakaerari buruz Barne Ministerioak argitaratutako urteko txostenek agerian uzten dute ziberdelituek gero eta garrantzi handiagoa dutela kriminalitate osoari dagokionez. Hori oso modu esanguratsuan ikusten da 2016tik, batez ere baliabide informatikoen bidez egindako iruzurren gorakada handi batean. (8.7 irudia)

8.7 Irudia: Ziber bidez egindako arau-hauste penalak

	2023	Aldakuntza % 2023/2022
ESTATUAN, GUZTIRA		
ZIBERKRIMINALITATEA (ziber bidez egindako arau-hauste penalak)	470.388	25,5%
Iruzur informatikoak	426.744	27,0%
Beste ziberdelitu batzuk	43.644	12,7%

(*) Polizia Nazionalak, Guardia Zibilak, Polizia Autonomikoen eta Udaltzaingoen emandako datuak zenbatzen dira, eta datu horiek Kriminalitatearen Sistema Estatistikora doaz.

Iturria: Barne Ministerioa

Ilido horretan, 2023ko urtarriletik irailera bitartean erregistratutako 1.826.911 arau-hauste penaletatik, egitateen % 18,5 ziberkriminalitatearen kategoriari dagozkio, hau da, % 21,5eko igoera 2022aren aldean.

Ziberdelitu-joeren artean, honako hauek azpimarra daitezke: laguntza teknikoko eta inbertsioetako iruzurrak; adingabeen sexu-askatasunaren eta intimitatearen aurkako delituak; enpresako posta elektronikoko korporatiboaren aurkako erasoak (*Business Email Compromise*, BEC), eta *phishing*-kanpaina masiboak, eta, gero eta gehiago, *smishing*-kanpainak.

Ransomware-erasoek gora egiten jarraitzen dute, bereziki sektore kritikoei zuzendutakoak. *Phishing*-a eta ingeniari sozialako beste eraso batzuk ere nonahikoak dira, eta sare sozialetan eskuragarri dagoen informazio pertsonala, adimen artifiziala (AA) bezalako tresnek ematen dituzten gaitasun berriak eta lapurtutako datu pertsonalen erabilera baliatzen dira iruzurrezko mezuak pertsonalizatzeko eta haien eraginkortasuna handitzeko.

Ziberdelitugileak internet ilunaz baliatzen dira, ia erabat ihes egiten baitio poliziaren kontrolari, kontrol fiskalari edo beste mota batekoei, eta horren adierazgarrietako bat da sistema informatikoei, erregistroei eta erakunde publiko eta pribatu etako datu-baseei egindako erasoak, askotan milioika erabiltzaile eta/edo bezerori eragiten dietenak.

Ziberdelituen kopurua handitzearekin batera, babes penala behar duten ondasun juridikoen lesio-forma berriak agertu dira, hala nola ondasun oso pertsonalen aurka egindakoak, nola intimitatearen edo askatasunaren eta segurtasunaren aurka egindakoak.

Aurreko urteetan bezala, ziberdelituengatik prozedura judizialen bolumen handiena maulen eta iruzurren kategorian sar daitezkeen egitateengatik hasitakoei dagokie.

Bestalde, 2023an adimen artifizialaren erabilera zabaldu da, teknologia hori herritarren eskura doan jartzen duten online tresnen sarrerari esker. AA eduki faltsua, iruzurrak edo desinformazioa azkar eta modu sinesgarrian sortzeko erabil daiteke. Albiste faltsuak, benetakoak diruditen artikulak edo bideoak sor daitezke, eta horrek zaildu egiten du pertsonak egiazko informazioa eta gezurrezkoa bereiztea. Horrek, erabilera arduratsuaren abantailez gain, haren erabilera maltzurarekin lotutako salaketan gorakada ekarri du, baita “sextortsio” kasuak ere, bideo edo argazki faltsuak sortuta.

Hiri adimendunak (Smart Cities) eta Gauzen Internet (IoT) eragin sakona izaten ari dira zibersegurtasunean. Hiriak konektatuago bihurtzen diren heinean, erabiltzen diren IoT gailuen kopurua eta barietatea handitu egiten dira, datu-puntu eta sistema interkonektatuen sare zabal eta konplexu bat sortuz. Konektibitate horrek onura ugari dakartza eraginkortasunari eta erosotasunari dagokionez, baina segurtasun-arrisku esanguratsuak ere baditu. IoT sareen izaera banatuak eta gailuen aniztasunak, horietako askok mugak dituzte prozesatzeko gaitasunari eta segurtasunari dagokionez, eraso zibernetikoen aurkako babesaren erronka bihurtzen dute.

2023an, hodeiak eragin nabarmena du zibersegurtasunean. Hodeira migratzeak erronka paregabeak ekarri ditu segurtasunaren kudeaketan, datuak jada ez baitaude kontrolatutako ingurune fisiko batera mugatuta. Hala ere, segurtasuna indartzeko aukerak ere eskaintzen ditu, irtenbide zentralizatuen eta eskalagarrien bidez. Hodeiak zibersegurtasunean lankidetzaren hobe izatea ere errazten du, erakundeei aukera ematen baitie mehatxuei eta defentsei buruzko informazioa modu eraginkorragoan partekatzeko.

Administrazio Digitalaren Idazkaritza Nagusiak “Administrazio Publikoentzako Hodei Hibridoko Zerbitzuen Estrategia” argitaratu du, Administrazio Publikoak hodeiko soluzioak ezartzeko eta kontrolatzeko norabide estrategikoa emateko. Estrategia honek administrazio publikoarentzat hodeian dauden zerbitzuen potentziala, zerbitzu horiek hartzeak dakartzan erronkak, lortu nahi diren helburuak eta dagozkien zutabeak jorratzen ditu. Estrategiak planteatzen du beharrezkoa dela autonomia teknologikoa izatea, hornitzaileek edo aplikak dakiekeen esparru juridikoak aldebakarreko erabakiak hartzetik eratorritako arriskuak saihesteko.

Horrela, autonomia eta subiranotasun digitala, hodeiko konputazioari dagokionez, gero eta faktore kritikoagozat hartu behar da, zerbitzu horiek masiboki hartzeak dakartzan arriskuengatik. Ildo horretan, Administrazioa, operadore pribatuen parte-hartzearekin, hodeian irekitako koordinazioa eta autonomia estrategikoa bultzatzen ari da. Bestalde, ENISA Zibersegurtasunerako Europako Agentziak hodeiaren zibersegurtasunaren merkatuaren lehen azterketa argitaratu zuen 2023ko martxoan. Txostenean agertzen denez, zibersegurtasunaren aurkako mehatxu garrantzitsuenei buruzko pertzepzioa hodeiko segurtasun-arkitekturarik eta -estrategiarik ezari, datu-uraketei, konfigurazio txarraren abusuari eta aldaketan kontrol desagokiari buruzkoa da bereziki.

Eraldaketa Digitalerako Ministerioko Digitalizazio eta Adimen Artifizialeko Estatu Idazkaritzak (SEDIA) zerbitzu digitalen hornitzaileak zaintzen ditu, informazio-sareen eta -sistemen segurtasunaren arloko agintaritzaren eskuduna den aldetik. Gainbegiratutako erakunde horien

artean daude hodeiko konputazio-zerbitzuei, lineako merkatuei eta bilaketa-motorrei dagozkienak. Bestalde, INCIBEren bidez gertakari esanguratsuen jakinarazpenak jasotzen ditu, eta bere operazioen zibersegurtasuna gainbegiratu eta ikuskatzen du.

Mehatxu horiei aurre egiteko, Europako Batzordeak hiru proposamen berri egin zituen: EBko Ziberelkartasunaren Erregelamendua; EBko Zibersegurtasunaren Legea aldatzea; eta Zibersegurtasunaren arloko Eskumenen Akademia.

- *Europako Parlamentuaren eta Kontseiluaren erregelamendu-proposamenak, Batasunaren elkartasuna eta gaitasunak indartzeko neurriak ezartzen dituenak, zibersegurtasun-mehatxuak eta -intzidenteak detektatzeko, prestatzeko eta horiei erantzuteko*, EBko ziberelkartasun-erregelamendu gisa ezagutzen dena, honako hauek proposatzen ditu: Europako ziberezkutu bat sortzea, Estatu kide bakoitzean segurtasun-operazioetarako zentro nazional bat izendatuz, eta gutxienez hiru Estatukosatutakosegurtasun-operazioetarakomugakozentroenfuntzionamendua; ziberlarrialdi-mekanismo bat sortzea Estatu kideei ziberintzidentearen aurrean erantzuteko gaitasunen prestakuntza eta funtzionamendua handitzen laguntzeko; eta zibersegurtasun-intzidenteak berrikusteko mekanismo bat sortzea, gertakari esanguratsuak edo eskala handikoak aztertzeko eta ebaluatzeko. Espainiaren Kontseiluaren Lehendakaritzan, 2023ko abenduaren 20an, jarrera bateratua lortu zen, eta, horri esker, Belgikako Lehendakaritzak negoziazioak hasi ahal izango ditu Europako Parlamentuarekin, proposatutako legegintzako egintzaren behin betiko bertsioari buruz.
- 2019ko EBko Zibersegurtasunaren Legea aldatzea. Lege horren helburua zen zibersegurtasunerako EBko Agentzia (ENISA) indartzea, eta produktu, zerbitzu eta prozesuetarako zibersegurtasunaren ziurtapen-esparru bat ezartzea, zerrrenda horri «kudeatutako segurtasun-zerbitzuak» gehitzea ahalbidetzeko, kontuan hartuta estatu kide batzuk hasiak direla eremu horretan beren ziurtapen-eskema ezartzen, eta arriskua dagoela Batasuneko eskemen arteko inkoherentziek merkatua zatikatzea ekar dezaten. 2023ko azaroaren 15ean, akordio bat lortu zen, eta, horri esker, Espainiak EBko Kontseiluko lehendakaritza negoziaketetan hasi zen Europako Parlamentuarekin, proposatutako legegintzako egintzaren behin betiko bertsioari buruz.
- Zibersegurtasuneko Eskuduntzen Akademia 2023ko Zibersegurtasuneko Eskuduntzen Europako Urtearen esparruan aurkeztu zen, zibersegurtasuneko talentu-arrakala desagerrarazten laguntzeko ikuspegi koordinatuagoa bermatzeko. Akademiak zibersegurtasuneko eskuduntzak sustatzeko dauden hainbat ekimen bilduko ditu, eta lineako plataforma batean jarriko ditu eskuragarri, ikusgarritasuna areagotuz eta EBn zibersegurtasuneko profesional kualifikatuen kopurua bultzatuz.

2023ko azaroan, Europar Batasuneko Kontseiluaren Espainiaren Lehendakaritzak arrakastaz amaitu zuen Europako Nortasun Digitalaren Erregelamenduaren negoziazioa (eIDAS2 Erregelamendua), zeinak ordezkaturako *baitu Identifikazio elektronikorako eta transakzio*

elektronikoetan konfiantzazko zerbitzuak emateko indarrean dagoen 910/2014 Erregelamendua (eIDAS1 Erregelamendua). SEDIAk, konfiantzazko zerbitzuetarako agintaritzaren eskuduna den aldetik, Erregelamendua honen legegintza-prozesua gauzatu du Europako erakundeetan. SEDIAk, gainera, konfiantzazko zerbitzuak gainbegiratu eta arautzen ditu; besteak beste, sinadura elektronikoak, zigilu elektronikoak edo denbora-zigilu elektronikoak sortzea, egiaztatzea eta baliozkotzea, zerbitzu horiei buruzko ziurtagiri elektronikoak eta ziurtagiriak ematea, eta webguneak autentifikatzeko ziurtagiriak sortzea, egiaztatzea eta baliozkotzea.

Europako Identitate Digitalaren Erregelamendua onartuta, funtsezko urrats bat egingo da herritarrek Europako identitate digital bakarra eta segurua izan dezaten, administrazio publikoekiko eta sektore pribatuarekiko harremanetan erabili ahal izango dena. Estatu kideek Europako nortasun-zorro digital bat (*European Digital Identity Wallet*) jaulki beharko dute, indarrean sartu eta 24 hilabeteko epean. Zorro hori borondatezkoa izango da herritarrentzat eta enpresentzat, aplikazio mugikorren bidez. Zorro digital horiei esker, herritarrek digitalki identifikatu ahal izango dute beren burua, identifikazio-datuak, kredentzialak eta nortasun-ezaugarriak gorde eta partekatu ahal izango dituzte, hala nola zirkulazio-baimena, titulu akademikoak, banku-kontuak edo mediku-errezetak. Halaber, sinadura digitala ahalbidetuko du, eta informazio pertsonal hori norekin eta zein baldintzatan partekatzen den kontrolatuko du.

European Digital Identity Wallet delakoaren segurtasuna bermatzeari dagokionez, ZKNren Ziurtagiri Erakundeak “eIDAS Certification Subgroup” delakoan parte hartzen du. Europako produktu mota horren ziurtagiri-estrategia definitzeko eIDASen ardura duen EBren Batzordeak sustatzen du “eIDAS Certification Subgroup”.

EBko Kontseiluaren Espainiaren Lehendakariaren esparruan, 2023ko azaroaren 30ean, Kontseiluaren eta Europako Parlamentuaren arteko akordioa lortu zen Ciberresilientzia Erregelamenduari buruz (CRA Erregelamendua), zeinak zibersegurtasuneko baldintza horizontalak ezartzen baititu elementu digitalak dituzten produktuentzat. SEDIAk eta Eraldaketa Digitalerako eta Funtzio Publikorako Ministerioko Telekomunikazio eta Azpiegitura Digitalen Estatu Idazkaritzak (TELEKOED) batera gauzatu dute CRA Erregelamenduaren legegintza-prozesua Europako erakundeetan. Proposamenaren helburua da zibersegurtasuna hobetzea hardware eta software konektatuen diseinuan eta garapenean, eta merkaturatzeko, merkaturatzea kontrolatzeko eta betetzen dela zaintzeko arauak ezartzea.

Gainera, eta EBko Kontseiluaren Espainiaren Lehendakariarekin, 2023ko abenduaren 9an, Kontseiluak eta Parlamentuak akordioa lortu zuten adimen artifizialaren arloan. Legegintza-ekimen enblematikoa da, eta EBko merkatu bakar osoan IA seguru eta fidagarri baten garapena eta ezarpena sustatzeko ahalmena du, bai eragile publikoen aldetik, bai pribatuen aldetik. Munduan horrelako lehen lege-proposamena denez, munduko erreferente bat ezar dezake IA beste jurisdikzio batzuetan arautzeko, Datuak Babesteko Erregelamendua Orokorrak (RGPD) egin zuen bezala, eta, horrela, erregulazio teknologikoaren ikuspegi europarra sustatzen du munduan.

Adimen Artifizialari buruzko EBko Erregelamenduaren proiektu hau onartze aldera, ENISA ebaluatzen ari da ea IA zibersegurtasunaren arloan egiazta daitekeen eta nola, baita egiten ari diren eskemak nola berrerabil daitezkeen ere.

Estatuan, 2023an, Inteligentzia Artifiziala Gainbegiratzeko Espainiako Agentzia sortu zen, abuztuaren 22ko 729/2023 Errege Dekretuaren bidez. Coruña izan zen Agentziaren egoitza hartzeko aukeratutako hautagaitza. Agentzia hori arduratuko da Adimen Artifizialari buruzko Europako Legean xedatutakoaren aplikazioa eta betearazpena gainbegiratzear, agindutako jarduerak koordinatzeaz, Batzordearentzat harremanetarako gune bakar gisa jarduteaz eta Espainia ordezkatzeaz Adimen Artifizialaren Europako Batzordean.

Inteligentzia Artifizialari buruzko Europako Legea aplikatzeko erronkari aurre egiteko, azaroaren 8ko 817/2023 Errege Dekretua argitaratu zen. Errege Dekretu horrek proben ingurune kontrolatua ezartzen du legea betetzen dela egiaztatzeko saiakuntzak egiteko, bereziki, pertsonen segurtasunerako, osasunerako eta oinarritzko eskubideetarako arriskutsuak izan daitezkeen adimen artifizialeko sistemetarako, hala nola pertsona fisikoen kaudimena ebaluatzeko edo haien kreditu-kalifikazioa ezartzeko erabiltzen diren IA sistemak.

Edukien ikuspegitik, eta zerbitzu digitalen merkatu bakarrari buruzko 2022/2065 (EB) Erregelamenduaren esparruan, Europako Batzordeak lineako 17 plataforma eta oso tamaina handiko lineako 2 bilaketa-motor identifikatu ditu 2023ko apirilean. Araudiak barne hartzen duen Krisiei Erantzuteko Mekanismoari esker, krisiek plataforma eta bilaketa-eragile horien jardueretan duten eragina aztertu ahal izango da, hilean 45 milioi erabiltzaile baino gehiagorekin, eta oinarritzko eskubideak errespetatzen direla bermatzeko neurriak erabaki ahal izango dira. Mekanismo hori Erregelamenduaren testuari gehitu zitzaion, Ukrainako gerraren testuinguruan, baita lineako informazioaren manipulazioari dagokionez dituen ondorioen testuari ere.

Bestalde, Datuen Europako Gobernantzari buruzko 2022/868 (EB) Erregelamendua 2023ko irailaren 24tik aplikatu behar da. Erregelamenduaren helburua sektoreen arteko eta Batasuneko estatu kideen arteko datu-trukea sustatzea da, konfiantza indartuz, horrela, datuen barne-merkatua bultzatzeko eta herritarrei eta enpresei mesede egingo dien datuen ekonomia eta gizartea sustatzeko.

Azkenik, Europaren finantzaketari dagokionez, 2023ko abenduaren 18an, Batzordeak deialdi berri batzuk argitaratu zituen Europa Digitala programarako, 84 milioi euroko aurrekontu espezifikoarekin, AArene eta beste teknologia erraztaile batzuen aplikazio berriei segurtasun-operazioetarako zentroei laguntzeko jardueretarako, zibersegurtasunaren arloko EBko legeria aplikatzeko, Ziberresilientziaren Legea, esaterako, bai eta kriptografia postkuantikorako Europako trantsizioa egiteko ere.

Espainian, zibersegurtasunaren arloko esparru arautzaileak erronka nagusietako bat du NIS2 zuzentaraua (*Europako Parlamentuaren eta Kontseiluaren 2022/2555 EB Zuzentaraua, 2022ko abenduaren 14koa, Batasun osoan zibersegurtasun maila komun handia bermatzeko neurriei buruzkoa*) izenekoaren transposizioan. Transposizio-lanak 2023an hasi ziren, eta horietan agintari eskudunen ordezkariek, erreferentziazko CSIRTek eta beste eragile

garrantzitsu batzuek parte hartzen dute. Zuzentarauaren aplikazioak nabarmen aldatuko du zibersegurtasunaren egoera Espainian, aplikazio-eremua eraginpeko sektoreetako enpresa ertain eta handi guztietara zabalduko baita, eta, ondorioz, agintari eskudunek ezarritako segurtasun-neurriak gainbegiratzeko erronka ere bai. Gainera, ziberintzidentek jakinarazteko mekanismoak eta zibersegurtasun-krisien kudeaketa indartuko dira.

NIS2 zuzentarauaren transposizioa egiteko azken eguna 2024ko urriaren 17a da, CER zuzentarauarentzat bezala (*Europako Parlamentuaren eta Kontseiluaren 2022ko abenduaren 14ko 2022/2557 EB Zuzentaraua, entitate kritikoen erresilientziari buruzkoa*).

Finantza-arloan, 2023ko urtarrilaren 17an sartuzen indarrean DORA erregelamendua (2022/2554 Erregelamendua, *Europako Parlamentuarena eta Kontseiluarena, 2022ko abenduaren 14koa, finantza-sektorearen erresilientzia operatibo digitalari buruzkoa*), eta 2025eko urtarrilaren 17tik aurrera aplikatuko da Espainian eta gainerako Estatu kideetan.

Horrez gain, DORA Erregelamenduaren ziberresilientziaren arloko betebeharrak batzuk ordainketen balio-katean parte hartzen duten enpresa jakin batzuetara zabaltzea onartu da. DORA Erregelamendua bere aplikazio-eremuan ordainketa-sistemak eta -prozesadoreak barne hartzen ez dituen arren, estatu kideek haien edukian inspiratu ahal izango lirakeela baieztatzen du, ordainketa-azpiegiturak zibersegurtasun-araudiaren arabera estaltzea erabakitzen badute. Erregulazio horiek funtsezkoak dira ekonomia errealerako zein finantzariarako. Hala, 8/2023 Errege Lege Dekretuak DORA Erregelamenduan jasotako betebeharrak sistema, eskema eta ordainketa-akordioaren operadoreetara, ordainketa-prozesadoreetara eta zerbitzu teknikoaren beste hornitzaile batzuetara zabaltzen ditu. Espainiako Bankua izendatu dute betebeharrak horiek gainbegiratzeko eta zehatzeko agintari eskudun. DORAk bezala, ordainketa-enpresa horiek 2025eko urtarrilaren 17tik aurrera bete beharko dituzte betebeharrak horiek.

5G komunikazio mugikorrek dituzten segurtasun-arrisku espezifiko berriei erregulartasunez heldu zitzaizkien martxoaren 29ko 7/2022 Errege Lege Dekretuaren bidez. Errege lege-dekretu horrek Europako Batzordearen Gomendioak jasotzen ditu, 5G sareen zibersegurtasunari eta proposatutako tresna-kaxaren aplikazioaren bidez modu seguruan hedatzeari buruzkoak. Errege Dekretu hori abenduaren 19ko 6/2023 Errege Lege Dekretuak aldatu zuen 2023an, *justizia-zerbitzu publikoaren, funtzio publikoaren, toki-araubidearen eta mezenasgoaren arloan Berreskuratze, Eraldaketa eta Erresilientzia Plana gauzatzeko premiazko neurriak onartzen dituenak*.

Sartutako neurri berrien artean, 5G sare baten elementu kritikoak zeintzuk diren zehazten da, arriskuak aztertzeko eta kudeatzeko betebeharrak duten subjektuak behartzen dira, Segurtasun Nazionalerako Kontseilua gaitzen da, Eraldaketa Digitalerako eta Funtzio Publikorako Ministerioak txostena egin ondoren, arrisku handiko hornitzaileen ekipamendurik instalatu ezin izango den kokaleku, eremu eta zentroak zehazteko (Ministroen Kontseiluak deklaratu ahal izango ditu), eta 5G operadoreek baimena eskatu behar diote Ministerioari arrisku handiko hornitzaileen ekipamendurik instalatu ezin den kokaleku, eremu eta zentroei estaldura ematen dieten estazio erradioelektrikoak instalatu, aldatu edo egokitzeko. Gainera, Eraldaketa Digitaleko Ministerioak 5G operadore baten hornidura-kateko dibertsifikazio-

estrategia aldatzeko kasuak eta prozedura aipatzen dira. 2022ko azaroaren 1ean ezarritako epea baino lehen, 5G operadoreek hornidura-katean dibertsifikatzeko estrategiak igorri dituzte.

Aipatutako Errege Lege Dekretuan xedatutakoaren esparruan, 5G operadoreek informazio-betebeharrak bete dituzte, eta Eraldaketa Digitalerako eta Funtzio Publikorako Ministeriora bidali dituzte beren 5G sare eta zerbitzuen edo datozen bi urteetan hedatuko dituztenen arriskuen azterketak eta arrisku horiek kudeatzeko eta arintzeko diseinatutako eta aplikatutako neurri teknikoak eta antolamendukoak buruzko txostenak.

Azkenik, Errege Lege Dekretuan ezarritakoa betez, Eraldaketa Digitaleko Ministerioa 5G (ENS5G) Sare eta Zerbitzuen Segurtasunaren Eskema Nazionala onartuko duen arau berri bat egiteko izapideak egiten ari da.

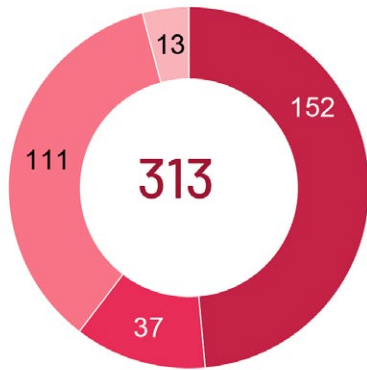
SETELECOk, 2023ko maiatzean, *Telekomunikazioei buruzko ekainaren 28ko 11/2022 Lege Orokorrean* aurreikusitako gutxieneko informazioa eskatu die itsaspeko kableen titular eta kudeatzaileei, *Espainiako lurraldean edo Espainiako lurralde-uretan komunikazio elektronikoen sareetara lotzen, horietara sartzen edo konektatzen diren itsaspeko kableei buruz*. Ildo horretan, zibersegurtasunarekin lotutako gaiak eztabaidatzeko Europa mailako lantaldean parte hartu du, 5G zibersegurtasuna, satelite-azpiegitura eta itsaspeko kableak barne (*NIS Work Stream on 5G/Telecoms cybersecurity*).

2023an Segurtasun Eskema Nazionalaren (ENS) bigarren mailako araudia eguneratu da, eskemaren inplementazio praktikoa ahalbidetuz eta entitateen eskema horren arabera ziurtagiria erraztuz. Gainera, segurtasun-produktuen eta -zerbitzuen ziurtapenaren eta kualifikazioaren eta kontratazio-tresnen arteko erlazioa finkatu da, bereziki, Erosteke Sistema Dinamikoen (SDA) artekoa.

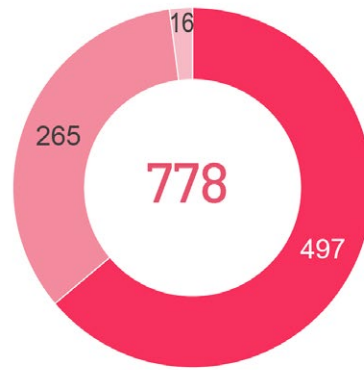
Segurtasun Eskema Nazionalak zehazten duenaren arabera, SENaren aplikazio-eremuaren pean dauden sistemetan dauden segurtasun-produktuak eta -zerbitzuak behar bezala ebaluatu behar dira, eta Kriptologia Zentro Nazionalaren IKT Segurtasun Produktuen eta Zerbitzuen Katalogoan (CPSTIC) sartu behar dira. SENaren aginduari erantzun bat eman ahal izateko, CPSTICek hazkunde nabarmena izan du azken urteetan, eta IKTSen 300 produktu eta zerbitzu baino gehiago izatera iritsi da 2023aren amaieran.

CCNk 120 Enplegu Seguruko Prozedura baino gehiago argitaratu ditu, CPSTICeko produktu eta zerbitzuetan aplikatu beharreko segurtasun-konfigurazioak eta prozedura operatiboak zehazten dituztenak. Gainera, ebaluazio-metodologia berriak garatu ditu premia teknologikoei erantzuteko (adibidez: hodeiko zerbitzuak, biometria) eta CPSTICen mantentze egokia bermatzeko prozedurak, haren erabilgarritasuna ziurtatzeko eta sektore publikoak transmititutako beharrak bete ahal izateko. CPSTICen eta SDAREN arteko konbergentzia aurrerapen nabarmena da, eta ENSaren aplikazio-eremuan erakundeetan ingurune seguruagoak sortzen lagundu behar du. (8.8 eta 8.9 irudiak)

SEKTORE PUBLIKOA

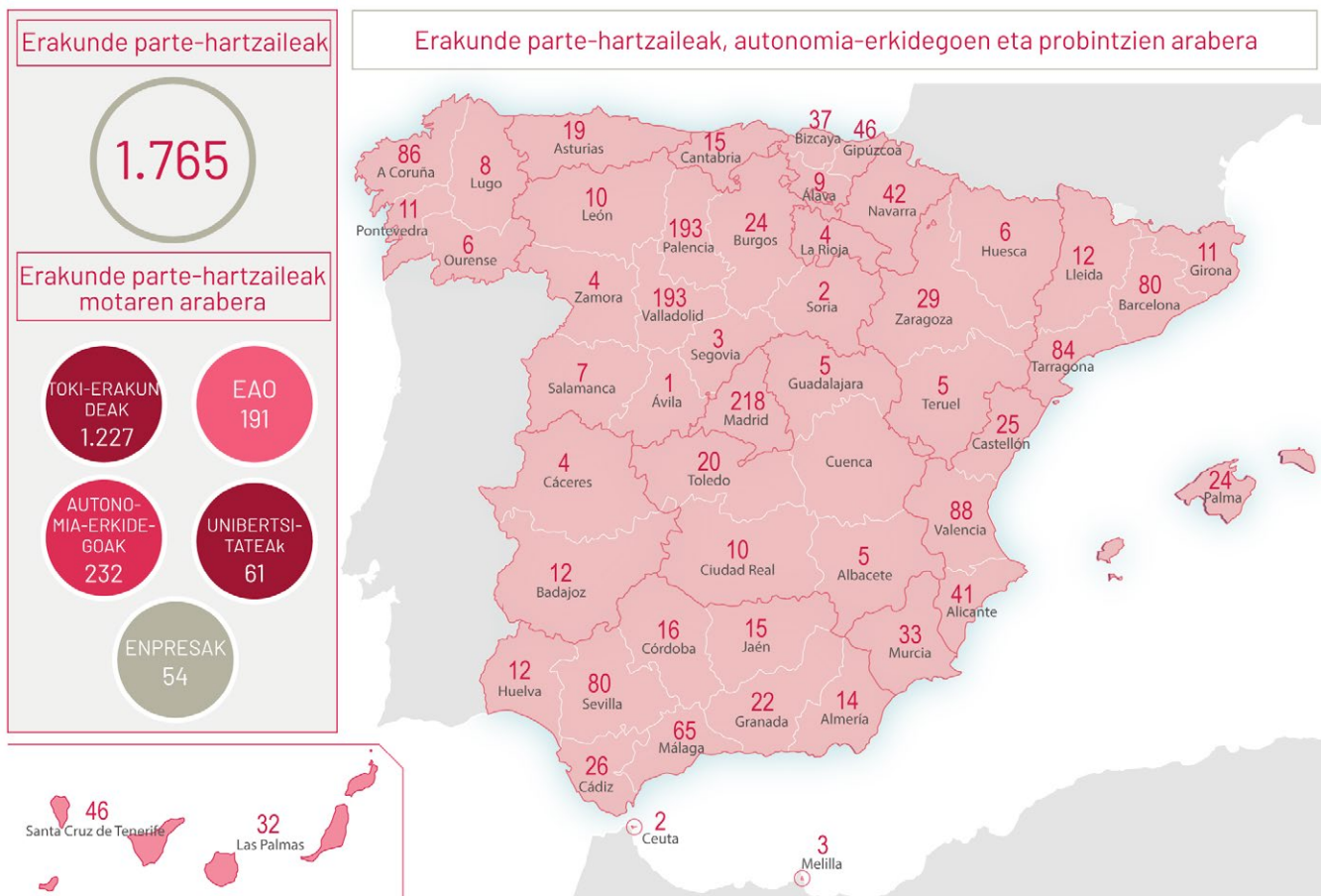

ENPRESA ZIURTATUAK

Iturria: Kriptologia Zentro Nazionala

8.8 Irudia: 2023an SENen ziurtatutako erakundeak eta enpresak

Iturria: Kriptologia Zentro Nazionala

8.9 Irudia: Segurtasun Eskema Nazionalen parte hartzen duten erakundeak

Prebentzioaren arloan, azpimarratzekoa da CNNk ziberespazioko mehatxu eta joerei buruz sektoreko profesionalen prestakuntza, kontzientziaketa eta sentsibilizazioa hobetzeko egiten duen lana. Horrela, sektore publikoko 32.900 profesional baino gehiago prestatu ditu hainbat ekintzaren bidez, besteak beste, Administrazio Publikoko Institutu Nazionalarekin (INAP) zibersegurtasuneko prestakuntza-hitzarmenaren bidez garatutako 37 IKTS ikastaroak, 40 erakunde baino gehiagori laguntzea bere plantillako langileak zibersegurtasuneko gai zehatzetan prestatzeko, edo 36 online ikastaro eta webinars baino gehiago garatzea ANGELESen bidez, CCNren prestakuntza- eta trebakuntza-ataria.

Abenduan IKTS jardunaldiak egin ziren, eta 37 herrialdeetako zibersegurtasuneko 13.000 profesional baino gehiago bildu ziren, zibersegurtasunaren ikuspegi desberdinetatik ikerketak eta proiektuak azaltzeko eta partekatzeko. IKTS jardunaldien hamazazpigarren edizioak EBko Kontseiluaren Espainiaren lehendakaritzaren esparruan egindako bilerak antolatzeko agertoki gisa balio izan zuen. CyClone sarearen eta NIS lankidetzaren taldearen topaketek gain, jardunaldi hauek gertaera historiko bat lortu dute Espainiaren lehendakaritzapean: NIS lankidetzaren eta Erakunde Kritikoaren Erresilientzia-taldearen arteko lehen bilera bateratua.

Prestakuntza-jardueren osagarri gisa, eta bere eginkizuna betetz, STIC jarduera garrantzitsua egin du 2023an informazioaren eta komunikazioaren teknologien segurtasun-gidak (CCN- IKTS gidak), mehatxuei buruzko 42 txosten, 85 txosten tekniko baino gehiago, kode kaltegarriko 9 txosten eta IKTen segurtasunari eusteko jardunbide egokien 16 txosten egiten eta argitaratzen.

2023. urteak SOCen Sare Nazionala (segurtasun-operazioen zentroak) sendotzeko balio izan du. Sare hori Kriptologia Zentro Nazionalak zuzentzen du, eta ekimen aitzindaria da estatuan eta nazioartean zibermehatxuei buruzko denbora errealeko informazioaren lankidetzari eta trukeari dagokionez. Sare horrek 158 erakunde ditu atxikita, horietatik 101 erakunde publikoak dira eta 57 zerbitzuen hornitzaileak, eta egunero 30 zibersegurtasun gertakari baino gehiago trukatu ditu. RNSren aktibo nagusia komunitatearen barruan identifikatu gabeko eraso- eta konpromiso-adierazleei buruz partekatzen den informazioa da, beharrezko prebentzio-ekintzak ohartarazi eta sustatzeko. Martxan jarri zenetik, SOC Sare Nazionalak zibersegurtasuneko 5.000 ekitaldi baino gehiago jaso ditu.

Estatuko Administrazio Orokorraren eta haren Erakunde Publikoen Zibersegurtasuneko Operazio Zentroa ezartzea Administrazio Digitaleko Idazkaritza Nagusiaren (SGAD) arduraren da, CCNren laguntzarekin, eta aurrera egin du 2023an, bai zerbitzuen katalogoaren ezarpenean, bai Estatuko Administrazio Orokorreko 120 erakunde ingururen integrazioan. Ekintza horrekin batera, azken puntuko segurtasun-agentea Administrazioko 150.000 lanpostutan hedatu da.

Eraldaketa Digitalerako eta Funtzio Publikorako Ministerioak, INCIBERen bitartez, Zaintza Digitaleko zerbitzu bat garatzen du. Zerbitzu horrek 4.683 abisu eta alerta eman ditu 2023an, zibersegurtasuneko gertakariari eta mehatxuei buruz. Jakinarazitako abisu-mota ohikoena *phishing* webguneetako ostatu-ekitaldiak dira oraindik, jakinarazitako gertaera guztien % 63.

2023an, INCIBE-CERTen Alerta Goiztiarreko Zerbitzuak 46 segurtasun-abisu zabaldu ditu herritarrentzat, 65 segurtasun-abisu enpresentzat, 259 segurtasun-abisu IT profesionalentzat

eta 316 segurtasun-abisu KISetako profesionalentzat (Kontrol Industrialeko Sistemak). Gainera, 14 jakinarazpen ad hoc sortu dira Espainiako operadoreentzat eta erakunde estrategikoentzat garrantzi berezia duten mehatxuen aurrean.

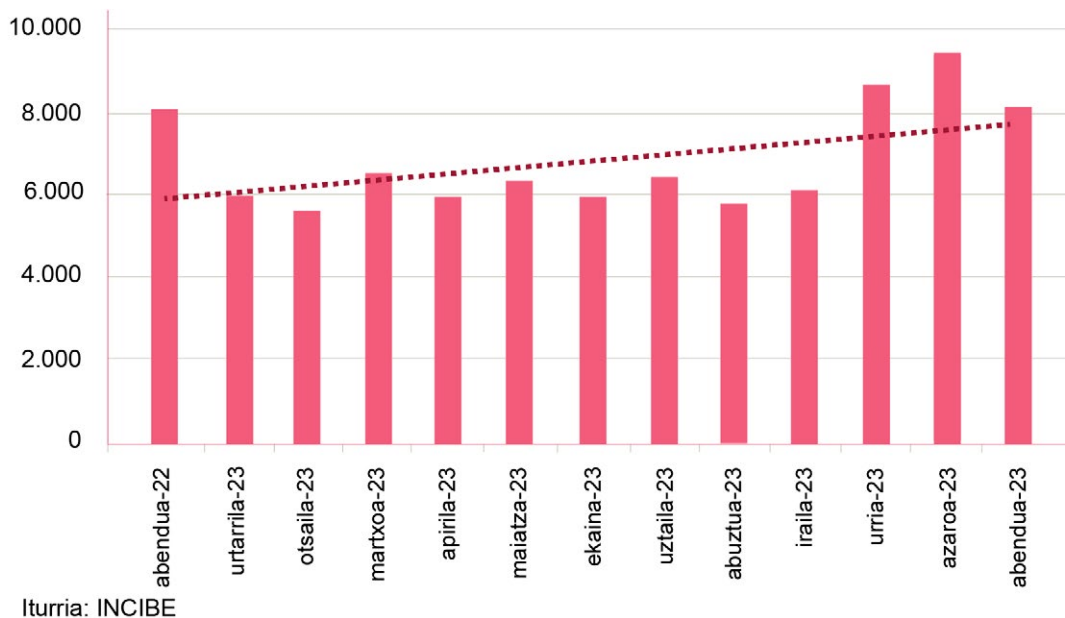
Antibotnet zerbitzuari dagokionez, INCIBE-CERTek, Interneteko Zerbitzuen Hornitzaileekin (ISP) lankidetzan, mekanismoak garatu eta inplementatzen ditu erabiltzaileen gailuetan botnetekin eta *malware* bidezko beste mehatxu batzuekin lotutako ziberintzidentekak identifikatzeko. 2023an, 790.089 ebidentzia eman zaizkio gaur egun lankide duen IZHri, eta hark balizko infekzio baten berri eman die 10.076 erabiltzaile bakarri baino gehiagori (31.831 erabiltzaile, behin eta berriz egindako jakinarazpenak zenbatuz gero).

INCIBE-CERTek hainbat zerbitzu ematen ditu Oinarrizko Zerbitzuen Operadoreen eta enpresa estrategikoen gaitasunak handitzeko:

Tiresien Zerbitzua: 2023an, 1.596 erakusketa-txosten bidali zituen, eta 139 erakunde estrategikori eman zien zerbitzua, gaur egun duten esposizio-mailari eta sarean duten ikusgarritasunari buruz.

- ICARO zerbitzua: zibermehatxuak trukatzeko zerbitzua, 61.530 informazio-ekitaldi dituen eta Espainiako 81 erakunderi zerbitzua ematen diena.
- Ziberresilientzia Hobetzeko Adierazleen Zerbitzua (IMC): KEBekin batera egiten da. 2023an egindako neurketan ondorioztatzen da funtsezko zerbitzuetako operadoreen % 70,9k heldutasun onargarria dutela.
- Espainiako CyberEx zerbitzua: zibersegurtasun nazionalerako ariketak, KEBekin batera antolatuta. 2023an, ziberarriketa egin ondorengo fasearekin jarraitu da, eta parte-hartzaileek ikasitako ikasgaien eta gauzatzetik ateratako hobekuntzen jarraipena egin da.
- International CyberEx: 2023an ariketaren edizio berri bat egin da, eta 80 taldek parte hartu dute; horietatik 13 espainiarrak ziren.

Enpresei eta herritarreizuzendutako jardueren dagokionez, INCIBE-CERTek Zibersegurtasuneko Laguntza-Linea eskaintzen du, doakoa eta konfidentziala. 2023an, 80.920 kontsultari erantzun zaie, eskura dauden sarbide-kanalen bidez: 017 bidezko telefonia, web-formularioak, WhatsApp, Telegram eta aurrez aurreko arreta. Jasotako kontsulten tipologiari dagokionez, *phishing*-aren harrerari eta haren *smishing* eta *vishing* aldaerei buruzko aholkularitza-eskaeran oinarritu dira nagusiki. Iruzurrezko online erosketekin, nortasuna ordeztearekin eta, oro har, bere profiletan pribatutasuna eta ospea konfiguratzearekin lotutako kontsultak ere egon dira, bai eta bere egunerokoan aurki daitezkeen online iruzurren aurrean nola babestu ere. Tipologia horietan nabarmendu dira, halaber, ziberjazarpenari buruzko kontsultak eta enpresetan, iruzurrei buruzko kontsultak BEC/CEO (BEC: *Business Email Compromise* edo Enpresen posta elektronikoko korporatiboari egindako erasoak; CEO: *Chief Executive Officer* delakoari egindako *phishing*-iruzurra), sarbidea ukatzea eta *ransomwarea*, bai eta beren erakundeetan segurtasuna ezartzeko aholkularitza-eskaera ere. (8.10 irudia)

8.10 Irudia: Zibersegurtasuneko Laguntza Lineak 2023an erantzundako kontsultak

MOOC (*Massive Open Online Course*, online ikastaro masibo eta irekiak) zerbitzuaren barruan, 2023an zehar, INCIBEk zibersegurtasuneko oinarrizko ikastaroaren bi deialdi egin ditu ESIK eta Fiskalentzat, lehenengoan 180 ikaslek eta bigarreanean 317 ikaslek parte hartu dute, eta ESIKrako ikastaro aurreratuaren deialdi bat, 158 ikasleren parte-hartzearekin. Botere Judizialaren Kontseilu Nagusiarekin lankidetzan, karrera judizialerako ikastaro aurreratuaren deialdia egin da, 140 ikasleren parte-hartzearekin, eta, Estatuko Fiskaltza Nagusiarekin lankidetzan, karrera fiskalerako ikastaro aurreratuaren deialdia egin da, 64 ikaslek parte hartuta.

Defentsaren ikuspegitik, akordio bat sinatu dute Inteligentzia Zentro Nazionalak eta Defentsako Estatu Nagusiak, Zentro Kriptologiko Nazionalaren eta Ziberespazioko Aginte Bateratuaren arteko lankidetzaz-erlako ezartzeko. Gertaerei erantzuteko lankidetzaz gain, sinatutako akordioarekin Defentsa Ministerioaren Zibersegurtasuneko Operazio Zentroaren gaitasunak bultzatzen dira, eta bi erakundeen arteko lankidetzaz ezartzen da informazioaren eta komunikazioaren teknologien segurtasun-ikuskapenak eta -auditoretzak egiteko.

Operazio honetan egiten ari diren jardueren artean, honako hauek nabarmendu behar dira: ziberespazioaren zaintza, operazioan eragina izan dezaketen kanpaina maltzurrik, espezifikoak, orokorrak edo globalak detektatzeko; CIS sistemen erabiltzaileak Ziberdefentsaren arloan kontzientziatzeko jarduerak; eta sareen eta sistemen segurtasun-ikuskapenak eta auditoretzak egiteko programa bat garatzea lurralde nazionalen eta kanpoan.

Gainera, Europar Batasuneko CERT Militarren Sarea (MICNET) erabat ezartzeko eta abian jartzeko jardueretan eta proiektuetan aktiboki parte hartzen jarraitzen da. Azken urtean, hirugarren ariketa egin da: Ziberespazioko Aginte Bateratuak anfitrioi gisa jardun zuen, eta Europako Defentsa Agentziaren A kategoriako programa hasi da.

Defentsa Ministerioak 50 dibulgazio-hitzaldi baino gehiagotan parte hartu du unibertsitateetan, foroetan eta think tanketan, kontzientziazioa helburu. Bestalde, hitzaldiak eman dira ikerketa-foroetan, hala nola ZIBNSan (Zibersegurtasuneko Ikerketako Bikaintasun Nazionalako Sarea) eta NATO STCn (NATO Science and Technology Organization), bai eta NATOkoko Ziberdefentsako Bikaintasun Zentroko eta Europako Defentsa Agentziako unibertsitate, ikastaro edo jardueretan eta ariketetan ere.

I+G+Bri dagokionez, Ziberespazioaren Aginte Bateratuak zuzendaritza teknologikoa eman du Ziberdefentsarekin lotutako 7 proiektutan, bai maila nazionalean, bai Europar Batasunaren esparruan. Era berean, enpresa txikien eta ikertzaileen bilaketa, kontaktua eta jarraipena egiten du, independentzia teknologikoa mantentzen jarraitzea ahalbidetzen duten proiektu disruptiboak edo garapen nazionalakoak identifikatzeko.

Bestalde, Barne Ministerioak Ziberkriminalitatearen aurkako Plan Estrategikoa ezartzen jarraitzen du. Plan hori Polizia Nazionalaren eta Guardia Zibilaren esparruan garatzen da, bakoitzak bere jarduera-planen bidez. Haren helburu nagusia da Barne Ministerioaren gaitasunak indartzea ziberkriminalitatea detektatzeko, prebenitzeko, babesteko, erantzuteko eta jazartzeko, eremu zibernetikoaren eta fisikoaren arteko konbergentzia ahalbidetzeko. Auzitegiko ikerketa eta analisirako tresna eta soluzio teknologikoak lantzen jarraitzen da, kriptobaloreen bilaketarako, *darknet*-aren indexazio eta monitorizaziorako edo *malware*-analisirako.

Barne Ministerioak eta Estatuko Segurtasun Indar eta Kidegoek ekimen ugari garatzen dituzte zibersegurtasunaren kultura bultzatzeko eta, besteak beste, prestakuntza-ekintzen, mintegien, giden, erakusketen eta bideoen bidez, gizartea oro har eta komunitateak kontzientziatzeko informazioaren eta komunikazioen teknologiek dakartzaten segurtasun-arriskuez. Segurtasuneko Estatu Idazkaritzaren 6/2023 Jarraibide berriak, “Ikastetxeetan eta haien inguruneetan bizikidetzarako eta segurtasuna hobetzeko Gida Plana” eguneratzen duenak, informazioaren eta komunikazioen teknologiek dakartzaten segurtasun-arriskuen kontzientziazioa azpimarratzen du, ikasleak eta hezkuntza-komunitatea jomugatzat hartuta.

Prestakuntzari dagokionez, Guardia Zibilaren Unibertsitate Zentroak (CUGC) emandako “Irakaskuntzako Gaitasun Digitalei buruzko Unibertsitate Ikastaroa” eta Errioxako Nazioarteko Unibertsitateak (ENUN) emandako “Hezkuntza Teknologiarik eta Gaitasun Digitalei buruzko Unibertsitate Masterra” nabarmendu behar dira, Guardia Zibilarekin sinatutako hitzarmen batetik abiatuta. Prestakuntza-ekintza horiek, gaur egun, 2.195 pertsona prestatu dira eta 3.332 prestakuntza-prozesuan daude.

Guardia Zibila, lankidetzaren publiko-pribatuaren esparruan, nazioarteko bazkideekin batera, CYCLOPES proiektuan parte hartzen ari da 2023an. H2020 bidez finantzatu, ziberdelinkuentziaren aurkako segurtasun-zerbitzuetarako berrikuntzan oinarritutako sarea

eraiki eta mantenduko da, segurtasun-zerbitzuen, industriaren eta komunitate zientifikoaren arteko sinergiak sortuz.

EGFek aktiboki parte hartzen dute nazioarteko polizia-lankidetzako foroetan, bai maila operatiboan, bai forentseen eremuan, bai prestakuntza- edo aholkularitza estrategikoko foroetan. Foro horietan sartzen dira: EUROPOLen Ziberdelinkuentziaren aurkako Zentroa (EC3), EBko Ziklo Politikotik eratorritako EMPACT lantaldeak, Budapesteko Ziberdelinkuentziaren Hitzarmena Berrikusteko Batzordea (T-CY), CSE Child Sexual Exploitationi buruzko Europako Batzordearen Zuzentzarauaren aurreproiekturako lanak eta INTERPOLen Ziberdelinkuentziaren aurkako Estrategiaren ekintzak.

Barne Ministerioaren Zibersegurtasuna Koordinatzeko Bulegoa (OCC) Ransomwarearen aurkako Nazioarteko Ekimeneko kidea da. Ekimen hori Estatu Batuek abiarazi zuten 2021ean, eta ransomwarearen aurkako borrokan lankidetzak publiko-pribatuko ereduak buruzko ikerketa-proiektu batean ari da lanean. 2024rako espero dira emaitzak.

EBko Kontseiluaren Espainiaren Lehendakaritzaren esparruan, ZKBk Europako konferentzia bat antolatu zuen 2013/40/EB Zuzentzarauaren 24/7 sarearen egungo egoerari buruz (informazio-sistemen aurkako erasoei eta ziberdelinkuentziari buruzko informazioa nazioartean trukatzeko beste modu batzuei buruzkoa), eta Europar Batasuneko hainbat Estatu kideak eta erakundetako (ENISA, EUROPOL eta DG CONNECT) 62 laguntzailek parte hartu zuten, bai eta ESIKtako, Fiskaltzako eta Botere Judizialeko ordezkariak ere.

Bestalde, CSICek segurtasuneko erakunde nazionalekin eta Espainiako industriarekin duen lankidetzarekin jarraitzen du, hitzarmenak eta kontratuak sinatuz, zibersegurtasunaren arloan egindako ikerketen emaitzak gizarteari transferitzeko. Gainera, CSIC Defentsarako eta Segurtasunerako Teknologien Zirkulua Fundaziokoa da, eta etengabeko lan aktiboa egiten du, antolatzen dituen jardunaldi eta foroetan lagunduz, bere ikertzaile eta teknikarien parte-hartzearen bidez.

CSICek, Teknologia Fisikoen eta Informazioaren Teknologien Institutuaren (TFITI) bitartez, zibersegurtasuna hobetzen laguntzea helburu duten hiru proiektu garatzen jarraitzen du. P2QProMeTe proiektuak kriptografia arinarekin, prekuantikoarekin eta postkuantikoarekin lotutako algoritmoak eta protokolo kriptografikoak garatzen ditu. ORACLE nazioarteko proiektuak bere lanak jarraitzen ditu organikoki seguruak diren sareen arloan. Azkenik, SPIRS proiektu europarra emaitza garrantzitsuak lortzen ari da hardwareari eskainitako konfiantza-erro bat eta segurtasun-zerbitzuen multzo oso bat eskaintzeko gaitasuna duen prozesadore-nukleo bat biltzen dituen plataforma baten diseinu osoan.

Bestalde, CSICen Mikroelektronikako Zentro Nazionalak eta hura osatzen duten hiru institutuek (Bartzelonako Mikroelektronika, Sevillako Mikroelektronika eta Madrilgo Mikro eta Nanoteknologia) modu aktiboan parte hartzen dute mikroelektronika eta erdieroaleen PERTEan (PERTE CHIP izenez ezagunagoa).

CSICeko ITEFI duela gutxi hasi da AArekin lotutako bi ikerketa-ildo lantzen: AArene ereduak erabiltzaileak identifikatzeko eta denboraz kanpoko gako kriptografikoak sortzeko erabiltzea;

eta AAren tresnak erabiltzea algoritmo kriptografikoak (identifikazio-txartelak, pasaporteak, etab.) egikaritzen dituzten gailu fisikoen aurkako alboko kanaleko erasoak aztertzeko eta diseinatzeko.

TFITI bi proiektutan ere ari da lanean, komunikazio kuantikoen emaitza egiaztagarriak eta kriptografia postkuantikoarekin duten lotura indartzeko, eta Madrilen eta Bartzelonan komunikazio kuantikoko nodoak garatzeko.

CSIC, Matematika Zientzien Institutuaren (ICMAT) bidez, ibilgailuen elektrifikazioaren eta automatizazioaren erronkari heltzen dion proiektu bat garatzen ari da. Proiektu horren helburua da etorkizuneko mugikortasuna emisioetatik libre egoteaz gain, istripuetatik ere libre egotea eta zibererasoen aurkako segurtasuna eskaintzea.

Arlo estrategikoan, Zibersegurtasunaren Kontseilu Nazionala (CNCS) bi aldiz bildu zen 2023an: otsailaren 2an eta uztailaren 14an. Besteak beste, honako gai hauek jorratu ziren: zibersegurtasunaren esparruan aurreikusitako ekimenak, 2023ko bigarren seihilekoan EBko Kontseiluaren Espainiaren Lehendakariari begira; NIS 2 Zuzentzarauaren transposizioa ordenamendu juridiko nazionalera; 2022ko ziberintzidenteen balantzea; Ukrainako Errusiaren inbasioa dela-eta Egoera Batzordearen barruan eraturitako Zibersegurtasuneko Lantaldearen jarduerak; Segurtasun Nazionalako Sistemaren adierazleen proiektua, sare nazionala eta KSAen sare europarra, eta Ziberjarraipeneko Foro Nazionalaren lanen egoera.

Zibersegurtasuneko Batzorde Iraunkorrek, Segurtasun Nazionalako Saila buru duen CNCSko lantaldeak, aldizkako komunikazioa izan du, eta bi aldiz bildu da 2023an, gai operatiboagoei buruz hitz egiteko.

Zibersegurtasunaren Estrategia Nazionala inplementatzen jarraitzen du, 2022ko martxoaren 29an Ministroen Kontseiluak onartutako Zibersegurtasunaren Plan Nazionala gauzatu. Besteak beste, Administrazio Publikoaren eremuan lanean ari dira pilotu eta kontzeptu-probetan, ziberdefentsa aktiboko neurriak azkar ustiatzeko; mehatxua ehizatzeke zerbitzu bat; eraso-azalera neurtzeko eta hautemandako kalteberatasunez ohartarazteko plataformak; eta teknologia eta zerbitzu horizontalak babesteko beste neurri batzuk.

Zibersegurtasunaren Foro Nazionala 2020ko uztailaren 20an, lankidetzapubliko-pribatuaren bidez Zibersegurtasunaren Estrategia Nazionala garatzeko ekimenak proposatzeko helburuarekin, eta bost lantalderekin bidez jarraitzen du lanean: zibersegurtasunaren kultura, I+G+b bultzatzea; prestakuntza eta talentua; ziberdefentsaren industria; eta erregulazioari buruzkoa.

Foroaren lehen etapan egindako lanak 2022ko otsailean argitaratu ziren. 2023ko uztailan argitaratu ziren bigarren etapako lanak, honako hauek ardatz hartuta: herritarren zibersegurtasuna, erantzukizun sozial korporatiboa, industria eta I+G+b bultzatzea, zibersegurtasuneko prestakuntza espezializatua, eta ziberdefentsa-beharrak. (8.11 irudia)

Iturria: Segurtasun Nazionalako Departamentua

8.11 Irudia: Zibersegurtasunaren 2023ko Foro Nazionalari buruzko liburuaren azala

Nazioartean, Espainiak ziberespazio ireki, aske eta seguru baten garapena bermatzen laguntzen du, nazioarteko foroetan parte hartuz, hala nola Estatuek ziberespazioan duten jokabide arduratsuari buruzko Nazio Batuen Lehen Batzordearen Osaera Irekiko Taldean, Telekomunikazioen Nazioarteko Batasunean, OSCEn edo Europako Kontseiluan.

Era berean, Espainia presente dago eta Europako Bikaintasun Zentroarekin lankidetzan aritzen da Mehatxu Hibridoak aurre egiteko (ingeleseko Hybrid CoE: *European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats*), bai eta NATOkoko Ziberdefentsa Kooperatiboko Bikaintasun Zentroan (ingeleseko CCD CoE: *Cooperative Cyber Defence Center of Excellence*), *Cyber Commanders Forum*a, 5+5 ekimenean, Ziberdefentsa Foro Iberoamerikarrean, Ekonomia Lankidetzeta eta Garapenerako Erakundearen (OCDE), Segurtasun Digitalaren esparruko lanei laguntzeko, bai eta Zibersegurtasuneko Adituen Foro Globalarekin (GFCE) (GFCE) eta eta Interneteko Askatasunaren aldeko Koalizioa (FOC, ingelesez: *Freedom online Coalition*) ere Gainera, Europako Zibersegurtasun Erakundeko (ECSO, ingelesezko *European Cyber Security Organisation*) hainbat gobernu-organotan eta lantaldetan parte hartzen du.

ITSAS ESPAZIOAREN KALTEBERATASUNA

2023an, itsas garraioak hazkunde-bideari heldu dio berriro, COVID-19aren pandemiak sortutako krisiaren eta hornidura-kate globalean izandako ondorioen ondoren. Itsas garraioko kostuek ere maila pre-pandemikoak berreskuratu dituzte eta 2000 dolarretik behera mantendu dira Freightos Baltic Index indize globalean. (9.1 irudia)

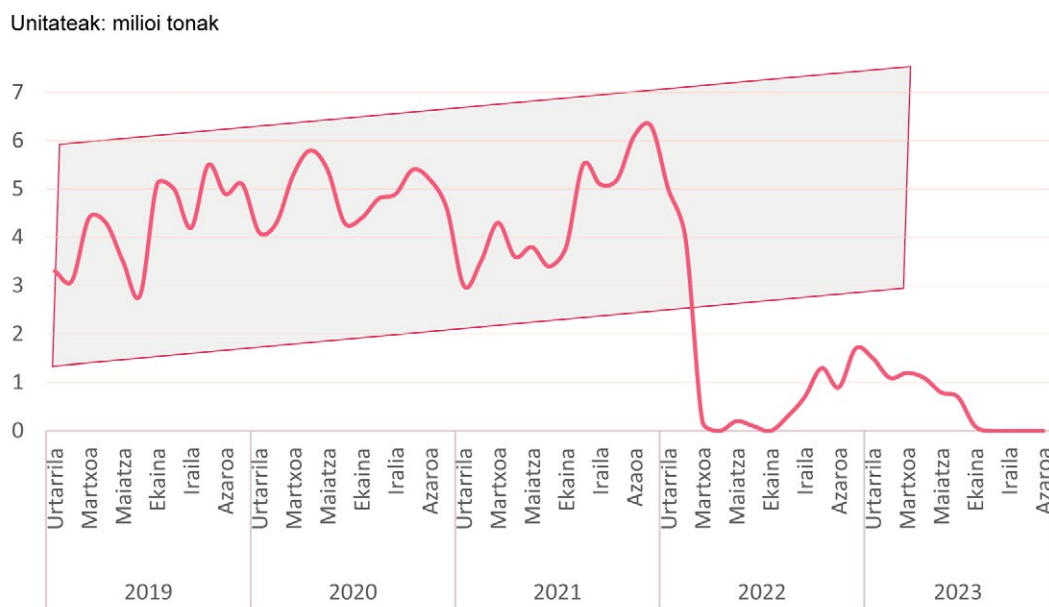
Iturria: DSNk egina Freightos Baltic Index-en (FBX) datuekin

9.1 Irudia: Edukiontzien pleiten tarifen munduko indizea (2019-2023)

Baina arriskuak eta ziurgabetasuna handiak dira oraindik. Ukraina itsas trafikoa inbaditzearen ondorioetarako, Gazako zerrendako gatazka gehitu da, Ekialde Hurbilean ezegonkortasun-maila handia proiektatzen duena. Asia-Pazifikoko eskualdean istiluek jarraitzen dute Txina Hegoaldeko itsasoan eta Taiwango itsasartean. Gineako Golkoko pirateriak eta esku armatuzko lapurretak interes nazionalen kezka iturri izaten jarraitzen dute. Itsas azpiegiturak, hala nola telekomunikazioetako gasbideak eta itsaspeko kableak, gero eta babes handiagoa behar duten aktiboak dira, gaur egungo segurtasun-testuinguru hibridoa dela eta. Horrez gain, klima-aldaketaren ondorioak nabarmendu behar dira, aurten bereziki ikusgarriak izan baitira garrantzi bereziko puntu batean, Panamako kanalean, hain zuzen ere.

2022ko otsailaren 24an Errusiako Federazioak Ukraina inbaditu izanak ondorio larriak izan ditu itsas segurtasunean. Segurtasuneko Estatu Idazkaritzak, abenduaren 7ko 1617/2007 Errege Dekretuan, portuen babes eta itsas garraioa hobetzeko neurriak buruzkoan, Barne Ministerioari esleitutako eskumenak baliatuz, eta ekialde erdiko gatazkaren ondorioz, 2. mailara igo zuen itsas babesaren maila. Maila hori mantentzen da Itsaso Beltzeko uretan nabigatzen duten Espainiako banderako ontzi guztientzat. 2023. urtearen hasieran, 60 merkataritza-ontzi inguru harrapatuta zeuden oraindik, Ukrainako portuetatik irten ezinik, Itsaso Beltza zeharkatzeko.

Black Sea Grain ekimenak ale-esportazioak arintzeko aukera eman du, baina aldi baterako bakarrik. Urtebeteko funtzionamenduaren ondoren, 2023ko uztailaren 17an, ekimena bertan behera geratu zen, eta, ondorioz, esportazioek behera egin zuten. Gai horrek kezka handiak sortzen ditu elikagaien segurtasunaren arloan. (9.2 irudia)

Iturria: DSNk egina OECDren datuekin, Clarkson Services Limited-etik datozenak

9.2 Irudia: Merkataritza-ontzien tona gordinak Ukrainako portuetan (2019-2023)

Errusiaren aurkako nazioarteko zigorrek itsas ikuspegi sendoa dute. Errusiarekin loturak dituzten ontziak OCDEko herrialde gehienek aplikatutako zigorren jomugan daude. Otsailean, Europar Batasunak Errusiako ontzi guztiei debekatu zien EBko portuetara sartzea. Mendebaldeko edukiontzien itsas garraioko konpainia kopuru esanguratsu batek Errusiara eta Errusiatik joateko erreserbak eten ditu.

Gerraren ondorioz eta 2023ko Vilnako Gailurraren ondoren, NATOk bere zaintza-jarduerak areagotu ditu, aliatuen itsas indarren presentzia handiagoa barne Baltikoko, Adriatikoko eta Mediterraneoko itsasoetan. Espainiak Itsas Talde iraunkorretan parte hartzen jarraitu du, disuasio-indar multinazional gisa, edozein arerio potentzialen aurrean defendatzeko eta krisien kudeaketan eta itsas segurtasunean laguntzeko.

Ekialde Hurbileko tentsioek eta zentro geopolitiko eta geoekonomiko globalaren desplazamendu progresiboak, Atlantikotik Ozeano Barera, balio handiagoa ematen diote ekialdeko Mediterraneoari eta Itsaso Gorriari, Europa eta Indiako Ozeanoa eta Asiako hego-ekialdeko ekonomia handiak lotzeko.

Nazio-mailan, nabarmentzekoa da 2023an Dedalo-23 aireko anfibio-espeditzio taldea hedatu zela Mediterraneoan, NATOren disuasioaren eta defentsaren alde eta Europako itsas segurtasunaren alde. Unitate desberdinetako borroka-talde baten hedapen horri esker, horrelako taldeak hedatzeko gaitasuna duten herrialde gutxiekin lankidetzan aritu ahal izan da itsasoan, eta malgutasun handia eman du hainbat zeregin gauzatzeko; besteak beste, Turkiako kostaldera lekualdatu da, otsailean izandako bi lurrikarak direla-eta kaltetuei laguntzeko. (9.3 irudia)

Dedalo-2023 hedapena

Turkian egindako jardueraren jazoera garrantzitsuenak

- Erreskatatzaileei laguntzea obra-hondakinetan bizirik dauden pertsonak bilatzeko
- Laguntza humanitarioaren fluxua arintzea. Horretarako:
 - Hegazkinak deskargatzen, kamioiak kargatzen eta materiala garraiatzen lagundu zen.
 - Limakeko portuan laguntza humanitarioko itsasontziak deskargatu ziren.
 - Kaltetuentzako 5 kanpamentu muntatu ziren.
 - 200 tona janari eta 200 tona ur banatu ziren.
 - Eguneroko laguntza eta harremana egon zen eskualdean dauden 22 erreskate-talde eta GKE espainiarrekin

Iturria: DSNk egina Defentsa Ministerioaren datuekin

9.3 Irudia: Dedalo-2023 hedapena

Israelen eta Hamasen arteko gerra ezegonkortasun handia eragiten ari da Ekialde Hurbilean, bereziki Suezeko kanalean, maila globalean garrantzi estrategiko handieneko itsas pasabideetako bat, urtean 25.000 ontzi baino gehiagok erabiltzen dutena (70 ontzi egunean), Mediterraneo itsasoa Itsaso Gorriarekin lotzen duena. Nazioarteko merkataritza globalaren % 10, Persiako Golkotik datozen baliabide energetikoen eta Txinatik inportatutako ondasunen garraioa barne, Suezko kanala zeharkatzen du Europako kontinentera sartzeko.

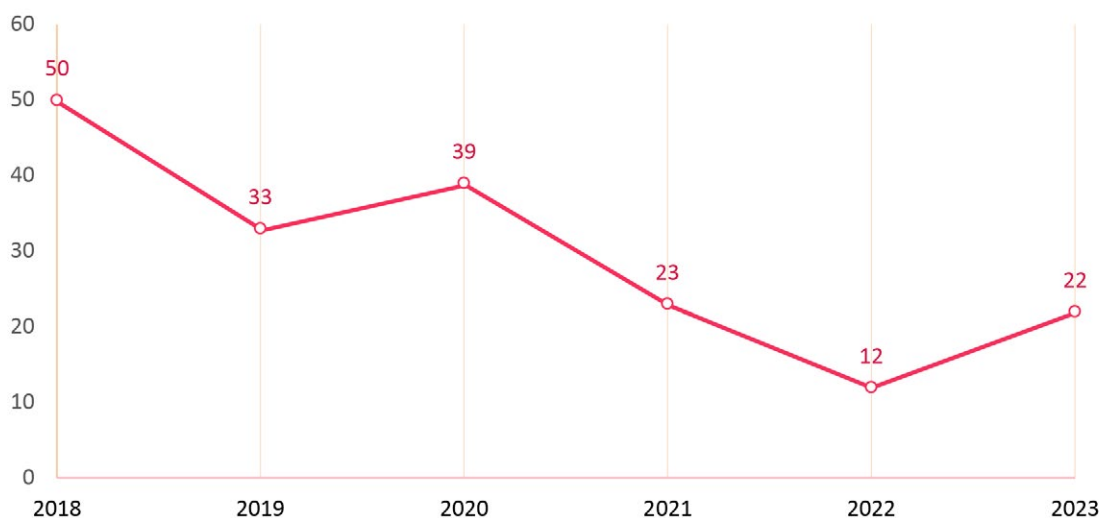
2023ko urriaren 7an Hamasek Israeli eraso zionetik, Adengo golkotik, Bab el Mandeb itsasartetik eta Itsaso Gorritik igarotzen den itsas pasabidea kezka handieneko eszenatoki bihurtu da mundu mailan. Azaroaren 19an, Galaxy Leader merkataritza-ontzia helikoptero batetik hurbildu zen huthien talde batengana, eta ondoren bahitu egin zuten. Orduetik, gertatu diren erasoak mehatxu larriak dira nazioarteko merkataritzarentzat eta itsas trafikoarentzat.

Gertakarien gorakadaren aurrean, enpresa askok eten dute zeharbide hori, ibilbidea Afrikako hegoaldeetik desbideratuz, eta, ondorioz, gora egin dute petrolioaren prezioek eta edukiontzien pleita-tarifek.

Espainiak 2. mailara igo du Yibuti eta Yemengo lurralde-uretan, Israelek Mediterraneoan, Gazako Zerrendako 12 itsas milietan, Itsaso Gorrian eta Aqabako Golkoan nabigatzen duten Espainiako bandera duten ontzientzako itsas babesia.

Afrikako adarrari dagokionez, segurtasun-egoerak pirateriaren gorakada izan du azken hilabeteetan, zortzi ekitaldi pirata baieztatu baitira. Ildo horretan, Atalanta operazioa, zeinean Espainiak zeregin garrantzitsua duen, itsas segurtasunaren hornitzaile global gisa sendotzen da.

Gineako Golkoa oso eskualde garrantzitsua da petrolio gordina, gas naturala eta salgaiak hegoaldeko Afrikatik eta Afrikarantz igarotzeko. Espainiak trafiko horretan parte hartzen du, eta, gainera, atunontzien flota bat du itsas zabalean. Pirateriari dagokionez, zenbait urtez beherantzko joera izan ondoren, 2023an gora egin dute gertakariak. (9.4 irudia)

Iturria: DSNak egina, ICC International Maritime Bureau-ren datuekin

9.4 Irudia: Pirateriaren erasoak Gineako Golkoan

Gainera, Gineako Golkoan Saheletik etorritako erakunde kriminalek jarduten dute, legez kontrako merkataritza-sare garrantzitsuekin eta Espainia eta Europarako migrazioekin.

Mendebaldeko Afrikako eremu horren egonkortasunari laguntzeko, segurtasun kooperatiboko, segurtasuneko eta defentsako jarduerak egiten dira. Zehazki, abenduaren 11n, EBk Erabaki bat hartu zuen, Gineako Golkoko Afrika Mendebaldeko herrialdeei laguntzeko EBren segurtasun eta defentsa-ekimena abian jartzen duena, hasiera batean bi urtekoa. Ekimenaren zutabe militar eta zibiletarako operazio eta misio planak ere onartu zituen, hurrenez hurren. Ekimen hori EBk eskualdean duen ikuspegi integratuaren parte da, eta Boli Kostari, Ghanari, Togori eta Benini lagunduko die ezegonkortasun eta segurtasun-arazoei aurre egiten. Horretarako, Afrika mendebaldeko lau herrialdeetako segurtasun eta defentsa-endarren gaitasunak indartuko ditu, talde armatu terroristek iparraldeko eskualdeetan egiten duten presioari eusteko eta horri erantzuteko. Gainera, Espainia Europako beste potentzia batzuekin koordinatzen ari da inguru horretako itsas jarduerak, Itsas Presentzia Koordinatuen mekanismoaren bidez. Armada ahalegin hori gauzatzen ari da Gineako Golkoan eta Afrikako Atlantikoko kostaldean 8 hilabetez hedatutako itsas ekintzako ontzi baten ekarpenarekin, urtarrietik ekainera eta irailetik abendura.

Bestalde, Guardia Zibilak gidatu du Mauritania itsas segurtasuna babesteko EBren proiektua. Herrialde horretan mugako kontrola eta itsas segurtasuna hobetzeko ekimena da, eta, 2 urte eta erdiren ondoren, 2023ko otsailean amaitu zen.

Itsas ingurunean dauden mehatxu hibridoak, itsas hondotan dauden itsas azpiegituren aurka egin berri diren ekintzak bezala, gero eta kezkarriagoak dira. Era berean, merkataritza-ontziei eta portuei eraso egin diezaiekete, sabotajea eginez, nabigazioa ordeztuz edo zibererasoak eginez. Mehatxu hibrido horiek karga galtzea edo etetea edo portuko instalazio kritikoetara sartzeari ukatzea eragin dezakete. Itsas jarduera komertzialak eta militarren gaitasun zibernetikoen mende daude inoiz baino gehiago, nabigazio-sistemak eta portuko informazio-sistemak zibererasoen aurrean kalteberak baitira.

Espanian, garraio-sektoreko porturik garrantzitsuenak azpiegitura kritikotzat jotzen dira. Zehazki, Espainian dauden interes orokorreko 46 portuetatik 17 dira, eta portu-instalazioen barruan azpiegitura kritikoak dituzte, beste sektore batzuei eragiten dietenak, hala nola energiari eta kimikari.

Horiek babesteko, Estatuako Segurtasun Indar eta Kidegoek azpimarratzen dute beharrezkoa dela mehatxu hibridoak jasotzea Ebaluazioen txostenen arrisku-analisietan eta interes orokorreko portuak Babesteko Planetan, bai eta PBIP (Ontziak eta portu-instalazioak babesteko nazioarteko kodea) kodearen mende dauden administrazio autonomikoko portuetan ere.

Klima-aldaketak itsas trafikoan dituen ondorioei dagokienez, 2023an, Panamako kanaleko Agintaritzak eguneko joan-etorriak maila normalaren erdira jaitsi behar izan ditu, gutxi gorabehera, lehortearen ondorioz. Horren ondorioz, gaitasun murriztua eta tarifa altuagoak ezarri dira nazioarteko itsas merkataritzarako. Ontzi batzuek Amerikako kontinente osoa inguratzen dute Hegoaldetik, Magallanes Itsasartean barrena, kanaletik igarotzea saihesteko.

Itsas ingurunearen kontserbazioak aurre egin beharreko erronka batzuei heltzeko, 2023ko ekainaren 19an, Itsas Zuzenbideari buruzko Nazio Batuen Konbentzioaren esparruan, jurisdikzio nazionaletik kanpo dauden eremuetako itsas dibertsitate biologikoaren kontserbazioari eta erabilera jasangarriari buruzko Akordioa onartu zen. Eredu horiek munduko ozeanoen ia bi heren hartzen dituzte, eta bolumenaren % 95 inguru, eta itsas zabala eta nazioarteko itsas hondoa hartzen dituzte. Helburua da jurisdikzio nazionaletik kanpo dauden eremuen itsasoko dibertsitate biologikoaren kontserbazioa eta erabilera jasangarria ziurtatzea, Konbentzioaren xedapen egokiak eraginkortasunez ezarriz eta nazioarteko lankidetzaren eta koordinazio handiagoa lortuz.

Akordio honek itsasoko baliabide genetikoak arautzen ditu, honako alderdi hauek barne: onuretan parte hartzea; kudeaketa-mekanismoak sortzea eremura, itsas eremu babestuak barne, babesa behar duten eremuen kontserbaziora eta erabilera jasangarria zuzenduta; eta ingurumen-inpaktuaren ebaluazioak egitea eta itsas teknologiaren ahalmena eta transferentzia sortzea, Akordioaren helburuak betetzen laguntzeko.

Itsas sektorearentzako erronketako bat deskarbonizaziorako eraldaketa prozesua da. Ildo horretan, gogoratu behar da Nazioarteko Itsas Erakundeak itsas garraioaren emisioak murrizteko dituen nahitaezko arau berriak 2023ko urtarrilaren 1etik aurrera hasi direla aplikatzen.

Espanian, itsas mugapeak etengabe monitorizatzen dira ingurumenean. 2023an ez da tamaina handiko hidrokarburo-isurketarik izan. Hala ere, jazotzen diren maiztasunak, hala nahita nola halabeharrez, halako gertaerak Espainiako uren eta itsasertzaren egoera onerako arriskutzat hartzea eragiten du. Bestalde, kontuan hartu behar da beste kutsatzaile posible batzuk egon daitezkeela, hala nola “Toconao” ontziak 2023ko abenduan sortutako pelles-kutsadura, azkenean Galizia, Asturiasko Printzerria eta Kantabriari eragin diena.

2023ko martxoaren 4an, otsailaren 28ko 150/2023 Errege Dekretua argitaratu zen BOEn, Espainiako bost itsas mugapeetako itsas eremua antolatzeke planak onartzen dituen. Errege-dekretu horren bidez, Espainiako urak erakusten dituzten mapa kartografiko batzuk argitaratu dira BOEn, betiere Kanpo Arazoetako, Europar Batasuneko eta Lankidetzako Ministerioaren alde aurreko oniritziarekin. Berrikuntza gisa, Ceuta eta Melillako ingurunea ere irudikatu ahal izan da, itsas estrategietarako erabiltzen ziren mapa ez-ofizial teknikoetan ere jaso ez zena. Itsas Espazioa Antolatzeke Planak Itsas Segurtasuneko Estrategia Nazionalen jasota daude, 2023an eguneratuta.

Bere uren ingurumen-narriaduragatik kezka berezia sortzen duen eremu bat Itsaso Txikia da. Itsaso Txikirako Lehentasunezko Jarduketan esparruan sartutako jarduketak abian jartzeak 96,9 milioi euroko balioa du. Bertan, Itsaso Txikian nahiz kostaldea inguratzen duen itsasertzean berroneratzeko proiektuak sartzen dira. Eragin handieneko eremuetako bat legez kanpoko 6.679 hektarea ureztatu deskonektatu eta hornitzeari uzteari dagokiona da; horietatik 4.732 borondatez izan dira.

Espaniako Ozeanografia Institutuak El Hierro uhartean 2011. urtean itsaspeko erupzioa gertatu zenetik, Vulcana programa mantentzen du, Kanariar uharteetan itsaspeko bulkanismoa monitorizatu eta jarraitzeko eta itsas ekosisteman duen eragina aztertzeko. 2023. urtean bi ikerketa ozeanografiko kanpaina egin dira, Tagoro (El Hierro) itsaspeko sumendiaren erupzio-eremuko eta La Palma uharteko itsaspeko delten eremuko itsas hondoen bilakaera kartografiatzeko. Gainera, uren kalitatea aztertu da eta kaltetutako itsaspeko eremuetako itsas ekosistemen egoera ebaluatu da. Horrez gain, bi ikerketa-kanpaina egin dira urpekaritza zientifikoaren bidez, Palmako eta Hierroko itsas ekosistemen berroneratze eta kontserbazio-egoera aztertzeko.

Berreskuratze, Eraldaketa eta Erresilientzia Plan Nazionalaren esparruan, hainbat jarduera egin dira. Lehenengoa, legez kanpoko arrantzaren aurkako borrokara eta arrantza-jardueraren zaintza hobetzera bideratua, eraikuntza berriko lau patruila-ontzi martxan jartzea izan da, Guardia Zibilak (Sil ibaia, Guadiato ibaia, Luna ibaia eta Riaza ibaia) operatzeko, eta Armadak operatutako hiru patruila-ontziak (Alboran, Arnomendi eta Tarifa) modernizatzeko obrak hastea. Inbertsio horien aurrekontua 44 milioi eurokoa izan da. Bigarren jarduera digitalizaziora bideratuta egon da. Informazio- eta komunikazio-teknologiak hobetu dira, sistemaren ahalmen eta segurtasun informatikoa handituz, eta, era berean, abian jarri da 24 metrotik gorako arrantza-ontzien harrapaketen urruneko zaintza-zerbitzu bat (arrantza-zaintza) eta droneak dituen beste bat. Azkenik, gailu mugikorretatik harrapaketak geolokalizatzeko eta komunikatzeko aplikazio bat garatu da. Horrek guztiak milioi bat euroko inbertsioa ekarri du.

Bestalde, Guardia Zibilaren SEPRONAK aktiboki parte hartzen jarraitzen du Arrantza Jardueren Kontrol Integralerako Urteko Planean, eta jarraipena eta kontrola egiten du lurreko arrantza-araudia betetzen ote den arte eta harrapaketei dagokienez, arauzko neurriak baino txikiagoak dituzten espezieak edukitzeari dagokionez edo banaketa- eta merkaturatze-katea osatzen duten elementuetako edozeinetan egiaztatzeari dagokionez. Testuinguru horretan, 2023ko irailera arte, SEPRONAK 2.596 arau-hauste administratibo jarri ditu arrantza-legeriaren arloan.

Urpeko ondare arkeologikoa balizko espoliazioetatik babestea, halaber, itsas segurtasunaren eremuan kokatzen diren jarduera iraunkorren parte da.

Azken urteotan, Espainia sendotu egin da Mugetako eta Kostetako Guardiaren Europako Agentziak (FRONTEX) egiten dituen eragiketa bateratu batzuen Estatu anfitrioi gisa, hala nola Indalo operazioa, Alborango itsasartean eta itsasoan egiten dena, edo Themis, Poseidon, Opal Coast eta Terra 2023 operazioak, lurralde nazionaletik kanpo. Gainera, Polizia Nazionalak eta Guardia Zibilak SEACOP V Portuko Lankidetzaren proiektuan parte hartzen dute, Europako Batzordeak finantzatuta. Proiektu horren helburua legez kanpoko itsas trafikoaren (substantzia estupefazianteak, bereziki kokaina) eta nazioarteko sare kriminalen aurkako borroka babestea da, mendebaldeko eta hegoaldeko Afrikako herrialdeetan, Latinoamerikan eta Kariben.

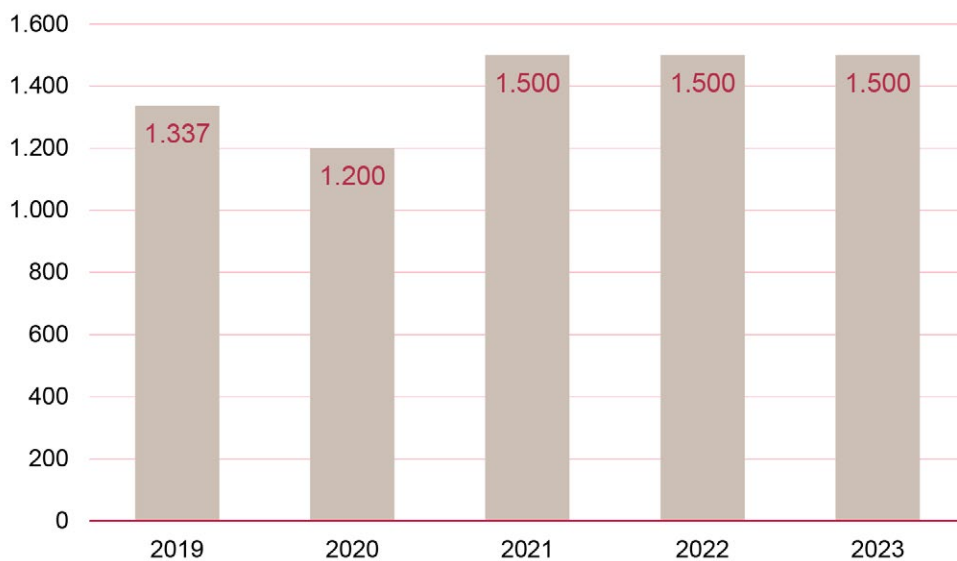
Narkotrafikoaren aurkako borrokari dagokionez, Guardia Zibilak aktiboki parte hartu du ORION narkotrafikoaren aurkako itsas kanpaina (2023. edizioa, Orion XI .a). Kanpaina horretan, itsasoko eta ibaiko droga-trafikoaren aurkako operazio konbinatuak egiten dira, bai Karibe eta Ozeano Barean, bai Atlantikoan. Bertan 41 herrialdeetako 103 erakundek hartzen dute parte (agentziak, Indar Armatuak, polizia-indarrak, aduana-zerbitzuak, kostazainak, fiskaltza eta instantzia judizialak).

Halaber, Aduanako Zaintzak “WHITE SEA III” operazioan parte hartu du, Europako Aduanak itsasoan abordatzeen esparruan trebatzeko. Europar Batasuneko beste estatu kide batzuekiko nazioarteko lankidetzari dagokionez, Aduana Zaintzak Europako Konektore proiektuan parte hartzen du, CISE sarearen bidez Moldaviako Aduanarekin, Errumaniako Mugazainekin, Greziako Kostazainekin, Moldaviako Kostazainekin, Bulgariako Kostazainekin eta Greziako Poliziarekin lankidetzan.

Itsas segurtasunari eta itsasoko bizitzaren salbamenduari dagokienez, Gobernuak Itsas Nabigazioa Antolatzeako Erregelamendua onartu du 2023an. Erregelamendu horrek modernizatu egiten du Espainiak subiranotasuna, eskubide subiranoak edo jurisdikzioa duen itsas eremuetatik igarotzen diren ontzien nabigazio-araubidea, itsas segurtasuna eta ingurumenaren babesa hobetzeko, eta, horrez gain, burokrazia sinplifikatu nahi du, nabigazio-konpainiei itsasoan jarduteko eskatzen zaizkien izapideak errazten dituzten aplikazio elektronikoak erabiliz. Horretarako, Itsas Nabigazioa Antolatzeako Erregelamendu berriak ontziak eta itsasontziak Espainiako itsas eremuetan sartzeko eta egoteko baimena eta mugetatik kanpoko operazioak arautzen ditu. Arau horren arabera, salgai arriskutsuak garraiatzen dituzten ontziek edo matxuratuta daudenek, bai eta laguntza edo babesa eskatzen dutenek ere, berriazko baimena beharko dute gure uretan nabigatzeko.

Garraio eta Mugikortasun Jasangarriaren Ministerioak, Merkataritza- Nabigazioaren Zuzendaritza Nagusiaren bitartez, 1.500 ikuskapen baino gehiago egin zizkien atzerriko ontziei 2023an, Parisko Memorandumaren esparruan. Ikuskapen horietan, 40 atxiloketa egin ziren nazioarteko hitzarmenetan itsas segurtasunari, itsas babesari, itsas ingurumenaren babesari eta/edo itsasontziko bizi eta lan-baldintzak babesteari buruz ezarritako betekizunak ez betetzeagatik. (9.5 irudia)

Ikuskapen-kopurua

Iturria: Garraio eta Mugikortasun Iraunkorreko Ministerioa

9.5 Irudia: Atzerriko ontziei Espainian egindako ikuskapenen kopurua

Itsas Salbamenduko Espainiako Sozietateak (SASEMAR) 61.824 pertsona erreskatatu, lagundu eta bilatu ditu 2023an (batez beste, 169 pertsona egunean), eta horietatik 27.158 sozietatearen unitateek erreskatatu zituzten. (9.6 irudia)

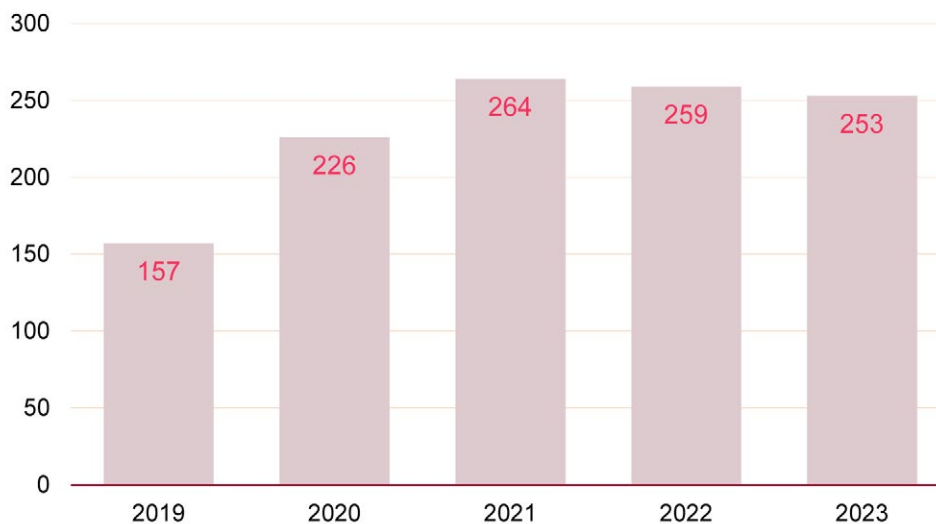

Iturria: Garraio eta Mugikortasun Iraunkorreko Ministerioa

9.6 Irudia: Itsas Salbamenduak artatutako pertsonak

Bestalde, Itsas Salbamenduak hegazkinen eta sateliteen bidez zaintzen du itsas azalera, itsasontzietatik etor daitezkeen kutsadurak prebenitzeko. 2023an, 253 milioi km²-ko azalera zaindu da, lurralde nazionala baino 499 aldiz handiagoa. (9.7 irudia)

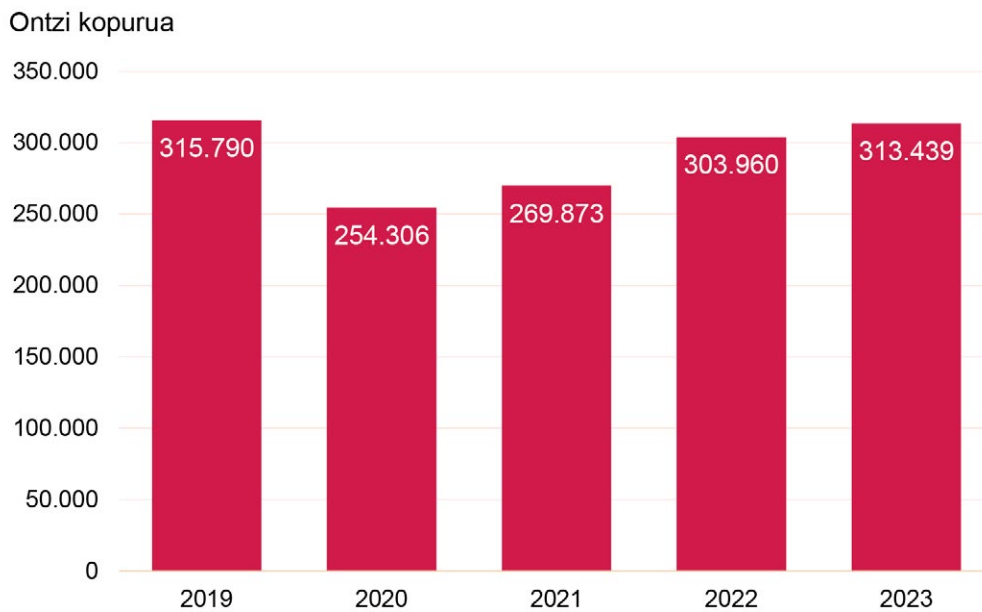
Unitateak: milioi kilometro karratuak

Iturria: Garraio eta Mugikortasun Iraunkorreko Ministerioa

9.7 Irudia: Zaintzapeko itsas azalera

Era berean, itsas segurtasuna areagotzeko, Itsas Salbamenduak 313.439 ontziren trafikoa gainbegiratu zuen 2023an, bai trafikoa bereizteko gailuetan, bai portu-eremuetan. (9.8 irudia)

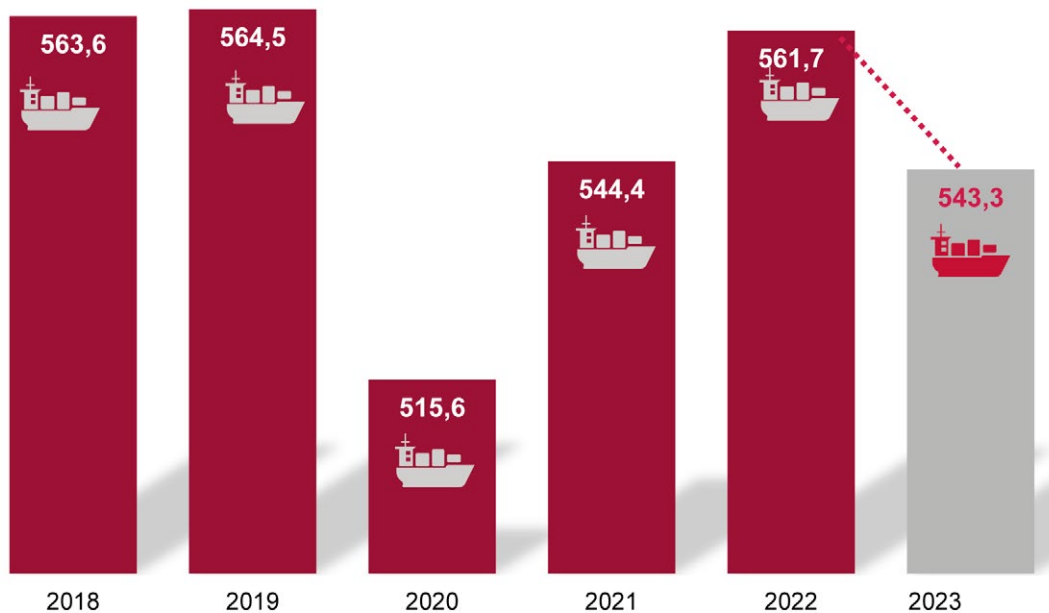
Iturria: Garraio eta Mugikortasun Iraunkorreko Ministerioa

9.8 Irudia: itsas trafikoaren kontrola Espainian

2023an, Estatuko interes orokorreko 46 portuetako trafikoa, guztira, 543 milioi tonakoa izan da urtarriletik urrira bitartean. Zifra horrek % 3,3ko jaitsiera adierazten du, eta beherakada hori edukiontziko salgaien mugimenduaren jaitsieran ere islatzen da. (9.9 eta 9.10 irudiak)

Unitateak: milioi tonak

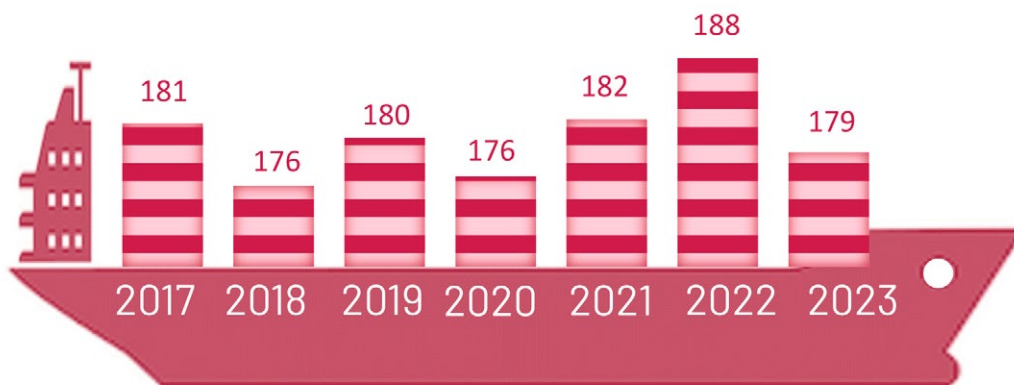
2022-2023 aldea: **-%3,3**

Iturria: DSNk egina, Estatuko Portuen datuekin

9.9 Irudia: Portu-trafikoaren bilakaera Espainian

Unitateak: milioi tonak *

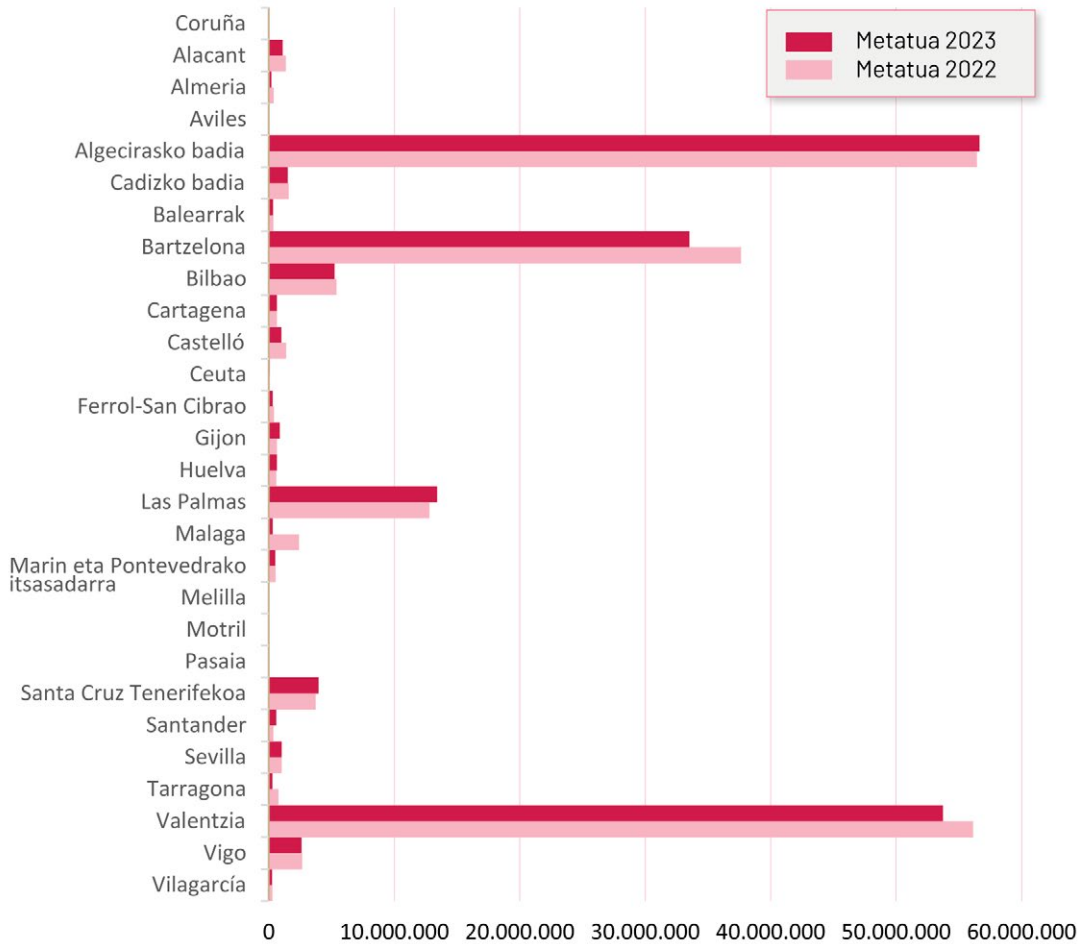
*Kargak, deskargak, iragaiteak eta ontzi-aldaketak barne

Iturria: DSNk egina, Estatuko Portuen datuekin

9.10 Irudia: Espainiako edukiontzien trafikoaren bilakaera

Kudeatutako edukiontzien bolumenaren arabera lau portu nabarmentzen dira: Algeciras, Valentzia, Bartzelona eta Las Palmas. Valentziari dagokionez, 1.600 milioi eurotik gorako inbertsioa egingo da portua handitzeko eta edukiontzien terminal publiko berri bat eraikitzeko. Azpiegitura horrek trenbide-lotura izango du, eta Espainiako portu-sistemaren historiako inbertsio pribaturik handiena izango da. Edukiontzien terminal publiko berri horri esker, MEGAMAX azken belaunaldiko ontziek, 430 metro luze eta 24.000 TEU baino gehiagokoek (20 oineko edukiontzi baliokideak), lan egin ahal izango dute, eta Europa mailako edukiontzien itsas trafikorako erreferente bihurtuko da. (9.11 irudia)

2024/1/26 eguneratua

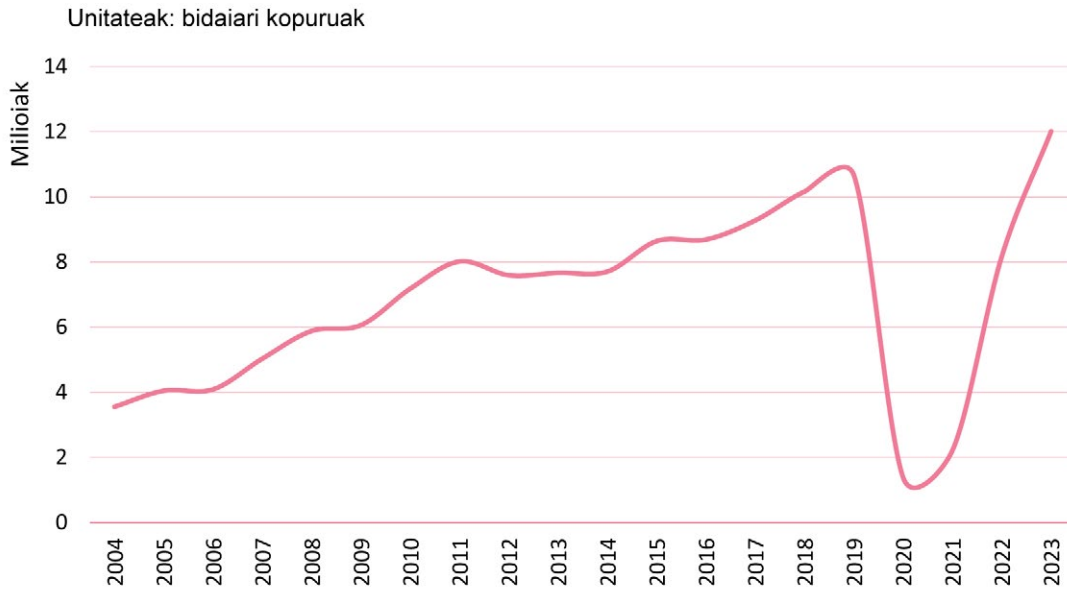

Kargak, deskargak, iragaiteak, ontzi-aldaketa eta tarak barne

Iturria: DSNk egina, Estatuko Portuen datuekin

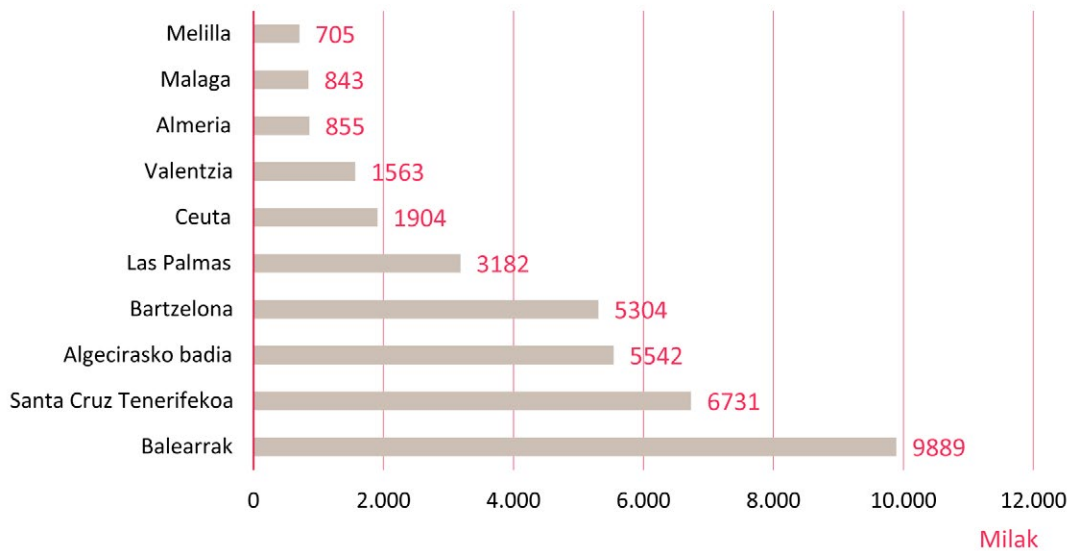
9.11 Irudia: Espainiako edukiontzien trafikoaren 2022-2023 konparazioa

Garraio eta bidaia-erregimeneko bidaiarien trafikoari dagokionez, 2023an 12 milioi bidaiari inguru ibili ziren Espainiako portuetan, eta zifra horrek goranzko joera sendotzen du COVID-19aren krisiaren ostean. Bidaiari-bolumen handieneko Espainiako portua Palma de Mallorca da. (9.12 eta 9.13 irudiak)

Iturria: DSNk egina, Estatuko Portuen datuekin

9.12 Irudia: Garraio eta gurutzaldi erregimeneko bidaiarien kopuruaren bilakaera Espainian

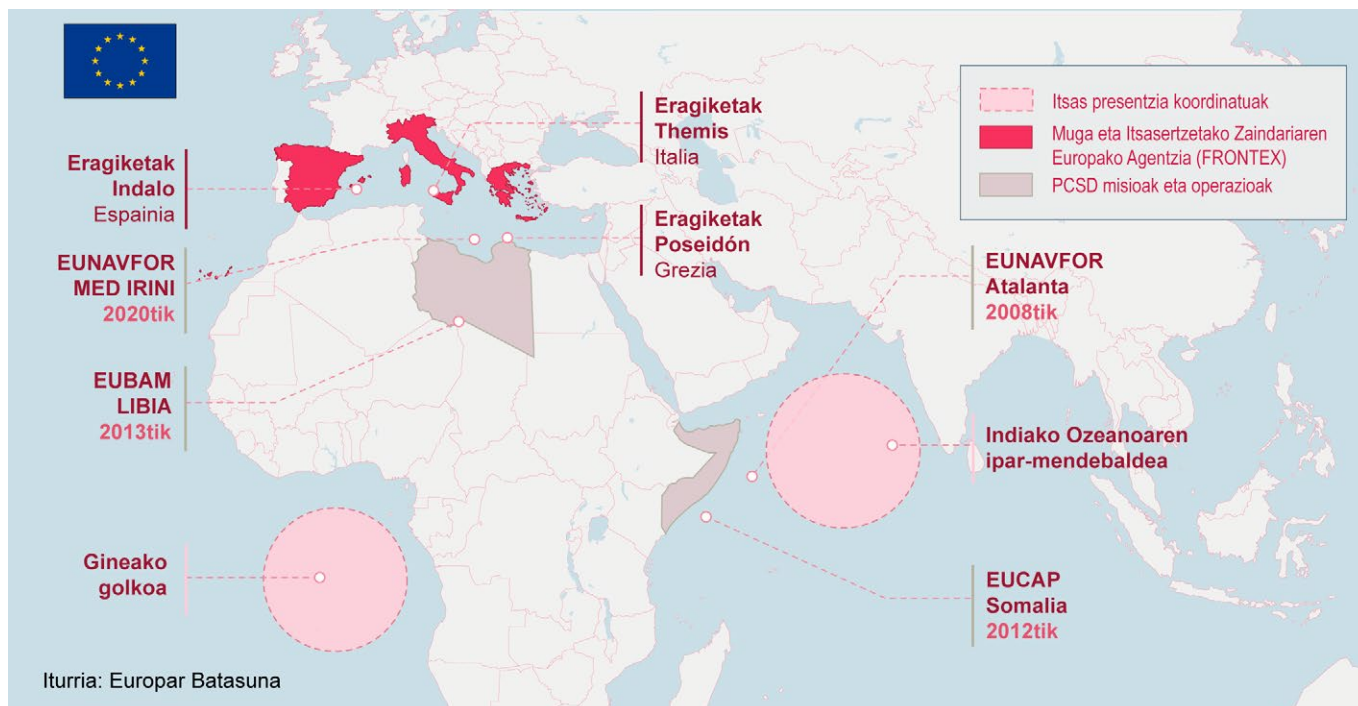
Iturria: DSNk egina, Estatuko Portuen datuekin

9.13 Irudia: 2023an bidaiari-bolumen handiena izan duten Espainiako 10 portuak

Barne Ministerioak “Portu handietako zentro logistikoetako kalteberatasunei aurre egiteko Lantaldea” n parte hartzen du. Herbehereek abiarazitako ekimena da, eta Frantziak, Australiak, Italiak, Erresuma Batuak eta Estatu Batuek parte hartzen dute. Ekimen horren helburua portuetako zentro logistikoetan narkotrafikoaren aurkako borroka hobetzea da, ontzi-konpainien munduko elkartearekin (*World Shipping Council, WSC*) batera lan egitea sustatuz.

Guardia Zibilak “Portu Seguruak Operazioa” egin du 2023ko uztaila eta iraila bitartean Gibraltarko Itsasarteko bidaiarien portuetan, salgaiak eta garraiobideak sartzeko edo ateratzeko arriskuei begira, mugako ikuskapenik egin gabe.

2023an, EBren Itsas Segurtasuneko Estrategia onartu da. Testu berriak aurreko estrategia eguneratzen du, 2014an onartutakoa. Europako itsas segurtasunerako arrisku eta mehatxu nagusien analisiak alderdi tradizionalak jasotzen ditu, hala nola pirateria, itsasoan esku armatuz egindako lapurreta, migratzaileen legez kanpoko trafikoa, armak eta estupefazianteak, gizakien salerosketa edo terrorismoa, baita mehatxu berriak ere, hala nola lehia geopolitikoa areagotzea, klima-aldaketa eta itsas ingurunearen degradazioa, eta eraso hibridoak eta zibernetikoak. (9.14 irudia)

9.14 Irudia: EBko Itsas Segurtasuna munduan

EBren Itsas Segurtasuneko Estrategia berriak sei helburu ezartzen ditu:

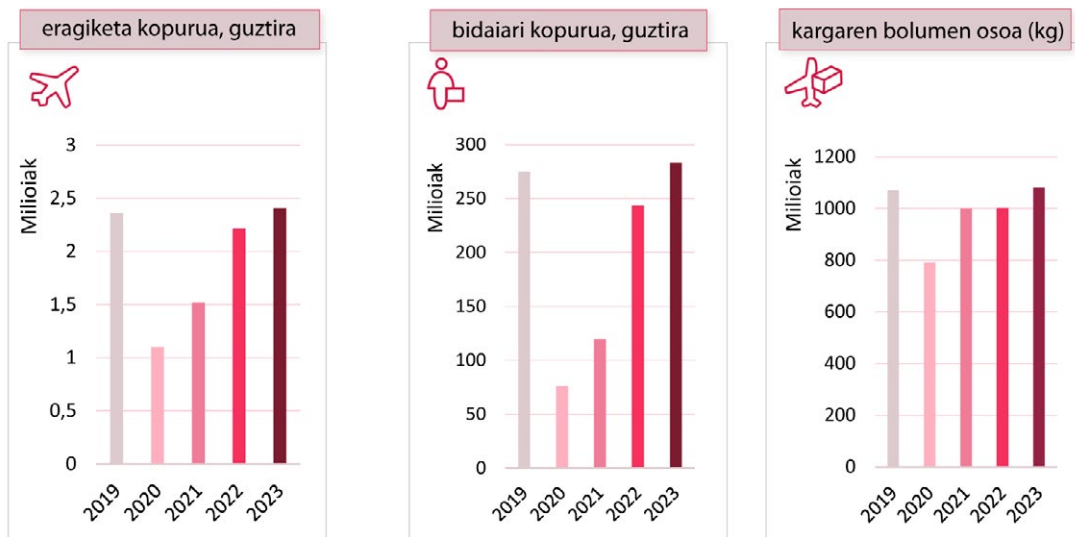
- **Itsasoko jarduerak areagotzea.** Besteak beste, neurri hauek hartzen ditu bere baitan: EB mailako itsas ariketak antolatzea, Europako itsas arroetan kostazain-operazio berriak garatzea, itsas presentzia koordinatuen kontzeptua aplikatzeko intereseko itsas eremu berriak izendatzea (tresna bat itsas eremu jakin batzuetan dauden estatu kideetako itsas eta aire-baliabideen koordinazioa hobetzeko) eta EBko portuetako segurtasun-ikuskapenak indartzea.
- **Bazkideekin lankidetzan aritzea.** Besteak beste, honako neurri hauek biltzen ditu: EB-IAIE lankidetzan sakontzea eta nazioarteko kide guztiekin lankidetzaren areagotzea, arauetan oinarritutako itsas ordena defendatzeko, bereziki Itsas Zuzenbideari buruzko Nazio Batuen Konbentzioa.
- **Itsas egoeraren kontzientziaren buru izatea.** Besteak beste, kostaldeko eta alturako patruila-ontzien zaintza indartzea, eta Informazioa Trukatze Ingurune Komuna indartzea. Horren bidez, bermatu nahi da inplikaturako 300 agintari nazionalak eta EBkoek informazioa modu seguruan trukatu ahal izango dutela.
- **Arriskuak eta mehatxuak kudeatzea.** Besteak beste, honako neurri hauek jasotzen ditu: agente zibil eta militarrek parte hartzen duten itsas ariketa errealak aldizka egitea, itsas azpiegitura kritikoaren eta ontzien (bidaiarien ontziak barne) jarraipena eta babesa mehatxu fisiko eta zibernetikoen aurrean, eta leherrarazi gabeko lehergailuen eta itsasoko minen aurkako borroka.
- **Gaitasunak bultzatzea.** Besteak beste, neurri hauek hartzen ditu bere baitan: itsas eremuko defentsa-teknologietarako eskakizun komunak garatzea, Patruilako Korbata Europarra (gerraontzi mota berri bat) bezalako proiektuetan lana areagotzea eta itsaspeko kontrako gure gaitasunak hobetzea.
- **Prestakuntza eta heziketa ematea** kualifikazio hibridoak eta zibersegurtasunekoak bultzatuz, bereziki arlo zibilean, eta EBkoak ez diren bazkideei irekitako prestakuntza-programak gauzatuz.

Aldi berean, 2023an Espainiako 2013ko Itsas Segurtasuneko Estrategia Nazionala eguneratu da. Proiektu honen organo arduraduna Itsas Segurtasunaren Kontseilu Nazionala da.

ZAURGARRITASUN AEROESPAZIALA

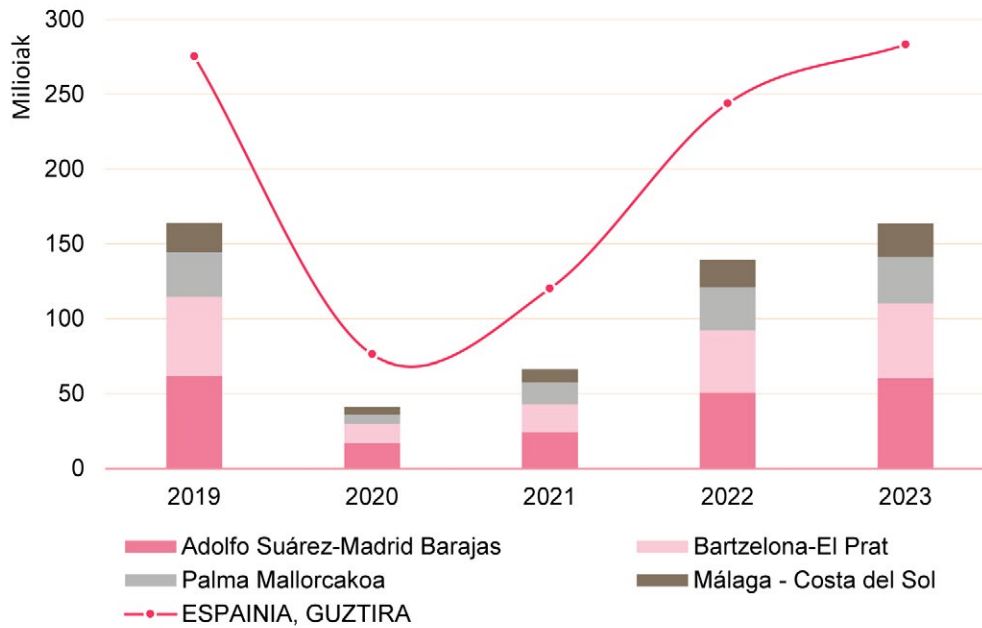
2023an, aireko trafikoaren zifrek 2019ko mailak berreskuratu dituzte. Hala, 2019ko egoerari dagokionez, 2023ko abenduaren 31ko aire-trafikoaren alderaketa hauek egin dira:

- Bidaiarien trafikoa: 2019arekiko +%2,9 da.
- Operazio kopurua: 2019arekiko +%1,8 da.
- Salgaien bolumena: 2019arekiko +%0,9 da. (10.1, 10.2 eta 10.3 irudiak)

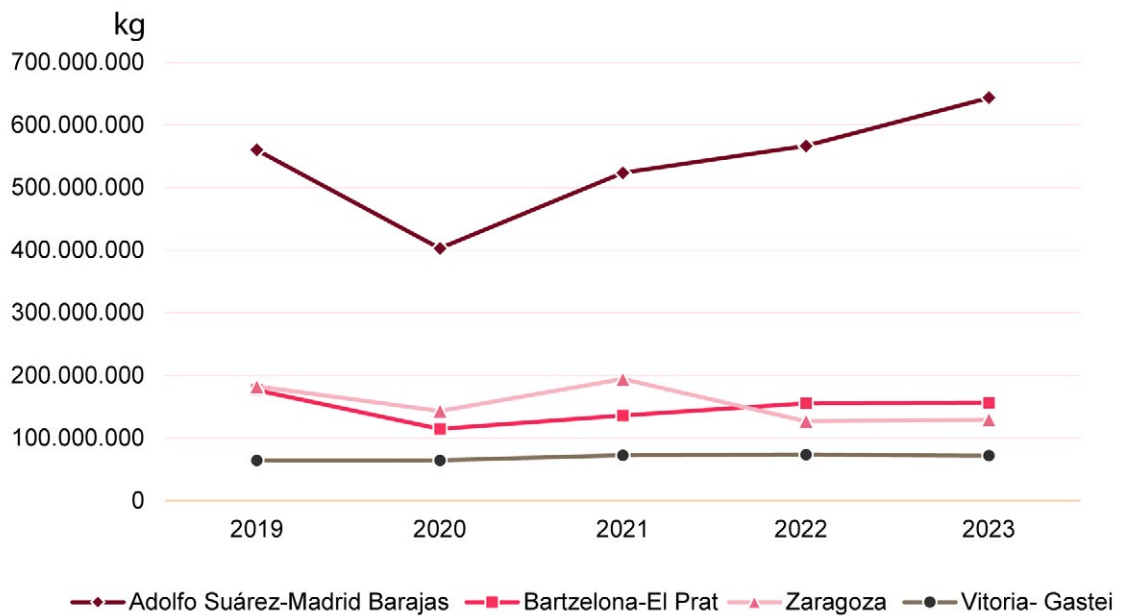
Iturria: DSN egitea AENAREN datuez

10.1 irudia: Espainiako aireportuetako operazioen, bidaiarien eta karga-bolumenaren bilakaera azken bost urteetan

Iturria: DSN egitea AENAREN datuekin

10.2 irudia: Espainiako aireportu nagusietako bidaiari kopurua

Iturria: DSN egitea AENAREN datuekin

10.3 irudia: Espainiako aireportuetan kudeatutako salgaien bolumena

Aire-espazioan egon daitezkeen mehatxuen artean daude, besteak beste, abiazio komertzialaren eta nabigazioa kontrolatzeko sistemen aurkako ekintzak, bai eta aireko garraioa legez kontrako trafikoetarako eta salgaien kontrabandorako edo pertsonen trafikorako eta gizakien salerosketarako erabiltzea ere. Droneek arrisku eta mehatxu gehigarriak sortzen dituzte, espioitza, atentatuak eta herritarren, fisikoaren eta ondarearen segurtasunerako arriskuak errazten baitituzte. Aireko ingurunea konprometitu egin dezakete estatuko eragileek zein estatukoak ez direnek, eta antolatutako talde kriminalen jardueretarako gune egokia izaten jarraitzen du.

2023an azaldu diren segurtasun aeroespazialaren erronka gehigarrietako batzuk hauek izan dira: satelite komertzialak aireko espazio kontrolatua gurutzatzen duten aireko plataformetatik jaurtitzea, satelite-jaurtitzailen hondarrak Lurreko atmosferan berriz sartzea, kontrolik gabeko globo aerostatikoen hegaldia eta base militarren gainean dronen gehiegizko hegaldiak areagotzea.

Aire-garraioko segurtasunarekin eta aireportu-azpiegiturekin zerikusia duten mehatxuei aurre egiteko, Guardia Zibilaren Paieo Ekipoek (Portaera Anomaloaren Identifikazioa eta Erreakzio Operatiboa) aireportuetako segurtasuna hobetzeko jokabideak aztertzen dituzte. Era berean, 2023an, Guardia Zibilaren Hegaldiko Segurtasuneko Bizkartzainen Unitate Nazionala (UNESEV) finkatu da. Unitate horrek Espainiako aireontzietan hedatu ditu bere gaitasunak, etxeko zein nazioarteko hegaldietan, hegaldiko segurtasunari mehatxu eginez gero polizia-erantzuna emateko. Espainiako erreferentziazko konpainia guztiakin lan egiten du, eta haien establezimendua Abiazio Zibileko Segurtasunerako Programa Nazionalan sartu da. Programa horretan ezartzen da Espainiak baduela aipatu programa. Bestalde, Polizia Nazionala lanean ari da hegaldiko segurtasun-agenteen egitura bat sortzeko, etxeko zein nazioarteko hegaldietan.

Eskifaiarik gabeko aireontzi-sistemen (UAS) kasu bereziak kezka sortzen jarraitzen du, aire-espazioan ezinbestean integratzearen konplexutasunak direla eta. UASen teknologia erritmo azkarrean garatzen ari da, txikiagoak eta eskuragarriagoak bihurtuz, zama erabilgarri astunagoak garraiatzeko gaitasunarekin. Kostu txikia dutenez eta erabiltzeko erraztasuna dutenez, edozein erabiltzaileren eskura daude. Zuhurtziagabekeria erabiltzeagatik istripuak eta arriskutsuak izan daitezkeen egoerak eragiteaz gain, estatuko eta estatukoak ez diren eragileek ere erabil ditzakete aurkako helburuekin edo helburu maltzurrekin, baita azpiegitura kritikoen aurka ere.

Baliabide hauen erabilerak ere bilakaera izan du, sentsoare aurreratuagoak, sistema autonomoak (UAS LSS kontrolatzeko loturarik ez dutenak), emisio elektronikoa gutxiago (detektagarritasun gutxiago eta neutralizazio elektronikorako aukera gutxiago), ezkutuko "stealth" teknologiak eta 5G teknologiaren bidezko kontrola direla eta. Tamaina txikiko UASak, altuera eta abiadura txikian hegan egiten dutenak (*Low Slow Small*, LSS), mehatxu berezia dira, detektatzen, identifikatzen eta neutralizatzen zailak baitira.

Zehazki, I. motako dronen kopuruak eta edukierak gora egiten jarraitu du, “tamaina txikikotzat” jotzen baitira (I. klaseko sailkapen militarra, Mikro eta Mini azpiklasea; gehienez 15 kg). Drone hauei buruzko alderdi hauek nabarmendu behar dira:

- Hegaldiaren ingurutzaila nabarmen handitu dute, eta 400 km/h-ko abiadura har dezakete 0 eta 18.000 ft artean.
- Ordainketaren karga nabarmen handitu da (100 kg arte), eta era askotako operazio konplexuak egin daitezke.
- Merkatuan dauden dronen aurkako sistema modernoenei arrakastaz aurre egiteko gai diren kontrol-sistemetara, nabigazio-sistemetara eta babes-sistemetara eboluzionatu dute.

Abiazio zibileko aktiboak kalte larriak eragin nahi dituzten interferentzia eta/edo erasoetatik babestea funtsezkoa izango da datozen urteetan, bai aireportu-ingurunean, bai beste azpiegitura kritiko batzuetan. Aire Segurutasuneko Estatu Agentziak (AESA) aireko ibilgailuen aire-espazioaren erabilera arautzen jarraitzen du, U-Space inguruneak garatuz, horiek gehiago kontrolatzeko.

AENA aireportu-kudeatzaileak drone-hegaldi batzuk egin ditu aireportu-ingurunean, ingurune honetan aplikatu beharreko prozedura eta araudia egiaztatzeko, bai eta hainbat erabilera-kasu aztertzeko ere. ASPRID (*Airport System Protection From Intruding Drones*) proiektua ere abian da, EBren Horizonte 2020 programaren barruan zeinak helburua den aireportuko operazioak droneen intrusioaren aurka babestea, bai eta bi proiektu gauzatzea ere (OPERA eta EUREKA), SESAR 3 programaren esparruan, isurialdeak eta aire-mugikortasun aurreratua aireportuen ingurunean integratzea aztertzeko eta aztertzeko.

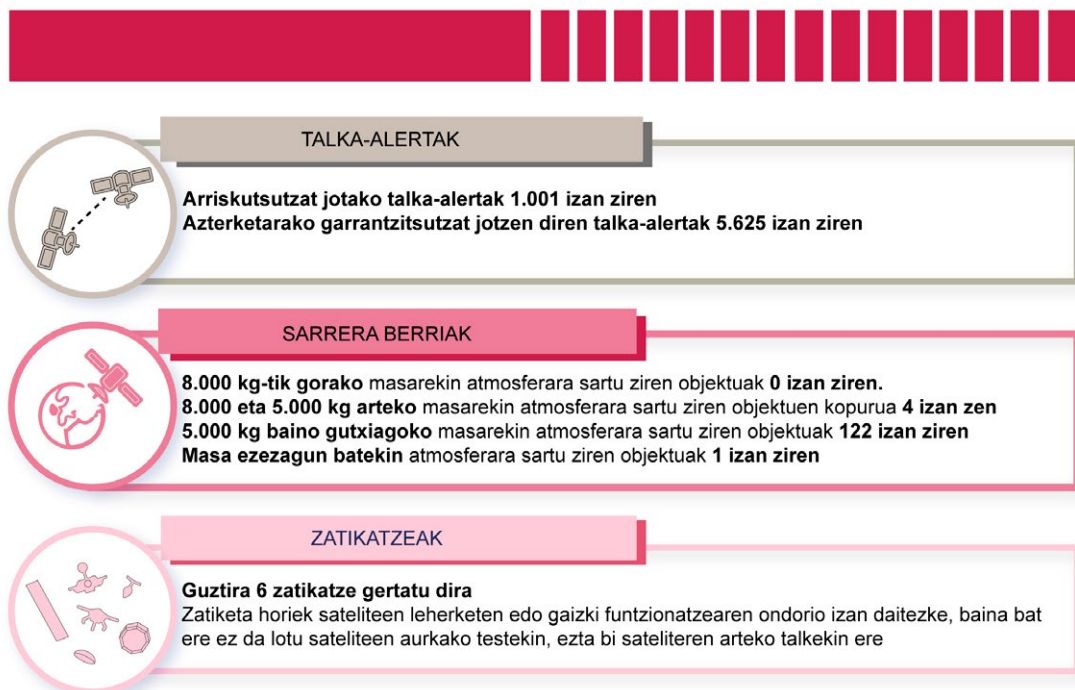
Bestalde, Barne Ministerioak eta ESIKek SIGLOCD Sistema dute UAVak urruneko detekzioarako, identifikatzeko eta, hala badagokio, neutralizatzeko. Era berean, UASen salerosketa eta fabrikazioko zenbait osagai kontrolatzen dira. Polizia Nazionalaren eta Guardia Zibilaren “Pegaso Ekipoen” Aireko Segurutasun eta Babeserako Unitateak arduratzen dira abiazio arinaren eta urrutiko kontrol bidez pilotatutako aireontzien kontrolaz. Horretarako, segurutasuneko polizia aeronautikoko eta airearen administrazioako lanak egiten dituzte, baimendutako droneen bidezko jarduera kontrolatuz eta gainbegiratuz edo legez kontrakoak detektatuz eta neutralizatuz, bereziki azpiegitura kritikoen inguruan, jende asko biltzen den gertaeretan edo ekitaldi instituzionalak edo nazioarteko garrantzia duten ekitaldiak egiten direnean. Ezinbestekoa da C-UAS borrokan espezializatutako Defentsa Ministerioko unitateen Barne Ministerioarekin lankidetzan aritzea ikusgarritasun handiko ekitaldietan.

Airearen eta Espazioaren Armadak erantzukizun nazionalako aire-espazioaren etengabeko monitorizazioa egiten du, eta, horretarako, Zaintza eta Kontrol Aeroespazialeko Sistemaren (svica) giza baliabideak eta baliabide materialak, erreakzio azkarreko hegazkinak (QRA, ingelesez: *Quick Reaction Alert*) eta misioa betetzea ahalbidetzen duten komunikazio-sistemak erabiltzen ditu. Ahalegin hau egunean 24 orduz egiten da, urteko egun guztietan, eta egunero 5.000 pertsona baino gehiago eta AAKo azpiegitura gehienak erabiltzen ditu.

Beste mehatxu batzuen artean, aire-defentsak lurralde nazionala babesten du aireontzi zibilekin egindako ekintza terroristetatik (renegade). Ildo honetan, nabarmentzekoa da Granadan urrian egindako estatuburuen bilera informalerako erabilitako dispositiboa.

Segurtasun aeroespazialari egindako ekarpenean, 2023. urtean, Aireko eta Espazioko Armadak Aireko Bilaketa eta Salbamendu Zerbitzua (SAR) hegazkintza osoari emateko misio iraunkorrek jarraitu du, ez soilik militarri. Espainiako Estatuak, Nazioarteko Abiazio Zibilaren Erakundeko (OACI) kide izateagatik, erantzukizun nazionalako aire-eremu osoan eman behar du zerbitzu hau, eta, aurten, desagertutako ontziak eta aireontziak bilatzeko eta erreskatatzeko misioak egin ditu, bai eta beste erakunde batzuekin lankidetzan aritu ere, migratzaile irregularrak erreskatatzeko.

Espazio ultralurtarrak nahita mehatxuak egin ditzake, bai eta arduragabekeriak ez-egiteak ere, sateliteen edo zabor espazialen arteko talka-arriskua ekar dezaketenak. 2023. urtearen amaieran, 40.000 objektu inguru katalogatu ziren, eta hauetatik 9.100 satelite aktiboak ziren. Honek esan nahi du 2022an baino % 23 gehiago izango dela, 2021ean baino % 10 gehiago, eta datozen urteetan hazten jarraitzea espero da. (10.4 irudia)

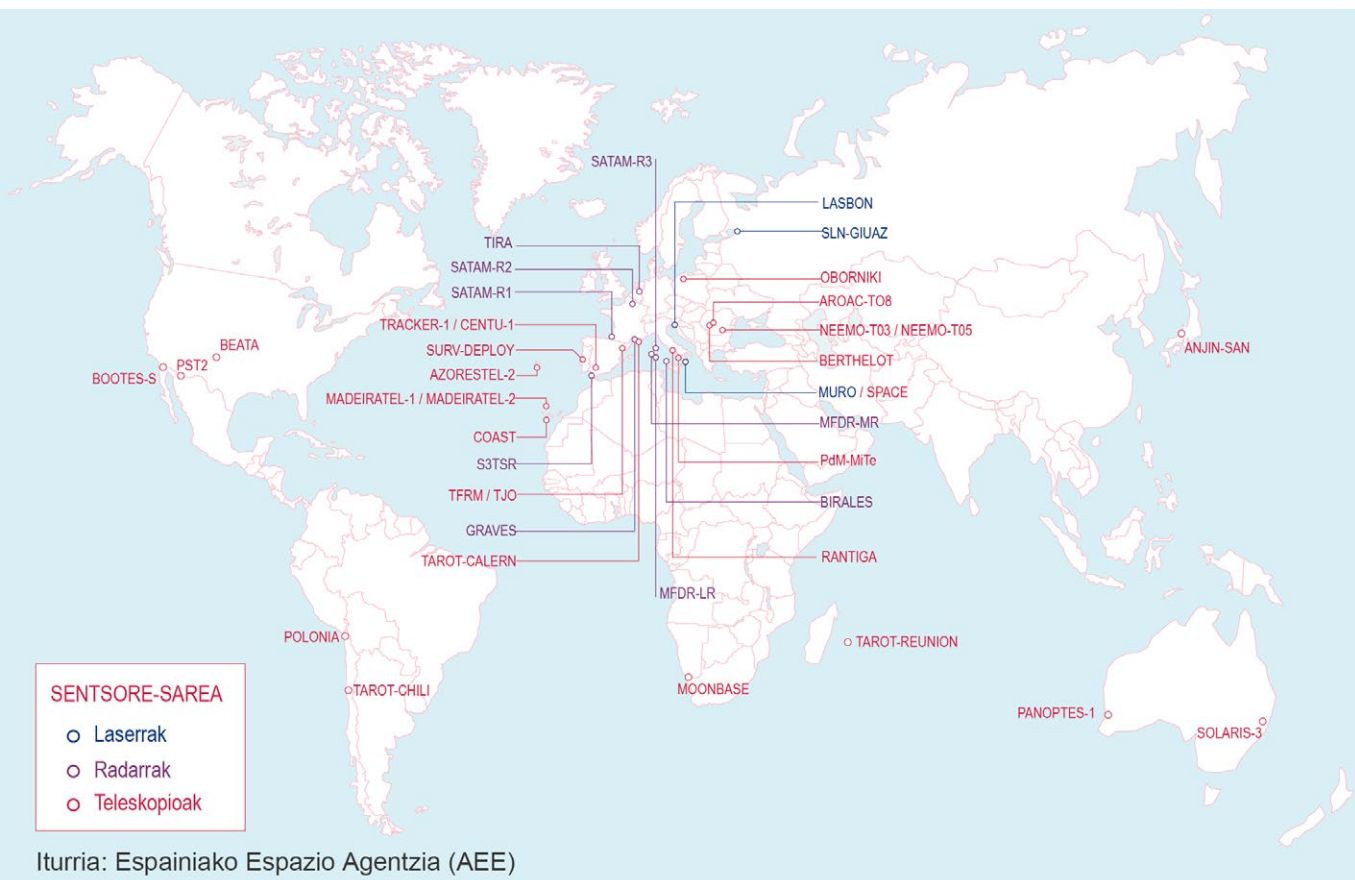

Iturria: Espainiako Espazio Agentzia (AEE)

10.4 irudia: EU SSTk 2023an antzemandako talkak, sarrerak eta zatiketak izan ditzaketen gertaeren kopurua

Europar Batasunaren Espazio Programak jarduerak garatzen ditu Lurraren Behaketaren, satellite bidezko nabigazioaren, komunikazio seguruaren eta espazioaren zaintzaren eremuetan. Gainera, berrikuntza eta lehiakortasuna sustatzen eta babesten ditu, azpiegitura kritikoetan eta teknologia disruptiboetan inbertsioak eginez. Bost osagai ditu:

- Galileo: satellite bidezko nabigazio- eta posizionamendu-sistema globala (GNSS).
- EGNOS (European Geostationary Navigation Overlay Service): hegazkingintzako giza segurtasuneko aplikazioetarako GNSS seinaleak erabiltzea ahalbidetzen du.
- Kopernikoa: Lurraren behaketa eta datu satelliteetan eta ez-espazialean oinarritutako jarraipena.
- GOVSATCOM: satellite bidezko komunikazio seguruak EBko segurtasun-agententzat.
- SSA (Space Situational Awareness): arrisku espazialei buruzko ezagutzak eta ulermen integrala ematen ditu. (10.5 irudia)

10.5 irudia: EU SSTri laguntzen dioten sentsore-sarea

EBko SSA osagaia eta SST azpiosagaia finantzaketa-esparru berri bati ekin zioten 2023ko uztailearen 1ean zeinean lehen aldiz Espainiako Espazio Agentziak erantzukizunak hartu zituen espazioaren zaintzaren eta jarraipenaren arloan, espazio-eskumenak onartu ondoren.

2023ko martxoan, Europako Batzordeak eta Batasuneko atzerri eta segurtasun-politika erkideko goi-ordezkariek Europar Batasunaren Segurtasunerako eta Defentsarako Estrategia Espazialari buruz batera egindako komunikazioa argitaratu zen. Dokumentua Iparrorratz Estrategikoa deritzonaren barruan kokatzen da, eta gunearen izaera estrategikoa berresten du.

Azaroaren 13an, *Europar Batasuneko Kanpo Arazoetako Kontseiluak Europar Batasunaren Segurtasunerako eta Defentsarako Estrategia Espazialari buruzko Kontseiluaren Ondorioak* onartu zituen. Dokumentuak Espainiako lehentasun guztiak jasotzen ditu. Kontseiluak berretsi egin du espazioaren izaera estrategikoa, eta beharrezkoa dela EBk, munduko espazio-potentzia den aldetik, gaur egungo eta etorkizuneko erronkei heltzea segurtasunaren arloan, espazioaren esparruan jokabide arduragabeak eta etsaiak areagotu izanari lotuta.

Kontseiluak pozik hartu du estrategia berria, bide nagusiak babestu ditu eta honako neurri hauek proposatu ditu:

- EBk mehatxu espazialen ulermena hobetzea, urteko azterketa sailkatu baten bidez eta segurtasun espazialaren arloko inteligentzia militar eta zibileko zerbitzuak indartuz;
- Sistema eta zerbitzu espazialen erresilientzia eta babesa hobetzea, Batzordeak EBko legeria espaziala proposatzeko asmoa duela jasota;
- Hobeto erantzutea mehatxu espazialei, eremu espazialaren ezagutzari, EBk batera erantzuteko tresna espezifikoaren multzoari eta ariketen garapenari buruzko informazioaren bidez;
- Espazioaren erabilera hobetzea segurtasun eta defentsa-helburuetarako, espazioaren dimentsioaren integrazioa areagotuz segurtasun eta defentsa-politika bateratuko misioen eta eragiketen plangintzan eta betearazpenean, EBko Sateliteen Zentroa (Satcen) indartuz eta gobernuak EBn erabiltzeko espazio-zerbitzuak garatuz, bereziki Batzordeak proposatutako proiektu pilotu bat oinarri hartuta, EBren eremuan Lurra behatzeko gobernu-zerbitzu berri bati buruzkoa.

Estrategiak azpiegitura espazialak funtsezko zerbitzutzat hartzen ditu, egungo eta aurreikusitako mehatxuetatik behar bezala babestu behar direnak eta erresilienteak izan behar dutenak. Halaber, herri-administrazioan, defentsa eta inteligentzia-zerbitzuetan eta industrian eskumenak garatzea defendatzen du.

Azkenik, Kontseiluak berretsi egin du EBk erronka hauei eremu ultralurtarreen aurre egiteko konpromisoa, nazioarteko lankidetzaren eta lankidetzaren bidez, baita espazio-segurtasunari buruzko elkarriketa berriak egiteko aukera ere.

Kontseiluak estrategia berri honen aplikazioaren jarraipena egingo du goi-ordezkararen eta Batzordearen aldetik.

Estrategia honetan onartzen da sinergiak daudela eremu espazialaren ezagutzaren (SDA) eta EBko zaintza eta jarraipen espazialaren sistemaren (EU SST programa) artean zeinean Espainia EBko kide fundatzailea den 2015ean hasi zenetik. Estrategiak nabarmentzen du lankidetzak eta osagarritasunen bilaketak zaintza zibil-militarraren gaitasunak areagotuko dituztela eta eskura dauden baliabideak optimizatuko direla. (10.6 irudia)

EU SST Partnership:

EBko 15 Estaturikide

- Austria, Txekiar Errepublika, Danimarka, Finlandia, Frantzia, Alemania, Grezia, Italia, Letonia, Herbehereak, Polonia, Portugal, Errumania, Espainia, Suedia

SatCen
delakoarekin lankidetzan, Front Desk

2023ko uztailetik, **EUSPA** Front Desk gisa

Europako Batzordeak gainbegiratuak

Iturria: Espainiako Espazio Agentzia (AEE)

10.6 irudia: EU SST programa

2023ko azken sei hilekoan, EBko Kontseiluaren Espainiaren Lehendakaritzapean, bilerak egin dira Estrategia ezartzeko prozesua zehazteko zeina, onartzen denean, EBko Espazio Lege berria, sarean oinarritutako informazioa trukatzeko plataforma bat sortzea (SIAC, *Information Sharing and Analysis Centre*), mehatxu espazialen aurrean EBren erantzun-arkitekturaren kudeaketa hobetzeko aldaketak (STRA, *Space Threat Response Architecture*) eta Lurra Behatzeko eta Eremu Espazialaz Jabetzeko proiektu pilotuak (SDA, *Space Domain Awareness*) onartzen direnean oinarrituko den.

Bestalde, EBko Lehiakortasun Kontseiluak, abenduaren 8an, espazio-trafikoaren kudeaketari buruzko ondorioak onartu zituen. Ondorioek, “Trafiko espazialaren kudeaketa: egungo egoera” izenekoak, gero eta pilatuago dagoen eremu orbital baten erronkei heltzen diete,

eta nabarmentzen dute premiazkoa dela EBko trafiko espaziala kudeatzeko (STM) ikuspegi bat garatzea, segurtasuna, iraunkortasuna eta espazioaren babesa bultzatzeko.

Halaber, espazio-trafiko zibila eta militarra kudeatzeko beharrak kontuan hartzearen garrantzia nabarmentzen dute. Hartarako, Batzordeari, Kanpo Harremanetarako Europako Zerbitzuari eta Europako Defentsa Agentziari estatu kideekin lan egiteko eskatu diete, defentsaren eta segurtasunaren alderdiei behar bezalako arreta ematen zaiela bermatzeko, eta EBren espazio-programen izaera zibila nabarmentzeko.

2021eko Segurtasun Nazionalako Estrategian, espazio-trafiko globala kudeatzeko sistemarik eza eremu aeroespazialaren kalteberatasunetako bat bezala identifikatu zen. Ildo horretan, Segurtasun Aeroespazialeko Kontseilu Nazionalak (CNSA) ministerioen arteko lantalde bat osatu zuen, espazio-trafikoaren kudeaketari buruzko jarrera nazionala jasotzen zuen dokumentu bat egiteko. 11. bileran, CNSAk bere egin zuen dokumentu hau.

Dokumentu honetan, araudia eta erregulazioa, egitura instituzionala eta sistema tekniko egokiak garatzeko eskatzen da, espazioko egoera-kontzientzia (SSA) eta espazio-trafiko kudeatzeko gaitasun (STM) eraginkor eta independenteak izateko, aire-trafikoaren kudeaketarekiko elkarreragingarritasuna bermatuko duen kudeaketa aeroespazialeko sistema baten esparruan, horretarako beharrezkoak diren ikerketa eta garapena areagotuz, segurtasun nazionala bermatzen duten erakundeek dituzten betekizunak gehituz, beren industria espazialaren hazkundera sustatuz eta Espainiako geografia Europan aprobetxatuz tresna espazialen operaziorako kokapen pribilegiatu gisa.

Bestalde, martxoaren 15ean, *Europako Parlamentuaren eta Kontseiluaren 2023/588 (EB) Araudia argitaratu zen, 2023-2027 aldirako Batasunaren Konektagarritasun Seguruko Programa ezartzen duena*. Programa honen helburua (EISSA) Erresilientziarako, Interkonektibitateko eta Satelite bidezko Segurtasunerako Azpiegitura) sateliteen konstelazioa hedatzea da. EISSA EBko hirugarren programa enblematiko espaziala da, Galileo eta Copernicusen ondoren, eta gobernuak erabiltzeko satelite bidezko eta multiorbital bidezko komunikazio-azpiegitura bat emango du, Batasunaren Espazio Programaren GOVSATCOM osagaiaren esparruan dauden eta etorkizunean izango diren ahalmen nazionalak eta europarrak integratuz eta osatuz.

Maila nazionalan, zaintza eta jarraipen espazialeko gaitasunak zaintza eta jarraipen espazialeko eskema nazionalan oinarritzen dira, bi aldetakoa, zibila eta militarra. Alde zibiletik, S3TOC (Espazioaren Zaintza eta Jarraipenerako Espainiako Zentroa) dago, Espainiako Espazio Agentziak (AEE) operazioen bidez kontrolatzen duena, eta, alde militarretik, Airearen eta Espazioaren Armadak COVEaren (Espazioaren Zaintzarako Operazio Zentroa) bidez gauzatzen du bere misioa.

Bi zentroak lankidetzan aritzen dira SPAINSATEk operatutako PAZ eta HISDESAT aktibo nazionalak babesteko. S3TOCek hainbat informazio-iturritan oinarritutako talka-alertako zerbitzuak eskaintzen ditu, hala nola COVEak operatutako eta mantendutako S3TSR espazio-zaintzako radarraren datuak. Gainera, COVE Estatu Batuekin datuak partekatzeak akordio baten bermatzailea da, eta funtsezkoa da aktibo horiek babesteko.

S3TOCek 2023an egin zituen jarduerarik nabarmenenak hauek izan ziren:

- Talkak prebenitzeko alerta-zerbitzua nazioarteko komunitateko 55 erabiltzaileri baino gehiagori eta 400 sateliteri baino gehiagori.
- Talka-alerta prebenitzeko interes handiko 350 gertaera baino gehiago kudeatzea, maniobra-gomendioak emanaz eta satelite aktiboen koordinazioa kudeatuz. 2023an, talkak saihesteko ia 50 maniobra egitea gomendatu zen, eta horietako 35 egin ziren.
- Operazio espazialen koordinazioan parte hartzea, nazioarteko komunitateko aireontzien hegaldi-segurtasuna ziurtatzeko.
- Hegaldietako, jaurtiketetako, LEOPko eta sateliteak orbitatzeko faseetan talkak prebenitzeko parte-hartzea eta lidergoa.

SSTren eskema nazionala S3TOCek eta COVEek osatzen dute, eta 50 sentso-rese bako bako bako sare baten zaintza eta jarraipen espazialeko datuetarako sarbidea du zeinak 2 zaintza-radar, 7 tracking radar eta 44 teleskopio dituen munduan zehar banatuta, eta zeinak domeinu honetan autonomia partziala bermatzen duen estaldura ematen duten.

Segurtasun eta defentsa espazialari dagokionez, urriaren 4ko DEF/1110/2023 Agindua, Defentsako Estatu Nagusiaren oinarritzko antolamendua aldatzen duena, argitaratzeak espazioko agintariari esleitzen dio, besteak beste, espazioan zaintza, kontrola eta operazio ahalbidetzen duten funtzioak zuzentzea, planeatzea, antolatzea eta koordinatzea. Aipatu agintea funtsezko nukleo organikoa da zeinak aukera emango dion SIAen egitura operatiboari espazioa modu seguruan, efizientean eta koordinatuan ustiatzeko gaitasuna emateko.

2023an, Morongo aire-basean dagoen eta Defentsa Ministerioak jarduten duen S3TSR espazio-zaintzako radarra hobetzeko lanak hasi dira zeinak detektatzeko gaitasuna bikoiztu ahal izango den, eta radarraren hasierako bertsioak ikusten dituen objektuen bikoitza behatu ahal izango den.

SPAINSAT NG I eta II komunikazio-sateliteen garapen, fabrikazio, mihizatze eta proba-faseak ere aurrera jarraitzen du zeintzuk FASentzako komunikazio-gaitasun seguruak berriki eta zabalduko dituzten, Defentsa Ministerioaren eta HISDESATen arteko lankidetzaren publiko-pribatuaren ereduaren bidez.

Martxoan, Espainiako Espazio Agentziaren Estatutua onartu zen, eta ekainean, haren Kontseilu Errektoreak zuzendaritza-taldea izendatzea onartu zuen aurrerapauso bat den kudeaketan eta lankidetzaren nazionalan, jarrerak hurbiltzeko eta nazioarteko eta nazioarteko proiektuei aurre egiteko zeintzuk, zeharkakotasun eta dualtasun zibil-militarra dutenez, konplexutasun handikoak diren.

Industria aeroespazial nazionalari dagokionez, hona hemen erronka batzuk:

- Europako hainbat forotan (EUSST, EDF, EDA, etab.) egiten diren jarduerak modu koordinatuan zentralizatzea, Espainiako industria modu egokian kokatzeko eta SST arloan liderrak izaten jarraitzeko.
- Industria-gaitasunak sustatzea, Laneko Segurtasun eta Osasuneko premien estalduran parte hartzea sustatuz EB mailan, eta inbertsio nazionalaren itzulera egokia lortuz bere baliabide propioetan.
- Erregulazioaren eta estandarizazioaren arloan nazioarteko lankidetzak sustatzea, Europa nazioarteko erreferente bilakatuz eta Espainia buru izateko gai bihurtuz.

S3T programa zaintza eta jarraipen espazialaren arloko I+G+b programa nazionala da, zeina hirugarrenek Europako Espazio Agentziarekin (ESA) egindako akordio baten bidez kudeatzen den. S3T programak 36 milioi euro inbertitu ditu orain arte. 3. eta 4. faseak 2022tik daude martxan, eta inbertsioak egiten ditu segurtasun espazialaren esparruan, Espainiari, nolabaiteko autonomia-mailarekin, behar diren lankidetzak-testuinguruetan parte hartzeko aukera ematen dion gaitasun teknologikoa bermatzeko, gaitasun nazionalekin osatuz autonomia estrategikoko lehiakorraren maila bat lortzeko, espazioaren zaintza eta jarraipen-eremu horren lehiakortasun globalaren testuinguruaren aurrean. (10.7 irudia)

S3T SST Programa Nazionala: S3T

S3T Spanish Space Surveillance and Tracking System

Programa baten bidez garatua

Kudeatzailea: GOBIERNO DE ESPAÑA
MINISTERIO DE DEFENSA
MINISTERIO DE CIENCIA E INNOVACION
AGENCIA ESPACIAL ESPAÑOLA

Honako hauek finantzaturako eragiketak:

Laguntzen

Iturria: Espainiako Espazio Agentzia (AEE)

10.7 irudia: Programa Nazionala: S3T

Era berean, EU SST Batasuneko industriaren garapenaren alde egiten ari da, hainbat ekimenen bidez, hala nola industriari eta start-ups-eri buruzko foro bat ezartzea, EU SSTrentzat, Europako Batzordearentzat eta Europako industria osoarentzat topagune eta eztabaidagune izango dena SST arloan. Enpresa-foro hau hiru lantaldek osatzen dute, eta Espainia da SST zerbitzuei buruzko taldeko liderra.

I+G+b S3T programen eta EU SST programa europarrarenpean garatutako produktu komertzialak esportatu dituzten zaintza eta jarraipen espazialeko arlo guztietan espezializatutako industria erreferente handiak dauden arren, beharrezkoa da alor horretan inbertsioak egiten jarraitzea, ingurunea oso lehiakorra bihurtu baita eta European apustu argia baitago start-up eta enpresa sortu berrien alde.

Defentsako Estrategia Industrial, ETID 2023, industria-sektorearen erreferentzia-gida da, gaitasun estrategikoei lehentasuna emateko eta defentsa-programen industria-egitura zehazteko irizpideak eta jarraibideak emanez. Hiru zutabetan oinarritzen da:

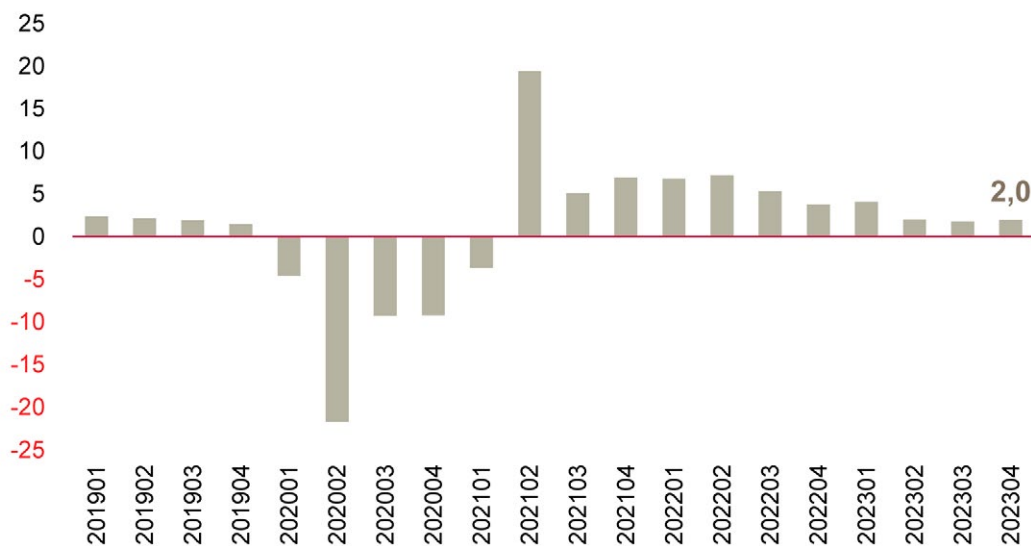
- Material industrialaren autonomia estrategikoa handitzea.
- Defentsaren Europari laguntzea.
- Defentsaren Oinarri Industrial eta Teknologikoa (DOIT) lehiakorra eta iraunkorra finkatzea.

Eremu aeroespazialean behaketa eta komunikazio-sistema satelitala, gerra elektronikoa, munizio gidatu eta misil, nabigazio eta kontrol-sistema, tripulaziorik gabeko ibilgailu, tripulaziorik gabeko ibilgailuen aurkako sistema, aire-plataforma (integrazioa eta ziurtapena barne), ziberdefentsa, komunikazio taktiko eta borroka-hodeiekin lotutako proiektuak bultzatzen ari dira.

Bere aldetik, ESIKek aktiboki parte hartu dute industria aeroespazialaren sektore nazionalaren garapenean, abiazioaren eta aeronautikaren sektoreko enpresa nazionalen ordezkariekin harremanak sustatuz, eta, bereziki, UAS eta C-UAS sistemen sektorearekin, bai eta foro espezializatuera joatea ere (UNVEX, EXPODRÓNICA, SEDEXPO, etab.), haien antolaketan aktiboki parte hartuz.

EZEGONKORTASUN EKONOMIKOA ETA FINANTZARIOA

Espainiako ekonomiak hazkunde egonkorra izan du 2021ean pandemiaren osteko susperraldia hasi ondoren. Barne Produktu Gordina (BPG), 2023ko hirugarren hiruhilekoan, pandemiaren aurreko mailaren % 2,9 gainetik kokatu da, eta 2023ko laugarren hiruhilekoan % 2,0ko hazkundera izan du “. (11.1 eta 11.2 irudiak)

Iturria: Estatistikako Institutu Nazionala

11.1 irudia. BPG errealaren bilakaera (urte arteko aldakuntzaren %)

11.2 irudia. BPGren aurreikuspenak (urte arteko aldakuntzaren %)

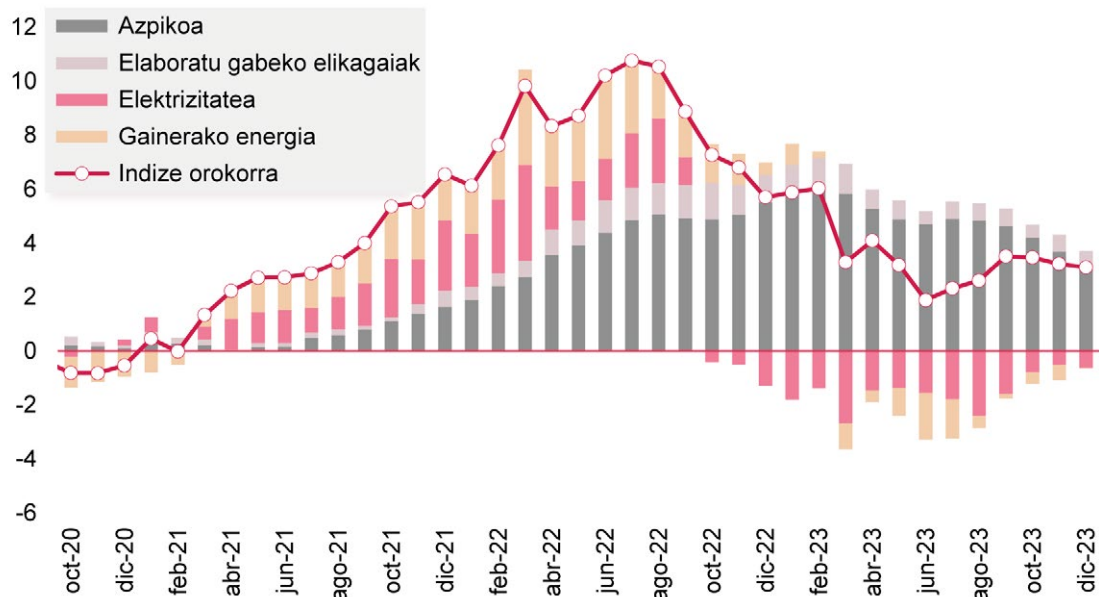
BPGren aurreikuspenak (urte arteko aldakuntzaren %)	2023	2024
OCDE (2/2024)	2,5	1,5
FMI (1/2024)	2,4	1,5
Europako Batzordea (2023/11)	2,5	1,7
2024ko Aurrekontu Plana (2023/10)	2,4	2,0

2024/02/12an eskuragarri dauden azken datuak

Iturria: Ekonomia, Merkataritza eta Enpresa Ministerioa, Europako Batzordetik, Nazioarteko Diru Funtsetik, OCDEtik, 2024ko Aurrekontu Planetik datorren informazioarekin.

Azkenaldiko inflazio-aldia hasieran espero zena baino iraunkorragoa izan dela erakutsi du, eta, horren ondorioz, banku zentralak interes-tasa zuzentzaileak modu oldarkorrenan igo dituzte epe labur batean, prezioen igoerari eusteko eta eragile ekonomikoen inflazio-itxaropenak desainguratzea saihesteko. Prezioen egonkortasuna funtsezkoa da ezegonkortasun ekonomikoa murrizteko eta ekonomiaren hazkunde orekatua bermatzeko. Hala ere, dirua gogortzeko ziklo hori interes-tasa ofizialen epe luze baten ondoren gertatzen da, zerotik gertu, edo negatiboak eurogunearen kasuan, zeinak zalantza sortzen duen finantza-sektorerara eta ekonomia osora transmititzeko mekanismoetan gerta daitezkeen aldaketei buruz, aurreko zikloen aldean, eta arriskuak sor ditzake finantza-egonkortasunerako.

Inflazioa moteldu egin da 2022ko erdialdetik aurrera eta 2023an zehar, 2021etik izandako igoera handien ondoren. Inflazioaren beherakada honek, funtsean, osagai energetikoaren bilakaerak justifikatzen du, urte amaieran inflazio orokorrari egindako ekarpena negatiboa baitzen, energiaren prezioen pixkanakako jaitsieraren ondorioz; azpikoak, aldiz, gehiago irauten du. Hala ere, egungo nazioarteko testuinguru geopolitikoaren ziurgabetasunak, Ukrainako gerra eta Israelen eta Hamasen arteko gatazka kasu, energiaren prezioen igoera berri batekin mehatxatzen du, nahiz eta oraingoz nazioarteko merkatuetan eragina txikia izan den. Honi petrolioaren prezioak gora egiteko arrisku berriak gehitu behar zaizkio, OPEP+aren ekoizpena murriztearen eta Txina eta, neurri txikiagoan, gasa berreskuratzearen ondorioz. Ildo honetan, prezioak igotzeak enpresen kostuak handitzea eta azken prezioetara beste translazio bat egitea ekar lezake, inflazioaren itzulera epe ertaineko helburura atzeratuz eta interes-tasa altuen horizontea luzatuz. (11.3 irudia)

Iturria: Estatistikako Institutu Nazionala

11.3 irudia: KPIaren aldakuntza (urte arteko aldakuntzaren %)

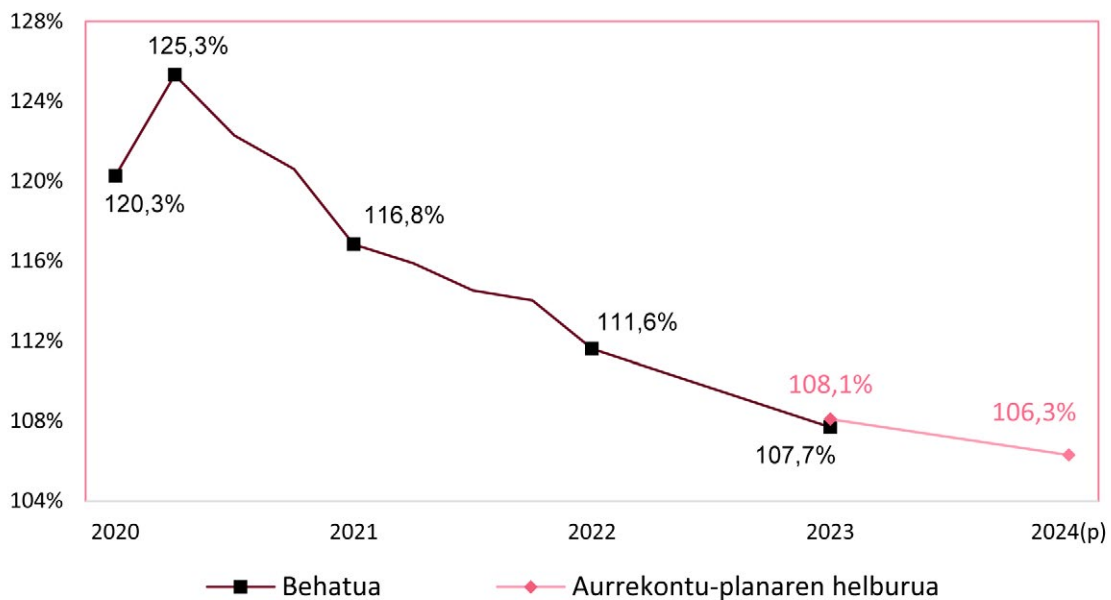
Gaur egun, hauek dira diru-agintariak identifikatzen dituzten arrisku nagusiak: 1) shock ekonomiko berriak egoera geopolitiko zalantzarik, 2) finantza eta kreditu-baldintza murriztaileak mantentzeak epe ertainean familietan, enpresetan eta jaulkitzaile publikoetan dituen ondorioak, eta 3) errentagarritasunaren hazkundearen iraunkortasuna eta kreditu-erakundeek orain arte izan dituzten onurak. Arrisku operatiboen eta zibersegurtasunarekin lotutako arriskuen garrantziaren pertzepzioa ere gero eta handiagoa da.

Faktore aringarri gisa, lan-merkatuaren indarra eta familien eta enpresen abiapuntuko finantza-posizio hobea aipatzen dira, hamarkada batez zorpetze-tasak murriztu ondoren zeinak moneta-kontrakzioaren egungo zikloak etxean eta enpresen kontsumo-erabakietan izango lituzkeen ondorioak arindu ahal izango lirartekeen. Horrela, Espainiako ekonomia beste herrialde batzuk baino erresilientzia handiagoa mantentzen ari da moneta-shockaren aurrean, nahiz eta interes-tasen igoerak gehiago eragiten dien tasa aldakorrean zorpetutako agenteei, Espainiako sektore pribatuaren zati handi baten kasua izanik.

Bestaldetik, azken hamarkadan, Espainiak kontu korronteko superabita finkatu du. Honek kanpo-zorpetzea, herrialdearen ahultasun historiko nagusietako bat, BPGaren % 97,7tik % 54,7ra murriztea ahalbidetu du azken hamarkadan. Hala ere, Europako dezelerazioa areagotzen bada, eragin negatiboa izan dezake Espainiako ondasun eta zerbitzuen kanpo-eskarian, Espainiako esportazioak oso elastikoak direlako Europako BPGra esportazio-produktu nagusietan: automobilak eta turismo-zerbitzuak. Hala ere, egitura-aldaketa honek eta esportazio-saskiaren dibertsifikazio handiagoak erresilientzia handiagoa ekar liezaioke

Espainiako ekonomiari, eurogunean desazelerazio edo uzkurtze ekonomiko baten aurrean. Zehazki, atzerritarren gastu turistikoa % 24,7 hazi da 2023an, 108.662 milioira arte, pandemia aurreko mailen oso gainerik.

Zor publikoaren/BPG ratioa nabarmen murriztu da pandemia piztu zenetik, 2021eko lehen hiruhilekoan BPGaren % 125,3 izatetik 2023ko laugarren hiruhilekoan % 107,7 izatera igaro baita. Ekonomiaren martxa onak ratioa murrizten jarraitzea ahalbidetu du, 2023 aurreikusitako % 108,1aren azpitik itxiz. 2024an % 106,3raino jaisten jarraitzea espero da, eta horrek BPGa ia 20 puntu murriztea ekarriko luke lau urte eskasean. (11.4 irudia)

Iturria: Banco de España

11.4 irudia: Zor publikoa

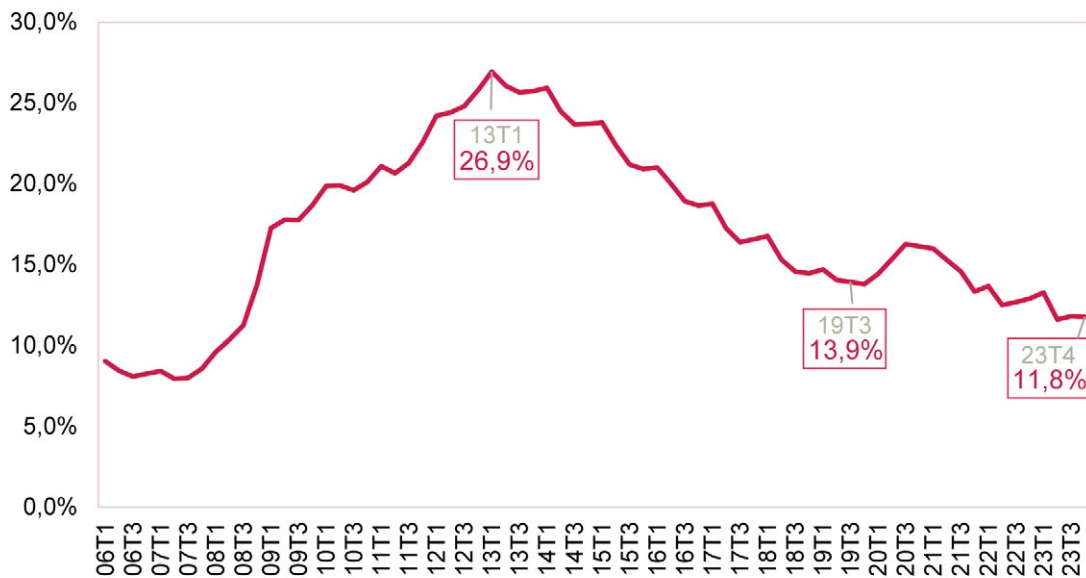
Hala ere, Espainiak zor publikoaren maila altua izaten jarraitzen du, euroguneko sei ekonomietako bat izanik % 100etik gorako zor-mailarekin, zeinak arriskua ekar lezakeen dirua gogortzeko testuinguru batean zeinak interesetan gastu handiagoa egitea ekarriko lukeen.

Aldiz, nabarmendu behar da zorraren zorroaren batez besteko bizitza luzatu egin dela azken urteotan, eta horri esker, Altxorraren batez besteko finantzaketa-kostuari eutsi ahal izan zaiola eduki-mailetan, nahiz eta Europako Banku Zentralak interes-tasak asko dituen.

Oro har, kontsolidazio fiskalarekin jarraitzeko erronkek bere horretan jarraitzen dute, hala nola inflazioa, interes-tasak maila altuetan mantentzea hasieran espero baino denbora luzeagoan, edo tentsio geopolitikoak.

2023ko laugarren hiruhilekoan(% 11,8), langabezia-tasa minimoetan dago 2008tik, eta afiliazioa maximo historikoetan dago (20 milioitik gora). Langabezia-tasaren beherakada hauek kolektibo ahulenetara ere iristen ari dira, hala nola iraupen luzeko langabeengana, gazteen eta emakumeen langabeziara.

Hala ere, langabezia-tasak eta, bereziki, gazteen langabezia-tasak maila altuetan jarraitzen dute (% 28,3 2023ko laugarren hiruhilekoan) eta EBko (% 14,3 2023ko bigarren hiruhilekoan) eta euroguneko (% 14 2023ko bigarren hiruhilekoan) batez bestekoaren gainera. Gainera, gazteen lan-baldintzak hobetu diren arren, kalitate txarragoko lanpostuetan biltzen jarraitzen dute, aldi baterako kontratuen ehuneko handiagoarekin (2022an, gazteen % 60k aldi baterako kontratua zuten) eta lanaldi irregularrekin. Egiturazko gazteen langabezia-tasa handi honen arriskuen artean, epe ertainera, giza kapitalaren higadura dago zeinak produktibitatearen etorkizuneko bilakaera arriskuan jar dezakeen. (11.5 irudia)

Iturria: Estatistikako Institutu Nazionala

11.5 irudia: Langabezia-tasa (biztanleria aktiboaren %)

Lan-merkatuko politika aktiboetan, langabetuen enplegarritasuna handitzeko eta lanpostuak sortzea sustatzeko jarduera guztiak sartzen dira, bereziki, laneratzeko zailtasun handienak dituzten kolektiboen artean, hala nola iraupen luzeko langabetuen edo gazteen artean.

2023ko martxoan indarrean sartu zen Enpleguari buruzko otsailaren 28ko 3/2023 Lege berria, Estatuko Enplegu Zerbitzu Publikoaren (SEPE) eta haien tresnen jarduna eta koordinazioa hobetzea helburu duena. Hala, honako berrikuntza hauek nabarmendu behar dira: i) SEPEaren egungo erakunde autonomoa Espainiako Enplegu Agentzia bihurtuko da; ii) enplegarritasunaren hobekuntza neurtzeko sistema bat ezartzen da, enplegarritasun-, bitartekotza eta estaldura-tasetan oinarrituta; iii) tokiko dimentsioa indartzen da; iv) lehenetsuneko arretako kolektiboen kopurua birdefinitzen eta zabaltzen da; v) enpresek enplegu-zerbitzuei jakinaraziko dizkiete lanpostu hutsak.

Berreskuratze, Eraldaketa eta Erresilientzia Planari dagokionez, erritmo onean egiten da aurrera neurriak gauzatzen. Haren erakusgarri da Espainiak dagoeneko 37.036 milioi euroko hiru funts-ordainketa jaso dituela hasieran esleitutako transferentzien erdia baino gehiago adierazten zuen kantitatea. Baliabide hauek 121 mugarri eta helburu behar bezala betetzearen ondorioz lortu dira mugarri eta helburu horiek erreforma eta inbertsio-neurriei lotuta daude, esparru asko hartzen dituzten erreforma- eta inbertsio-neurriei lotuta, ekonomiaren hazkundera bultzatzeaz gain, egiturazko eraldaketa ere bultzatzen dute, lehiakortasuna eta iraunkortasuna indartuz, ahuleziak eta desorekak kenduz, administrazio publikoak modernizatuz eta zerbitzu publikoen estaldura eta kalitatea hobetuz.

2021eko uztailean onartutako Plana berrikusi eta zabaldu egin da, baliabide eta neurri gehigarriak gehituz, erreformakoak eta inbertsioakoak zeintzuk, Planaren lehen faserako planteatutako helburuen lorpenean sakontzeaz gain, Espainiaren eta Europar Batasunaren autonomia estrategikoa sendotzen lagunduko duten, energiaren, elikagaien, industriaren, teknologiaren eta digitalaren segurtasunari dagokionez, agertoki geopolitiko berrian planteatutako arriskuak erantzuna emanaz. Horrela, Berreskuratze, Eraldaketa eta Erresilientzia Plana handitzeko Gehigarriak (2023ko urriaren 17an onartua) 93.000 milioi euro gehiago mobilizatzea ekarriko du (zeintzuetatik 10.000 milioi itzuli gabeko transferentzien bidez jasotzen diren eta 83.000 mailegu itzulgarrien bidez). Baliabide hauek hainbat formularen bidez bideratuko dira inbertsioak hedatzeko non trantsizio berdean eta eraldaketa digitalean aurrera egiteko neurriak nabarmentzen diren.

Gehigarriaren bidez sartutako neurrien artean, aipatu behar dira Segurtasun Eskema Nazionala eguneratzea; Ziberresilientzia eta Segurtasunerako Tresna sortzea, 2.200 milioi euroko hornikuntza duena Zibersegurtasuneko Plan Nazionala indartzeko eta sektore publikoaren eta pribatuaren gaitasunak egokitzea errazteko segurtasunean, defentsan, aeronautikan eta espazioan, konplexutasun geopolitiko handiagoko eta zibermehatxu gero eta handiagoko ingurune batean, eta PERTE CHIPen hornikuntza indartzea.

Halaber, Errusiak Ukrainan egindako inbasioak sortutako krisiari Europako Batzordeak emandako erantzunarekin eta REPowerEU ekimenaren helburuekin (energia berriztagarrien eta interkonexio energetikoen hedapena bizkortzea barne) bat datozen jardura ugari aurreikusten dira. Kapitulu horrek 6.917 milioi euroko erreforma eta zortzi inbertsio biltzen ditu.

Azken finean, Planean jasotako neurrien betearazpenaren jarraipena eta kontrola egiteko mekanismoak indartzen dira, interes-gatazka eta iruzurra prebenitzeko, antzemateko eta zuzentzeko tresnak hobetuz.

2023ko bigarren seihilekoan Espainiak Europar Batasuneko Kontseiluko lehendakaritza zuela eta, irekitako autonomia estrategikoa, Espainiaren lehentasunetako bat, Granadan urriaren 5ean eta 6an egindako estatuburuen edo gobernuburuen bilera informalean aurkeztua izan zen.

Autonomia estrategiko irekiaren kontzeptua Resilient EU2030 izeneko txostenean garatzen da zeinean 27 estatu kideetako 250 aditu baino gehiagok, halaber 80 ministeriok eta sektore pribatuko akademiko eta lider ugariak parte hartu duten. Dokumentu honek hiru jardueraildo nagusi planteatzen ditu. Lehenengoa da EBren barne-ekoizpeneko gaitasunak indartzea eta modu estrategikoan ziurtatzea. Bigarren ekintza-ildoak hainbat neurri planteatzen ditu ingurumen-jasangarritasun handiagoa eta eraginkortasun ekonomiko handiagoa lortzeko, ekonomia zirkularraren kasuan bezala. Hirugarren jardueraildoak merkataritza-hedapen berri bat bultzatzearen alde egiten du, hornidura-iturriak bermatzeko eta dibertsifikatzeko, dauden harremanak biziberritzeko eta berriak aztertzeko.

Autonomia estrategikoa, Europako politiken ardatz gisa, EBren irekitasunaren eta erabateko konpromisoaren garrantzian oinarritzen da, munduko balio-kate dibertsifikatu, erresiliente, jasangarri eta behar bezala funtzionatuko duten bidezko merkataritza ireki batekin. Merkataritza-politikari dagokionez, egungo testuinguruan dugun arriskurik handiena da neurri protekzionistak sortzea eta orokortzea, atzerakada ekonomiko eta sozialera eramango gintuztenak.

Horrela, autonomia estrategiko irekiak, batez ere Europako testuinguruan, ez dakar isolazionismoa, erabakiak hartzeko eta arlo kritikoetan modu independentean jarduteko gaitasuna baizik. Honek barne-gaitasun industrialak indartzea eta hornidura-iturriak gehiago dibertsifikatzea eskatzen du, Europak eta Espainiak erabaki estrategikoetan beren subiranotasunari eutsi ahal izatea ziurtatuz, kanpoko presioen aurrean zaurgarriak izan gabe. Eraginkortasunez inplementatzeko egiturazko erronken artean, hornidura-kate globalen konplexutasuna eta eredu estrategiko horretara egokitutako legeria adostu eta ezartzeko zailtasuna daude.

Hornikuntza-kate globalak, berez elkarri lotuak, aho bikoak dira Espainiarentzat eta Europarentzat. Onura ugari dituzten baliabide eta teknologietarako sarbidea errazten duten arren, hirugarren herrialdeen mendekotasun ekonomiko eta estrategiko esanguratsuak ere sortzen dituzte, kasu batzuetan, gure balioen eta printzipioen aurka egiten dutenak nabarmen. Mendekotasun hauek kritikoak dira funtsezko baliabideei eragiten dietenean eta Europar Batasunak eta bere estatu kideek krisi eta erronka geopolitikoaren aurrean erantzun autonomoa emateko duten gaitasuna mugatzen dutenean. Asimetria komertzialek barne-ahuleziak azaltzen dituzte, eta zatiketak eta Europako eta nazioko ezegonkortasun ekonomikoa bultzatzen dituzte. Hornidura-kate hauen kudeaketa funtsezkoa da arriskuak arintzeko eta segurtasun ekonomikoa bermatzeko, bai eta Europaren eta nazioaren subiranotasun industrialak eta teknologikoa bermatzeko ere.

Aldi berean, arauetan oinarritutako nazioarteko irekitasuna eta lankidetzaz funtsezkoak izan behar dira segurtasun ekonomikoa indartzeko ahaleginetan; izan ere, segurtasun horrek irekieraren onurak maximizatu behar ditu, eta, aldi berean, mendekotasunek gero eta zailagoa den ingurune geopolitikoan ekar ditzaketen arriskuak minimizatu.

COVID-19aren krisiak agerian utzi zuen Europar Batasuna, eta bereziki Espainia, hirugarren herrialdeen mende zeudela pandemiaren aurka borrokatzeko funtsezkoak ziren ondasun eta ekipamendu jakin batzuk hornitzeko. Mendekotasun desiragarri honek azkar gaititu zuen COVID-19aren aurkako borrokaren esparrua, hazkunde ekonomikoa bermatzeko funtsezkotzat jotzen ziren sektore eta esparruetako hornidura-kate jakin batzuen hausturaren ondorioz (adibidez, automobilgintzaren sektorean edo obra publikoaren exekuzioan). Testuinguru horretan, EBn industria-politika propioa garatzea eskatzen zuten lehen ekimenak sortu ziren, balizko shock exogenoen aurrean autonomia emateko.

Espainiaren industria-politikak paradigma-aldaketahori islatzen du, eta irekiera ekonomikoaren eta funtsezko baliabideen eta baliabide estrategikoen hornikuntza bermatzearen arteko orekara bideratzen da, Segurtasun Nazionalaren erronka gisa. Eraginkortasun eta hazkunde ekonomiko handiagoa izateaz gain, baliabide kritiko batzuen iraunkortasuna, erresilientzia eta autosufizientzia ere hobetu nahi dira. Horrek esan nahi du I+D+i inbertitu behar dela, zenbait sektore estrategiko sustatu behar direla industrian, eta politika hauek Europako esparru zabalago batean txertatu behar direla, autonomia estrategiko koherente eta eraginkorra bermatzeko, Espainiak eta Europar Batasunak defendatutako ikuspegi aldean zuzentzea.

2023an zehar, hornidura-kateen normalizazioa gertatu da (Espainiako Bankuak argitaratzen duen -SBI- eskaintzan botila-lepoen indizeak islatzen duen bezala), 2021etik 2022ra kate globaletan izandako botila-lepoen ondoren. Hala ere, nazioarteko testuinguru geopolitikoak hornidura-kateak kolapsatzeko arrisku berriak eragin ditzake. Hiru faktore nagusi identifikatzen dira: Ukrainako gerran gorakada berri bat, lehengaiak hornitzeko arazo berriak ekar ditzakeena; Israelen eta Hamasen arteko gatazka eskualde mailan hedatzea, Europa eta Asia lotzen dituen nazioarteko merkataritzako itsas ibilbideari eragiten diona; eta Txinako higiezinaren krisia sakontzea, Txinako ekonomia gehiago ahulduko lukeena eta funtsezko produktu batzuen hornidura arriskuan jarriko lukeena.

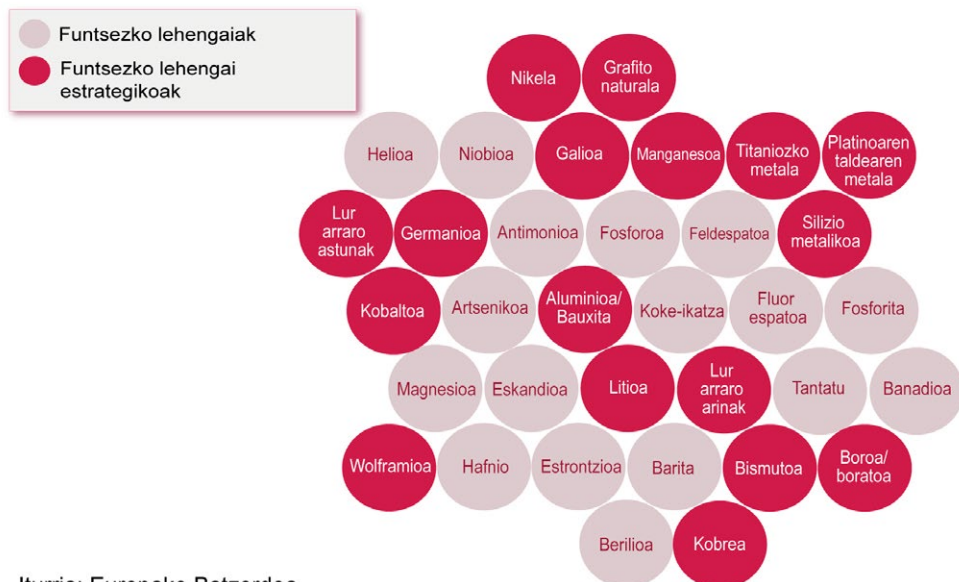
“Hegoalde globaleko” herrialdeen eta mendebaldeko herrialdeen artean nazioarteko erronka nagusiei aurre egiteko posizioak pixkanaka aldatzeak balizko zatikitze-egoera bat sor lezake. Txina da trantsizio ekologikorako funtsezkoak diren produktu eta osagai batzuen hornikuntza-kate globalean nagusitasunik handiena duen eragilea, eta mendekotasun ekonomikoa erabiltzen du presio diplomatikoko palanka gisa. Gainera, barne-ikuspegitik, Pekin bere buruaskitasun ekonomiko eta teknologikoa finkatzen saiatzen ari da, mendebaldeko herrialdeekiko mendekotasuna murriztuz. Helburu ekonomikoen gainetik segurtasun nazionala lehenesten legedi ugari sortzen ari da Txinan, eta horrek gero eta giro okerragoa sortzen du atzerriko enpresentzat.

Trantsizio berdeak hornidura-kateari lotutako erronkak ere badakartza. Adibidez, EBko ETSren irismena (EU Emission Trade System) itsas sektorerazabaltzeak neurri osagarriak hartu

behar ditu, saiheste-praktikak saihesteko, hala nola ontzi-konpainiek Europar Batasunetik kanpoko portuatarantz egiten dituzten itsas ibilbideak aldatzea, Europako araudi berria aplikatuz eratorritako kostuak saihesteko eta, horrela, hirugarren estatuekiko Maroko edo Egipto mendekotasun ekonomikoa areagotzea saihesteko. Espainiak lanean jarraitzen du neurriaren inplementazio eraginkorra bermatzeko, praktika iheskorrak zorrotz zaintzeko eta ontzi-konpainiek neurriaren modu eraginkorrean egokitzeke.

Ildo honetan, aipatzekoa da Europar Batasunak hertsaduraren aurkako tresna berria onartu duela. Tresna zeina hertsadura ekonomikoari erantzun ahal izango dion, eta, beraz, hobeto defendatu ahal izango dira bere interesak eta estatu kideenak mundu osoan. Mekanismo hau disuasio-elementu gisa jarduteko diseinatuta dago, hirugarren herrialdeen balizko edozein hertsadura ekonomikoren aurrean. Hertsapenaren aurkako tresnak lege-esparru bat jasotzen du, Europar Batasunak hirugarren herrialdeari eska diezaion bere hertsapen ekonomikoak eragindako kaltea konpontzea.

Gainera, hornidura-katearen arriskua murrizteko beharra funtsezko elementua da Segurtasun Ekonomikoaren Europako Estrategian, gaur egun negoziatzen ari diren ekimen europarren bidez, hala nola Lehengai Kritikoei buruzko Araudia (CRMA) eta haren komunikazioa. Araudi honek funtsezko hogeita hamalau lehengai identifikatzen ditu zeintzuetatik hamazazpi funtsezko lehengai estrategikotzat jotzen diren, hala nola litioa, kobaltoa edo silizioa. Bere helburua da EBko funtsezko lehengaien hornidura handitzea eta dibertsifikatzea; zirkulartasuna indartzea, bereziki birziklatzea; eta ikerketa eta berrikuntza bultzatzea baliabideen erabilera efizientean eta ordezkoen garapenean. (11.6 irudia)

Iturria: Europako Batzordea

11.6 irudia: Lehengai kritikoak

Segurtasun Ekonomikoaren Europako Estrategia berriari dagokionez, Europako Batzordeak gomendio estrategiko bat eman zuen 2023ko urriaren 3an, Europar Batasuneko segurtasun ekonomikorako kritikoak diren teknologien arloetako arriskuen ebaluazioan oinarrituta. Testuinguru horretan, 10 eremu teknologiko kritiko identifikatu dira, hiru irizpide nagusitan oinarrituta: teknologiaren izaera eraldatzailea, erabilera dual zibil eta militarren arriskua, eta giza eskubideen urraketan erabiltzeko arriskua. (11.7 irudia)

11.7 irudia: Europar Batasuneko segurtasun ekonomikorako hamar teknologia kritikoen zerrenda

Teknologia Arloa	Teknologiak
Espazioaren teknologiak eta propulzioa	<ul style="list-style-type: none"> • Espaziorako teknologia espezifikoak, osagaietatik hasi eta sistemetaraino • Espazioaren zaintza eta Lurraren behaketa • Posizionamendua, nabigazioa eta tenporizazio espazialak (PNT) • Komunikazio seguruak, konektagarritasun baxua barne (LEO) • Propulzio-teknologiak, hipersonika eta erabilera militarreko osagaiak barne
Energiaren teknologiak	<ul style="list-style-type: none"> • Fusio nuklearreko teknologiak, erreaktoreak eta energia sortzea, konbertsioko/aberasteko/birziklatze erradiologikoko teknologiak • Hidrogenoa eta erregai berriak • Zero balantzearen teknologiak, fotovoltaikoa barne • Sare adimendunak eta energia biltegitratzea, bateriak
Adimen artifizialeko teknologiak	<ul style="list-style-type: none"> • Errendimendu handiko konputazioa • Hodeiko eta ertzeko konputazioa (edge) • Datuak aztertze teknologiak • Ordenagailuz ikustea, objektuak ezagutzeko lengoaiaren prozesamendua
Detekzio-teknologia aurreratuak	<ul style="list-style-type: none"> • Elektro-optika, radarra, kimika, biologikoa, erradiazioa eta detekzio banatua • Magnetometroak, gradiometro magnetikoak • Itsaspeko eremu elektrikoetako sentsoreak • Grabimetroak eta gradiometroak
Teknologia kuantikoak	<ul style="list-style-type: none"> • Konputazio kuantikoa • Kriptografia kuantikoa • Komunikazio kuantikoak • Detekzio kuantikoa

Teknologia Arloa	Teknologiak
Erdieroaleen teknologia aurreratuak	<ul style="list-style-type: none"> • Mikroelektronika, prozesadoreak barne • Fotonika (energia handiko laserra barne) • Goi-maiztasuneko txipak • Erdieroale aurreratuak fabrikatzeko ekipoa
Robotika eta sistema autonomoak	<ul style="list-style-type: none"> • Droneak eta ibilgailuak (airekoak, lehorrekoak, gainazalekoak eta itsaspekoak) • Robotak eta robotek kontrolatutako doitasun-sistemak • Exoeskeletoak • IA duten sistemak
Material aurreratuak, fabrikazioa eta birziklatzeko teknologia	<ul style="list-style-type: none"> • Nanomaterialetarako teknologia, material adimendunak, material zeramiko aurreratuak, ezkutuko materialak edo ikusezintasunekoak, diseinu bidezko material seguruak eta iraunkorrak • Fabrikazio gehigarria, baita eremuan ere • Mikroprezio digitalaren fabrikazioa eta mekanizazioa/laser bidezko soldadura, eskala txikian • Lehengai kritikoak erauzteko, eraldatzeko eta birziklatzeko teknologia (erauzketa hidrometalurgikoa, biolixibiazioa, nanoteknologian oinarritutako iragazketa, prozesamendu elektrokimikoa eta masa beltza barne)
Konektagarritasun aurreratuak, nabigazioa eta teknologia digitalak	<ul style="list-style-type: none"> • Komunikazio eta konektagarritasun digital seguruak, hala nola RAN eta Open RAN (Network sarbide-sarea) eta 6G • Zibersegurtasuneko teknologia, ziberzaintzako, segurtasuneko eta intrusioko sistemak barne • Auzitegiko analisi digitala • Gauzen Internet eta errealitate birtuala • Liburu banatuen teknologia (distributed ledger) eta identitate digitalak • Gidaritza-, nabigazio- eta kontrol-teknologia, abionika eta itsas posizionamendua barne
Bioteknologiak	<ul style="list-style-type: none"> • Eraldaketa genetikoko teknikak • Teknika genomiko berriak • Zuzendutako genetika • Biologia sintetikoa

Hornikuntza-katearen erresilientzia hobetzera bideratutako Europako neurrien artean, aipatzekoak dira, halaber, Zero Isuri Garbien Industriari buruzko Araudia (NZIA), oraindik negoziazio-fasean dagoena, eta Erdieroaleen Europako Ekosistemaren Araudia (Chips), dagoeneko indarrean dagoena zeina helburua den erdieroaleen eremuan Europako industria-oinarri bat garatzeko beharrezko baldintzak sortzea, inbertsioak erakartzea, ikerketa eta berrikuntza sustatzea eta Europa prestatzea etorkizunean txipen hornidurak izan ditzakeen krisiei aurre egiteko. Programak 43.000 milioi euro mobilizatu behar ditu inbertsio publikoan eta pribatuan (3.300 milioi euro Europar Batasunaren aurrekontuaren kontura), erdieroaleen sektorean EBren mundu-mailako merkatu-kuota bikoizteko, hau da, 2030ean % 10etik gutxienez % 20ra pasatzeko.

2024ko urtarrilean, Batzordeak bost ekimen onartu zituen EBren segurtasun ekonomikoa indartzeko, honako helburu hauekin: 1) EBren segurtasuna eta ordena publikoa indartzen jarraitzea, EBn atzerriko inbertsioaren kontrola hobetuz; 2) esportazioen kontrolaren arloan Europa gehiago koordinatzeko eztabaidak eta ekintzak bultzatzea, dauden erregimen aldeaniztunak eta estatu kideen prerrogatibak erabat errespetatuz; 3) kontsultak ezartzea estatu kideekin eta alderdi interesdunekin, teknologia-multzo mugatu batean egiten diren inbertsioek sor ditzaketen arriskuak antzemateko; 4) eztabaida berriak sustatzea non erabilera bikoizteko potentziala duten teknologietara jotzea dakarten ikerketa eta garapena hobeto laguntzeko moduari buruzkoa; eta 5) Kontseiluak ikerketaren segurtasuna nazio eta sektore-mailan areagotzeko neurriak har ditzan proposatzea.

Osasuna, teknologia, lehengaiak eta defentsa bezalako funtsezko sektoreak babestea funtsezkoa da Segurtasun Nazionalerako eta Espainiaren autonomia estrategikorako. COVID-19aren pandemia hasi aurretik ere ikusten zen hirugarren herrialdeetako enpresek, publikoek zein pribatuek, dirulaguntzak lortzen zituztela beren gobernuetatik, eta, ondoren, Europako merkatuetan jarduten zutela baldintza onuragarriagoetan, jasotzen zuten laguntza nazionalaren ondorioz. Horrek guztiak eragin zezakeen Europako ekonomiako sektore estrategiko jakin batzuk hirugarren herrialdeen mendeko operadoreen mende geratzea; izan ere, operadore horiek ez zuten nagusitasun-posizio hori lortu beren lehiakortasunagatik, baizik eta jasotako laguntza ekonomikoagatik.

Testuinguru honetan, garrantzitsua da neurri protekzionistak saihestea eta barne-merkatuaren *level playing field*-a bermatzera bideratutako ekimenak onartzea. Horregatik guztiagatik, EBk egoera hauei aurre egiteko tresnak onartu eta garatu ditu azken urteotan, hala nola atzerriko diru laguntzen Araudia. Ekimen hauen bidez, Europar Batasunak bermatu nahi du Europako ekonomia lehiakorragoa eta erresilienteagoa izango dela eta, beharrezkoa denean, autonomoago jarduteko gai izango dela, bai ekonomiari eragiten dioten shock exogenoei erantzuteko, bai hirugarren herrialdeek lehia desleiala egiten duten kasuetan.

Europar Batasunak erdieroaleak, lehengaiak edo deskarbonizazio-teknologiak bezalako arloetan autonomia sustatzearen ildotik, Espainia ministerioen arteko proiektu bat garatzen ari da, Industria eta Turismo Ministerioa eta Segurtasun Nazionalerako Saila buru dituenak, Europako Batzordearen laguntzarekin, sektore hauetan erresilientzia eta industria-lehiakortasuna bultzatzeko. Ekoizpen Industrialeko Gaitasunen Erreserba Estrategikoaren proiektua (RECAPI) eta gaitasun hauek kudeatzeko erakunde bat sortzea (Industria

Estrategikoaren Koordinazio eta Sustapen Zentroa, CECOPIE) funtsezko urratsak dira helburu hau lortzeko bidean, eta krisialdietan baliabide kritikoaren eskuragarritasuna bermatzen dute, baita erresilientzia-politikei ekiteko beharrezkoa den mendekotasunei eta kalteberatasunei buruzko funtsezko informazioa ere.

2023an, nazioarteko inbertitzaileen interesa handitu egin da enpresa estrategiko nazionaletan. Adibidez, Stc Group enpresa-taldeak Telefónica SAn % 9,9ko partaidetza eskuratzearen kasua. 2023ko irailean iragarritako inbertsioa Telefónicaren kapital sozialaren % 4,9 ordezkatzeko akzioak eta Telefónicaren kapital sozialaren beste % 5,0aren gaineko erakusketa ekonomikoa ematen duten finantza-tresnak eskuratuz egin da. Gogoratu behar da Telefónicaren izaera estrategikoa. Herrialdeko konpainia nagusietako bat da, liderra telekomunikazioen sektorean zein Defentsarako informazio-azpiegitura integralaren telekomunikazio-zerbitzuak eta azpiegiturak eskaintzen dituen lurralde nazionalen eta kanpoko operazio militarretan. Gainera, Telefónicak telekomunikazio-azpiegitura ugari ditu Espainiako herritarrei eta enpresei konektibitatea eta zerbitzu digitalak bermatzen dizkietenak eta segurtasunerako garrantzitsutzat jotzen direnak.

2023an, Segurtasun Nazionalerako funtsezkoak diren azpiegiturak babesteko arau-neurri gehigarriak hartu dira, hala nola 5G sareak. Zehazki, 2023ko abenduaren 19ko ministro Kontseiluan martxoaren 29ko 7/2022 Errege Lege Dekretua, bosgarren belaunaldiko komunikazio elektronikoen sareen eta zerbitzuen segurtasuna bermatzeko baldintzei buruzkoa, aldatzea onartu zen, 5G sare publiko baten titularrak diren edo elementu kritikoak ustiatzen dituzten 5G operadoreei betebeharrak gehigarri batzuk gehituz zeintzuen artean dauden telekomunikazio-ekipoen hornidura-katean dibertsifikazio-estrategiak diseinatzea, edo 5G sare publikoetan arrisku handiko ekipo eta sistemak erabiltzea debekatzea, Eraldaketa Digitalerako eta Funtzio Publikorako Ministerioak txostena egin ondoren.

Kriptomonetei dagokienez, Europar Batasunak aurrera egin du gai hau arautzen duen araudian. Zehazki, 2023ko maiatzaren 31n, Europako Parlamentuaren eta Kontseiluaren 2023/1114 (EB) Araudia, kriptoaikiboen merkatuei buruzkoa, aldarrikatu zen, mundu mailan fenomeno hori berariaz arautzen duen lehen araudia, merkatu horietako partaideentzako betebeharrekin, ekonomia eta finantza-egonkortasuna bermatzeko.

Gainera, urriaren 24an, Kontseiluaren 2023/2226 (EB) Zuzentaraua argitaratu zen, 2023ko urriaren 17koa, zerga-arloko administrazio-lankidetzari buruzko 2011/16/EB Zuzentaraua aldatzen duena, diru elektronikoa eta kriptoaikiboak informazio-trukean sartzeko. Informazio hori 2027. urtean trukatu da nazioartean.

Nazio-mailan, inbertitzailearen babesak bermatzeko, berariazko ahalak eman zaizkio Balore Merkatuaren Batzorde Nazionalari kriptoaikiboen gaineko publizitatea gainbegiratzeko. Halaber, nazio-mailan, txanpon birtualen gaineko kontrol-jarduerak berariaz jasotzen dira 2023ko Zerga eta Aduana Kontroleko Urteko Planaren jarraibide orokorretan, Zerga Administrazioaren Estatu Agentziaren Zuzendaritza Nagusiaren 2023ko otsailaren 6ko Ebazpenaren bidez onartuak. Nabarmenezkoa da, halaber, apirilaren 4an 249/2023 Errege Dekretua onartu zela, zeinak txanpon birtualetako saldoei eta txanpon birtualekin egindako eragiketeei buruzko informazioa emateko betebeharrak ezartzen duen, bai Espainian, bai atzerrian.

Bestalde, 2023ko azaroaren 10ean, Ekonomia Lankidetzeta eta Garapenerako Antolakundeko (OCDE) 48 herrialdek eta jurisdikzioek, horien artean Espainiak, konpromisoa hartu zuten kriptoa aktiboei buruzko agintari fiskal eskudunen artean informazioa automatikoki trukatzeko nazioarteko estandar berria aplikatzeko, 2022an, (CARF) Crypto-Asset Reporting Framework-ena onartu ondoren kriptoa aktiboei buruzko informazioa automatikoki trukatzeko esparru berria, informazioa jakinarazteko eta behar den arreta emateko betebeharrak ezartzen dituena.

2023an, Zerga Agentziak argitaratu eman ditu 2022an egindako zerga-kontrolako jardueren emaitzak. Iruzuraren aurkako prebentzioan eta borrokan egindako lanaren ondorioz, 2022an Zerga Agentziak guztira 16.675 milioiko bilketa-emaitzak lortu zituen (15.362 milioi euro termino homogeneoetan), aurreko urtean baino % 2,7 gehiago. 2022an, barne-zergak kontrolatzeko ia 1,9 milioi jarduera egin zituen, aurreko urtean baino % 5,2 gehiago.

Halaber, nazioarteko informazioaren trukea hobetzeko ahaleginak jarraitzen du, zerga-iruzurrari aurrea hartzeko eta haren aurka borrokatzeko tresna gisa, bai eta zerga-arloan truke automatiko berriak sartzeak ere, Kontseiluaren 2011ko otsailaren 15eko 2011/16/EB Zuzentarauan, zerga-arloko administrazio-lankidetzari buruzkoan (77/799/EEE Zuzentaria indargabetzen duena) eta OCDEren barruan bultzatutakoetan ezarritakoaren ildotik.

Salmentak ezkutatzeko softwarea (sales suppression software) erabiltzearen aurkako borroka dagokionez, abenduaren 5eko 1007/2023 Errege Dekretua onartu da zeinarengatik enpresaburuen eta profesionalen fakturazio-prozesuei eusten dieten sistema eta programa informatiko edo elektronikoen bete beharreko baldintzak eta fakturazio-erregistroen formatuen estandarizazioa ezartzen dituen Araudia onartzen duen. Hauen onartzearekin, ziurtatzen da zergadunen fakturak sortzen dituzten sistemek arau jakin batzuk bete behar dituztela erregistroen osotasuna, kontserbazioa, irisgarritasuna, irakurgarritasuna, trazabilitatea eta aldaezintasuna bermatzeko.

Gainera, Espainian iruzurraren aurkako borroka indartzeko, 2023an bi organo berri eratu dira: Ekonomia Gaietarako eta Eraldaketa Digitalerako Ministerioiko Iruzuraren aurkako Batzordea eta Europar Batasuneko Finantza Interesen aurkako Iruzuraren aurkako Prebentzio eta Borrokarako Aholku Batzordea. Barne Ministerioaren aldetik, erakunde kriminalen eta delitugileen lege kanpoko aberastearen aurka borrokatzeko Plan Estrategikoaren (PELCEIL 2023-2025) promulgazioa nabarmendu behar da Dokumentua zeina Segurtasun Nazionalako Kontseiluan aurkeztu zen.

Estatuko Segurtasun Indar eta Kidegoek (ESIK) iruzurraren eta delinkuentzia ekonomikoaren aurka borrokatzeko nazioartean egindako jardueren artean, honako hauek nabarmentzen dira:

- EUROPOLek 2023ko irailean argitaratutako Delitu Ekonomiko eta Finantzarioen Mehatxua Ebaluatzeko lehen Txostena – 2023koa – egiten aktiboki parte hartzea. Dokumentua zeinak EB mailan delitu finantzario eta ekonomikoek planteatzen dituzten mehatxuen ebaluazio zehatza eta sakona eskaintzen duen.

- ESIKak Europar Batasuneko Ziklo Politikoko Mehatxu Kriminalen aurkako Europako Diziplina Anitzeko Plataformaren (EMPACT, ingelesezko siglak) programen buru izan dira eta horietan aktiboki inplikatu dira. 2023an, batez ere, Finantza Kriminalen, Kapitalen Zuriketaren eta Aktiboen Berreskurapenaren (CF-MLAR), Zerga Berezien (EXCISE) eta Erkidego barruko Zergen (MTIC) EMPACTetan parte hartu da.
- Europako Fiskaltzaren (EPPO, European Public Prosecutor Office) eskumenekoak diren ikerketetarako harreman-puntuen sare bat sortzea eta jarduteko prozedura prozesal berriak ezartzea, hala nola Guardia Zibilaren “Europako Fiskaltza: Europar Batasunaren finantza-interesen aurkako iruzurren ikerketan jarduteko prozedura” Prozedura Teknikoaren Gida.

Merkataritza nazionala ere sektore estrategikoa da ekonomiarentzat. Hau babesteko, ESIKek plan eta gailu bereziak ezartzen dituzte, merkatariei eta haien bezero potentzialei ingurune seguruagoa eskaintzeko, babestutako deitura eta jatorria duten produktuak babesteko eta faltsifikazioen aurka borrokatzeko. Horien artean “Merkataritza seguruaren plana” aipa daiteke, merkataritzaren sektorea eta bezeroak urte osoan zehar babesteko diseinatua eta data jakin batzuetan indartzen dena.

Azkenik, turismoa Espainiako ekonomiarako pisu espezifiko handieneko sektoreetako bat da. Aipatu sektorearen lehiakortasun handiagoa lortzen laguntzeko, turistentzako eta bisitarietarako ingurune seguru baten bidez balio erantsia emanaz, Barne Ministerioa-Seguratasuneko Estatu Idazkaritzak “Turismo Segurua Plana” finkatu du zeinak etengabe garatzen den lurralde nazional osoan, halaber 2023an udan garatutako “Uda Operazioa” ren edizio berri bat egin da.

KRIMEN ANTOLATUA ETA DELIKUENTZIA LARRIA

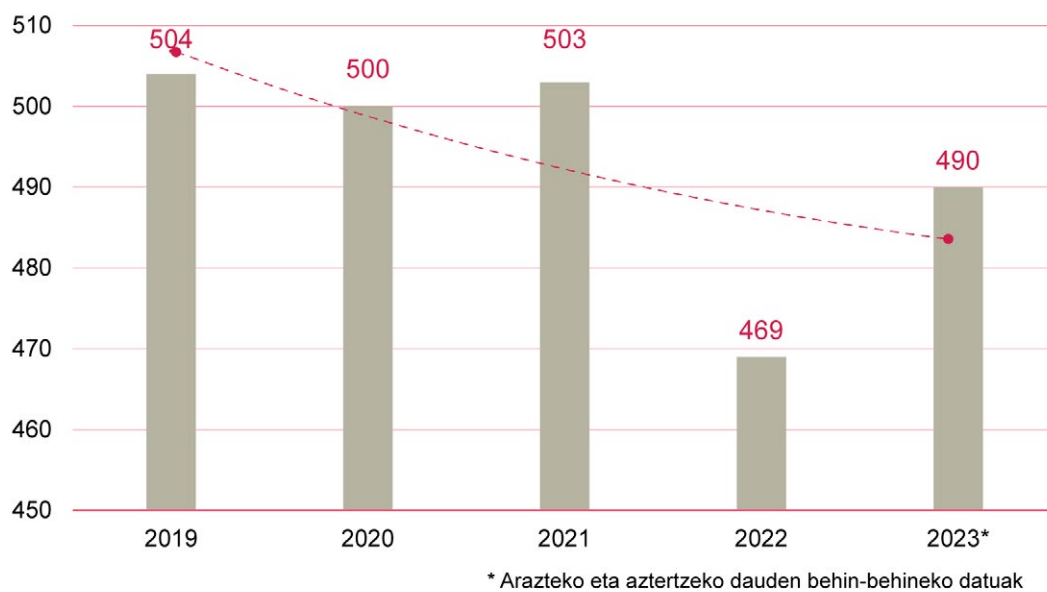
Estupefazianteen trafikoak krimen antolatuaren jarduera nagusia izaten jarraitzen du, eta haren atzetik datoz ondareari eta ordena sozioekonomikoari buruzko delitu-jarduerak, legez kanpoko trafikoez gain (arma arinak, munizioak eta horien piezak, produktu faltsutuak, sendagaiak, espezie babestuak, historia eta kultura-ondarea, ibilgailuak, tabakoa eta abar).

Delinkuentzia larri eta antolatuaren aurka berriki egindako ahaleginen ondorioz lortutako adimenak, batez ere delitugileek erabili ohi dituzten mezu enkriptatuak trukatzeko plataforma batzuen informazioa eskuratuz, delitu-sareen funtzionamenduari eta antolamenduari buruzko datu berriak eman ditu. Sare hauen egitura gutxi gorabehera hierarkizatua izan daiteke, baina guztiek dituzte gizabanako espezifikoak funtsezko funtzio jakin batzuk egiteko. Ildo horretan, delinkuentzia antolatuan inplikaturako gizabanakoen dibertsifikazioa orain arte ulertzen zena baino askoz handiagoa da.

Delitu-sareen konplexutasuna eta malgutasuna agerikoa da sareko funtsezko pertsonen erantzukizun espezifikoak ebaluatzen direnean. Eginkizunek liderrak, erdi-mailako agintariak, bitartekariak, kapitalak zurrizko zerbitzuen hornitzaileak, aholkulari juridiko eta finantzarioak, bideratzaileak, dokumentuen faltsutzaileak, garraio eta logistika-hornitzaileak, aditu teknikoak, izen-mailegataileak, inbertitzaileak, soldatapeko hiltzaileak eta beste batzuk barne dituzte. Hauen artean, funtzio kritikoak eta balio handiko helburuak diren pertsonak identifika daitezke, sareen barruan funtsezko rola dituztenak.

Honi dagokionez, Europako txostenek jasotzen duten bezala, delinkuentziak zerbitzu gisa (crime as a service) gorakada izan du azken urteotan. Ildo honetan, delitu-zerbitzuen industria hedatzen ari da zeinak arlo kriminal askotako barne-funtzionamenduko prozesuan laguntzen du eta espezializazio-maila handiagoa lortzen laguntzen duen. Delitu-sare espezializatu batzuk prozesuaren etapa bakar batean zentratzen dira, adibidez, legez kanpoko jarduera abian jartzeko lehengaien eta ekipoen horniduran. Honen barruan sartzen dira drogak ekoizteko edo erazteko produktu kimikoak, droga sintetikoak ekoizteko instalazioetarako aitzindariak edo ekipoa, salgaien trafikorako ezkutuko konpartimentuak dituzten ibilgailuak eta etorkinen kontrabandoa antolatzeke ontzi txikiak, baita ziberdelinkuentzian espezializatutako tresna teknikoak eta ezagutzak ere.

Delitu-sareek nazioartean jarduten dute, eta nazioarteko mugak oztopotzat baino gehiago aukeratzat jotzen dituzte. Horregatik, balio handiko helburuetako batzuek beren jurisdikziotik kanpo dauden herrialdeetatik bideratzen dituzte beren operazioak EBn. (12.1 irudia)

Iturria: Barne Ministerioa

12.1 irudia: Espainian jarduera duten krimen talde antolatuak 2019-2023

Droga-trafikoari dagokionez, delitu horrengatiko prozedura-kopuruak gora egiten jarraitzen du urtero: 18.923 ziren 2019an, 19.996 2020an eta 20.890 2021ean, eta 21.740 2022an, aurreko urtean baino % 4,07 gehiago.

Kokaina-trafikoak Espainiako agintarientzat funtsezko erronketako bat izaten jarraitzen du. ESIKek eta Zerga Agentziaren Aduana Zaintzak (ZAZA) 141.765 kg konfiskatu zituzten 2023an, hau da, 2022an baino % 142 gehiago (finkatu gabeko behin-behineko datuak).

Sartzeko bide nagusia itsas edukiontzia da, Valentzia, Bartzelona, Algeciras, Malaga eta Tenerifeko portuetatik barrena. Valentzia da Europara sartzeko hirugarren portua, Anberes eta Rotterdamen atzetik. 44 tona konfiskatu dira bide honetatik. Gainera, legezko kargan ezkutatutako kokaina sartzan jarraitzen du; horri dagokionez, 2023ko abuztuan Algecirasko portuan 9,5 tona kokaina konfiskatu ziren banana artean ezkutatuta, orain arte Espainian esku hartu den kokaina-alijorik handiena. Testuinguru honetan, Ekuador jatorrizko herrialde nagusietako bat bihurtu da.

Sartzeko bigarren bidea Atlantikoa zeharkatzen duten ontzien erabilera da. Nabarmentzekoak dira bi ontzi BLUME eta ORION V aurkitu eta abordatzea lortu zuten jarduketak, 4.560 eta 4.242 kg estupefaziante zeramatzatenak, hurrenez hurren.

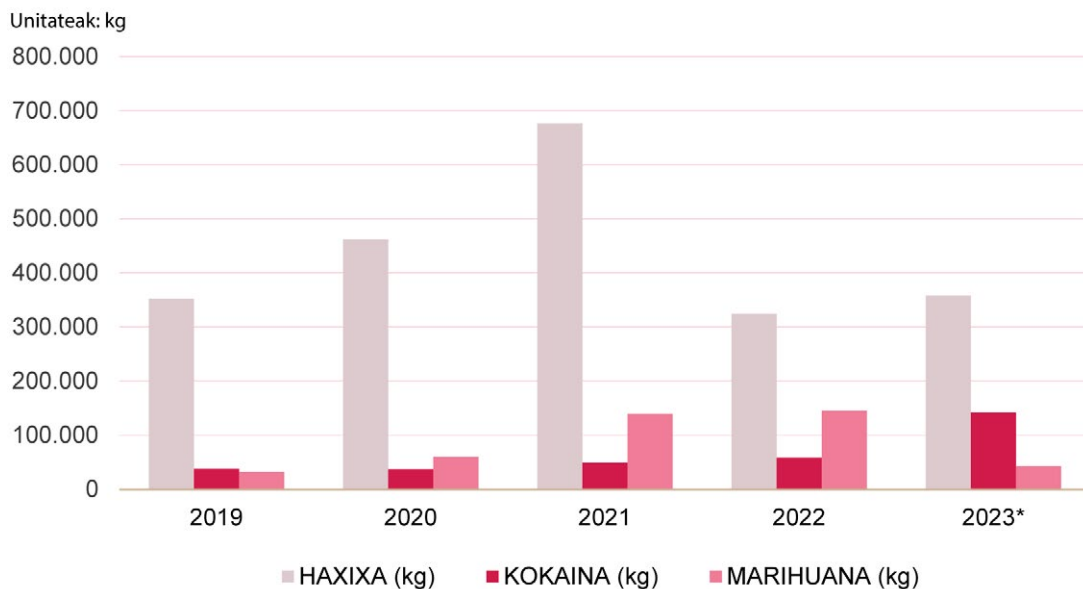
Interesgarria da kokaina Amerikako kontinentetik Gineako Golkora eramateko itsas ibilbidea sendotzea, sentsibilitate bereziko eremua baita, eta inguruko herrialdeetan drogen joan-etorria eta deskarga areagotu egiten baitira.

Itsasoz gain, kokaina ere garraiatzen da ibilgailuetan, kamioietan zein partikularretan, mugako postuetatik, hala nola Melillatik. Era berean, Latinoamerikatik etorritako bidaiarien fakturatutako bagajeetan ezkutatutako aireportu-esparruetan ezohiko kopuru handiak konfiskatzen jarraitzen dute.

Bestalde, Espainia da Europar Batasuneko lehen kanabis ekoizlea. Indoor modalitateko marihuana-laboreak nabarmentzen dira zeintzuk beste estupefaziante batzuen trafikoarekin konbinatzen diren, hala nola haxixarekin, eta azken helburua Europako gainerako herrialdeetan duten. Marihuanaren laborantza eta trafikoa, askotan, krimen antolatuaren beste jarduera batzuen finantzabideak dira, bereziki beste droga-trafiko batzuenak. Laborantzarako behar den inbertsio eskasak, mozkin azkarrek eta baldintza geografiko eta meteorologiko egokiek eragin dute herrialdeko hegoaldean eta ekialdean horrelako instalazioak ugartzea. Talde kriminalen artean indarkeria-maila oso altua dagoela egiaztatzen da, uztak bereganatzeko liskarrak eta saiakerak direla eta. Behin-behineko datuen arabera, ESIKek eta aduana-zaintzak 43.061 kg konfiskatu dituzte 2023an. Haxixari dagokionez, 357.510 kg atzeman dituzte, aurreko urtean baino % 11 gehiago.

Iberiar Penintsulako hegoaldeko kostaldea eta, bereziki, Gibraltarko itsasarteak dira narkotrafikoa intentsitate eta indar handienarekin agertzen den itsas eremuak. Krimen antolatuaren sareek narkolantzeen abiadura handia aprobetxatzen dute estupefazianteen itsas trafikorako. Ildo horretan, Gibraltarko Zelairako Segurtasun Plan Bereziak jarduera-lurraldea handitu du.

Marokotik Espainiara haxixa banatzeko ibilbideak Valentziako, Balearretako eta Kataluniako kostaldera desbideratu dira, poliziaren ekintza saihesteko. (12.2 irudia)

*ESIken eta Aduana-zaintzaren behin-behineko eta finkatu gabeko datuak

Iturria: Barne Ministerioa

12.2 irudia: Espainian konfiskatutako drogaren bilakaera 2019-2023

Heroinari dagokionez, Drogaren eta Delituaren aurkako Nazio Batuen Bulegoaren (UNODC) txostenen arabera, 2022tik Afganistanen opioaren laborantza-azalera % 80tik gora murriztu da, talibanen gobernuak mota guztietako drogen laborantza eta trafikoa debekatu duelako. Oraingoz, heroina konfiskatu dute “Balkanetako Bidean”, Afganistango heroina Europara sartzeko ohiko atean, baina oraindik ere asko dira. Hala ere, gobernu berria Afganistanera iritsi aurreko urteetan soberan zegoen heroina trafikatzan ari zelako gertatu zen hau; baina, txosten horien arabera, etorkizun hurbilean metanfetaminaren trafikoa handitzearen alde murriztu zitekeen.

Beste aldetik, heroina-trafikoa handitu egin da “Hego-ekialdeko Ibilbidea” edo “Afrikako Ibilbidea” ren bidez. Ibilbide honek Afganistango heroia Afrikako ekialdera eramaten du, Irango eta Pakistango portuetan ontziratuta, eta, ondoren, kontinentean zehar Europara eramaten dute. 2023an, nazioarteko erakundeek ohartarazi zuten heroina-trafikoa handitu egin zela Suezko kanalaren bidez, inguruko herrialdeetan gero eta konfiskazio gehiago egin zirelako.

Metanfetamina gero eta gehiago konfiskatzea eta Afganistandik gero eta trafiko handiagoa izatea, Mexikotik Europar Batasunerako bide atlantiko finkatuen bidez, dira Osasun Ministerioaren Drogei buruzko Plan Nazionalerako (DGPNSD) Gobernuaren Ordezkaritzaren interesgune nagusiak. Kezka hori kontsumitu ondorengo bigarren mailako ondorioen garrantzian, kontsumitzaile kronikoengan eragiten duen degradazio fisiko handian eta haien mendekotasun handian oinarritzen da. European oraindik ez dago fentaniloaren legez kanpoko inportazioari edo ekoizpenari buruzko froga argirik, baina European ildo horretan sor daitezkeen joerei begira egon behar dugu.

Substantzia psikoaktibo berrien merkatua goraka doa. Urtero, nazioarteko fiskalizazio-zerrendak saihesteko laborategian diseinatutako 50 substantzia berri inguru identifikatzen dira. Adierazten duten arriskua bikoitza da: alde batetik, osasun publikorako mehatxua, substantzia horiei buruzko etengabeko berrikuntzak eta informazio-faltak oso zail egiten dutelako abusu-kasuei aurre egitea osasun-arloan; eta, bestetik, duten izaera berritzaileari esker, prozedura penalak Zigor Kodearen manu orokorretan oinarritu behar direlako, eta horien gaitzespena ez datorrelako bat substantzia horiek dakartzaten arrisku eta mehatxuekin.

Espanian, Europako erdialdeko herrialdeekin eta Baltikoko eta Eskandinaviako herrialdeekin alderatuta, ez da droga sintetiko kopuru handirik kontsumitzen, MDMA izan ezik. Kezka sortzen du beste droga batzuekin konbinatzeak, hala nola ketaminarekin edo LSDarekin zeinaren kopuruak gora egiten duen Espainian.

Alerta eta lankidetzak mailari eutsi zaio, bai Drogen eta Toxikomanien Europako Behatokiarekin (EMCDDA), bai, bereziki, Estupefazianteak Fiskalizatzeko Nazioarteko Batzordearekin (JIFE), ketamina (nazioartean fiskalizatu gabeko droga, baina bai Espainian) eta kodeina gure herrialdeetik Estatu Batuetara, Erresuma Batura eta Australiara egindako bidalketa ugarien jarraipenean. Oxido nitrosoaren eskaintzaren gorakadan ere arreta jartzen da; izan ere, Europako herrialde gehienek ohartarazi duten bezala, droga horren kontsumoa esponentzialki handitu da gazteen artean azken urtean.

Droga-trafikoaren problematika orokorrari dagokionez, Drogen Talde Horizontalaren esparruan aurkeztutako eta eztabaidatutako EBko Kontseiluaren Espainiaren Lehendakaritzaren lehentasunarekin frogatu den bezala, narkotrafikoak (HIENAS - *Highly Impacted European Narcotics Areas*) eragin handia duen Europako eremu dagokienez, eta azaroan Sevillan egindako jardunaldietan, “Narkotrafikoari aurre egiteko eskualde-plan bereziak eragin handia duten eremuetan” izenekoan, European badira eremu geografiko batzuk, beren berezitasunekin Gibraltarreko Zelaiaren antzeko problematika dutenak. Eremu hauetan guztietan ere gero eta indarkeria gehiago erabiltzen da, eta gero eta su-arma gehiago konfiskatzen dira, gero eta indar handiagoz. Horrek eragina du segurtasunaren pertzepzioan eta degradazio sozioekonomikoan.

Era berean, agerian geratu da aduanetan atzemandako droga banatzeko pakete- edo posta-bidalketen kopuruak goranzko joera izan duela. 2023an 1.572 bidalketa atzeman ziren, 2022an baino % 85 gehiago.

Tabako-kontrabandoaren aurkako borrokan, nabarmendu behar da urtarrilaren 17ko 12/2023 Errege Dekretua indarrean sartu dela. *Errege Dekretu honek tabako gordina kontrolatzeko arauak eta haren zehapen-araubidea garatzen dituen Araudia onartzen du, eta Espainiako tabako-fabrika klandestinoen ugaritzeari aurre egiteko legezko neurriak osatzen ditu, Europa osoan hedatzen ari den fenomeno bat geldiarazteko. Eremu operatiboan, 2023an, legez kanpoko hainbat zigarro fabrika desegin dira, eta Zerga Administrazioiko Estatu Agentziaren eta ESIKaren esku hartu du lotutako materialean.*

Era berean, hainbat esku-hartze egin dira faltsututako produktuetan, hala nola sendagaietan, ardoan, vodkan, automobilentzako errodamentuetan eta ordeko piezetan, arropa, oinetako eta larrukietan (marka ezagunak), kontsumitzaileei, osasunari, segurtasunari, ekonomiari eta izaera publikoko beste interes batzuei mehatxu egiteagatik konfiskatutako milaka produktutan.

Su-armen trafikoa sare kriminalen eskariak bultzatzen du, eta funtsezko bideratzailea da delitu-jarduera jakin batzuk garatzeko. Legez kanpoko merkatuan su-armen eskuragarritasun handiagoak suzko armen legez kanpoko merkataritza areagotzea eragin dezake zeinak indarkeria armatu handiagoa eragin dezakeen. Gatazka armatuak arrisku handia dira epe ertain eta luzera, bereziki su-armen eskuragarritasun handiagoari eta su-armen legez kanpoko merkataritzara desbideratzeko aukerari dagokienez.

Ilido honetan, Ukrainako gerraren ondorioz, Espainian ez da aldaketa handirik antzeman herrialdean jarduten duten sare kriminalen dinamiketan. Hala ere, kezka-faktoreak monitorizatzen dira zeintzuk Segurtasun Nazionalerako mehatxu gisa konfiguratu daitezkeen, hala nola inbasioak eragindako kolektiboentzako prestazio faltsuekin lotutako sareko iruzurrak, edo Errusiako mafien delitugileak Espainiara eramatea. Gatazka armatuen gorakadak, halaber, su-armak legez kanpoko merkataritzara, merkatu beltzetara eta armamentura desbideratzeko aukera planteatzen du.

Ziberdelituak gero eta arazo handiagoak dira, delitu-jarduera ingurune birtualera lekualdatzen den heinean. Ziberkriminalitatearen bilakaerari buruz Barne Ministerioak argitaratutako urteko txostenek agerian uzten dute modalitate honek gora egin duela. Joera hori nazioartean ere antzeman da, eta agerian uzten du ziberdelituek gero eta garrantzi handiagoa dutela kriminalitate osoarekiko. Ziberdelituengatik kausen kopurua erreferentziatzat hartuta, Estatuko Fiskaltza Nagusiaren 2022ko Memoriak adierazten du % 87 baino zertxobait gehiago igo dela 2019. urtearekin alderatuta, eta % 269 2017. urtearekin alderatuta, goranzko joera argia mantenduz.

Arlo honetan hautemandako joeren artean, honako hauek nabarmentzen dira: adingabeen sexu-askatasunaren eta intimitatearen aurkako delituak; laguntza teknikoko eta inbertsioetako iruzurrak eta iruzurrak; *ransomware* bidezko erasoak osasun, finantza eta hezkuntza-sektoreetan; *Business Email Compromise* (BEC), eta *phishing* eta *smishing* kanpaina masiboak. Bestalde, IKTak gero eta gehiago erabiltzen dira emakumearen aurkako delituak egiteko, batez ere intimitatearen aurkako delituak, jazarpen- edo jazarpen-delituak, mehatxu, laido eta irain-delituak edo sexu-askatasunaren aurkako delituak. Anonimotasunak eta teknologia berriekin batera datozen froga-zailtasunek mehatxu berezi bihurtzen dituzte.

Delitu hauekin lotuta hasitako prozedura judizialen kopuruari erreparatuta, Estatuko Fiskaltza Nagusiaren 2022ko Memoriaren arabera, honako hauek nabarmentzen dira: IKTen bidez egindako iruzur-delituak (20.111 = % 81,68), IKTen bidez egindako mehatxu- edo derrigortze-delituak (1.248 = % 5,07), haur-pornografiarekin edo desgaitasunen bat duten pertsonekin lotutako delituak (832 = % 3,38), IKTen bidez sexu-askatasunaren aurka egindako beste delitu batzuk (492 = % 2) eta IKTen bidez sekretuak aurkitu eta ezagutarazteko delituak (399, % 1,62).

Mehatxu nabarmenetako bat irudia, audioa eta bideoa sortzen dituen Adimen Artifizialarekin (AA) lotuta dago. Irudiak sortzeak delitu-metodoetan ez ezik, jazarpenean eta auzipetze kriminalean ere eragin dezake; izan ere, Zigor Zuzenbidearen eremuko frogabideak eta froga inkriminatzaileen balioespena kaltetu daitezke, horien zehaztasuna, osotasuna, errealitatea eta abar egiaztatze beharraren bidez. Legea aplikatzeko agentzia desberdinen, errepresio-agintarien eta erakunde judizialen lankidetzak beharrezkoa da mehatxu potentzial honi aurre egiteko. Kontrako Sare Sortzaileek (GAN), beste teknologia aurreratu batzuekin batera, legea aplikatzeko agentziei eta agintari judizialei lagundu diezaiekete modu eraginkorren aurre egiten.

Mehatxu honi erantzuteko, nabarmentzekoak dira Europar Batasunaren eremuko legegintza-ekimenak, hala nola Adimen Artifizialari buruzko Araudia, NIS 2 Zuzentaraua (2022/2555 EB Zuzentaraua, Europako Parlamentuarena eta Kontseiluarena, 2022ko abenduaren 14koa) edo Zerbitzu Digitalen Araudia (2022/2065 EB Araudia, Europako Parlamentuarena eta Kontseiluarena, 2022ko urriaren 19koa). Garrantzitsuak dira, halaber, beste ekimen batzuk, hala nola datu informatikoak gordetzeari buruzko e-Evidence Araudia, zigor-arloko prozesuetan froga elektronikoak egiteko, pribatutasunari eta komunikazio elektronikoei buruzko e-Privacy Araudia eta adingabeen sexu-abusuaren aurkako online Araudia. Espainian, Krimen Antolatuen eta Delinkuentzia Larriaren aurkako Estrategia Nazionalak (2019-2023) tipifikazio hori aurreikusten du, eta goranzko joera adierazten du. Aurreikusita dago Segurtasun Nazionaleko Kontseiluak estrategia hau eguneratzea 2024-2025 zikloan.

Kapitalak zurtzea zeharkako jardura bat da, krimen antolatuen jardura guztietan agertzen dena. Azken urteotan nabarmen hazi da beste gaizkile talde batzuei zerbitzu hau ematen espezializatutako erakundeen kopurua.

Dirua zurtzeko bitarteko nabarmenenak ondasun higiezinak erostea eta saltzea, enpresare konplexuak eta tresna juridikoak erabiltzea (bideratzaile profesionalen laguntzarekin ezarritakoak), dirua edo baloreak transferitzeko zerbitzuen sektorea ustiatzea eta cash courier-ak erabiltzea (mezularitza/eskudirua garraiatzea) dira. Ildo honetan, ukrainar gehiago daudela ikusi da, Espainian justifikatu gabeko jatorria duten efektiboak sartuz. Kriptoaktiboak erabiltzeak gero eta arrisku handiagoa dakar anonimotasuna errazteagatik, batez ere kripto-jardueran iruzur eta iruzurrekin lotuta, eta, ondoren, finantza-zehapenetatik ihes egitea, Finantza Inteligentziaren Batzordeak aurten onartutako kripto Arriskuaren Azterketa Sektorialean adierazten den bezala.

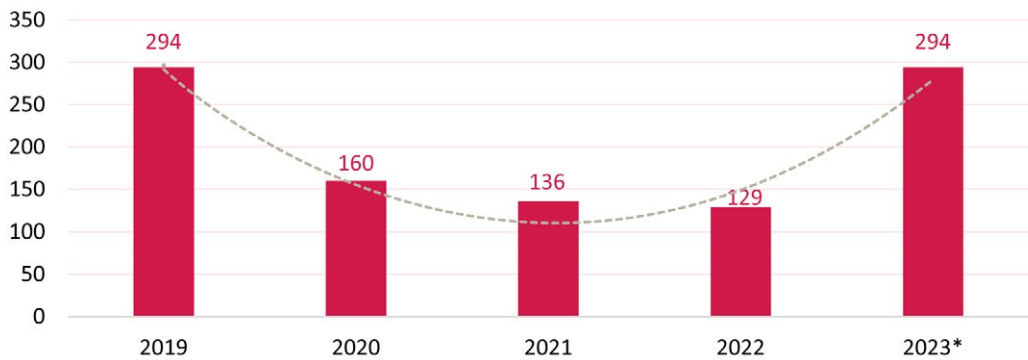
2023an zehar, kontrabandoarekin eta narkotrafikoarekin edo iruzur fiskalarekin lotutako hainbat erakunde kriminal ikertu dira, kapitalak zurtzeagatik, bai eta beste delitu batzuegatik ere, hala nola obra publikoen kontratazioan, sexu-salerosketan edo errearen eta bitxien

salerosketan, besteak beste. 2023an, kriptoaktiboen eta txanpon birtualen Espainiako nahiz atzerriko eragiketei eta saldoei buruzko informazio-aitorpenen ereduak onartu dira zeintzuk aurrerapenak egin ahal izango diren bitarteko hauen bidez egiten den kapital-zuriketaren ikerketan.

Halaber, erakunde kriminalak eta delitugileak legez kanpo aberastearen aurkako Plan Estrategiko Nazionala (PELCEIL) 2023-2025 onartu da, kapital-zuriketari eta aktiboak berreskuratu eta lokalizatzeari buruzko neurriak biltzen dituena.

Herri Ogasunaren aurkako delituak, Balio Erantsiaren gaineko Zergaren (BEZ) iruzurraren bidez antolatutako taldeek egindakoak, etengabeak dira zerga hau ezarri zenetik, eta eraso onartezina dira zerga-sistemaren aurka, baita lehia askearen aurka ere, merkatuen prezioak aldatzean. Nazioz gaindiko iruzurra da, konplexutasun berezikoa, akreditazio zailekoa eta diru-kutxa publikoei kalte handia eragiten diena. Azken urteotan, lotura handiak antzeman dira delitu mota hau egiten espezializatutako erakunde kriminalen eta kapitalak zuritzen dituzten erakunde kriminalen artean. Europako Fiskaltza 2021eko ekainaren 1ean hasi zen funtzionatzen, eta frogatu du bide eraginkorra dela nazioz gaindiko BEZaren iruzurra ikertzeko eta zigortzeko, eskumena baitu mugaz gaindiko BEZaren arloan Ogasun Publikoaren aurkako delituak ikertzeko eta ekintza penala gauzatzeko, baldin eta bi estatu kideri edo gehiagori eragiten badiete eta gutxienez 10 milioi euroko kaltea eragiten badute.

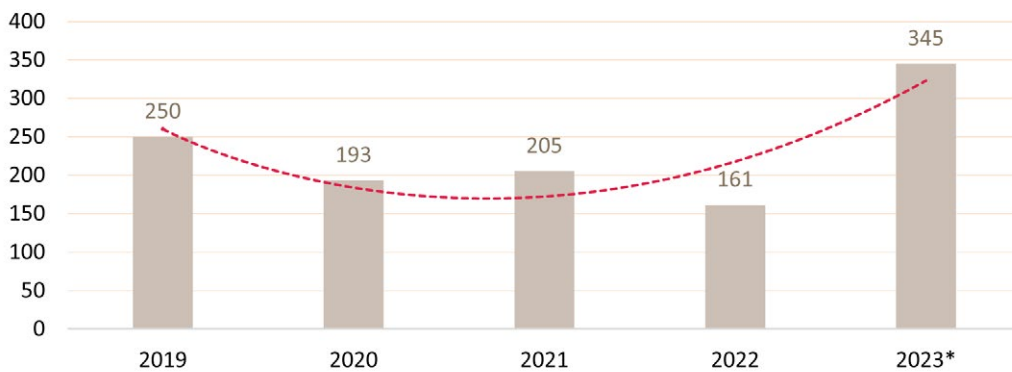
Delinkuentzia larriak garrantzi berezia hartzen du sozialki sentikorrenak diren eremu edo alderdiei eta pertsona kalteberenei eragiten dienean (sexu edo genero-indarkeria jasaten duten emakumeak, haurren sexu-abusuko materialaren ekoizpenaren eta banaketaren biktima diren adingabeak, adinekoak, gaitasun desberdinak dituzten pertsonak, gizakien salerosketaren biktimak, pertsonen trafikoaren edo esplotazioaren biktimak, etab.). Barne Ministerioak garatutako segurtasun-politika publikoek “giza segurtasuna”ren kontzeptuan oinarritutako ekimenak garatzen jarraitu dute zeinak bizitzarekiko eta duintasunarekiko kezka erreal eta etengabe oinarritzen den, eta pertsonak kokatzen dituen, bereziki gehien sufritzen dutenak edo potentzialki ahulenak direnak beren gaitasunen lehentasunezko hartzaile gisa. Segurtasunaren ikuspegi hau funtsezkoa izan da Barne Ministerioarentzat EBko Espainiaren Lehendakaritzan antolatu eta koordinatu dituen jardueren orientazio estrategikorako. (12.3 irudia - 12.5)

* Arazteko eta aztertzeko dauden behin-behineko datuak

Iturria: Barne Ministerioa

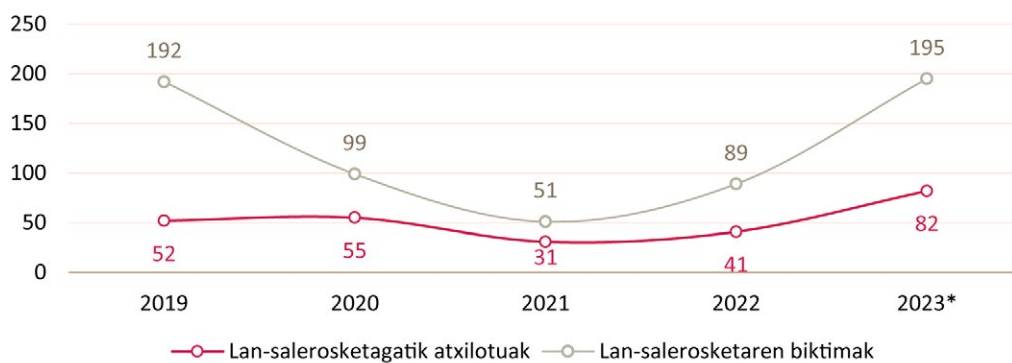
12.3 irudia: Sexu-salerosketaren biktimak 2019-2023

* Arazteko eta aztertzeko dauden behin-behineko datuak

Iturria: Barne Ministerioa

12.4 irudia: 2019-2023, sexu-salerosketagatik atxilotuak

* Arazteko eta aztertzeko dauden behin-behineko datuak

Iturria: Barne Ministerioa

12.5 irudia: 2019-2023 lan-salerosketaren biktimak eta atxilotuak

Gizakien salerosketari dagokionez, teknologia berrien erabilera eta tratulariei delitu hau egitea errazten dieten online tresnak nabarmendu behar dira. Horien erabilerak anonimotasun handiagoa bermatzen du eta, beraz, kriminalak identifikatzea zailtzen du; era berean, frogak biltzea oztopatzen du, digitalizatuta daudenez aldakortasun handiagoa baitute. Gainera, biktimak ikusezin bihurtzen dira, haien identifikazioa eta babesa zailduz. Honez gain, Internet erabiltzean delitua deslokalizatu egiten da, eta zerbitzariak, askotan, hirugarren herrialdeetan egoten dira, eta batzuetan zaila izaten da hauekin lankidetzan aritzea.

Teknologiak salerosketaren fase guztietan erabiltzen badira ere, erakarpen-fasean nabarmentzen da, eta aplikazio eta sare sozialen erabilera nabarmentzen da zeintzuen bidez tratulariak txat pribatuek baliatzen diren biktimekin harremanetan jartzeko, eta honek oztopatu egiten duen haien detekzioa. Era berean, ustiapen-fasean teknologiak ere erabiltzen dira, eta, batzuetan, “live stream” edo txat bidezko emankizunen bidez gauzatzen dira zeinak erronka bat den segurtasun-ingar eta kidegoentzat, informazioa zerbitzaritik desageru baitaiteke interakzio hauek amaitutakoan.

Oso kontuan izan behar da, halaber, adingabeek biktima bihurtzeko duten arrisku handiagoa. Haurrak eta gazteak bereziki ahulak dira, eta askotan tratulariak sareetako arriskuaren kontzientzia faltaz baliatzen dira engainatzeko eta esplotazio-egoeretara eramateko; horretarako, txat pribatuak dituzten sare sozialak eta gaming-aplikazioak erabiltzen dituzte.

Era berean, AAre erabilera hasiberria azpimarratu behar da zeina mehatxu nabarmena sortzen ari den haurren sexu-esplotaziorako materialaren sorreran, eta inplikazioak dituen oraindik zehazteko zailak diren pertsonen salerosketan. Gai hauek Gizakien Salerosketaren eta Esplotazioaren aurkako 2021-2023ko Plan Estrategiko Nazionalan (PENTRA) planteatzen dira.

Diskurtsoa eta gorroto-delituak, pertsona edo kolektibo jakin baten aurka ezaugarri erreel edo hautemangarri jakin batzuk izateagatik edo edukitzeagatik egindakoak, gizartean dagoen mehatxuak dira, eta, batzuetan, gizartea polarizatzeko edo eragin-operazioak egiteko bultzatzen dira. Askatasunaren, pertsonen duintasunaren eta zuzenbidezko estatu sozial eta demokratikoaren oinarri diren eskubideen printzipioen aurkako eraso zuzena dira.

Espanian, arrazakeria eta xenofobia-delituak dira ugariak, eta, ondoren, sexu-orientazioaren eta genero-identitatearen aurkako erasoak eta ideologiarekin lotutakoak. Sare sozialak dira gorroto-diskurtsoak zabaltzen gehien laguntzen duten faktoreetako bat, gizarte-bakerako mehatxu nagusietako bat bihurtu arte.

Honi erantzunez, Barne Ministerioak, Gorroto Delituen aurkako Bulego Nazionalaren (ONDOD) bitartez, Gorroto Delituen aurkako II. Ekintza Plana 2022-2024 garatzen jarraitu du.

Espaniaren Europar Batasuneko lehendakartzaren esparruan, GDABnek “Gorroto-diskurtsoa: Adimen artifizialaren erabilera gorroto-delituei aurre egiteko, arreta berezia jarritz gorroto-diskurtsoa detektatzeko algoritmoetan eta kontranarratibako tresnetan” izeneko nazioarteko ekitaldia antolatu zuen zeinean parte hartu zuten Europako Batzordeak, Unescok, OSCEk, Europar Batasuneko Oinarrizko Eskubideen Agentziak (FRA), Estatuko

Fiskaltza Nagusiak, Gobernuaren Lehendakaritzaren Kabineteko Segurtasun Nazionalako Sailak, Polizia Nazionalak eta Guardia Zibilak, baita hirugarren sektoreko hainbat elkartek ere.

Nazioarteko lankidetzak funtsezkoa da delitu-jarduerari lotutako arriskuei aurre egiteko, bai prebentzioaren eremuan, bai errepresioaren eremuan, haien gorakada eta sendotzea saihesteko helburuarekin.

Horretarako, ESIKek etengabe lan egiten du nazioarteko polizia-lankidetzako erakundeetan, hala nola INTERPOL, EUROPOL edo AMERIPOL erakundeetan, edo aldebiko mailan herrialde elkartuetako eta aliatuetako agentzia eta kidegoekin.

Gainera, nazioarteko polizia-lankidetzako proiektuetan parte hartzen da, EBren 2022-2025eko Ziklo Politikoaren (EMPACT 2022+) esparru operatiboan, bai eta EBren lankidetzaprogrametan ere, erakundeak indartzeko eta hainbat eremu geografikotako estatuetako segurtasun-indarrak krimen antolatuaren aurkako borrokan trebatzeko eta gaitzeko (Latinoamerika eta Karibe, Albania, Bolivia edo Nigeria).

Hauek dira 2023an bereziki bultzatutako beste ekimen batzuk:

- “Krimen antolatuaren aurkako Europako herrialdeen koalizioa” zeinean Alemania, Belgika, Espainia, Frantzia, Italia eta Herbehereak partaide diren. Barne Ministerioak Koalizioaren Urte Anitzeko Ekintza Planean jasotako bi ekintza zuzentzen ditu.
- Europeo-European Operational Team (EOT) Talde Eragilea, Europako Batzordearen funtsekin finantzatua, Polizia Nazionala buru duena eta 20 herrialdetako ordezkariak eta agentziak osatzen dutena, Costa del Solen hedatuta dago eta izaera transnazionala duten erakunde kriminalen aurkako ekintza areagotzera bideratuta dago.
- Droga-trafikoaren aurkako Inteligentzia Sare Globalak (Global Drug Intelligence Network - GDIN), Guardia Zibila buru duenak, kokaina ekoizten duten eta gure herrialdera igarotzen duten herrialde nagusiak inplikatzeko (Ekuador, Brasil, Kolonbia, Costa Rica, Dominikar Errepublikak eta Panama), Europako herrialdeak, hala nola Espainia eta Portugal, eta Dubai.

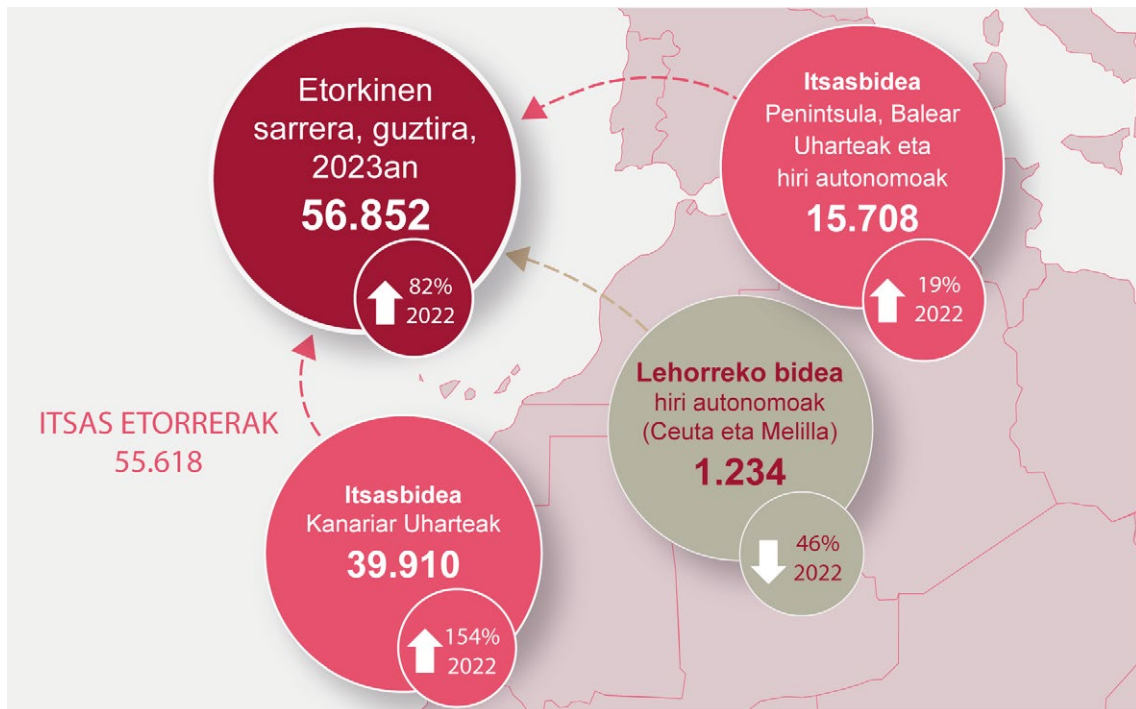
MIGRAZIO-FLUXU IRREGULARRAK

Migrazio garaikidearen fenomenoak – globala, konplexua eta dimentsio anitzekoa – jatorrizko, helmugako eta igarotzako herrialdeen arteko bereizketa tradizionalak lausotzeko joera du. Ekonomia, gizarte eta ingurumen-faktoreek, ezegonkortasun politikoak, pobrezia eta gatazkek eragina izaten jarraituko dute munduko migrazio-joeretan. Era berean, komunikazio eta desplazamendu-aukeren ugalketak giza mugikortasunaren aro berri bat errazten du. Aukerekin batera, migrazio-mugimenduek kudeatu beharreko erronkak sortzen jarraituko dute – zentzu zabalean izaera sekuritarioa dutenak barne –.

Espania ez dago gaur egungo migrazioaren errealitate honetatik kanpo, berezko ezaugarri jakin batzuk dituelako: kokapen geografikoa; Europaren eta Afrikaren arteko muga gisa duen kokapena; EBko kide izatea, beste estatu kide batzuetarako pasabide bihurtzen duena; eta Latinoamerikako herrialdeekin duen lotura kulturala.

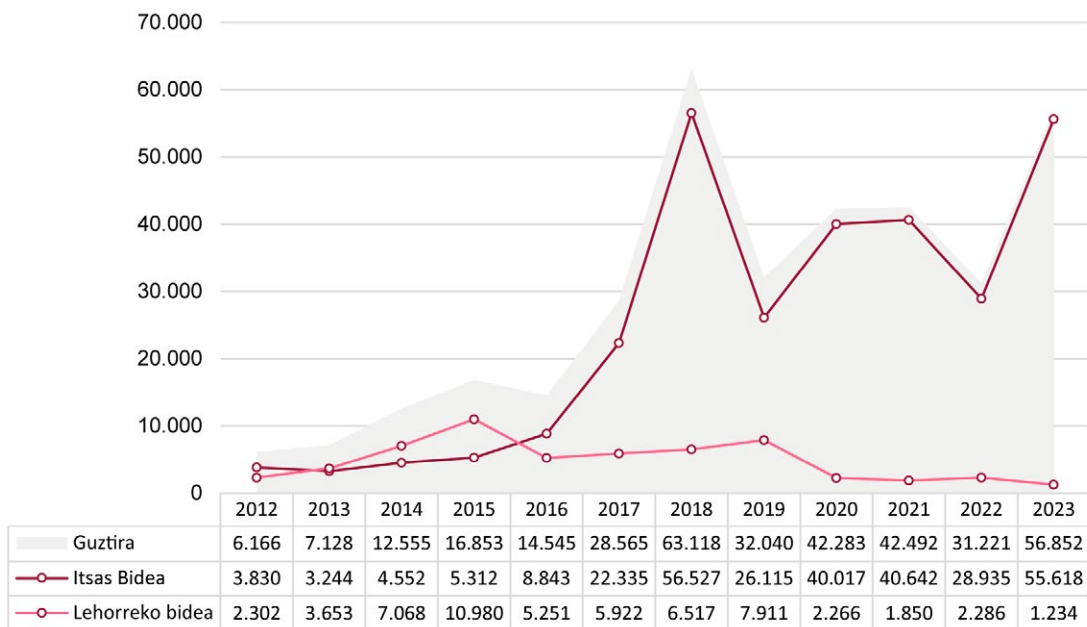
2023an, sarrerako migrazio-fluxu irregularren datuek (56.039 etorkin) % 95eko igoera erregistratu zuten aurreko urtearen aldean. Espainiara itsasoz egindako etorrerak % 91 gehitu ziren. Horri dagokionez, kontuan izan behar da airez edo Schengen herrialdeetatik iritsitako immigrazio irregularra ezin dela zenbatu. (13.1 irudia)

Azken 10 urteetatik, 2023 izan da etorrera gehien izan dituen bigarrena, 2018an soilik gaituta. 2023an, urria izan zen iritsiera gehien izan zituen hilabetea, 17.328 etorkinekin, gehienak Saheletik Kanariar Uharteetara iritsitakoak. (13.2 irudia)

Iturria: Barne Ministerioa

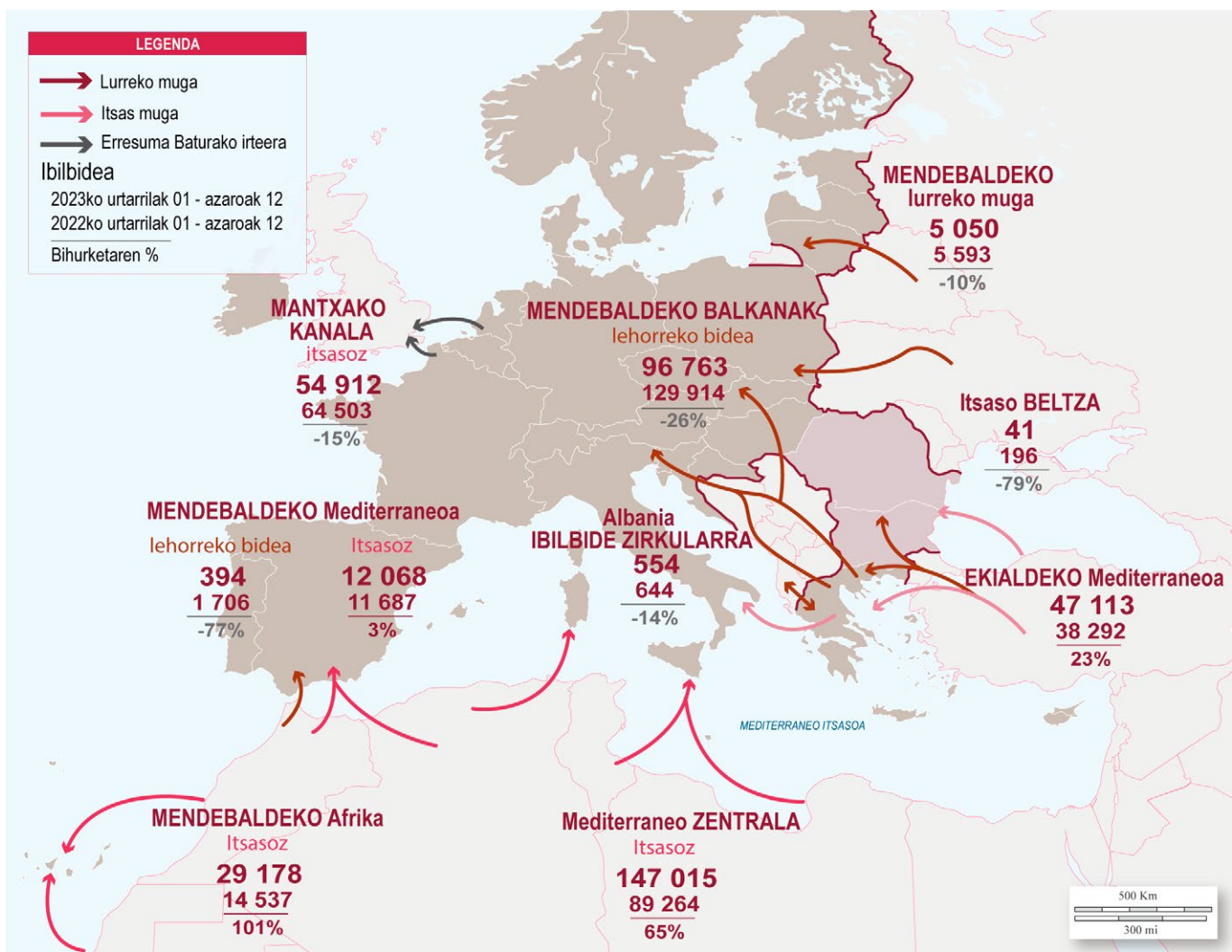
3.1 irudia: Immigranteen sarrera irregularrak Espainiara 2023an, sarrera-ibilbide bakoitzeko

Iturria: Barne Ministerioa

13.2 irudia: Espainiarako sarrera irregularraren urteko bilakaera sarrera-bidetik (2012-2023)

Europar ere gora egin du immigrante irregularren etorrerak, 380.000 izatera iritsi arte, gutxi gorabehera, 2016tik izandako mailarik altuenera eta 2022an baino % 17 gehiago. Zehazki, ibilbide atlantikoan, mendebaldeko, erdialdeko eta ekialdeko mediterraneoan, iritsiera kopuruak gora egin zuen. Aitzitik, Ceuta eta Melilla hiri autonomikoetara edo Balkanetara EBn sartzeko bide gisa sartu ziren etorkinen kopuruak behera egin zuen. (13.3 eta 13.4 irudiak)

Iturria: Europako Batzordearen ISAA txostena (2023ko azaroaren 16a). FRONTEX

13.3 irudia: EBrako sarrera irregularrak sarrera-bidetik

13.4 irudia: EBra ibilbideen bidez egindako sarrera irregularren datuak

		IBILBIDEAK	GUZTIRA
2023 URTEA	EKIALDEKO MEDITERRANEOA		60.073
	ERDIALDEKO MEDITERRANEOA		157.479
	MENDEBALDEKO MEDITERRANEOA		16.915
	MENDEBALDEKO AFRIKA		40.403
	BESTE IBILBIDE BATZUK		99.068
	ITSAS BIDEA		5.608

Iturria: FRONTEX

2023an Espainiara iritsi zirenen jatorriari dagokionez, migrazio-presioa Marokotik, Senegaldik eta Aljeriatik etorri zen nagusiki, identifikatu gabeko Saharaz hegoaldeko herrialdeetatik (ziurrenik, Malitik, Gineatik edo Gambiatik). Abenduaren 31n 40.403 etorkin irregular iritsi ziren bide atlantikotik (+%161). Horietatik % 44k nazionalitatea identifikatu gabe dute, Senegalekoak, % 17, Marokokoak % 14 eta Malikoak % 6.

Maliko ezegonkortasun-egoerak eta segurtasunaren narriadurak desplazatuak kopurua nabarmen handitzea eragin dute herrialdeko eremu egonkorretan eta Mauritania bezalako estatu mugakideetan. Aljeriarako migrazio-ibilbideak erabiliena izaten jarraitzen du, hegoaldeko mugan blindaje handiena izan arren. Hala ere, Mauritaniako ibilbideak ere aktibo jarraitzen du; izan ere, erakargarri bihurtu da 2022ko ekainean muga berriro ireki ondoren, eta hautagai gehienei Mauritaniara legez zeharkatzeko aukera eman die.

Urtean zehar, jatorrizko bi eremu nabarmentzen dira, kudeatutako etorrera kopuruagatik berez erronka izan direnak: Sahel eta Ukraina.

Saheletik itsasoz egindako etorrerek eragin handia izan dute migrazio-kudeaketan 2023an. Sahelek emigrazioan laguntzen duten hainbat faktore biltzen ditu: ezegonkortasun soziala, tentsio politikoa, jarduera terroristaren hazkundera eta baldintza ekonomiko defizitarioak. Senegalen, adibidez, biztanleriaren % 63a 25 urtetik beherakoa da, 300.000 gazte baino gehiago sartzen dira urtero lan-merkatuan zeina ez dagoen prest beraiek hartzeko eta egoera politikoa tirabiratsua da, 2024rako aurreikusita dauden hauteskunderen begira.

Saheletik iritsitako pertsonen kopuruak gora egin zuen 2023an, nahiz eta 2018ko mailara ez iritsi, erronka handia izan zen migrazio-kudeaketarako. Zehazki, urrian iritsi zirenen gehien Espainiara itsasoz.

Nigerreko estatu-kolpearen ondoren, EBko finantza-laguntzak eta segurtasun-arloko lankidetzaproiektuak geldiarazteak denboran irauten duenez, migrazio-fluxuen kontrola bertan behera gera daiteke Gobernu berriaren agenda politikoaren barruan. Baztertu

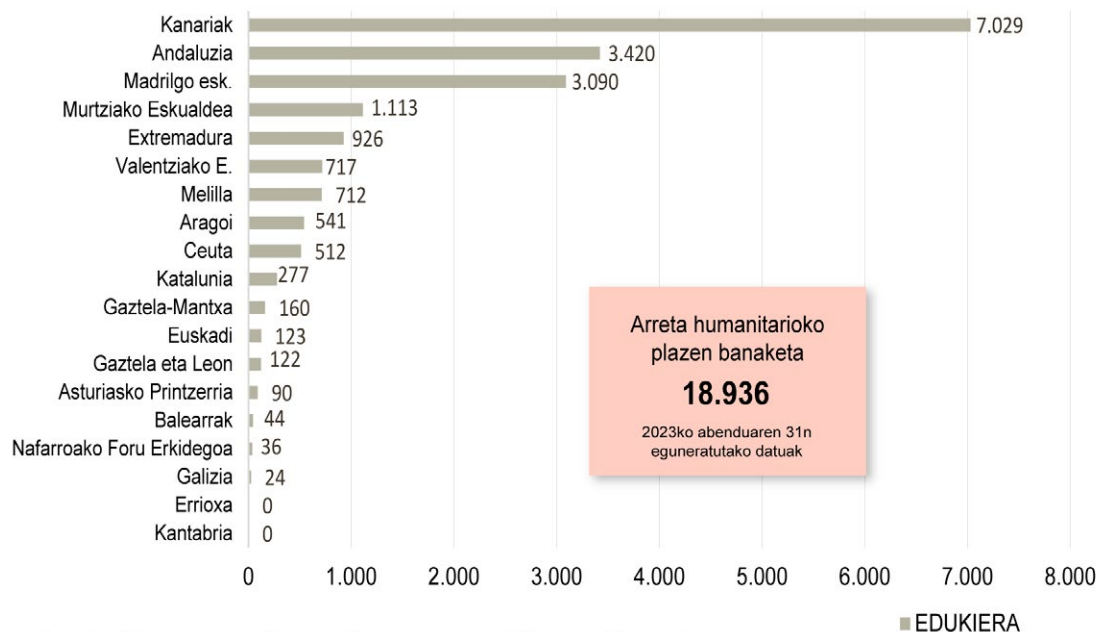
egiten da herrialdea Europara doan legez kanpoko immigrazio-jatorriko lurralde bihurtzea. Hala ere, Nigeriako egoera politikoaren aldaketek egin dezakete, Gineako Golkotik datozen migratzaileen lurreko ibilbideak alda daitezke Afrikako kontinentean zehar.

Ukrainaren kasu espezifikoan, 2022ko otsailean Errusiaren inbasioaren ondoren, EBk ezarri zuen gatazka hasi aurretik Ukrainan bizi ziren ukrainarrek eta beste herrialde batzuetako herritarrek aldi baterako babesa eska zezaketela. Espainian, 33.928 ukrainarrek jaso zuten aldi baterako babesa.

Migrazio-fluxu irregularren kudeaketari aurre egiteko, Espainiak hainbat tresna erabiltzen ditu zeinak hiru taldetan bana daitezkeen: etorkinei Espainiako lurraldean ematen zaien arreta; muga nazionalen zaintza eta kontrola; eta jatorrizko eta igarotzako herrialdeekiko lankidetzak.

Lehenengo taldeari dagokionez, bi programa daude gure herrialdera iristen diren etorkinei arreta emateko. Alde batetik, arreta humanitarioko programa dago, eta, bestetik, nazioarteko babesekoa.

Arreta humanitarioko programak estres-maila handiena izan zuen urrian, Saheletik etorritako etorkinak Kanariar Uharteetara iritsi zirelako. Hau dela eta, “Larrialdi Adierazpena” ezarri zen, sistemari 6.000 plaza gehigarri baino gehiago emateko. Horrela, 12.000 kontingentzia-plaza baino gehiago lortu dira, eta hauetatik 11.519 guztiz erabilgarri daudenak. (13.5 irudia)

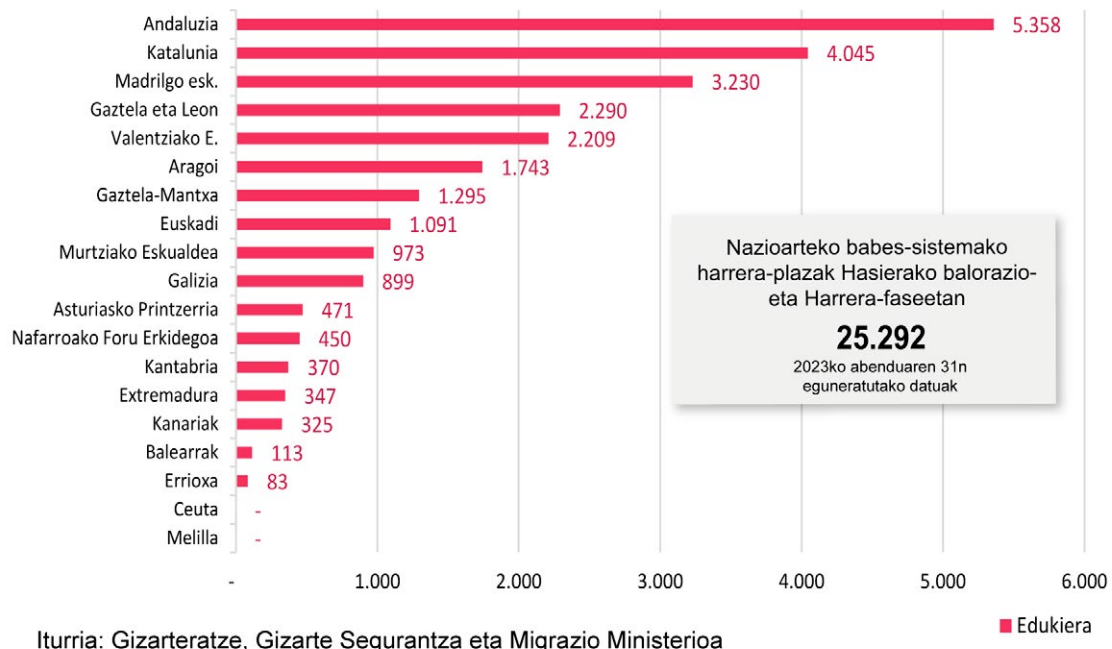

13.5 irudia: Arreta humanitarioko programaren plaza-kopurua eta okupazioa

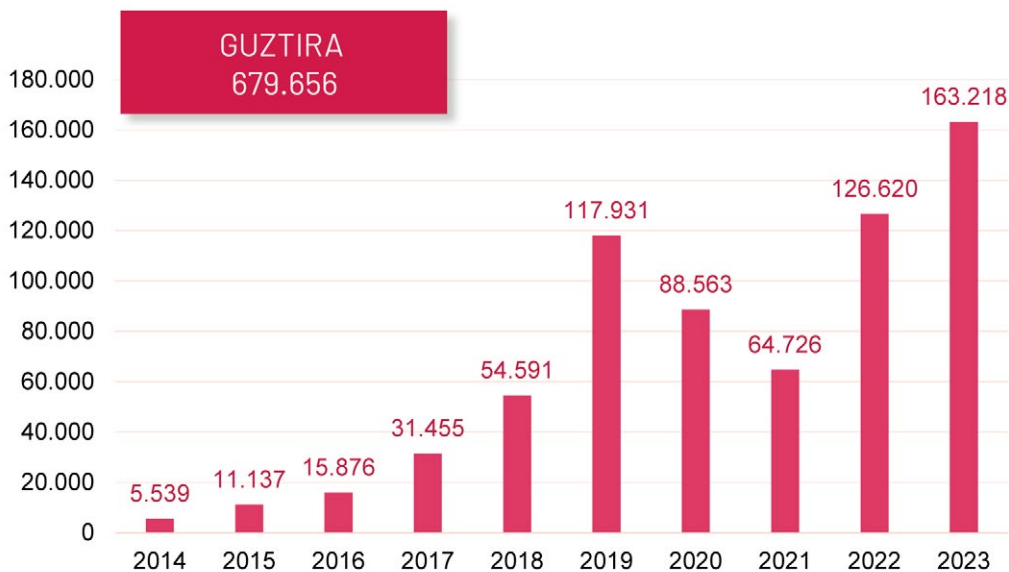
2023an 1.039 pertsona birfinkatu ziren Espainian zeintzuetatik 933 siriarrak ziren. Haietatik 302 Turkiatik etorri ziren, lurrikarek kaltetutako pertsona asko. 2023an Espainian birkokatu ziren gainerako siriarrak Libanotik etorri ziren.

Nazioarteko babes-programari dagokionez, 2023an, Barne Ministerioaren Asilo eta Babes Bulegoak (OAR) nazioarteko babeserako 163.218 eskaera jaso ditu, aurreko urtean baino % 37 gehiago, eta 1992an bulegoa sortu zenetik izandako kopururik handiena. Gaur egun, Espainia da asilo-eskaera gehien jasotzen dituen EBko hirugarren herrialdea, Alemaniaren eta Frantziaren atzetik.

7.521 errefuxiatu-estatutu eman dira; kopuru marka da orain arte, eta OARrak (28.232) 2012tik emandako estatutuen % 26,5 dena. Estatutua jaso duten pertsonen lehen bost nazionalitateak Afganistan, Siria, Nikaragua, Kolonbia eta Honduras dira. Era berean, babes subsidiarioa izapidetu da 3.850 pertsonarentzat, batez ere Malitik datozenentzat. Zifra hauen arabera, errefuxiatuaren estatutuaren eta babes subsidiarioaren aitopren-tasa % 12,23koa izan da, eta nazioarteko babes-tasa % 56,85koa. Bestalde, 41.487 pertsonak, gehienak venezuelarrak, arrazoi humanitarioengatik baimen bat jaso dute, 125 RLOEX. (13.6 eta 13.7 irudiak)

13.6 irudia: Nazioarteko babesekeko plazen banaketa Hasierako balorazio- eta Harrera-fasean

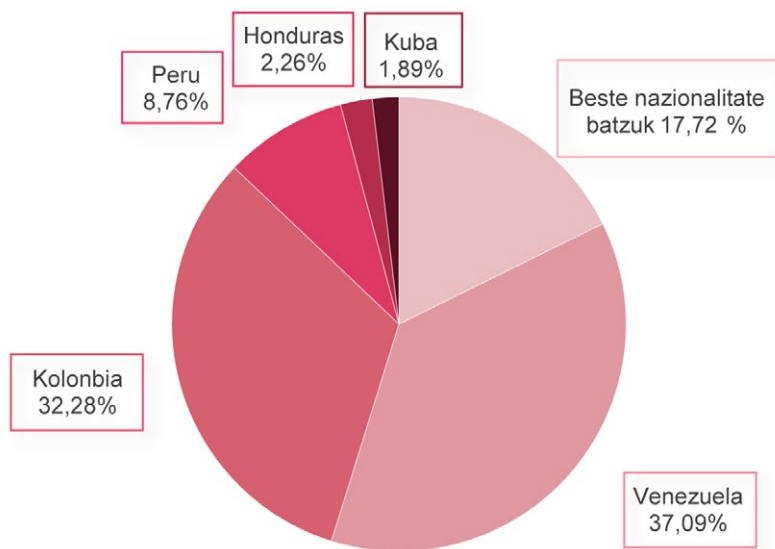
Iturria: Barne Ministerioa

13.7 irudia: Nazioarteko babes-eskaeren bilakaera (2014-2023)

Nazionalitateen arabera, nazioarteko babes eskatu duten herrialde gehienak Venezuela izan dira, eta ondoren, Kolonbia eta Peru. Hiru herrialdeek erregistraturiko espediente guztien % 78,6a biltzen dute.

2023ko abenduaren 31n, Espainiak aldi baterako 188.233 babes-ebazpen eman ditu. Madril, Bartzelona, Malaga eta Alacanteko probintzietako Inklusio, Gizarte Segurantzza eta Migrazio Ministerioaren Harrera, Arreta eta Deribazio Zentroetan (CREADE), ireki zenetik, Ukrainatik etorritako 169.771 pertsona artatu dira (zeintzuetatik % 61 emakumeak ziren eta % 29 adingabeak), horietatik 124.601 2022an, 39.489 2023an eta 5.681 2024ko lehen hilabeteetan. 2023an errefuxiatu ukrainarren fluxuen murrizketarekin bat etorritik, 2023an CREADEtan artatutako pertsona ukrainarren kopurua % 68koa izan zen 2022arekin alderatuta.

Indar Armatek laguntza eman zieten 2023an beste ministerio batzuei, arreta humanitarioaren arloan, eta etorkinen harreraren eta harreraren kudeaketan lagundu zuten, Afrika Iparraldetik etorritako migrazio-fluxu irregularrek, Turkian eta Sirian izandako lurrikararen ondorioz aldi baterako desplazatuek eta Ukrainako gerrak eragindako krisiak zirela eta. (13.8 irudia)

Datuak urriaren 31n eguneratuta daude

Iturria: Barne Ministerioa

13.8 irudia: Asilo-eskatzailen ehunekoak nazionalitatearen arabera 2023an

Bigarren tresna-multzoa mugak zaindu eta kontrolatzeari dagokio, zeinaren helburu immigrazio klandestinoaren eta gizakien salerosketaren aurkako borroka duen. 2023an, sistemak modernizatu ziren eta Arriskuak Aztertze Sistema Nazionalaren (SiNAR) ezarpena bultzatu zen, *Mugen eta Kostaldeen Europako Guardiari buruzko 1896/2019 Araudiaren arabera*. Gainera, Estatuko segurtasun-indar eta kidegoen (ESIK) eta FRONTEX agentziaren arteko lankidetzak nabarmendu zuen, mugen zaintzarekin eta kontrolarekin lotutako hainbat arlotan.

Hirugarrenik, Espainia jatorrizko eta igarotzako herrialdeekin lankidetzan aritzen da, fluxu irregularren prebentzioan.

Ildo honetan, 2023an, zeharkako programekin jarraitu zuten abiapuntuko herrialdeetako agintariekin eta migrazio-ibilbideetako igarotze-agintariekin, honako helburu hauekin: immigrazio irregularra prebenitzea; gizakien trafiko-sareen eta sexu- eta lan-helburuetarako pertsonen salerosketaren aurka borrokatzea; eta migrazio-fenomenoen azterketan ikuspegi klimatikoa txertatzea. Hala, Atlantikoko ibilbidean prestakuntza-lanak eta baterako misio operatiboak egiteko Espainiako erakunde ofizialetako langile asko egotea erabakigarria izan da bertako erakundeen inplikazio eraginkorra bermatzeko.

Gainera, Espainiak Europar Batasunak finantzaturako proiektuetan parte hartzen du, immigrazio-sareen aurka borrokatzeko eta jatorrizko herrialdeetan eta igarobideetan pertsonen legez kanpoko trafikoaren aurka borrokatzeko. Ekimen horietako gehienak Magreb eta Sahel herrialdeetan egiten dira, hala nola Baterako Ikerketa Taldeetan (ECI) eta Kooperazioko Lankidetzaren Operatiboetan (POC).

Polizia Nazionalak bi ECI ditu Mauritania — Nuakchoten eta Nuadibun (azken hori funts propioekin finantzatuta dago) — eta beste bat Nigerren. Era berean, 2023an zehar, Gambiako eta Maliko BITetan hedaturako funtzionarioak egon dira, baita NETCOP proiektuan ere (Baterako Lankidetzaren Operatiboaren Sarea), Senegalen oinarrituta — helburua POC eta ECI desberdinek lortutako informazioa koordinatzea eta bateratzea da —. Espainiak “Gizakien salerosketaren eta immigrazio irregularraren aldeko sareen aurkako ekintza” (A-TIPSOM) proiektua ere gidatzen du Nigerian.

Magrebeko eta Saheleko hainbat herrialdeetan aireko, itsasoko eta lurreko baliabideen etengabeko hedapena dago, mugako kontrola hobetzeko. Hala, Guardia Zibila eta tokiko agintaritzako agenteak elkarlanean ari dira Mauritania, Senegal, Gambia, Cabo Verde, Ginea Bissau, Ginea Konakry eta Malin.

Marokorekin lankidetzaren bikoitza dago: bat EBren finantzaketarekin — “Mugen eta migrazioaren kudeaketa integraturako laguntza” proiektua, Guardia Zibilak parte hartzen duena — eta bestea aldebikoa — Guardia Zibila-Marokoko Errege Jendarmeria patruila mistoak —.

Team Europe Initiatives (TEIak) 2022ko abenduan Espainiak, Frantziak eta Italiak gidatu zituztenak delakoei dagokienez, egungo egoera geldialdi erlatibokoa da, batez ere ez dagoelako finantza-baliabide osagarriak. EBk eta bere estatu kideek ibilbide desberdinetan izan duten jarduna, batez ere, Rabat, Jartum, Praga eta Budapesteko prozesuetan hainbat herrialde-talderekin dituen migrazio-elkarrizketetan kokatzen da.

Latinoamerikan, Polizia Nazionala EBren “Latinoamerikako mugen kudeaketa integralerako laguntza” proiektuaren buru da zeinaren helburua mugen kudeaketaz arduratzen diren polizia-indarren gaitasun operatiboak indartzea den, orain arte zazpi herrialdeetako lau muga pilotutan: Argentina, Bolivia, Brasil, Kolonbia, Ekuador, Paraguai eta Peru.

Bere aldetik, Indar Armatuak, operazio iraunkorrei esleitutako bitartekoen bidez, ESIKei zeregin horietan laguntzen diete, eta Afrika Iparraldetik datozen migrazio-fluxuen jarraipena eta kontrola egiten laguntzen dute. Halaber, Afrika Iparraldeko herrialdeei laguntzen jarraitzen dute, eta aldian-aldian kooperatiba-segurtasuneko jarduerak eta Indar Armatuak prestatzeko eta gaitzeko aldebiko jarduerak egiten dituzte. Esparru horretan, jarduerak egiten dira, besteak beste, Senegal, Cabo Verde, Kamerun eta Ghanarekin.

Migrazio erregular eta ordenaturako bideei dagokienez zeintzuk migratzaileak gizarteratzea eta laneratzea ahalbidetuko duten, migrazio zirkularreko hitzarmenak aipatu behar dira, Jatorrizko Kontratazioen Kudeaketa Kolektiboa (GECCO) izeneko programaren bidez. 17.400 langilek baino gehiagok hartu dute parte programan, eta 6 herrialdek hartu dute parte (2022. urtearekin alderatuta 2 gehiago): Maroko, Kolonbia, Honduras, Ekuador, Senegal, Argentina eta Uruguai. (13.9 irudia)

13.9 irudia: Jatorrizko kontratazioen kudeaketa kolektiboko programa

PROGRAMA	TIPOLOGIA	URTEA	JASOTAKO PERTSONEN KOPURUA	OHARRAK
GECCO - Maroko	Migrazio zirkularra	2023	15.506	Jatorrizko kontratazioen kudeaketa kolektiboa (GECCO). 20 urtetik gorako esperientzia, nekazaritzari lotutako kanpamiak eta batez ere emakumeak.
GECCO - Kolonbia	Migrazio zirkularra	2023	1.124	Jatorrizko kontratazioen kudeaketa kolektiboa (GECCO). Mugikortasun kateatua Katalunia, Aragoi eta Balear Uharteetan artean nahiz eta Huelvarekin zabaltzen ari den. Nekazaritza-sektorea.
GECCO - Honduras	Migrazio zirkularra	2023	525	Jatorrizko kontratazioen kudeaketa kolektiboa (GECCO). 2021-22an 250 langileko pilotu bat egin zen, hurrengo kanpainetarako kopurua bikoiztuz, gutxienez. Nekazaritza sektorea, Huelva kanpaina.
GECCO - Ekuador	Migrazio zirkularra	2023	114	Jatorrizko kontratazioen kudeaketa kolektiboa (GECCO). Nekazaritza sektorea Huelvako probintzian.
GECCO - Senegal	Migrazio zirkularra	2023	141	Jatorrizko kontratazioen kudeaketa kolektiboa (GECCO). 2023an lehen pilotua egin zen nekazaritza-sektorea Albaceten.
GECCO - Argentina / Uruguai	Migrazio zirkularra	2023	10	Jatorrizko kontratazioen kudeaketa kolektiboa (GECCO). Espainiako hainbat probintziatako eskiladoreak, berriak 2023an.
GUZTIRA			17.240	

Iturria: Gizarteratze, Gizarte Segurantza eta Migrazio Ministerioa

EB 2023ko Espainiaren Lehendakaritzak ahalegin handia egin du estatu kideen artean Migrazio eta Asilorako Europako Itunaren testuei buruzko akordio bat lortzeko, Europako Parlamentuaren legegintzaldia amaitu baino lehen (2024ko martxoa) onartu ahal izateko.

Europako Migrazio eta Asilo Ituna negoziazio-prozesuan dauden hainbat legegintza-ekimenek eta ez legegintza-ekimenek osatzen dituzte. Itun honen bidez, akordio politiko orekatu bat lortu nahi da zeina Europako migrazio-politika artikulatuko duen. Eztabaidak bi planotan zentratzen dira. Alde batetik, “barne-dimentsioa” deritzona, migrazioaren eta mugaren kudeaketa SECAren (asiloaren Europako sistema erkidea) funtzionamendu egokiarekin konbinatu nahi duena; haren espediente nagusiak Europako Parlamentuarekin trilogoen fasean daude gaur egun. Eta, bestetik, migrazio-fluxuak kontrolatzera bideratutako kanpo-dimentsioarena, jatorrizko eta igarotzako herrialde nagusiekin lankidetzan, funtsean prebentzio-bokazioa duen ikuspegi operatiboari jarraiki.

Multzoka hartu beharreko bost araudi-sorta nabarmentzen da: (1) Eurodac (datu biometrikoen tratamenduari buruzkoa); (2) Screening (etorkinen erregistroari buruzkoa); (3) Asiloaren eta migrazioaren kudeaketa, (4) Asilo-prozedurak eta (5) Krisia eta Ezinbestekoak. Haietatik, azkena izan da zailtasun gehien sortu duena. Espainiarentzat ere interes handienekoa da, krisi-kasuetarako araubide orokorraren indargabetzeak jasoko baititu.

Oztopo nagusietako batzuen artean, ezohiko egoerei aurre egiteko gaitasun egokia zehazteko irizpideak aipa daitezke; migratzaile irregularrei dagokienez Estatuak duen lehen sarrerako erantzukizunaren iraupena; migrazio-krisiko egoera bati aurre egiten dioten herrialdeak konpentsatzeko mekanismoak (beste Estatu Kide batzuetan birkokatzeak edo goratutako prezioko zenbatekoa ordaintzea). Laburbilduz, elkartasunaren eta erantzukizunaren artean komunitate barruko oreka bat aurkitzea da kontua. Espainiarentzat, elkartasunak nahitaezkoa izan behar du, nahiz eta malgutasuna onar daitekeen hura gauzatzean, betiere muga jakin batzuen barruan.

Espainiaren lehendakaritzapean, negoziazio hauek aurrera egitea eta desblokeatzea lortu da, eta Krisi Araudi berri bat egitea erabaki da. Azken espediente hau amaitzeke zegoen Ituna amaitzeko, eta Espainiak lehentasuntzat hartu zuen Barne Arazoetako txandakako Lehendakaritzarako. Araudi honek ezartzen du asiloaren eta migrazioen eremuko krisi-egoera batera egokitzeko aukera emango dien lege-esparrua estatu kideei, asilo-eskaerak erregistratzeari eta mugako asilo-prozedurari dagokienez, eta aukera ematen die herrialde horiei EBren eta estatu kideen elkartasuna eta laguntza-neurriak eskatzeko.

Espainiaren Lehendakaritzaren esparruan ere, honako migrazio-lehentasun hauen inguruko jarduera nabarmendu behar da: migrazioaren ikuspegi integralaren bost zutabeen jarraipena, La Valetako EBko eta Afrikako Ekintza Plan Bateratuan jasoak; herrialde elkartuekiko migrazio-egoeraren eta harremanaren jarraipena; lan-migrazioak Europar Batasuneko lan-merkatura eta Europako diasporetatik jatorrizko herrialdeetara egiten duen ekarpena; migratzaileen trafikoaren eta gizakien salerosketaren aurkako borroka; migrazioaren kanpo-dimentsioaren finantzaketa; genero-ikuspegia migrazioan; eta Latinoamerika.

Espainiaren lehendakaritzaren 2023ko bigarren sei hilekoko lan-agendaren helburuetako bat baimen bakarraren eta iraupen luzeko bizilekuaren zuzentarauetan aurrera egitea izan zen.

Baimen bakarraren zuzentzarua onartzeak irizpideak bateratzea eta enpresentzako eta herritarrentzako karga burokratikoak murriztea dakar, lan eta egoitza-baimena ekitaldi bakar batean lortu ahal izateko. Eskubideen homogeneizazio eta sendotze hori norabide egokian egindako urratsa da, eta, gainera, abusuen eta lan-esplotazioaren arriskuak saihesten ditu.

Beste aldetik, iraupen luzeko bizilekuari buruzko zuzentzarua koherentea da Europako lan-merkatu bakarraren ideiarekin, Europako hainbat herrialdetan enplegua edo ikasketak direla eta bizilekua metatzeko aukera ematen baitu, langileen eta ikasleen mugikortasuna errazten baitu, bai eta familia berriz elkartzea ere. Langile migratzaileei zein haien familiei mesede egiten dien, baina baita enplegatzaileei ere, haien lanpostu hutsak betetzea errazagoa eginez. Bi zuzentzaruen helburua da Europan dauden migratzaileen bizi eta lan-baldintzak hobetzea.

Bestalde, Espainiak Birkokapenaren Diplomazia Sarean (RDN, ingelesezko sigletan) parte hartu du, Estatu Batuek 2022ko irailean abiarazitako ekimen batean. Maila handiko plataforma multilateral da, eta lehentasun politiko komunak sustatzea du helburu, munduko birkokatze-sistema indartzeko eta errefuxiatuak hirugarren herrialdeetara iristeko bideak handitzeko. RDNren kide aktiboak Australia, Zeelanda Berria, Erresuma Batua, Italia, Alemania, Brasil, Espainia eta Europako Batzordea dira, Estatu Batuez gain.

Espainiak – Kanadarekin batera – Mugikortasun Seguruko Bulegoen (SMOs, ingelesezko sigletan) lana ere babesten du, OIM eta ACNURen laguntzarekin egindako beste ekimen estatubatuar bat. Gaur egun, lau bulego daude – Kolonbian, Costa Rican, Ekuadorren eta Guatemalan – zeintzuetan biltzen diren fluxu mistoak (errefuxiatu eta migratzaileenak) bideratzen laguntzeko.

Hiru aldeko akordio honen esparruan, proiektu pilotu bat jarri da abian, birkokatzearen osagarri izango den lan-bide berri baterako. 2023an, ia ehun nikaraguar iritsi dira Espainiara, zeinak energia berriztagarriei lotutako enpresa batean trebatzen ari diren, zehazki panel fotovoltaikoak instalatzen, despulazio-arazoak dituen eremu batean, Valladolideko probintzian. Kalteberatasunari aurre egiten zaio, baina enplegarritasunari ere, biztanleak galtzen dituzten eremuetan. Enplegarritasun-irizpidea ez da faktore ekonomikoa soilik, beharrezkoa da errefuxiatuak epe laburrean autonomoak izango direla bermatzeko.

Pertsona horiek ACNURek aukeratuak izan dira bulego horietan. Aurreikusita dago 500 pertsona gehiago izan daitezkeela 2024an.

AHULTASUN ENERGETIKOA

Egungo testuinguru geopolitikoak segurtasun energetikoa segurtasun nazionalaren eztabaidaren erdigunean kokatu du, eta zuzeneko eragina izan du energiaren prezioetan eta hornikuntza-egituretan.

Ukrainako inbasioak agerian utzi zuen Europak Errusiatik zetorren gas naturalaren horniketarekiko zuen mendekotasuna zein arriskutsua zen. Une horretan, Errusiako Europar Batasunak energia hornikuntzarako zuen mendekotasuna nabarmena zen. Martxoaren hasieran, Europar Batasunak petrolioaren %26,9, ikatzaren %46,7 eta Errusiako gas naturalaren %45,3 inportatzen zituen. Gainera, koronabirusaren krisia amaitu eta gero eta energia-eskaera handiagoarekin batera, ekaitz perfektua sortu zen eta energia-prezioek igoera historikoak izan zituzten.

EBk G7ko herrialdeekin batera jardun du neurri eta zigor ugari hartzen. Energiaren testuinguruan, besteak beste, neurri horiek Errusiak hidrokarburoak esportatzea debekatu edo mugatzen dute, hidrokarburoak esportatzeko mekanismoak zailtzen dituzte eta erosteko prezioen mugak ezartzen dituzte.

Halaber, EBk hainbat erantzun-neurri hartu ditu, energia-krisia arintzen laguntzeko. Horiei esker, gas naturalaren lurpeko biltegitratzeak edukieraren % 98an daude, eta EBko gas naturalaren eskaria % 18 murriztu da 2023an.

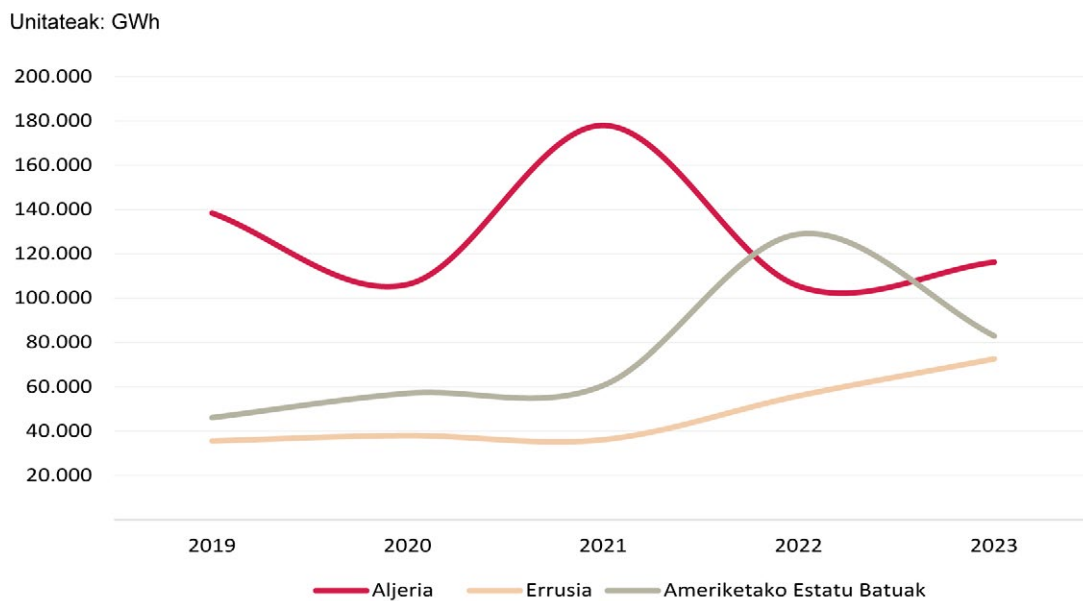
Estatu kideek, bestalde, sistemaren presioa murriztu duten neurriak hartu dituzte, Errusiak gasbide bidez egiten dituen inportazioen beherakada bortitzaren aurrean; esate baterako, birgasifikazio-plantak instalatzea, energia berriztagarrien garapena azkartzea edo ikatz-landareak berraktibatzea.

Energia-hornidura eteteak gure gizartearen segurtasunari ez ezik, martxan dauden operazio militarrei ere eragin diezaieke. Horregatik, Espainia bat dator Europar Batasunarekin eta NATOrekin energia-sektorearen ezagutza estrategikoa hobetzeko behararekin, segurtasunean inplikazioekin, hala nola energia-azpiegitura kritikoen babesarekin, mehatxu fisiko, zibernetiko eta hibridoaren aurrean erresilienteagoak izateko eta Indar Armatuak fidagarritasunez eta eraginkortasunez hornitzen direla bermatzeko.

Barne Ministerioak, Azpiegitura Kritikoaren Babeserako Zentro Nazionalaren (CNPIC) bidez eta ISAKen laguntzarekin, energia-sektoreko azpiegitura kritikoaren segurtasunari laguntzen dio, Berariazko Babes Planak (PPE) aldizka berrikusiz eta horien Laguntza Operatiborako Planak (PAO) gainbegiraturaz.

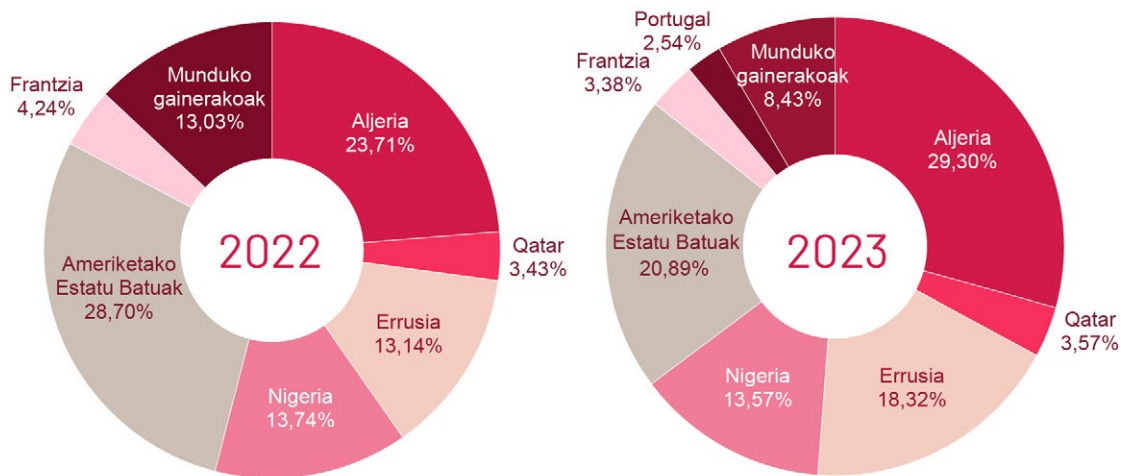
Guardia Zibila da Energia Atomikoaren Nazioarteko Erakundearekin (OIEA) lankidetzahitzarmena sinatuta duen polizia-kidego bakarra. Estatu kideen segurtasun fisiko nuklearra indartzeko hainbat jarduera garatzen ditu, bai eta segurtasun nuklearrari aholku emateko nazioarteko misioak ere.

Espainiaren egoera ez da Europar Batasunarena bezalakoa, Errusiarekiko energia-menpekotasuna askoz txikiagoa da. Iberiar Penintsularen kokapen geografikoak, instalatutako birgasifikazio-ahalmen nabarmenek eta Aljeria eta Espainia arteko gasbide-konexioek Errusiaz bestelako iturrietatik gas naturala sartzeko ahalmen handia ematen diote herrialdeari. (14.1etik 14.4ra bitarteko irudiak)

Iturria: DSN egitea CORESen datuez

14.1 irudia: Aljeria, Estatu Batuak eta Errusia 2019-2023tik Espainiara egindako gas naturalaren inportazioen bilakaera

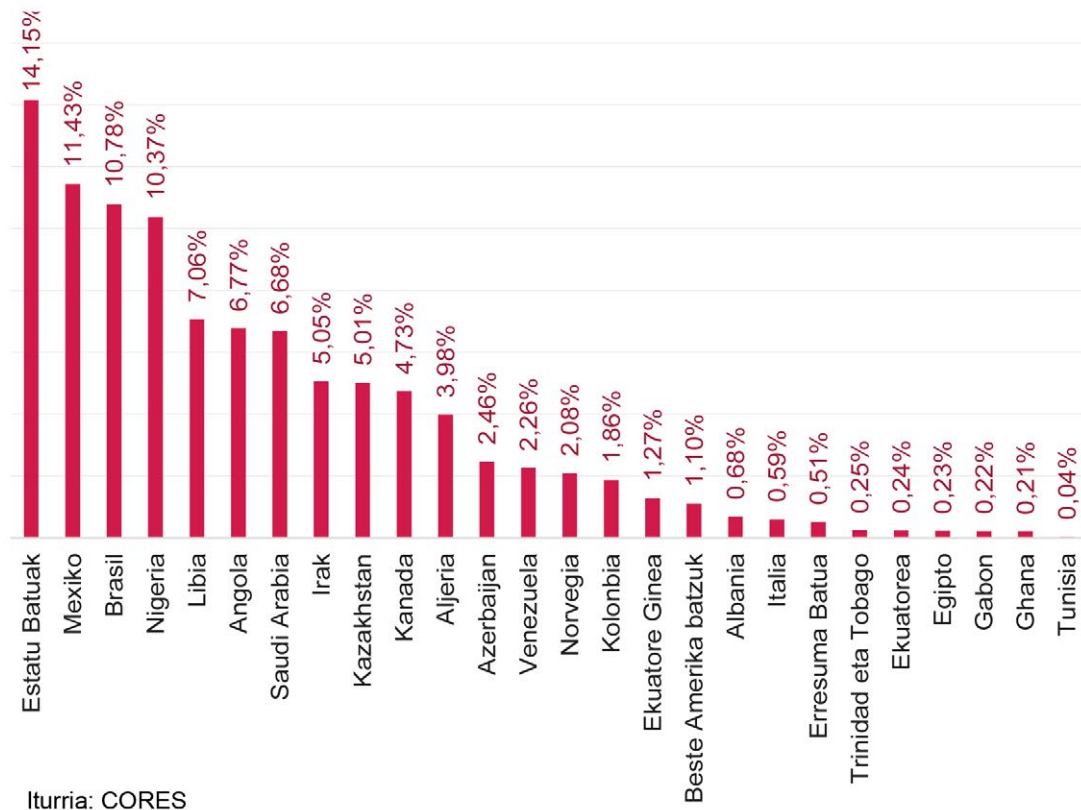
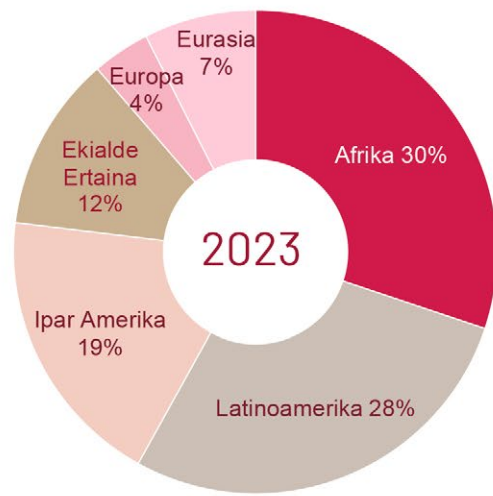
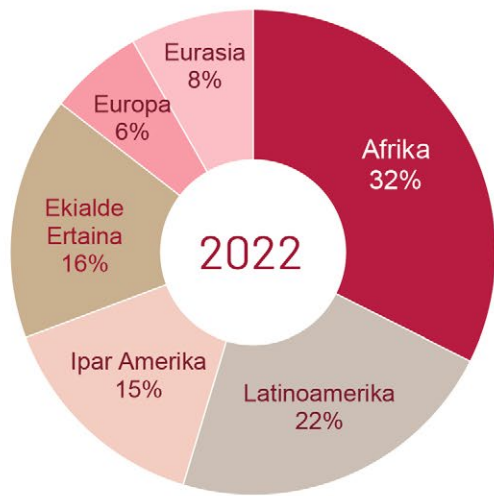
Iturria: CORES

14.2 irudia: Gas naturalaren inportazioak 2022an eta 2023an

Iturria: CORES

14.3 irudia: Errusiako gas naturalaren (hileroko) inportazioak 2022-2023an

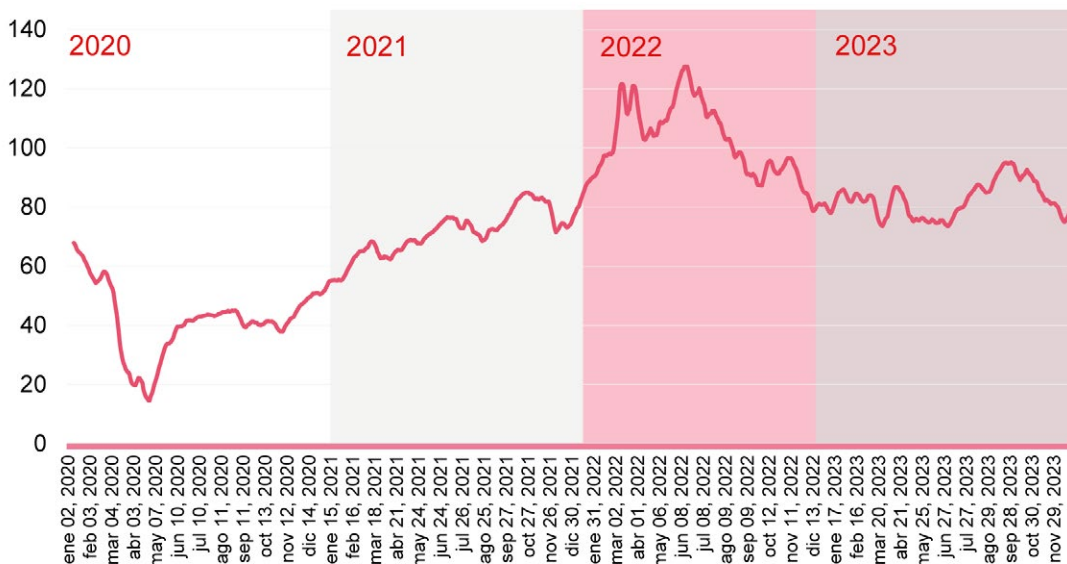
14.4 irudia: Petrolioaren inportazioak 2022-2023an

Beste alde batetik, Espainiaren eta Frantziaren arteko interkonexio-gaitasun urriak, bai gasari bai elektrizitateari dagokienez, zaildu egin du Europa mailako energia-merkatuaren batasuna eta energia gure herrialdetik EBko gainerakoetara esportatzeko gaitasuna, eskualdeko horniduraren segurtasunari kalte eginez. Hala ere, Espainiak energia-sistema sendoa izatea eragin du, “uharte energetikoaren” eragina arintzeko, eta, azken urteotan, energia berriztagarrien instalazio azkarra bultzatzen ari da.

Gainera, aipatutako Erkidegoko neurriek, Espainiak hartutakoekin batera; Txinako eskariaren hazkundearen moderazioak; Europako Batzordeak eta energia-konpainiek beren hornitzaileak dibertsifikatzeko egindako ahaleginak; eta European likidotutako gas naturalaren fluxuen jarraitutasunak Ukrainaren inbasioak Espainiako energia-segurtasunean dituen ondorioak 2023an moderatzen lagundu dute, eta orain arte arrakastaz eutsi ahal izan zaie.

Errusiako Ukrainaren inbasioak eragindako 2022ko petrolio-prezioen gorakadaren ondoren, Brent-en upelaren prezioa 74 eta 96 dolar arteko tarte batean mantendu da (2023ko irailean iritsitako maximoa). Gazako zerrendako indarkeria-espinalak ezegonkortasun geopolitikoari eta prezioen aldakortasunari ere lagundu die. 2023ko abenduan, eraso-arriskua handitu egin zen, eta itsas garraioko zenbait konpainiak erabaki zuten beren ontziak Itsaso Gorrian ez ibiltzea. Hala ere, prezio-igoerak puntualak izan dira, eta ez dute eragin handirik izan. Abenduaren 18an, egun batean gasaren prezioak %12 igo baziren ere, igoera nabarmen jaitsi zen Itsaso Gorrian itsas trafikoa babesteko nazioarteko ekimen bat iragarri eta hurrengo egunetan. (14.5 irudia)

Unitateak: dolar amerikarrak upeleko

Iturria: DSN egitea U.S. Energy Information Administration erakundearen datuez

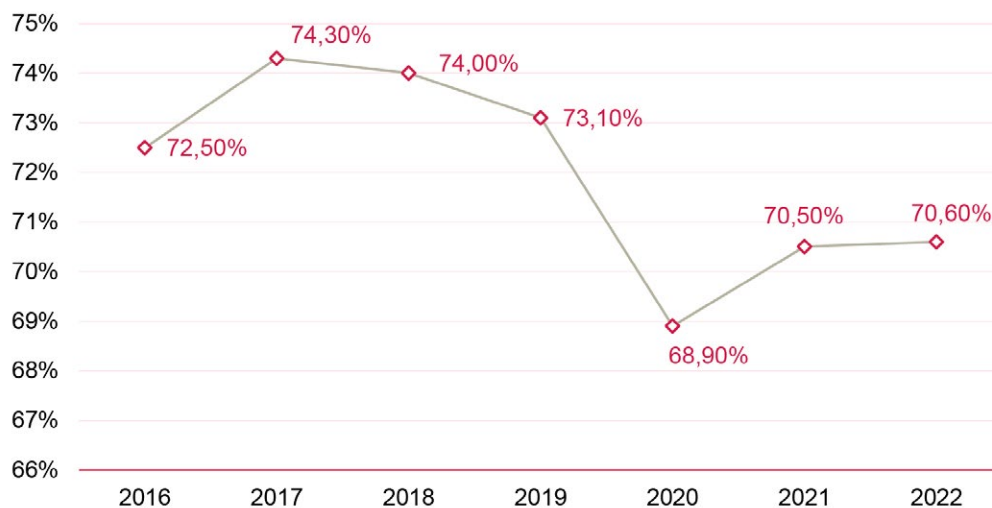
14.5 irudia: Petrolioaren prezioaren bilakaera 2020-2023

Nabarmentzekoa da Europako merkatu elektrikoaren erreforma, Europar Batasuneko Kontseiluaren Espainiako Presidentetzaren lehentasunetako bat 2023an. Lorpen horrek nabarmen lagunduko du kontsumitzailea gehiago babesten, epe luzeko prezioen egonkortasunaren eta iragarpenaren bidez; gainera, horrek gizarte-kolektibo ahulenari lagunduko dio. Bigarrenik, merkatu elektrikoaren erreformak ziurtasun handiagoa emango du energia berriztagarrietan inbertitzeko eta energia-merkatuetan integratzeko. Hirugarrenik, erresilientzia hobetuko da energia-krisiaren aurrean.

Espanian, abenduaren 27ko 8/2023 Errege Lege Dekretuaren bidez (Ukrainako eta Ekialde Hurbileko gatazkek eragindako ondorio ekonomiko eta sozialei aurre egiteko eta lehortearen ondorioak arintzeko neurriak ezarri ziren), COVIDaren krisia hasi zenetik, modu koitunturalean ezarritako neurriak zabaldu dira. Errege lege-dekretu honetan ezarritakoaren arabera, neurri horiek 2024an galduko dute indarra, eragin positiboa izan baitute kontsumitzaile kalteberengan.

Espaniak mendekotasun energetiko handia du. Mendetasun hori murrizteko aukera bakarra eskaria kudeatzeko, energia-eraginkortasuna hobetzeko eta baliabide autoktonoak dituzten energia berriztagarriak txertatzeko neurrien bidez da.

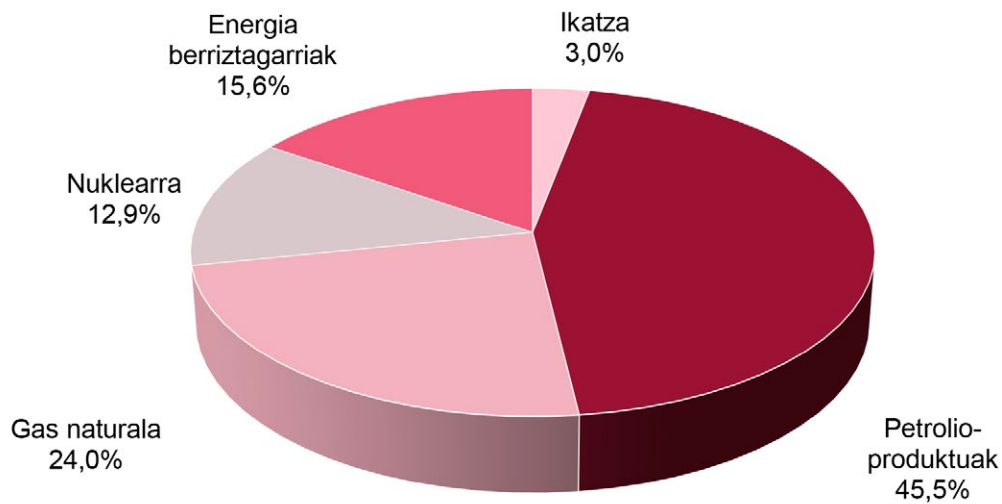
Espaniaren energia-egiturari dagokionez, ahultasun-adierazle nagusia kanpoaldearekiko mendekotasuna da, % 70 inguruko balioetan kokatzen baita. Hain zuzen ere, zifra hori % 70,6koa izan zen 2022an, 2017an % 74,3 baino nabarmen txikiagoa, eta joera positiboa izan zen epe ertaineko helbururako, hau da, 2030ean % 51 baino gutxiago atzerriarekiko mendekotasuna murrizteko. (14.8 irudia)

Iturria: Trantsizio Ekologikorako eta Erronka Demografikorako Ministerioa

14.8 irudia: Kanpoko energia-mendekotasuna

Sektoreka, nabarmentzekoa da Espainiako lehen mailako energia-kontsumoaren banaketa, iturri motaren arabera: %45 petrolio-produktuetatik dator, eta %23,6, gas naturaletik. (14.9 eta 14.10 irudiak)

Iturria: Trantsizio Ekologikorako eta Erronka Demografikorako Ministerioa

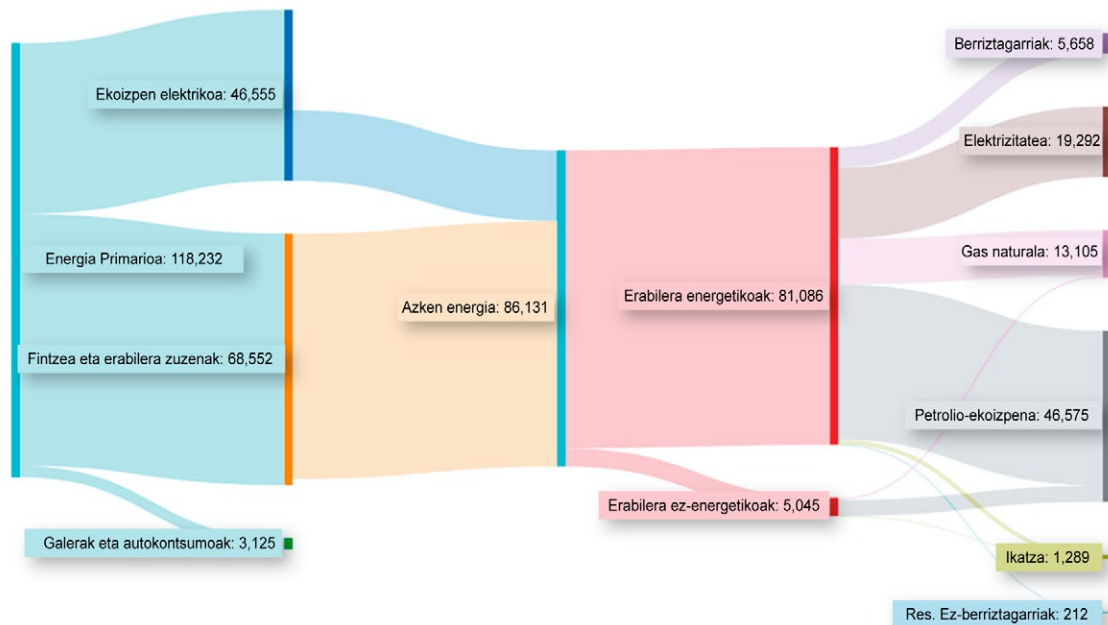
14.9. irudia: Espainiako energia primarioaren kontsumoaren banakapena 2022an

14.10 irudia: Lehen mailako energia-kontsumoa Espainian 2022an

	2018	2019	2020	2021	2022
Lehen Hezkuntza (Ktep)	129.530,0	125.984,1	110.831,0	116.853,6	118.231,7
Ikatza	11.521,9	5.071,7	3.099,8	3.096,9	3.592,7
Petrolio-produktuak	57.512,4	56.162,3	45.689,5	50.270,7	53.836,5
Gas naturala	27.081,0	30.896,8	27.915,4	29.416,8	28.337,3
Berriztagarriak	17.434,1	17.519,5	18.130,5	18.753,6	18.400,4
Hondakin ez-berriztagarriak	547,3	525,8	539,7	517,3	515,1
Nuklearra	14.478,8	15.218,0	15.174,0	14.725,0	15.252,3
Saldo elektrikoa	954,6	590,1	282,0	73,3	-1.702,6

Iturria: Trantsizio Ekologikorako eta Erronka Demografikorako Ministerioa

2022an kontsumitutako lehen energia 118.232 ktep izan zen eta azken energia 86.131 ktep. Azken energia hori, era berean, 81.086 ktep-etan banatzen da, energia erabileretarako, eta 5.045 ktep-etan energia ez duten erabileretarako. (14.11 irudia)

Iturria: Trantsizio Ekologikorako eta Erronka Demografikorako Ministerioa

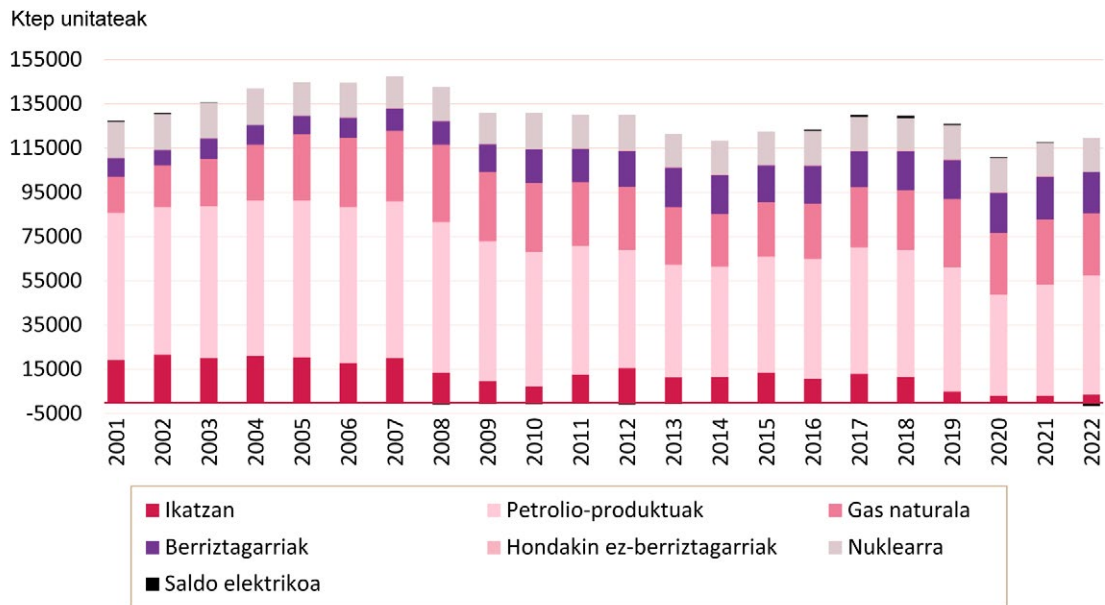
14.11 irudia: Espainiako energia-egitura 2022

Espainiako lehen mailako energiaren kontsumoa 2022an % 1,2 igo zen 2021arekin alderatuta, eta energiaren azken eskariaren hazkundearen bideari jarraitu zitzaion, 2020an jarduera murrizteko neurriak hartu ondoren.

Lehen mailako energia-egituraren aldaketari dagokionez, energia-iturri berriztagarriek % 15,6ko partaidetza izan zuten. Petrolio-produktuen ekarpena % 42,8koa izan zen 2021ean, % 45ekoa 2022an, eta 2019ko antzeko ehunekoetara itzuli zen.

Energia elektrikoaren inportatzailearen saldo garbia negatiboa izan zen, 2022an -1.703 GWh-ko errekorra lortuz, Frantzian hornidura elektrikoa lortzeko izan ziren zailtasunen ondorioz. Aldaketa nagusien artean, nabarmentzekoa da petrolio-produktuek energiaren lehen kontsumoan duten parte-hartzea handitu dela (53.836 ktep); aurreko urtearekin alderatuta, % 7,1 hazi da, eta 2020ko mugikortasuna murrizteko neurrien aurreko balioetara itzuli da. Aldiz, gas naturalaren ekarpena (28.337 ktep) % -3,7 murriztu zen 2021arekin alderatuta, 2022an merkatuko prezioak izan zuen igoeraren ondorioz. Hala eta guztiz ere, 2022. urtearen erdian Frantzian elektrizitate-horniduraren zailtasunak elektrizitate-esportazio errekorrak izan ziren, eta, ondorioz, ziklo konbinatueta elektrikitate sortzeko gas naturalaren kontsumoa handitu egin zen. Fenomeno horren ondorioz, ikatzaren kontsumoa ere handitu

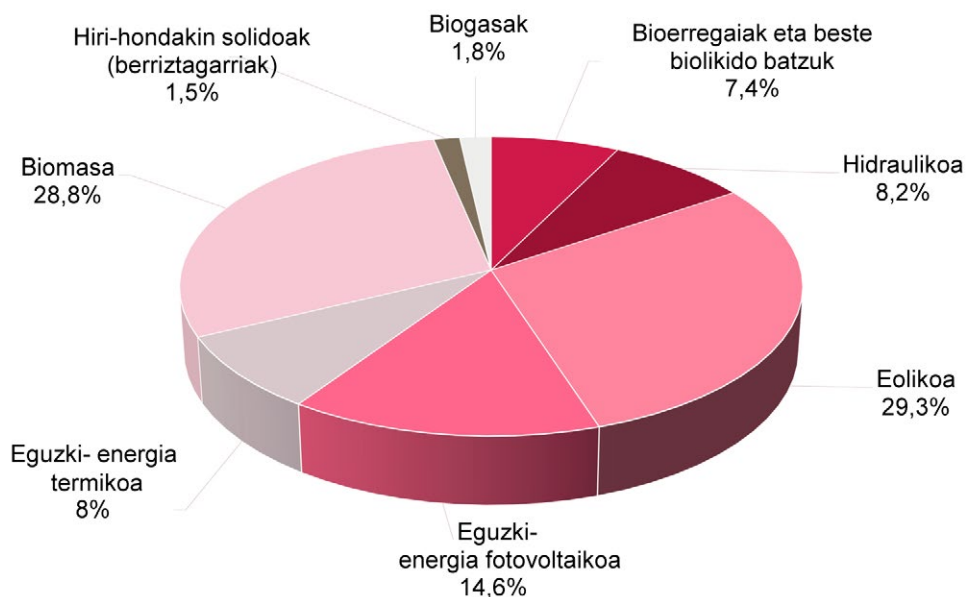
egin zen (3.593 ktep) 2021ekoarekin alderatuta, eta %16,0 hazi zen, elektrizitatea sortzeko erabili zelako. (14.12 irudia)

Iturria: Trantsizio Ekologikorako eta Erronka Demografikorako Ministerioa

14.12 irudia: Lehen mailako energia-kontsumoaren bilakaera Espainian

Energia berriztagarriei dagokienez, energia primarioaren kontsumoa (18.400 ktpb)% 6,5 murriztu zen 2021ekin alderatuta, energia hidraulikoaren beherakada handiagatik (-% 40,6), 2022 oso urte lehorra baitzen, nahiz eta neurri batean energia eolikoaren (+% 1,2) eta eguzki-energia fotovoltaikoaren (+% 42,3) hazkundeak leundu zuen. (14.13 irudia)

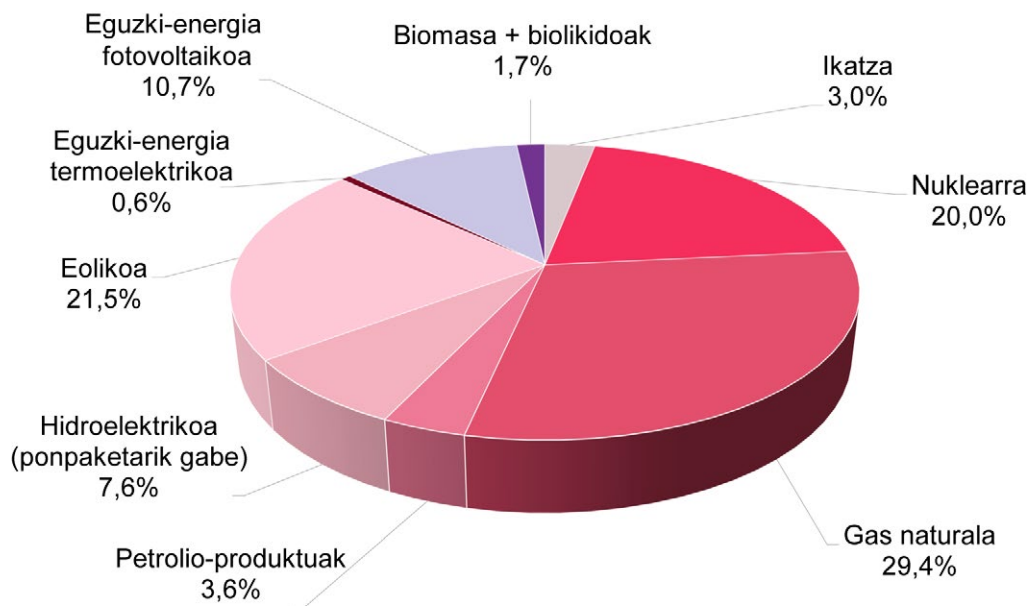

Iturria: Trantsizio Ekologikorako eta Erronka Demografikorako Ministerioa

14.13 irudia: energia berriztagarriaren kontsumoaren banakapena 2022an

2022an, 292.454 GWh-ra igo zen elektrizitate-sorkuntza gordina, hau da, aurreko urtean baino %6,6 gehiago. Neurri handi batean, 2021ean Frantziara egindako esportazio errekorrek eragin zuten igoera hori, herrialde horrek energia nuklearra sortzeko izan zituen etenen ondorioz.

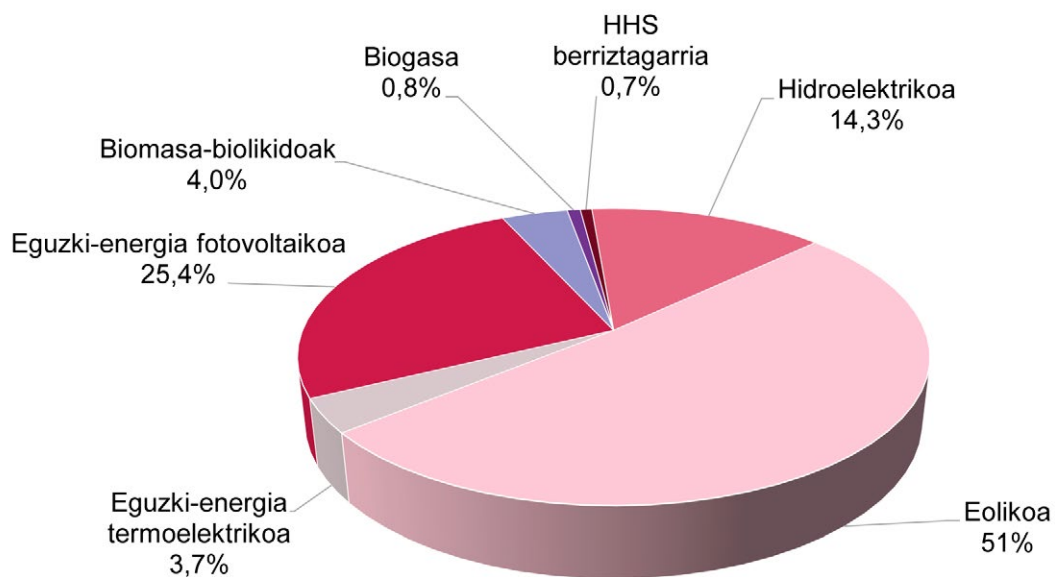
Elektrizitate-ekoizpena 2021eko mailarekin alderatuta handitzeaz gain, energia-mixak ere aldaketak izan ditu: errekor-esportazio horiei erantzuteko, ikatz bidezko ekoizpena handitu egin da (+% 44,6), baita ziklo konbinatuetako ekoizpena ere (+% 29,4). Bestalde, ekoizpen hidraulikoa nabarmen jaitsi zen (-% 40,6), serie historikoko urterik lehorrenetako bat 2022 izan baitzen; ekoizpen fotovoltaikoa, berriz, nabarmen hazi zen (+% 42,3), instalatutako eguzki-parke fotovoltaikoa handitu egin baitzen. Energia eolikoaren (+% 1,2) eta petrolio-produktuen (+% 5,4) ekoizpena ere handitu egin zela ikusi zen; termosolarra (-% 12,4), berriz, murriztu egin zen, 2022an eguzki-erradiazioko ordu erabilgarri gutxiago zeudelako. (14.14 irudia)

Iturria: Trantsizio Ekologikorako eta Erronka Demografikorako Ministerioa

14.14 irudia: Elektrizitatearen sorrera Espainian 2022an

Energia berriztagarriek, 2022an 122.919 GWh-rekin, 2021eko 125.747 GWh-rekin alderatuta, % 42,0ra murriztu zuten elektrizitate-sorkuntzan zuten parte-hartzea; aurreko urtean, berriz, % 45,8ra jaitsi zen ekoizpen hidraulikoa. Hala ere, energia fotovoltaikoa eta eolikoa % 42,3 eta % 1,2 hazi ziren, eta energia elektrikoa sortzeko bigarren iturri globala izan zen 2022an. (14.15 irudia)

Iturria: Trantsizio Ekologikorako eta Erronka Demografikorako Ministerioa

14.15 irudia: Jatorri berriztagarriko energia elektrikoaren banaketa teknologiaren arabera 2022an

Teknologien araberako analisiak ondorio hauek atera ditzake:

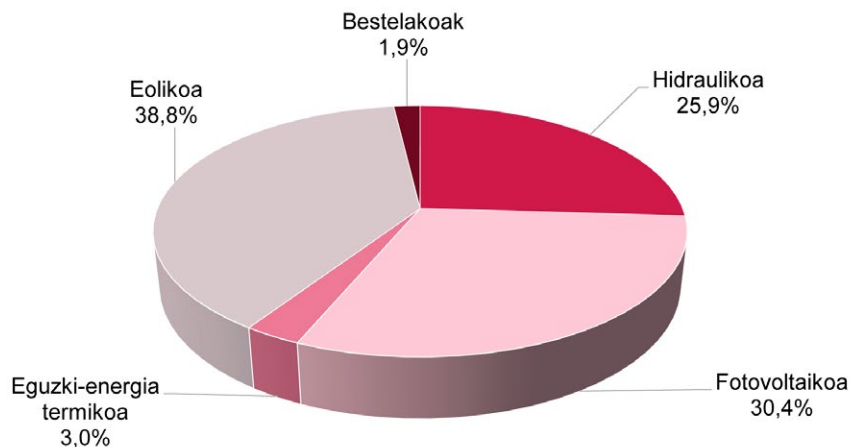
- Energia hidraulikoak % 40,6ko beherakada izan zuen urte batetik bestera, 2022an herrialdeak jasandako lehortearen ondorioz.
- Energia eolikoari dagokionez, potentzia instalatua handitu egin zen, eta, ondorioz, energia elektrikoa ere bai 2022an (+% 6,2).
- Eguzki-energia fotovoltaikoa % 42,3 hazi zen 2022an; izan ere, 2021ean instalatutako instalazio fotovoltaikoak eta autokontsumorako instalazioak 2022an gaitasun osoan zeuden martxan. Gainera, 2022an instalatutako potentzia handitzea ere aldeko faktorea izan zen.
- Eguzki-energia termoelektikoak %12,4 egin zuen behera, 2022an 2021ean baino eguzki-erradiazio txikiagoa izan baitzen.

Jatorri berriztagarriko energia elektriko instalatuaren guztizko ahalmena 77.644,3 MWe-koa izan zen 2022an, hau da, % 14,7ko hazkundea 2021ekiko. (14.16 eta 14.17 irudiak)

14.16 irudia: Iturri berriztagarriekin elektrizitatea sortzeko gaitasuna 2021ean eta 2022an

	2021	2022
Edukiera guztira (Mwe)	63.095,40	77.644,30
Hidraulikoa	20.116,59	20.137,09
Geotermikoa	-	-
Fotovoltaikoa	11.741,01	23.622,63
Eguzki-energia termikoa	2.304,01	2.304,01
Ozeanoak eta olatuak	4,80	4,80
Eolikoa	27.494,39	30.113,76
Industria-hondakinak	49,90	49,90
HHS	241,35	266,93
Biomasa	867,85	867,18
Biogasa	269,08	271,57
Bestelakoak	6,41	6,41

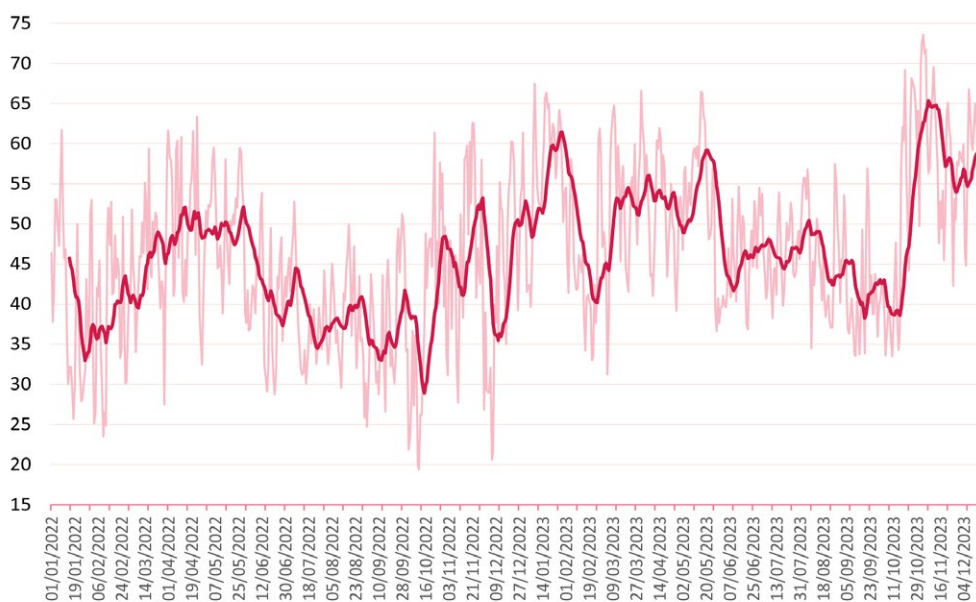
Iturria: Trantsizio Ekologikorako eta Erronka Demografikorako Ministerioa

Iturria: Trantsizio Ekologikorako eta Erronka Demografikorako Ministerioa

14.17 irudia: Iturri berriztagarriekin elektrizitatea sortzeko ahalmena 2022an

2023an, iturri berriztagarriekin sortutako energia elektrikoa nabarmen hazi da, %50,8, hain zuzen. Datuen hobekuntza horren oinarria, neurri handi batean, energia eolikoaren ekarpena da, sektore horrek Espainiako elektrizitate-sorkuntzaren % 24 hartzen baitu, 63.700 GWh-ri dagokion zifra; eta energia fotovoltaikoari dagokionez, % 14 eta 37.000 GWh-ko ekoizpena, 2022ko ekitaldian baino ia % 34 gehiago. Gainera, energia hidraulikoa energia elektrikoen %10 izan da 2023an. 2022an idatzitakoa baino kopuru handiagoa da, urte bereziki lehorra izan baitzen. Horren ondorioz, ekoizpen hidrauliko minimora iritsi zen erregistroak egin zirenetik. Hiru teknologia horiek, osotasunean hartuta, energia elektrikoen gutzitako sorkuntzaren %48 osatzen dute. (14.18 irudia)

Iturria: Trantsizio Ekologikorako eta Erronka Demografikorako Ministerioa

14.18 irudia: Elektrizitatea iturri berriztagarriekin sortzea Espainian. Eguneko bilakaera 2022an eta 2023an (15 eguneko batez bestekoa)

2023ko azaroaren 28an, Europako Batzordeak interes komuneko energia-proiektuen zerrenda berria argitaratu zuen. Zerrenda horretan, Espainiako 22 proiektu aukeratu dira 166tik.

Proiektu horien artean Portugal eta Frantziarekiko konexio elektrikoak nabarmentzen dira. Lehenengo konexioak Fontefría eta Vila Nova de Famalicão eta Gatica (Portugal) lotuko ditu. Bestalde, beste biek (1. eta 2. Pirinioetako Zeharkaldia izenaz ezagutzen direnak) Frantziarekin bat egingo dute, bata Aragoitik Marsillonera eta bestea Nafarroatik Landetara.

Gainera, Batzordeak H2Med korridorea sartu du, Portugaldik Alemaniara hidrogeno berdea garraiatzeko, Espainiatik eta Frantziatik igarotzen baita. Celorico da Beira en Portugal eta Zamora en España (CelZa) arteko lotura batek eta Bartzelona eta Marseillea (BarMar) arteko itsas konexio batek osatzen dute korridore hori. Aurreikusitako inbertsioa 2.500 milioi eurokoa da. CelZak, gehienez ere, 0,75 milioi tona hidrogeno berriztagarri izango ditu, 248 kilometroko luzera izango du eta 24,6 MW-ko konpresio-estazio bat izango du Zamoran; BarMarrek, berriz, bi milioi tonako edukiera izango du gehienez, 455 kilometroko luzera eta 140 MW-ko konpresio-estazio bat Bartzelonan.

H2Med proiektua bide posible bat da Espainian hidrogeno berdearen sektorearen garapena sustatzeko, ekonomiaren segmentu elektrifikaezinei erantzuteko (garraio astuna eta zenbait industria), bai eta gure herrialdeak etorkizunean estatu esportatzaile gisa duen posizionamendua sustatzeko ere.

Era berean, H2Meden proiektuan sartuta dauden hidrogenoa biltegitratzeko bi proiektu ere parte hartuko dute Europako funtsetan, bata Kantabrian eta bestea Euskadin, H2 Storage North 1 eta 2 izenekoak.

Europar, beharrezkoa da energia-sistemaren trantsizio-prozesua klimaren aldetik neutroa eta deskarbonizatua den sistema batera bultzatzea. Alde horretatik, Europako Itun Berdean hainbat lege-proposamen egin dira, eta, horiei esker, klima-aldaketaren politiketan anbizio-maila handitu egin da hurrenez hurren. Horren ondorioz, berotegi-efektua eragiten duten gasen emisioak murrizteko konpromisoa gutxienez % 55 handitu da 2030 baino lehen. Proposamen hori legeetan finkatu zen, 2021eko maiatzean Klimari buruzko Europako Legea 55. Helburua lege-proposamenak onartu zenean.

Europako Batzordeak REPowerEU Plana aurkeztu zuen, Ukrainaren inbasio errusiarrak eragindako munduko energia-merkatuaren zailtasun eta perturbazioei erantzuteko. Plana 2022ko maiatzean onartu zen, eta dibertsifikazioaren, energia aurreztearen eta energia garbien garapena bizkortzearen alde egiten du. Dokumentu horretan, Batzordeak proposatu zuen energia berriztagarrien egungo helburuak 2030erako %42,5 arte gehitzea energia gordinaren guztizko kontsumoaren gainean, eta %2,5eko osagarri adierazlea gehitzea, %45era iristeko. Gainera, nabarmendu du energia aurreztea dela “egungo energia-krisiari aurre egiteko modurik azkarrena eta merkeena”. Hori dela eta, energia-eraginkortasunaren helburua % 38ra eta % 40,5era igozteko proposatzen du, azken eta lehen mailako energiaren energia-eraginkortasuna hobetzeko, hurrenez hurren, 2007ko erreferentzia-egoerarekin alderatuta.

Horrez gain, Europako Batasunak epe luzerako ikuspegi estrategikoa azaltzen duen dokumentua du (“Planeta garbi bat guztiontzat” COM (2018) 773 azkena), 2050ean ekonomia oparoa, modernoa, lehiakorra eta klimatikoki neutroa lortzeko.

Estatuan, Energiaren eta Klimaren Esparru Estrategikoak klimaren arloko nazioarteko konpromisoak betetzeko oinarriak ezartzen ditu, eta neutraltasun klimatikorako bidea zehazten du. Hainbat pieza ditu: 7/2021 Legea, maiatzaren 20koa, Klima Aldaketarena eta Trantsizio Energetikoarena; Energia eta Klimaren 2021- 2030 Plan Nazional Integratua (PNIC) (gaur egun, 2024an amaituko den eguneratze-prozesu batean); Epe Luzeko Deskarbonizazioaren Estrategia 2050 (ELP) eta Bidezko Trantsizioaren Estrategia.

Esparru hori beste zenbait dokumentu estrategikorekin osatzen da, eta aipatutako horiekin koherenteak dira. Dokumentu horiek ezartzea beharrezkoa da haietan ezarritako helburu handiak lortzeko. Nabarmentzekoak dira, besteak beste, Pobrezia Energetikoaren aurkako Estrategia Nazionala; Defentsa Ministerioaren Estrategia Klima Aldaketaren Erronkari aurre egiteko; Hidrogenoaren Ibilbide Orria: hidrogeno berriztagarrien aldeko apustua, Energia Biltegitratzeko Estrategia; Itsas Eolikoa eta Itsasoko Energiak garatzeko Ibilbide Orria; Biogasaren Ibilbide Orria; Autokontsumoaren Ibilbide Orria, eta lehengai mineralen kudeaketa jasangarrirako Ibilbide Orria.

Hain zuzen ere, PNIEC planak 2030. urterako ezartzen du energia berriztagarriak Espainiako azken energia-kontsumoaren % 42 izan daitezela. Helburu horrekin bat etorritik, planak tarteko helburu batzuk zehazten ditu energia berriztagarrien parte-hartze kuotarako, 2025. urterako % 30ean kokatuz. PNIEC eguneratzeko zirriborroak 2030erako energia berriztagarrien helburua ezartzen du azken energia-kontsumoaren % 48an (2025ean % 32,4), jatorri berriztagarriko elektrizitate-sorkuntza % 81ean, BEG emisioak % 32an murriztea 1990arekin alderatuta, eta azken energia-eraginkortasuna % 44an hobetzea. (14.19 irudia)

14.19 irudia: PNIECen eta EBren helburuak

Helburuak	PNIEC 2021-2030	PNIEC 2023-2030	Fit for 55
Berotegi-efektuko gasen isurketak 2030era murriztea, 1990eko mailekin alderatuta	23%	32%	55%
Berriztagarriak azken energia-kontsumoaren gainean	42%	48%	42,5%
Berriztagarriak elektrizitatearen sorkuntzan	74%	81%	
Energia-eraginkortasuna hobetzea	39,5%	44%	40,5%
Mendekotasun energetikoa	61%	51%	

Iturria: DSNek eginda Trantsizio Ekologikorako Ministerioaren eta Erronka Demografikoaren eta Europar Batasunaren datuez

Bestalde, ELPk 2050ean klima-neutraltasuna lortzeko ibilbidea zehazten du, berotegi-efektuko gasen emisioak % 90 murriztuz 1990eko datuekin alderatuta, sistema elektriko % 100 berriztagarria lortuz, energiaren azken kontsumoan energia berriztagarrien kuota % 97ra iritsiz eta kanpoko mendekotasun energetikoa % 13ra murriztuz.

NextGenerationEU programa Espainian gauzatuko da Suspertze, Transformazio eta Erresilientzia Programan (PRTR), zeinaren oinarrian trantsizio ekologikoa baitago. PRTRri esker, EKPN aurreikusitako egiturazko aldaketak eta neurriak azkarrago aurreikusi eta aktibatu ahal izan dira. Nabarmentzekoa da, bereziki, Ekonomia Berreskuratzeko eta Eraldatzeko 12 Proiektu Estrategikoen (PERTEak) eragina. Proiektu horiek, beren sinergiengatik eta baterako inpaktuagatik, energia-trantsizioaren esparruan beharrezko aldaketak bizkortzen laguntzen dute.

2023an, Ukrainako inbasioaren ondoren krisiak izango duen eragina murrizteko 2022an onartutako +SE (Energia Segurtasuna Hobetzeko Plana) plana garatu da. Helburu hauek ditu: energia-trantsizioa bizkortzea; kontsumitzaile, etxe eta enpresa ahulen babesa areagotzea; autonomia estrategikoa eta energetikoa indartzea; eta beste estatu kide batzuekiko elkartasuna indartzea. Energia Berriztagarrien Nazioarteko Planean aurreikusitako energia berriztagarrien kantitate handia garraio- eta banaketa-sarera konektatzea erronka handia da, urtean 6 GW inguruko batez besteko instalazioarekin, 2030 arte.

Lehengai kritikoek garrantzi ekonomiko handia dute Europarentzat, ezinbestekoak baitira sektore estrategikoetarako (adibidez, energia berriztagarrietarako) beharrezkoak diren teknologien multzo zabal batentzat, eta, aldi berean, oso ahulak dira hornidura-kateen etenengatik. Lehengai kritiko horiek munduko eskaera gero eta handiagoari egin behar diote aurre, ekonomien deskarbonizazioak bultzatuta. Helburu klimatiko eta digitalak betetzeko EBk egiten dituen ahaleginak arriskuan egon ez daitezzen, Oinarrizko Lehengaiei buruzko Europako Legea erronka horren erantzuna da. Besteak beste, litioa, silizioa eta kobaltoa. Funtsezko gaiak dira, bateriak edo teknologia berriztagarrien osagai jakin batzuk adibidez, eguzki-panelak ekoizteko erabiltzen direlako.

Lege horrek erreferentzia-parametroak ezartzen ditu, halaber, 2030ean lortu behar diren lehengaien hornikuntza-kate estrategikoan zehar gaitasun nazionaleri dagokienez: EBko urteko beharren %10 erauzketaren bidez beteko da, %40 eraldatzearen bidez eta %15 birziklatzearen bidez. Gehienez ere, EBko lehengai estrategiko bakoitzaren urteko kontsumoaren %65, eraldaketaren edozein fasetan, hirugarren herrialde jakin batekoa izan beharko luke.

Bestalde, Energia, Ingurumen eta Teknologia Ikerketako Zentroa (CIEMAT) material kritikoen ordez beste material batzuk garatzen ari da, material horietakoren baten hornidura mugatuz gero deskarbonizazio-prozesua arriskuan jar ez dadin. Birziklapen-prozesuetan ere lan egiten du, panel fotovoltaikoen eta aerosorgailuen bizitza erabilgarria amaitu ondoren material kritiko horiek berreskuratuzeko.

SUNTSIPEN MASIBOKO ARMAK UGARITZEA

2023an, armamentua kontrolatzeko, ez ugaritzeko eta armagabetzeko nazioarteko arkitekturaren higadura areagotu egin da. Horren erakusgarri da, blokeen arteko egungo tentsioaren esparruan, Errusiak Saiakuntza Nuklearrak Erabat Debekatzeko Tratatu (TPCEN) berretsi ez izana, START Itun Berrian parte hartzeari utzi izana eta Europako Indar Armatu Konbentzionalen Tratatu (FACE) bertan behera utzi izana. Aipatutako tentsio-esparruaren ondorioz, nazioarteko erregimeneko hitzordu garrantzitsuenak ezin izan dira arrakastaz amaitu. Hala, Arma Kimikoen Konbentzioa Berrikusteko V. Konferentziak, 2023ko maiatzean egin zenak, ez zuen adostasunik lortu, ez eta Proliferazio Nuklearraren Tratatu Berrikusteko Biltzarrerako Lehenengo Prestaketa Batzordeak ere.

Nazio Batuen Segurtasun Kontseiluko (P5) kide iraunkorren eginkizuna, arma nuklearrez hornitutako estatu diren aldetik, funtsezkoa da aurrerapenak lortzeko. Hala ere, nahiz eta P5ek elkarrizketa-bide irekiak izan eremu nuklearrean, gaur egungo baldintzetan Errusiarekin elkarrizketari eusteko zailtasunak Estatu Batuen eta Errusiaren arteko elkarrizketa estrategikoa etetea eragin du, eta urtean zehar hainbat forok porrot egitea.

Bestalde, Txinak areagotu egin du esportazioak kontrolatzeko erregimenen aurkako bere aktibismoa, horiek armamentua kontrolatzeko arkitekturaren funtsezko elementuak baitira, eta, aldi berean, armagabetze eraginkorren negoziazioetan parte hartzeari uko egiten jarraitzen du, bere industria militarren eta, bereziki, armategi nuklearraren kantitatea eta kalitatea areagotzen dituen bitartean. Bereziki kezagarria da arsenal nuklear hori handitzeko prozesua, baita garapen teknologikoak ere. Horrekin batera, gardentasunik eza dago, eta horrek arrisku nuklearra areagotzen du. Nahiz eta Txinak tradizioz izan duen “No First Use” delakoan oinarritutako doktrina nuklearra, eta iraganean dei egin dien estatu edukizailerei konpromiso bat hartzeko, armategien bilakaerak eta jaurtiketa-bektoreek zalantzak sor ditzakete doktrina hori etorkizunean mantentzeari buruz. Hala ere, alderdi positibo bat Estatu Batuen eta Txinaren arteko elkarrizketa nuklearrak ematen du; izan ere, bost urtez egon gabe egon ondoren, 2023ko azaroan izan zen.

Irani dagokionez, ia ez da aurrera egin Ekintza Integraleko Plan Bateratua (PAIC) betetzeko negoziazioetan. 2023ko urriaren 18an, EBren neurri murriztaileak eta Nazio Batuen zehapenak jaso ziren, misil balistikoak eta haien teknologia Iranera transferitzea debekatzen zutenak. Iranek 2023an Energia Atomikoaren Nazioarteko Erakundeak (OIEA) emandako txostenen

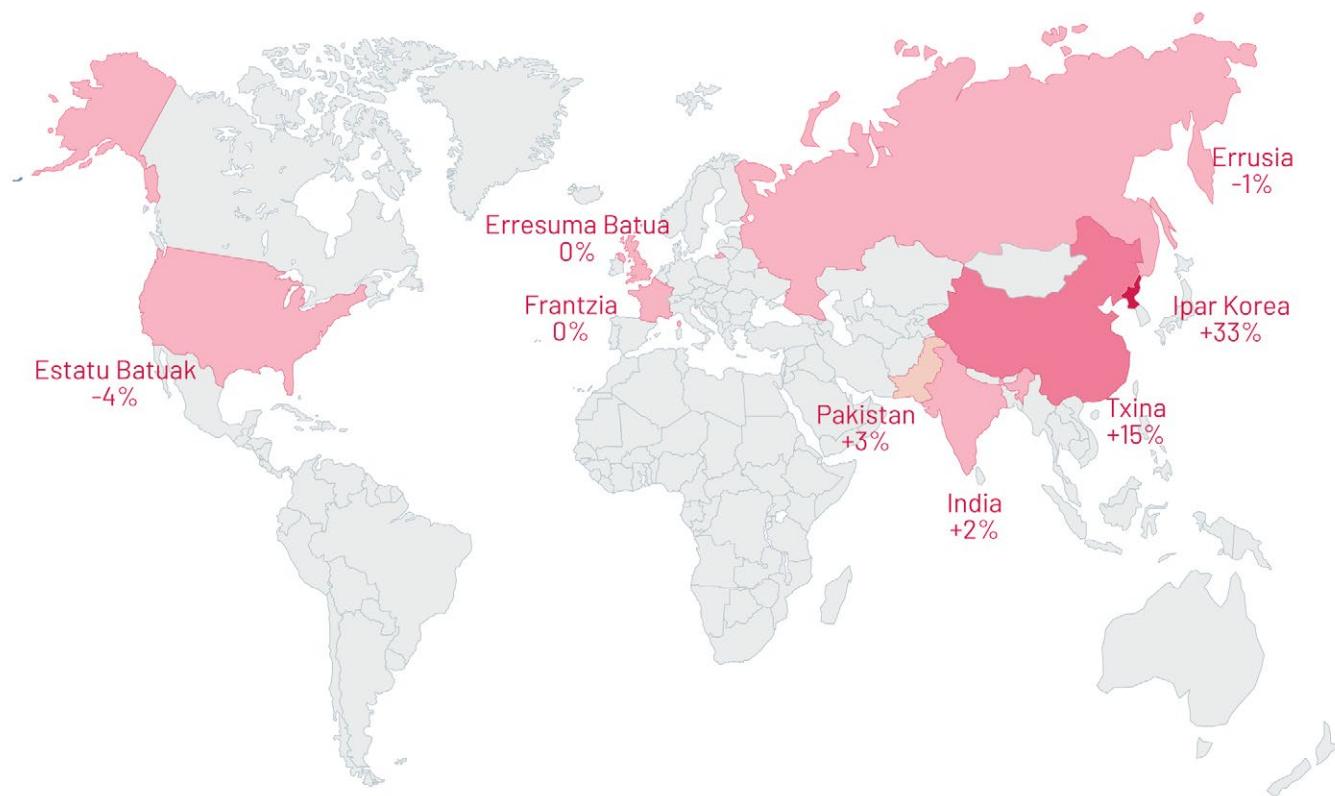
bidez egiaztatu zituen PAICren bortxaketei erantzunez, EBk bere zigorrak mantendu ditu eta Nazio Batuetatik EB sistemara eraman ditu. Bestalde, Iranek azken urteotan lortutako aurrerapen teknikoei esker, eta OIEAk Irango programa nuklearraren ezagutza murrizteari esker, PAICek ez du ugaltze-balio bera sinatu zen unean. Hala eta guztiz ere, Iranek eta Estatu Batuek uranioaren kopurua eta aberastasuna mugatzea adosteko itxaropena dago.

2023an, Ipar Koreako hainbat helmen eta karga-ahalmenen misilen entseguak egiten jarraitu dute, baita errekonozimendu militarreko satellite bat orbitan jartzeko bi saiakera ere, baina orain arte ez dute lortu. Misilen jaurtiketak propaganda kutsu garrantzitsua duen arren, otsailean Hwasong-18 helmen luzeko misila aurkeztu zuen, oso teknologia aurreratuko misila, 15.000 km baino gehiagoko irismena izan dezakeena. Ipar Koreak gutxienez bi aldiz egin zituen proba horiek misil horrekin, eta, horregatik, NBEko Segurtasun Kontseiluak bilera bat eskatu zuen, eta Ipar Koreako enbaxadoreak esan zuen edozein saiakera herrialde gisa autodefentsarako duen eskubidearen parte zela. (15.1 eta 15.2 irudiak)

15.1 irudia: Munduko buru nuklearren inbentario zenbatetsia 2023ko urtarrilean

HERRIALDEA	Zabalduak	GUZTIRA	Inventarioa guztira
AEB	1.770	3.708	5.244
Errusia	1.674	4.489	5.889
Erresuma Batua	120	225	225
Frantzia	280	290	290
Txina	-	410	410
India	-	164	164
Pakistan	-	170	170
Ipar Korea	-	30	30
Israel	-	90	90
GUZTIRA	3.844	9.576	12.512

Iturria: Stockholmeko Bakerako Azterlanen Nazioarteko Institutua (SIPRI)

Iturria: DSNek egitea Stockholmeko Bakerako Azterlanen Nazioarteko Institutuaren (SIPRI) datuekin

15.2 irudia: Munduko buru nuklearren inbentarioan ehuneko-aldaketa 2022 eta 2023 artean

Horrek guztiak panorama oso negatiboa osatzen du. Hala ere, Espainia jarrera konstruktiboa izaten saiatu da, ugalketarik ezaren nazioarteko arkitekturari buruzko ikuspegi desberdinekiko sentikorra, betiere NATOko eta EBko kide gisa hartutako konpromisoen oinarritik abiatuta. Presidentetzan, Espainiako ordezkariak bereziki aktiboak izan dira topaketa guztietan.

Multilateralismoaren eta, harekin batera, Ez Ugaritzeko Nazioarteko Erregimenaren krisi-egoerak, ia alderdi guztietan, armamentu nuklearraren arloko akordioei eragiten dieten tentsioetan du isla berezia. Ukrainaren aurkako erasoak potentzia nagusien arteko konfiantza zapuztu du, eta arma eta ahalmen nuklearrei buruzko adierazpenak taulara itzuli direla nabarmendu du.

2023an, Errusiak Saiakuntza Nuklearren Debeku Osoaren Tratatutik (TPCEN) kendu zuen berrespena, eta Estatu Batuek eta Txinak ez zuten berrespen hori egin, eta START Itun Berrian parte hartzeari utzi ziola jakinarazi zuen. Hala, potentzia maximoen arteko akordioak minimoak edo nuluak dira.

Ugalketa Nuklearrik Ezaren Trataturia (TNP) berrikusteko ziklo berria prestatzeko lehen batzordea egin da, eta 2026ko Berrikuspen Konferentzian burutuko da. Estatu batzuek, besteak beste Espainiak, armagabetzearen eta ugalketa nuklearra ez izatearen ikuspegi desberdinen artean zubiak eraikitzeke lan egiten duten arren, Stockholmeko Ekimena bezalako proposamenen bidez, Iranek, gutxienekoen helburuak barne, egindako oposizioak, egungo berrikuspen-zikloaren garapen konplexua iragartzen du.

Gainera, P5en paralisia egitura paraleloak sortzeko erabiltzen da, sistema ahultzen laguntzen dutenak. Adibidez, Arma Nuklearrak Debekatzeko Itunaren (TPAN) aldeko herrialdeek gero eta intentsitate handiagoz argudiatzen dute TNPren krisiak TPAN bera duela alternatiba bakarra. Gaur egungo erregimenaren alternatibak sortzeko egiten diren saiakerek, asmo positiboa izan arren, gero eta gehiago ahultzen lagunduko lukete.

Berrikuntza positibo bat 2023ko iraileko OIEAren 67. Konferentzia Orokorretik dator. Espainiak zeregin garrantzitsua izan zuen EBko txandakako lehendakaritza izateagatik, eta OIEAko Gobernadoreen Batzordeko kide izateke hautatu zuten. Konferentzia emaitza positiboekin amaitu zen, ebazpen teknikoetan lortutako adostasunarekin eta EBren eta Espainiaren berriazko helburuak lortzearekin, hala nola Ukraina Gobernadoreen Batzordearen zati gisa aukeratzea eta Ukrainako segurtasun nuklearrari eta babes-neurriei buruzko berriazko ebazpena onartzea.

Gure lurraldean segurtasun nuklearra zaintzeko Espainian egiten diren jardueri dagokienez, TNP betetzearen ondoriozko ohiko jarduerak garatu dira.

DGPEMen eskumenen esparruan ere, babes fisikoa baimentzeko eta instalazio nuklear eta erradiaktiboen eta haien garraioen babes fisikorako planak onesteko espedienteak izapidetzen jarraitu da. Baimen horien helburua da instalazio eta jarduera horien babes fisikorako sistema onartzea. Sistema hori honela definitzen da: kontrako potentzial batek instalazioaren, material nuklearren edo iturri erradioaktiboen kontra asmo txarrez egindako ekintza bat arrakastaz osa ez dezan aurreikusitako antolakuntzaren, pertsonalaren, prozeduren eta ekipoen multzo integratua.

Espainiak, Arma Kimikoen Konbentzioaren (CAQ) parte gisa, Arma Kimikoak Debekatzeko Antolakundean (OPAQ) aktiboki parte hartzen jarraitzen du.

OPAQk eginkizun garrantzitsua du terrorismoaren aurkako mundu-borrokan eta segurtasun kimikoko kultura zabaldutako baten garapenean laguntzeko.

Arma kimikoen aurkako segurtasuna bermatzeko mundu-tresna da Konbentzioa. Helburu hori hainbat arlotan lortu nahi da, hala nola, gaitasunen garapenearekin, Konbentzioaren aplikazio nazionala hobetzearekin, laguntza- eta babes-neurrieekin eta, orobat, berrezarkuntzaren prebentzioari dagokionez. Berpizte hori estatuz kanpoko eragileek arma kimikoak eskuratuz edo erabiliz adieraz daiteke. Arma horiek ikusgarritasun handia eman diezaioke kostu txiki bati. Hori da, gaur egun, Segurtasun Nazionalerako arriskurik handiena eremu horretan. Horrenbestez, Konbentzioko xedapenak ere garrantzitsuak dira, arma kimikoekin egindako atentatu bat prestatzearekin eta horri dagokion erantzunarekin lotutakoak.

2023an, Ukrainako Gerrak eragindako ezegonkortasunak eta Hamasen eta Israelen arteko gatazkak eremu emankorra eman dute arma kimikoen erabilerari buruzko desinformazioa lortzeko. Hori OPAQeko adituek egiaztatu ez dituzten arma kimikoak erabiltzearen akusazioen bidez azaldu da. Estatuaren arteko mesfidantzak eta polarizazio geopolitikoak salaketa horiek tresna politiko gisa erabiltzea ekarri dute, eta horrek egoera are gehiago zailtzen du eta arma kimikoak ez ugaritzeko erregimenarekiko konfiantza ahultzen du.

CAQ berrikusteko azken konferentzia 2023ko maiatzean egin zen. Bertan azpimarratu zen tratatuari mundu-mailako babes zabala ematen zaiola eta aitortutako arma kimikoen ia armategi guztiak arrakastaz ezabatzen direla. Prozesu hori amaitu zen Estatu Batuek 2023ko uztailan arma kimikoen erreserba guztien suntsiketa amaitutzat eman ondoren.

Hala ere, Konferentzia akordiorik gabeko testurik gabe amaitu zen, aurreko konferentziak 2018an izandako porrota berretsiz. Siriarekin, Iranekin eta beste estatu batzuekin batera, Errusiak zuzendutako blokeakez zuzentesturikonartu. Testubataurkeztuzen, baina adostasuna izan zuen egiaztatze-erregimenarekin, nazioarteko lankidetzarekin, terrorismoarekin, arma kimikoen itsasorako isuriek eta erakundearen gobernantzarekin lotutako gaietan, eta herrialde askorentzat, lan aurreratu gisa, hurrengo Kontseilu Betearazleetan eta Estatu Kideen Biltzarretan oinarri izan zitekeen.

2023an beste mugarri bat izan zen ChemTech Zentroa Herbehereetan inauguratzea, aukera ematen baitu OPAQren ikerketa-gaitasunak, ahalmen operatiboak, analitikoak eta gaitasunen garapeneako nabarmen hobetzeko.

Espainiak Arma Kimikoak Erabiltzeko Zigor-gabetasunaren Aurkako Nazioarteko Partzuergoan ere parte hartzen du, EB eta hogeita hamar bat estatu biltzen dituen plataforman.

Gure herrialdeak, foro horietan parte hartzeaz gain, Defentsa Ministerioaren bidez laguntzen du, langileak edo bitartekoak eskainiz nazioarteko erakunde eta ekimenekin, hala nola, OPAQri intzidenteen aurrean erantzuteko eskainitako gaitasunekin; Nazio Batuen Idazkari Nagusiaren Mekanismoan parte hartzen duten adituekin, arma kimikoen balizko erabilera ikertzeko (UNSGM); Latinoamerikako eta Karibeko Herrialde Talderako (GRULAC) ikastaroak antolatuz, eta Aeroespazialeko Institutu Nazionaleko (OPAQ) Arma Kimikoak Egiaztatze Laborategiaren (LAVEMA) erabilgarritasuna.

Arma Kimikoak Debekatzeko Agintaritz Nazionala (ANPAQ) arduratzen da Espainian KAB hori aplikatzeaz eta ikuskatzeen gai nazionalen buruzko jarduerak zentralizatzeaz. Atzerri Arazoetako, Europar Batasuneko eta Lankidetzako Ministerioko idazkariordetzaren burua da organo hori, eta Idazkaritza Nagusi bat (SGANPAQ), Industria eta Turismo Ministerioari atxikia.

SGANPAQek 2023an egindako lanen artean, CAQ estatu-mailan betetze aldera, honako hauek nabarmentzen dira: lotutako industria-jarduerak eta behartutako subjektuak garaiz eta behar bezala entregatzea, konfidentzialtasun-maila egokia gordez, ia 200 industria-instalaziori eraginez; substantzia kimiko organiko definituen hiru instalaziori ikuskapenak egitea; industriekin eta industria-elkartekin egindako dibulgazio-jarduerak, CAQrekin

lotutako jardueren aitorpen-betebeharrak ezagutzen ez dituzten enpresak detektatzeko; emaitza positiboa izan dute behartutako subjektuen erregistroan enpresa berriak sartzeari dagokionez; OPAQrekin nazioarteko laguntza- eta lankidetzajarduerak areagotzea.

Agente biologikoei eta haien aitzindariari dagokienez, nahiz eta estatu batek gerra biologikoko programa bat dagoela deklaratzeko zaila izango litzatekeen, Estatu horrentzat ondorioak bere balizko gerra-onurekin alderatuta izugarri negatiboak izan ez balira, indarrean jarraitzen du programa horiek izateko arriskuak, egoera berrietara egokitu ahal izateko ñabardurekin, gatazka irekiko egoerak ez ezik, borrokaren aurreko esparru lausoa ere barnean hartuta. Gainera, horrelako jazoera baten esleipena ezkutuan gera daiteke gerra-ingurune hibrido batean bektore batzuk erabiliz.

Bestalde, nahiz eta terrorismo biologikoaren aukerak txikiak izan, horrelako ekintzak erakargarriak izan daitezke erakunde, talde edo gizabanako jakin batzuentzat. Bioteknologiaren aurrerapenak bioterrorismo-mota berri baten aukerak areagotu dituzte, eta, beraz, ezin da baztertu arrisku hori.

Espainia Arma Biologikoen eta Toxikoen Konbentzioaren (CABT) parte da, eta aktiboki hartzen du parte haren gobernu-organoetan. Konbentzio hau berrikusteko IX. Konferentzian, 2022ko abenduan, lan-talde bat sortzea erabaki zen, Konbentzioa sendotzeko, bileren arteko mekanismo gisa. Lantaldearen helburu nagusiak zazpi neurri-eremutan oinarritzen dira: nazioarteko lankidetzan eta laguntzan; zientzia eta teknologiako garapen garrantzitsuetan; konfiantza eta gardentasuna sortzean; betetzea eta egiaztatzea; aplikazio nazionalen; laguntza, erantzuna eta gaitasunak; eta antolaketa, instituzionalizazioa eta finantzak eremuetan. Hurrengo bost urteetarako lehentasunak ezarri eta aurrera egitea da helburua; besteak beste, juridikoki loteslea izango den tresna bat sortzea, Konbentzioak ezartzen dituen betebeharrak betetzen direla egiaztatzea indartzeko. Tresna hori arma kimikoetarako dagoenaren antzekoa da, eta herrialde askok aspalditik eskatzen dute.

Espainiak, gainera, Arma Kimiko, Biologiko edo Toxikoen Usteko Enplegua Ikertzeko Nazio Batuen Idazkari Nagusiaren Mekanismoaren (UNSGM) alde egiten du, eta adituen eta laborategien zerrenda bat ematen du, finantza-laguntzaz gain.

Era berean, G7aren eremuko Suntsipen Masiboko Armen Ugalketaren aurkako Lankidetzaren Globalean parte hartzen du, zeinaren helburua baita suntsipen masiboko armen ugaltzea kontrolatzeko alde anitzeko tratatuak eta beste tresna batzuk hartzea, ezartzea eta indartzea, mehatxu biologikoen aurkako borroka nabarmenduz.

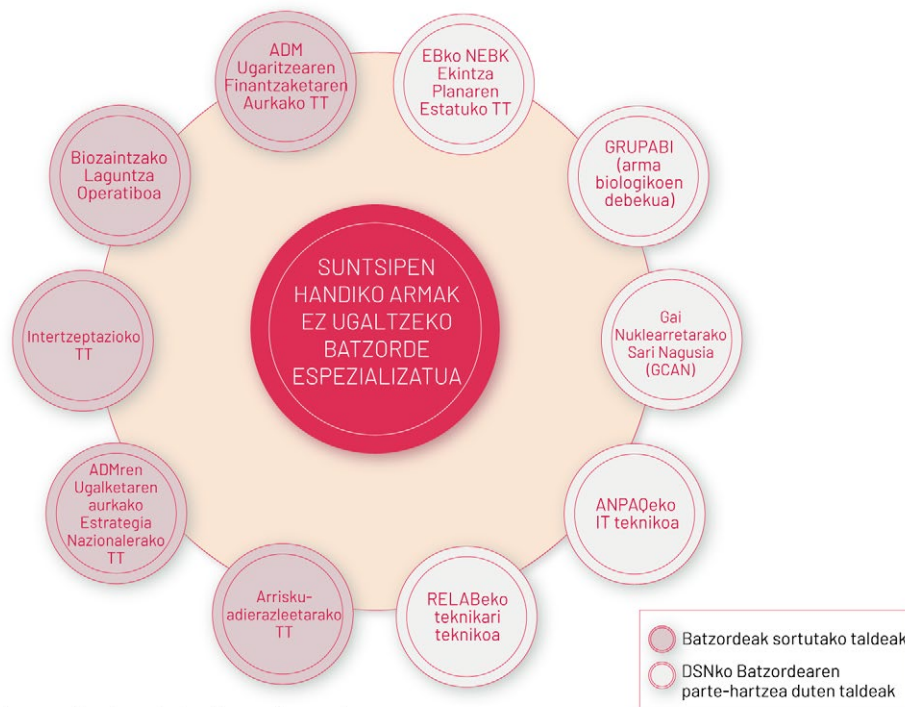
Halaber, garrantzitsua da Espainiak, Teknika Aeroespazialeko Institutu Nazionalaren (INTAren) bidez, nazioarteko zenbait ikerketa-proiektutan parte hartzea. Proiektu horiek, besteak beste, Defentsa Biologikoko Eremuari eragiten diote: MALL CBRN (merkataritzagune handietan NBQ mehatxua prebenitzeko), SAFE STADIUM (futbol-estadio handietan NBQ mehatxua prebenitzeko) eta HOTHREAT (hoteletan eta konbentzio-aretoetan NBQ mehatxua kudeatzeko).

Barne Arazoetako Ministerioak, Polizia Nazionalak eta Guardia Zibilak modu aktiboan parte hartzen dute nazioko eta nazioarteko lantaldeetan, ugalketarik ezaren alorrean. Europako JOINT ACTION TERRORE proiektua nabarmentzen da. Proiektu horren helburua da jatorri biologikoko eta kimikoko eraso terroristen aurrean prestakuntza eta erantzuna indartzea; edo Europako Batzordearen NRBQ Gaitasunak Definitu eta Garatzeko Adituen Taldea, zeinaren helburua baita NRBQ babes-materialen eta material sanitarioaren erreserba estrategikoak sortzea, horiek erabiltzea aurreikusten den krisi-egoerei aurre egiteko.

Eremu horretan herrialdea babesteko jardueri dagokienez, Biocustodiako Lan Operatiboko Taldeak (GTOB), zeina Suntsipen Masiboko Armak Ez Ugaritzeko Batzorde Espezializatuaren barruan sortu baita, lanean jarraitu du Biocustodiaren Plan Nazionala berrikusteko eta eguneratzeko. Plan hori Segurtasun Nazionalako Kontseiluaren erabaki baten bidez onartu zen, eta 2019ko otsailaren 22ko PCI/168/2019 Aginduaren bidez argitaratu zen. Helburua zen beharrezkoak diren neurriak garatzea agente biologiko garrantzitsuen zaintza eraginkorra ahalbidetzeko, bai eta haien sarbide eta babes fisikoa kontrolatzeko ere. Segurtasun Nazionalerako Kontseiluaren erabaki berak eskatzen du Biocustodiako Batzorde Nazionala sor dadila, Biocustodiako Plan Nazionalaren jarraipenaz arduratuko dena. (15.3 irudia)

Suntsipen Handiko Armak Ez Ugaltzeko Batzorde Espezializatua

Segurtasun Nazionaleko Kontseiluari Laguntzeko Organoa

Iturria: Segurtasun Nazionaleko Departamentua

15.3 irudia: ADM eta horrekin lotutako lantaldeak ez ugaltzeko batzorde espezializatua

Babesaren esparru horretan, Carlos III.a Osasun Institutuak zuzendu eta koordinatutako Alerta Biologikoko Laborategien Sareak (RE-LAB), Segurtasun Nazionaleko Sistemari laguntza operatiboa emateko organo gisa, lanean jarraitu du, eta 2023an hiru gorabehera biologiko artatu ditu; horietako bat, Madrilen, alerta desaktibatua izan zen, eta bi alerta biologikoko simulakro Kanarietan.

Esportazioak kontrolatzeko erregimenek funtsezko zeregina dute erabilera berriko materialei dagokienez. Erabilera zibil zein militarretarako erabil daitezkeen produktuak dira, euskarri logikoa (softwarea) eta teknologia barne. Hala ere, erregimen horiek ez ugaltzeko eta armagabetzeko nazioarteko gainerako arkitekturaren tentsio berberen eraginpean daude. Mehatxuak funtsezko bi bidetatik datoz: batetik, Errusiak bere parte den horietan jasaten duen oztopoagatik; eta, bestetik, Txinak esportazioak kontrolatzeko nazioarteko egitura osoa zalantzan jartzeagatik.

Espainiak aktiboki hartzen du parte esportazioen kontrol-taldeetan: Wassenaar-eko Konponketa; Australiako Taldea, arma kimiko eta biologikoen ugaritzeari aurre egin nahi

diona; Hornitzaile Nuklearren Taldea eta Zangger Batzordea (arma nuklearrak); eta MTCR (misilen teknologiaren kontrol-araubidearen siglak). Talde horietan guztietan, zerrendak eta eguneratzeak egiten dira, erabilera bikoitzeko teknologia-esportazioak kontrolatzeko, armak ugaritzen lagun dezaketenak. Horregatik, funtsezkoa da garapen teknologikoetara egokitzea.

Espainiak gure lurraldetik kanpo segurtasun nuklearra zaintzeko egin dituen ekintzei dagokienez, babes nuklearreko ekipo, instalazio eta materialetarako erabilera bikoitzeko produktu eta teknologien esportazioa kontrolatzeko ohiko jarduerak garatu dira, bai eta erabilera bikoitzeko ekipo industrialen, materialen eta artikuluen gehigarrien esportazioa kontrolatzeko jarduerak ere.

Nazio-mailan, Defentsa Materialaren eta Erabilera Bikoitzeko Materialaren Kanpo Merkataritza Arautzen duen Ministerio Artek Batzordea (JIMDDU) da Espainiak duen erakunde nagusia material kimikoen, biologikoen, erradioaktiboen, erabilera bikoitzeko materialen edo material militarren salerosketa prebenitzeko, eta funtsezkoa ondasun estrategiko horien nazioarteko merkataritza kontrolatzeko. Batzar horretan, Merkataritzako Estatu Idazkaritzaren titularra buru dela, gai horretan gaitasuna duten hainbat ministeriok parte hartzen dute. Izan ere, Merkataritzako Estatu Idazkaritzak produktuen esportazioaren kontrol-agintaritza eta defentsako eta erabilera bikoitzeko teknologia ditu.

Espainiak, Europar Batasuneko zuzenbide osoko kide den aldetik, aktiboki hartzen du parte Europar Batasuneko Kontseiluaren bi lan-taldetan:

- Armak ez ugaritzeari eta esportatzeari buruzko lantaldea. Bertan, estatu kideak lankidetzan ari dira suntsipen handiko armak ez ugaritzea eta armagabetzea sustatzeko, Europar Batasunak nazioarteko foroetan dituen jarrerak koordinatuz eta alor horretan garrantzitsuak diren nazioarteko akordio guztiak defendatuz eta indartuz. Era berean, arma konbentzionalen esportazio-kontrolarekin lotutako jarduerak estaltzen ditu. Bere jardura bi azpitalderen bitartez garatzen da: Ez ugaltzea eta armagabetzea (CONOP) eta arma konbentzionalen esportazioak (COARM).
- Erabilera bikoitzeko produktuei buruzko lantaldea. Erabilera bikoitzeko produktuen esportazioa kontrolatzeko araudiko lege-prozesuez arduratzen da. Hori guztia, Europar Batasunak esportazioak, artekaritza, laguntza teknikoa, iragaitea eta erabilera bikoitzeko produktuen transferentzia kontrolatzeko duen araubidearen esparruan. Esportazioko kontrol-zerrenda definitzen eta onartzen du, bai eta erregulazioa ezartzearekin lotutako gaiak ere. Azkenik, Europar Batasuna esportazioak kontrolatzeko erregimen aldeaniztunen barruan koordinatzeaz arduratzen da.

Zerga Agentziak ere zeregin garrantzitsua du erabilera bikoitzeko materialen mugimenduak kontrolatzeko. Armak desbideratzeko ezarritako kontrol espezifikoez gain, jaurtitzeko bektoreak eta materialak legez kontrako trafikorako erabiltzen ditu Aduanen Sailak. Nazioartean modu koordinatuan lan egiten du, eta Hornitzaile Nuklearren Taldean (GSN) eta

Aduanetako Munduko Erakundearen Kontrol Estrategikoa Aplikatzeko Programan (STCE-Strategic Trade Control Enforcement) parte hartzen du. Programa horren helburua mugaz gaindiko NRBQ substantzien (Nuklearrak, Erradiologikoak, Tereologikoak eta Bakkimikoak) trafikoa prebenitzea eta detektatzea da, baita erabilera bikoitzekoa ere.

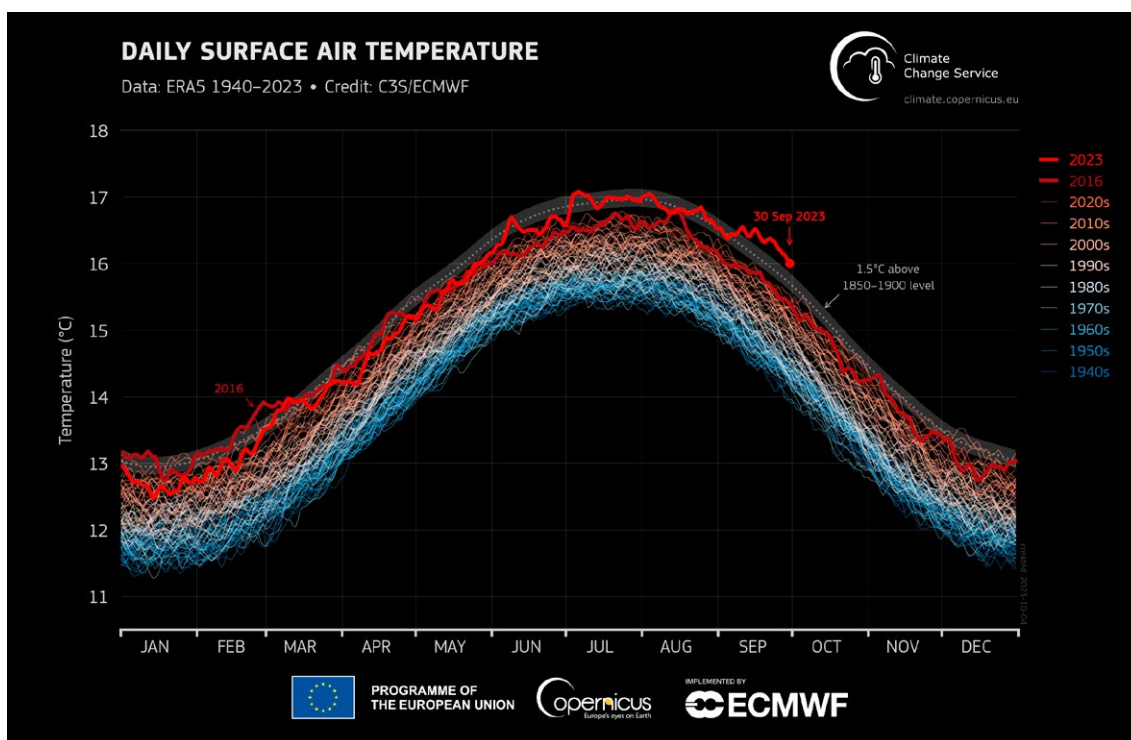
Aduanetako Departamentuak segurtasunarentzat garrantzitsuak diren proiektuak garatzen jarraitzen du: Aduana Zaintzako Zuzendaritza Ondokoaren CESCAN aretoan irudiak ikusteko zentralizazio proiektua eta material erradioaktiboa detektatzeko MEGAPORT sistema ezartzea. 2023an, alarma piztu da Valentziako portuan material erradioaktiboa detektatzeagatik, arrisku txikikotzat jotzen baita.

KLIMA-ALDAKETAREN ETA NATURA-INGURUNEAREN DEGRADAZIOAREN ONDORIOAK

Munduko Meteorologia Erakundeak (OMM) berretsi du 2023 izan dela inoiz izan den urterik beroena. OMMren arabera, 2023an, planetaren urteko batez besteko tenperatura $1,45 \pm 0,12^\circ\text{C}$ izan zen industriaurreko mailetatik gora; kopuru hori Parisko Akordioaren mugetatik gertu zegoen.

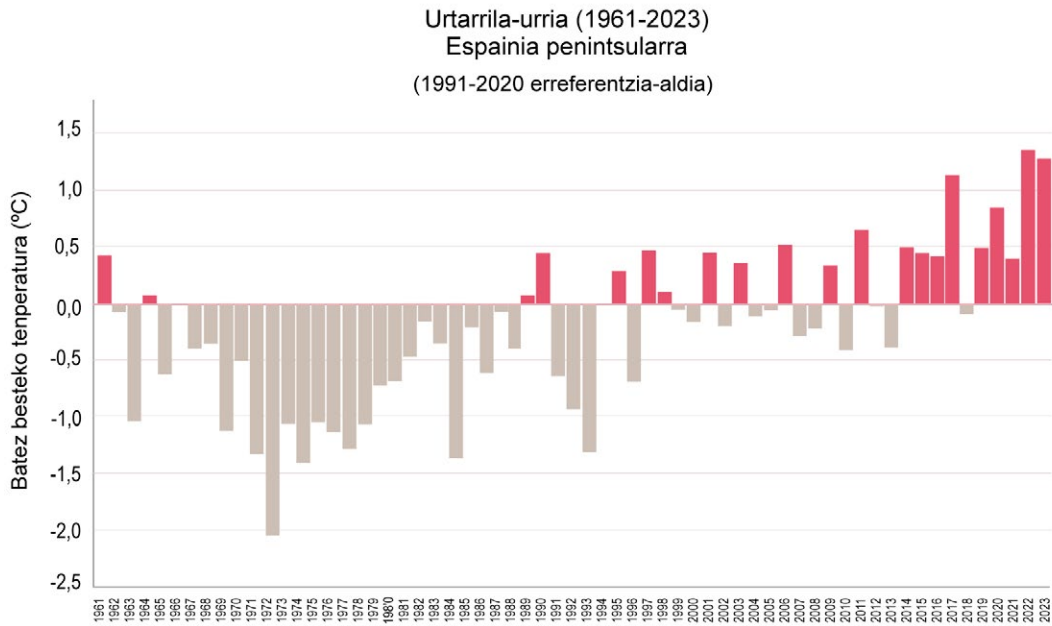
Europako Klima Aldaketaren Zerbitzuak, Copernicusek (C3S), informazio horrekin bat egin zuen 2024ko urtarrilean egindako urteko balantzean; haren arabera, batez besteko tenperatura globala $14,98^\circ\text{C}$ -koa izan zen.

Azken finean, esan daiteke, 2015etik aurrera, 1850etik ezagutzen diren urterik beroenak gertatu direla, erregistro instrumentalaren arabera. (16.1 irudia)

16.1 irudia: Airearen tenperaturaren anomaliak eskala globalean, 1991-2020 erreferentzia-aldiarekiko

Espanian, 2017-2021 bosturtekoaren batez besteko tenperatura XIX. mendearen bigarren erdiko erreferentzia-balioak baino 1,7 °C altuagoa da, gutxi gorabehera. Azken analisiek adierazten dutenez, azken hamarkadetan bizkortu egin da beroketa, 1961etik aurrera batez besteko tenperatura 0,22 °C/hamarkada igo baita. Temperaturaren joera handiagoa da udan (+0,26 °C/hamarkada) neguan (+0,19 °C/hamarkada) baino, eta horrek eragin handiagoa du bero-boladetan. (16.2 irudia)

Iturria: Estatuko Meteorologia Agentzia

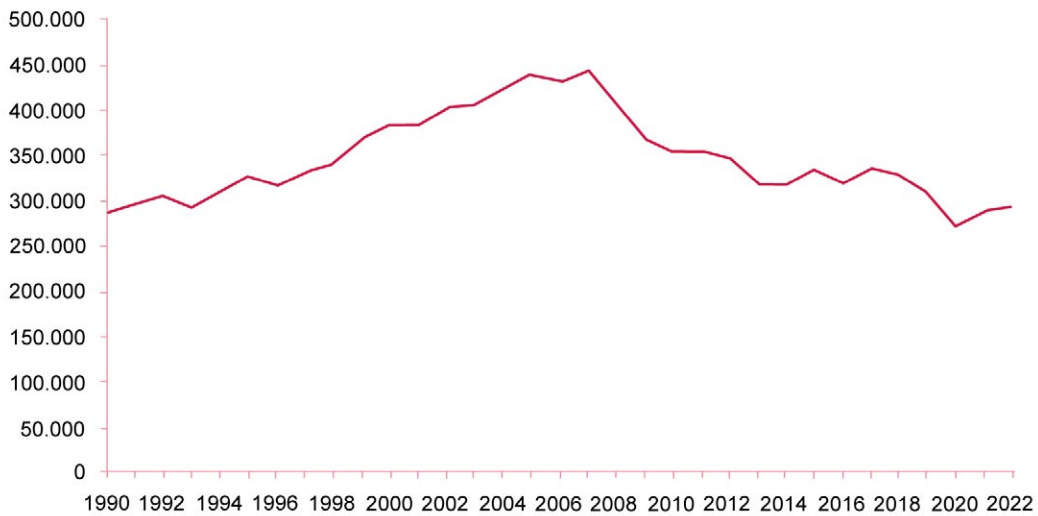
16.2 irudia: Tenperatura-anomaliak urtarriletik urrira bitartean penintsulako Espanian, 1991-2020 erreferentzia-aldiari dagokionez

Tenperatura globalen igoerak zerikusi zuzena du atmosferako berotegi-efektuko gasen (BEG) kontzentrazioaren igoerarekin. 2022ko Klimaren Egoerari buruzko Txostenaren arabera, berotegi-efektua eragiten duten hiru gas nagusien kontzentrazioak —karbono dioxidoa, metanoa eta oxido nitrosoa— maximo historikoetara iritsi ziren 2021ean. Metano-kontzentrazioaren urteko igoera izan zen handiena. Bestalde, Berotegi Efektuko Gasei buruzko MMEren Buletinak (2023ko azaroan argitaratua) adierazten duenez, 2022an, karbono dioxidoaren kontzentrazioak 417,9 zati milioiko (ppm) izan ziren, metanoarenak 1923 zati mila milioiko (ppmm) eta oxido nitrosoarenak 335,8 ppmm. Balio horiek, hurrenez hurren, industriaurreko mailen % 150, % 264 eta % 124 dira.

Estatu mailako egoera BEGen Emisioen Inbentarioan islatzen da. Inbentario horrek, 2023ko edizioan, guztizko emisio gordin nazionalen joera erakusten du (LULUCF sektoreari dagozkion xurgapenak kanpo utzita), bai termino absolutuetan (CO₂-eq-ren kilotoneladak), bai denbora-aldaketan, 1990. urtea oinarritzat hartuta.

2021ean, emisio gordinak 288,8 Mt CO₂-eq izan ziren. Horrek % +4 esan nahi du 1990arekin alderatuta, eta % -34,2 2005arekin alderatuta. 2022ko emisioen aurrerapenaren arabera, 293,8ko emisio gordinak izango dira, 1990ean baino % +2,1 gehiago eta 2005ean baino % -33 gehiago. (16.3 eta 16.4 irudia)

BEG isurketen bilakaera, kt CO₂-eq

Iturria: Trantsizio Ekologikorako eta Erronka Demografikorako Ministerioa

16.3 irudia: Berotegi-efektuko gasen isurketa gordinen bilakaera Espainian 1990-2022 (berotegi-efektuko gasen isurketen aurrerapena, 2022. urteari dagokiona)

16.4 irudia: Berotegi-efektuko gasen emisio gordinen bilakaera eta aldaketa 1990 eta 2005 urteekiko (BE-Gen emisioen aurrerapena, 2022. urteari dagokiona)

BEROTEGI-EFEKTUKO GASEN GUZTIZKO ISURI GORDINAK

	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2018	2019	2020	2021	2022
BEG isuriak (kt CO₂-eq)	287.710	327.011	383.276	443.760	354.652	333.623	328.905	309.814	272.244	288.848	293.778
Aldakuntza 1990arekiko		+13,7%	+33,2%	+52,5%	+23,3%	+16,0%	+14,3%	+7,7%	-5,4%	+4%	+2,1%
Aldakuntza 2005arekiko					-19,2%	-24,0%	-25,0%	-29,4%	-38,0%	-34,2%	-33%

Iturria: Trantsizio Ekologikorako eta Erronka Demografikorako Ministerioa

Halaber, aurrerapenaren arabera, badirudi baieztatu egiten dela COVIDen 19 pandemiaren ondorengo susperraldi ekonomikoaren testuinguruan, 2022an berotegi-efektua eragiten duten gasen emisioak eta BPGaren hazkundera bereizi egin zirela. Aurrerapen horren arabera, BEGen emisioak 4,9 milioi tona CO₂-eq igoko dira 2021etik 2022ra bitartean.

Energia elektrikoa sortzetik sortutako BEG emisioak % 43,3 hazi dira 2021ekin alderatuta. Hori hainbat arrazoiengatik gertatu da: 2022an guztizko eskari elektrikoa % 2,4 jaitsi zen 2021ean baino, baina guztizko sorkuntza % 6,3 igo zen (guztira 19.802 GWh esportatu ziren kanpora); 2022an urte hidrologiko lehorra izanenez, 2022an ekoizpen hidraulikoa % 39,6 jaitsi zen aurreko urtearekin alderatuta, eta beste iturri berriztagarri batzuen erabilerarekin konpentsatu zen (ekoizpen eolikoa % 1,1 hazi zen 2021arekin alderatuta, eta fotovoltaikoa % 33), baina baita erregai fosilen erabilerarekin ere.

Bestalde, manufaktura- eta eraikuntza-industrietako emisioak murriztu egingo direla kalkulatu da, eta, 2021ekin alderatuta, % 13,8 murriztuko direla. Era berean, nekazaritza- eta abeltzaintza-sektoreak emisioak %5,9 murriztu ditu, eta hondakinen sektoreak, berriz, zertxobait handitu ditu BEGen emisioak (+ %0,5).

Garraioaren emisioak oraindik ere erronka dira Europan eta Estatuan. Garraio-sektorea da BEGen emisio nazionalen ehuneko handiena duena, gutxi gorabehera % 29,6 (2021).

Errealitate horren aurrean, trenbidean oinarritutako garraio-irtenbideek berotegi-efektua eragiten duten gasen gehikuntza geldiarazten dute, baldin eta, RENFEren kasuan bezala, energia elektriko berriztagarria masiboki erabiltzen bada eta jatorrizko ziurtagiri ofiziala badu.

Itsas sektoreko berotegi-efektuko gasen isurien murrizketari dagokionez, itsas garraioa isurketa-eskubideen Europako merkataritza-sistemara txertatzen duen Europako Zuzentarauaren transposizioa garatu da; 2024an sartuko da indarrean Zuzentaru hori. Azpimarratzekoa da Espainiako itsas administrazioak izango duen eginkizuna, 500 ontzi-konpainia baino gehiagorentzako administrazio-agintaritza izatea aurreikusten baita.

ENAIRek, mugikortasun seguruaren, iraunkorraren eta konektatuaren estrategiarekin bat etorritik, 2023an aireko ibilbideen eraginkortasuna hobetzeko jarduerak egin ditu, hala nola, aireko espazio nazionalen jardun zuten hegaldien %69ri zuzeneko hegaldiak ematea (urrira arte) edo hurbilketa “berde” gisa ezagutzen diren jaitsiera jarraituak egitea (CDO) hegaldien %35etan (urrira arte).

Lurzorua erabiltzeko jardueren, lurzoruen erabilera-aldaketen eta basogintzaren (LULUCF, ingelesezko siglak) ondoriozko xurgapenak -44,5 milioi tona CO₂-eq izango zirela kalkulatu zen 2021. urterako. Absortzio horiek Estatuko guztizko isurketa gordinen % 15,4 osatzen dute, eta % 1 egin dute gora 2020rako zenbatetsitakoan aldean, batez ere nekazaritza-lurren azpisektoreko xurgapenak hobetu direlako, zeinetarako xurgapenak % 25,6 igo baitira. Baso-lurren azpisektorerako, LULUCF guztizkoan % 89,7ko pisua izanik, xurgapenak % -0,9 gutxitu direla kalkulatu da.

Zaintzari dagokionez, nabarmentzekoa da SEPRONaren jarduera. Haren jarduera nagusia gas fluordunen emisioei aurre egitea izan da, gehienbat azpiegiturak eta ibilgailuak hozteko sektorean jarduten baitute. Hala, 22 jarduketa penal egin ditu atmosferara berotegi-efektuko gas fluoratuak igortzeagatik. Baina, era berean, legez kanpoko berotegi-efektuko gas hozgarriak Europako Batasunean sartzera eta Espainiara bideratzera bideratutako talde kriminalak ere bilatu dira, eta ezarritako inportazio- eta fabrikazio-kuoten sistema saihestu da.

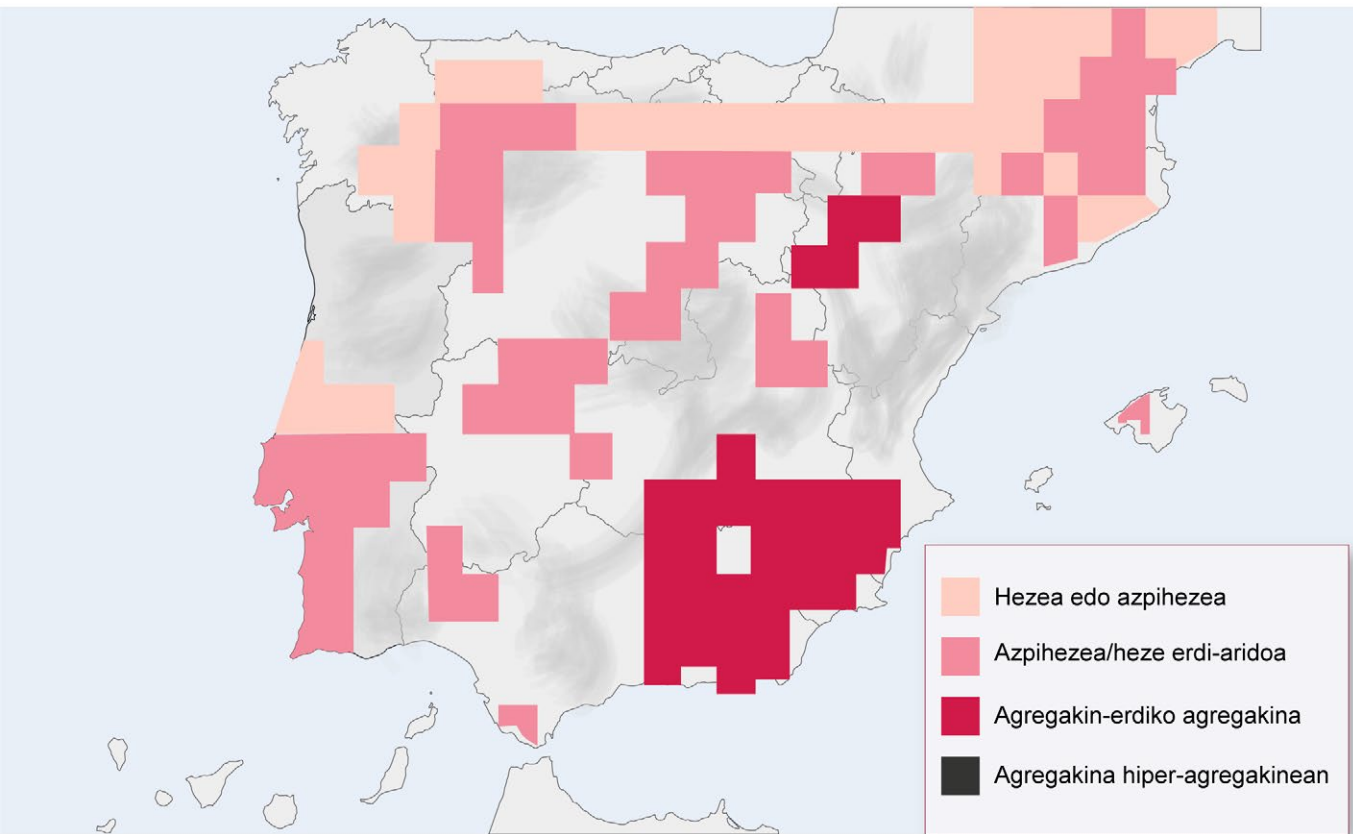
Aduana-zerbitzuek legez kanpoko trafiko horiei eusteko lehen horma osatzen dute. Ildo horretan, nabarmentzekoa da talde antolatu baten ikerketa bat, Europar Batasunean mezularitza-agentzien bidez sartutako gas hozgarri fluordunen legez kontrako salerosketari buruzkoa. Ogasun Publikoari iruzur egindako kuotak gutxienez 3 milioi eurokoak izango direla zenbatesten da.

Bestalde, CIEMAT garraioaren elektrifikazioak erregulatu gabeko poluitzaileen emisioetan edo poluitzaile berrietan duen eraginari buruz ikertzen ari da.

Klima-aldaketaren eraginei dagokienez, Klima Aldaketara Egokitzeko 2021-2030 Plan Nazionalak (PNACC) Espainian klima-aldaketaren ondorioei aurre egiteko ekintza koordinatu eta koherentea sustatu nahi du, klima-aldaketak gaur egun eta etorkizunean eragingo dituen kalteak saihesteko edo murrizteko eta ekonomia eta gizarte erresilienteagoak eraikitzeke. Bere lehen lan-programak, gaur egun abian denak, 2021-2025eko aldirako zenbait neurri proposatzen ditu helburu horretan aurrera egiteko.

Bai Klima Aldaketari buruzko Gobernu arteko Adituen Taldearen (IPCC) seigarren ebaluazio-txostenak, bai AEMETek egindako azterketek adierazten dute nola hedatzen diren klima idorrek eta nola atzeratzen diren klima hotzak, zeinak klima epelek ordezkutzen baitituzte. Lortutako emaitzek azken hamarkadetan Espainiako klimen eta landarediaren banaketan ikusitako berotze globalaren ondorioak laburbiltzen dituzte, eta aztertutako aldian eskala globalean ikusitako aldaketekin bat datoz. (16.5 irudia)

1981-2010 (behatuak) eta 2071-2100 (behatuak) aldien artean aurreikusitako idortasun-aldaketak (BBB 8.5)

Iturria: Trantsizio Ekologikorako eta Erronka Demografikorako Ministerioa

16.5 irudia: 1981-2010 (behatuak) eta 2071-2100 (RCP 8.5) aldien artean proiektatutako idortasun-aldaketak

Klima idorrei dagokienez, haien mugaketan tenperatura eta prezipitazioa hartzen dira kontuan, eta ondoriozta daiteke ezen, Espainiaren kasuan, tenperaturek izan duten igoera nabarmenagatik eta, neurri txikiagoan, prezipitazioen gutxitze arinagatik gertatu dela behatutako aurrerapena, nahiz eta jaitsiera hori ez den estatistikoki esanguratsua, eta kontuz hartu behar da. Igoera termikoaren ondorioz gertatzen den lurruntze handiagoak, prezipitazioak gehitzearen ondorioz konpentsatu ez denez (prezipitazioak pixka bat jaitsi ere egin dira), gutxitu egiten du landareetarako dagoen ura. Horrek esan nahi du klima idorretan aurrera egiten dela, Köppen-Geiger sailkapenean tenplatuen kontura.

Sektorerik kaltetuenak hiriguneetan eta landaguneetan, gune babestuetan eta eremu bereziki kalteberetan, nekazaritzan eta turismoan daude; beraz, beharrezkoa da egokitze-neurriak premiaz abian jartzea.

Desertifikazioaren aurkako Estrategia Nazionalak (Trantsizio Ekologikorako eta Erronka Demografikorako Ministerioak 2022an argitaratua) hainbat neurri proposatzen ditu mehatxu horri aurre egiteko, besteak beste: arazo horretan diharduten giza eta finantza-baliabideak gehitzea; eragile guztien koordinazioa eta parte-hartzea hobetzea; lurzoruak leheneratzeko eta babesteko ekintzak degradazioaren aurrean, eta lurren gaineko ezagutza hobetzea.

2023an, Basamortutzearen aurkako Estrategia Nazionalen proposatutako hainbat ekintza ezarri dira. Nabarmentzekoak dira Lurzoruen Inbentario Nazional baterako metodologia-proiektu pilotu bat abian jartzea; Espainiako Desertifikazioaren Atlasak egiten hastea (Biodiversidad Fundazioaren diru-laguntza baten bidez); Espainiak Basamortutzearen Aurkako Nazio Batuen Konbentzioko (CNULD) foroetan duen presentzia sendotzea; basamortutzearen arloko ikerketan laguntzea, Biodibertsitatea Fundazioaren diru-laguntzen bidez; eta dibulgazio-ekintzak bultzatzea.

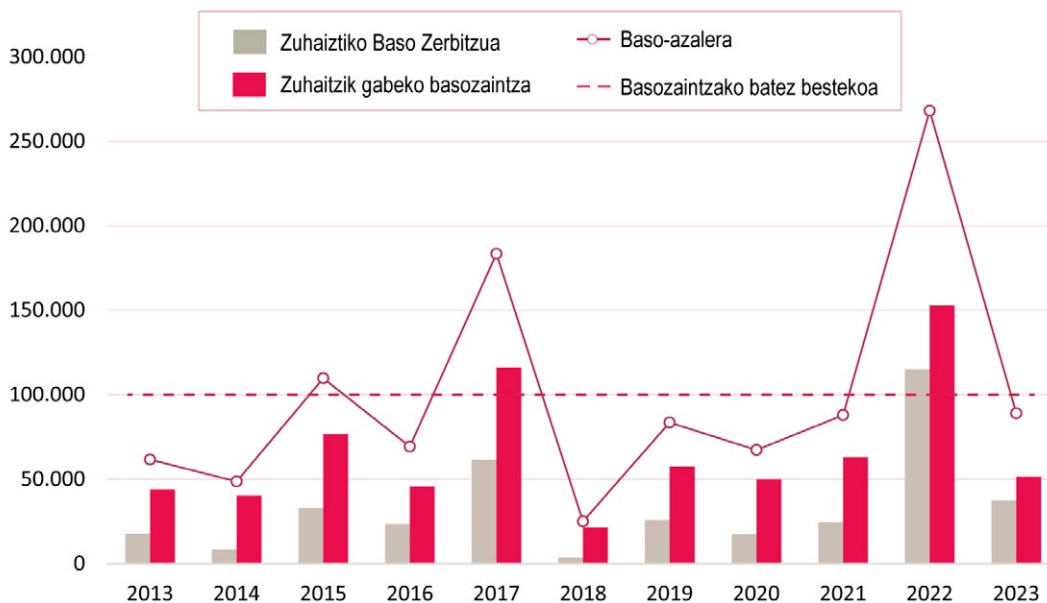
Espainiak, 2023an, Lehortearrekiko Erresilientziarako Nazioarteko Aliantza bultzatzen jarraitu du. Ekimen hori Espainiako eta Senegaleko gobernuek gidatu dute, eta CNULD erakundearen Idazkaritzak babestu du.

Era berean, baso-sute handien eraginpean dauden baso-eremuak leheneratzeko premiazko jardunerako sistemak martxan jarraitu duela esan behar da.

2023an, Trantsizio Ekologikorako eta Erronka Demografikorako Ministerioak larrialdiko jarduketak abiarazi zituen baso-suteek kaltetutako zortzi eremu leheneratzeko, eta lau milioi euroko inbertsioa aurreikusi zuen.

Era berean, lurzoruen kontserbazioa eta basamortutzearen prebentzioa dira Klima Aldaketara Egokitzeko Plan Nazionalaren (PNACC) lehen Lan Programaren (2021-2025) helburuetako batzuk.

Lurzoruak kontserbatzeko esparru horretan, landare-estalkiak funtsezko zeregina du. Horregatik, basoetako suteak, biodibertsitateari eragiteaz gain eta basoaren kudeaketan kontuan hartu beharreko lehentasunezko elementua izateaz gain, basamortutzea bultzatzen duen elementu garrantzitsua dira. (16.6 irudia)

Iturria: Trantsizio Ekologikorako eta Erronka Demografikorako Ministerioa

16.6 irudia: Suteek kaltetutako baso-azalaren bilakaera (behin-behineko datuak, 2023ko urtarrilaren 1etik azaroaren 30era bitarteko baso-suteei buruzko informazio-aurrerapenaren arabera)

Baso-kudeaketa iraunkorrari eta basoberritzeari dagokienez, 2050erako Espainiako Basogintza Estrategiak, 2022ko abenduan onartuak, helburu hauek ezartzen ditu gure herrialdean 2050erako:

- Basoberritzeen bidez zuhaiztutako baso-azalera handitzea, helburua edozein dela ere, gutxienez 0,6 milioi hektarea birlandatu direla. Helburua bat dator Deskarbonizaziorako Epe Luzerako Estrategiak ezartzen duen xede-basoberritzearen tasarekin (20.000 ha/urte).
- Baso-azalera ordenatua handitzea, baso-kudeaketa sustatzeko berme gisa. Mendi pribatuetako baso-plangintza nabarmen areagotzea (% 14,1 2021ean), mendi horien % 50ek, gutxienez, basoak kudeatzeko plan bat onartuta eta indarrean izan dezaten.

2022-2032 Espainiako Basogintza Planak (PFE) hurrengo hamarkadarako estrategia garatzen du, 25 ekintza-lerrotan banatutako 289 neurriren planteamenduaren bidez. Basoak Modu Iraunkorrean Kudeatzeko Oinarritzko Jarraibide Komunek ezartzen dute autonomia-erkidegoetan baso-kudeaketa iraunkorreko tresnak garatzeko esparrua. FEPren neurri-proposamenak kontuan hartu behar dituzte autonomia-erkidegoetako administrazioek, eta beren lurraldearen eta baso-sektorearen beharretara egokitu behar dira, baso-plangintza estrategikoa formulatzean eta berrikustean.

Baso-suteen arriskua baso-masen kudeaketaren zati garrantzitsua da. Horrelako hondamendi naturalak nahita edo nahi gabe eragiteagatik egindako delituen jazarpena elementu garrantzitsua da, ez bakarrik zigorrei dagokienez, baita disuasioari dagokionez ere. Guardia Zibilak gailu iraunkor bat ezarri du urte osoan zehar (udako kanpainan indartu egiten da), helburu honekin (hondamendia prebenitzeko eta kudeatzeko lanekin batera, herritarren laguntzaren eta segurtasunaren ikuspegitik): baso-sutearen kausak eta motibazioak ikertzea.

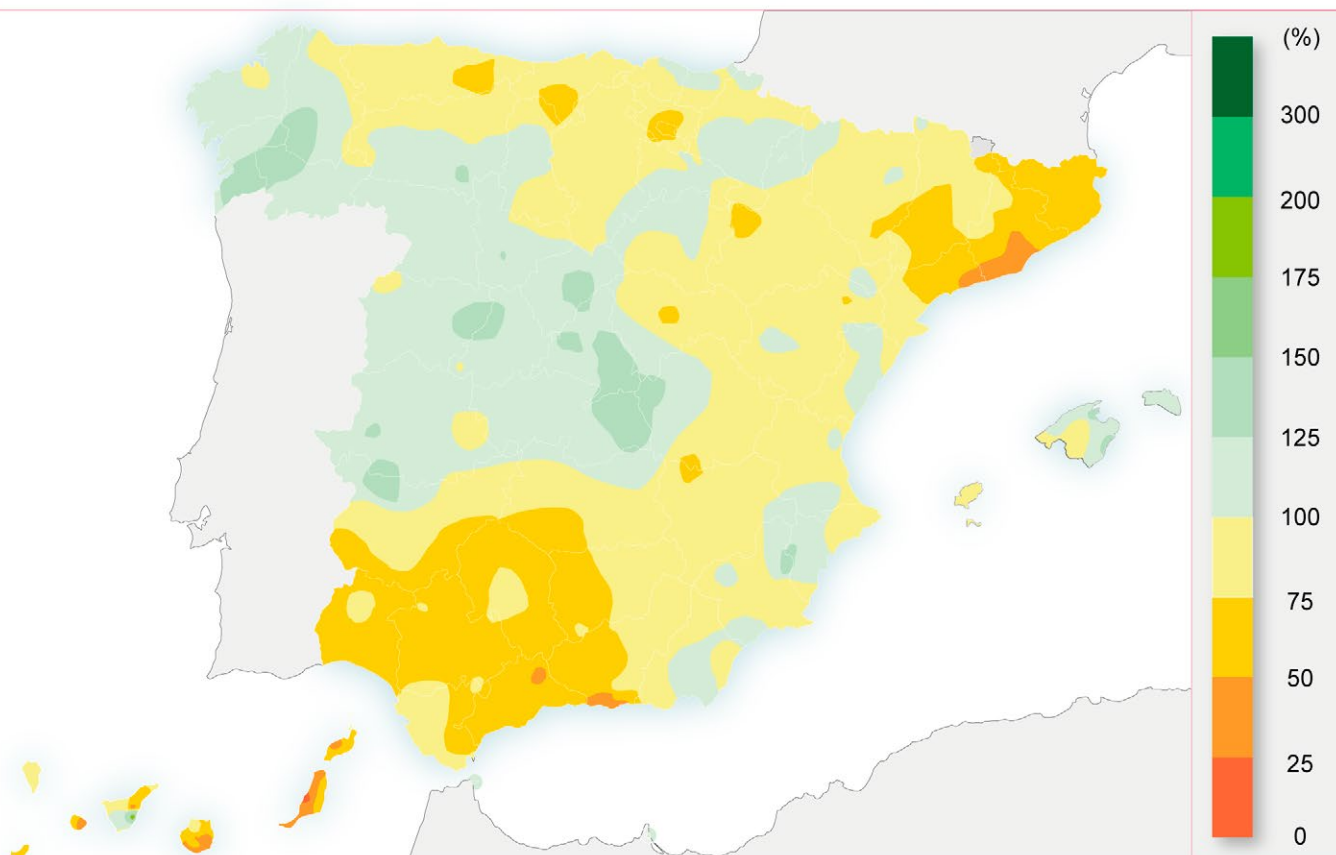
Gailu integral horretan, ahalegin nagusia Guardia Zibilaren SEPRONAREN unitateek egiten dute. Unitate horiek herritarren segurtasuneko, mendiko, ikerketako, trafikoko eta erreserbako unitateen lankidetzatza etengabea dute. Indartze dispositiboan, honako jarduketak hauek egin dira: 2.893 baso-sute ikertu, 745 baso-sute argitu, 331 atxilotu edo ikertu eta 3.234 arau-hauste administratibo edo penal tramitatu.

Lehortearen eta bero-boladen intentsitatea eta maiztasuna bereziki larria izanda Mediterraneo aldean eta Iberiar erdialdean 2023an. Lehorte meteorologiko luzearen ondorioz, lehorte hidrológicoak, agronomikoak eta operatiboak edo eskasia izan dira. Urtegieta ur-maila txikia izan da, baina baita behearantzko joera nabarmena ere lurpeko ur-masa askotan maila piezometrikoetan.

Egoeraren jarraipena AEMETen bidez egiten da. Sistema horrek DESON sistema (lehorte meteorologikoak monitorizatzeko sistema) mantentzen du, eta sistema hori lehorte meteorologikoaren jarraipena, alerta goiztiarra eta ebaluazioa egiteko diseinatu da. Horretarako, eguraldiari eta satelite bidezko eguraldiari buruzko informazioa erabiltzen du denbora errealean. Informazio horrek lehorte meteorologikoaren garapena eta lehortearen bilakaera erakusten ditu.

CSICen txostenen arabera, klima-sekuentzia lehor horrek 10 urte hidrológico irauten du dagoeneko, 2013/14-2022/23. 12 hilabeteko prezipitazio estandarizatuaren (SPI) indize metatua (2022ko urriaren 1etik aurrera) negatiboa da arto guztietan, Ipar eta Ipar-mendebaldeko artoetan, Dueron eta Tajon izan ezik. (16.7 irudia)

PREZIPITAZIOAREN EHUNEKOA (normala: 91-20)

Iturria: DSNeK eginda Estatuko Meteorologia Agentziaren (AEMET) datuez

16.7 irudia: Prezipitazioaren ehunekoa 2022ko urriaren 1etik 2023ko irailaren 30era

2022-2023 urte hidroklogikoa seriearen hamazazpigarren urte lehorrena izan zen, 1961ean hasi zena. Penintsulako Espainian batez besteko prezipitazioa 576.5 mm-koa izan zen, eta horrek izaera lehorra ematen dio, prezipitazioak 1991-2020 aldiko balio normalaren % 90era iritsi baitziren.

Egungo egoerak joera hori eta ur-eskasia berresten ditu. 2023. urtea bere ahalmenaren %45ean amaitu zen urtegiekin, eta azken 10 urteetako batez bestekoa %54koa izan zen. Horrek kontsumoari, ureztapenei eta energia hidroelektrikoaren ekoizpenari eragiten die. Katalunia barneko arroen (%16 inguru) eta Segura, Guadalquivir eta Andaluziako Mediterraneo Arroaren (%19 inguru) egoera bereziki kezagarria da.

Espainiako egoera hidroklogikoa azken urteotan izan duen bilakaera txarra dela eta, lehen salbuespenekotzat jotzen ziren egoerek nolabaiteko normaltasuna hartu dute. Hori dela eta, 2021ean Tajo-Segura isuraldatzearen garrantzia handiena duen lanetako bat erabiltzeko arauak berriro ziren. Arau berriak aplikatuta, eta Segurako eta Guadianako arroen egoera hidroklogikoa hobetzearen, Tajoren oheburuko zingiretan beharrezkoak diren izakinak

ziurtatuta, hilero egin dira isuraldaketak, urtean 246,0 hm³ egiteko. Baldintza optimoetan, urte hidrologiko bakoitzean 650 hm³ isuralda zitekeen gehienez.

Klima-aldaketa eta lehorre hidrologikoak islatzen dira lur azpiko ur-masa askoren maila piezometrikoen jaitsieretan. Bereziki garrantzitsuak diren kasu batzuetan, hala nola Guadianako goi-arroan, lur azpian metatutako lur azpiko uraren bolumena nabarmen murrizten da; adibidez, Mantxako lautadan, Espainiako akuifero garrantzitsuenetako batean.

Arazoa larriki areagotzen da, batetik, akuiferoak legez kanpo erauzten direlako eta, ondorioz, gehiegi ustiatzen direlako, eta, bestetik, jabari publiko hidraulikora legez kanpoko isurketak egiten direlako. SEPRONAK, legez kanpoko ur-erazketa detektatzeko eta prebenitzeko, 6.329 landa-finka zaindu zituen, 1.724 ikuskapen egin zituen, eta 106 arau-hauste penal eta 2.341 administratibori antzeman zien.

Isurketei dagokienez, 2023. urtean SEPRONAREN jarduerak ugaritu egin dira, hiriko hondakin-urak isurtzeko eta nekazaritza- eta abeltzaintza-jarduerarako. Zaintza-ekintza horien pisurik handiena Itsaso Txikian egiten ari dira, han elkartzen baitira hiru isurketa-mota horiek.

Itsaso Txikia, balio ekologiko handia duenez, Espainiako eta nazioarteko hamar arau-figurak baino gehiagok babesten dute. Hala eta guztiz ere, duela urte asko hauteman zen baldintza ekologiko narriadura handia, eta azkartu egin da azken urteetan, nekazaritza-, hiri-, turismo- edo meatzaritza-jarduera jakin batzuen ondorioz. Itsaso Txikian eutrofizazio aurreratuko gertakariak izaten dira, gehiegizko mantenu gaien ondorioz, batez ere nitratoen eta fosfatoen ondorioz.

Itsaso Txikia berreskuratzeko, Trantsizio Ekologikorako eta Erronka Demografikorako Ministerioa beste erakunde batzuekin elkarlanean ari da, eta, bereziki, 2021. urtearen amaieraz geroztik, ibilbide-orri bat egin du, 10 ekintza-lerrotan egituratutako jarduera-multzoarekin, 484 milioi euroko aurrekontuarekin. 2023an, aurrekontuan sartutako 484 milioien %12,48 gauzatu da.

Lehorre nekazaritzan daukan eragin ekonomikoaren eragina Nekazaritza, Arrantza eta Elikadura Ministerioak 2023ko uztailean abian jarri behar izan zuen prozeduran islatzen da; prozedura hori 712,7 milioi eurokoa izan zen lehorre kaltetutako nekazari eta abeltzaintzako aparteko laguntzetan.

Horregatik, funtsezkoa da ureztatze-sistema eraginkorragoak bultzatzea. 2021-2027ko aldirian 2.130 milioi euro baino gehiago inbertituko dira lur ureztatuak modernizatzeko lanetan. Lan horiei esker, ureztatze iraunkorra lortu ahal izango da, ura, ongarriak eta fitosanitarioak ahalik eta gehien aurrezte ahalbidetzen duten sistema eraginkorrekin, eta energia alternatiboak eta ezohiko ur-iturriak bilduko dira. Inbertsio handiena Berreskuratze eta Erresilientzia Mekanismoaren funtsetatik etorriko da. Funtse horiei esker, ureztaketa iraunkorrak modernizatzeko planak 5.705.857,98 euroko obrak finantzatu ditu 2023an, 190.749 hektareatan.

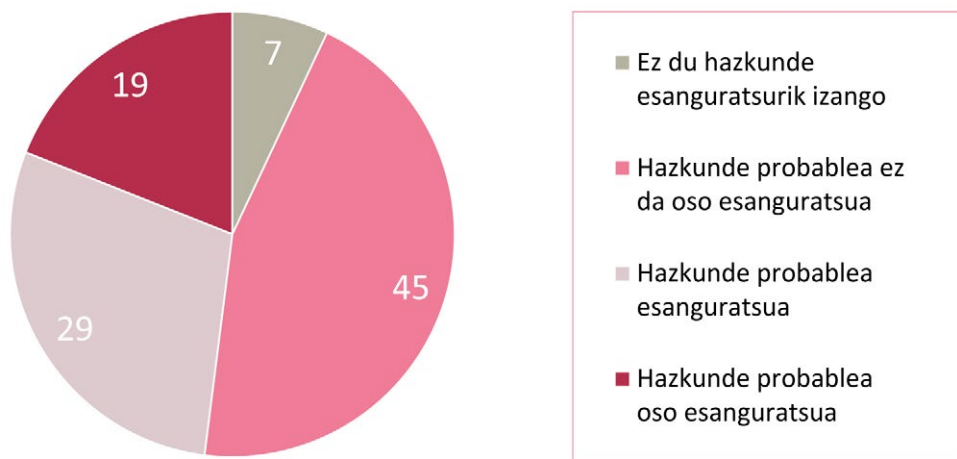
2023ko klima-gertaerek izugarri eragin diote nekazaritza- eta abeltzaintza-sektoreari. 2023an, behin-behineko datuekin bat, kaltetutako nekazaritzako azalera 3.446.275 ha-koa izan da.

eta kalte-ordainen aurreikuspena 1.192,4 milioi eurokoa da. Lehortearen ondorioz 2023rako aurreikusten diren kalte-ordainak 496 milioi eurokoak dira. Hori dela eta, gaur egungo kanpainaren lehorte da ezbehar gehien izan dituen nekazaritzako aseguruaren historian, 210 milioi eurotik gora ordaindu baititu 2012koak (orain arteko handiena).

Nekazaritza Aseguruaren Sistema funtsezko tresna da fenomeno meteorologikoen eta beste arrisku natural batzuen ondoriozko arriskuak kudeatzeko nekazaritza-sektorean. Nekazaritza, Arrantza eta Elikadura Ministerioa, Nekazaritza Aseguruaren Estatuko Erakunde Autonomiadunaren bitartez. (ENESA), polizen kostuaren %65era arteko diru-laguntza ematen du kontratazioa errazteko. Gobernuak handitu egin du 2023an nekazaritzako aseguruaren diruz laguntzeko aurrekontua, eta 358,21 milioi eurora iritsi da; hau da, aurreko urtean baino %30 gehiago, eta %70 gehiago, 2016. eta 2020. urteetan hasieran onartutakoarekin alderatuta.

Bestalde, uholde-arriskua kudeatzeko plan berriak idazteko, azterketak egin dira uholdeen maiztasunak eta magnitudeak kalkulatzeko eta klima-aldaketak iraganeko gertaera klimatiko berezietan oinarrituta izan dituen ondorioak aztertzeke. Lan horietan uholdeen arrisku potentzial nabarmena duten eremuak (ARPSIS) identifikatu dira, klima-aldaketaren balizko eraginaren ondorioz arriskua areagotzen dutenak. (16.8 irudia)

Arriskuan dauden ARSPlak (erkidego arteko ARSPlen %)

Iturria: Trantsizio Ekologikorako eta Erronka Demografikorako Ministerioa

16.8 irudia: 500 urteko birgertatze-aldian RCP 8,5 agertoki baterako arrisku-maila aldatzea espero den eremuen ehunekoak

Muturreko fenomeno meteorologikoak areagotzea ere klima-aldaketaren ondorio da. Hauek izan dira 2023an AEMETek eragin, jarraitu eta katalogatutako fenomeno bereziki bizi batzuk:

- Juliette borrasca sortu zen Balear Uharten inguruan. Otsailaren amaieran, elurte historikoak izan ziren uharteetan, batez ere Mallorcako uharteetan.
- Maiatzaren bigarren erditik aurrera, ekain osoan eta uztailaren hasierara arte, ekaitzak oso ohikoak izan ziren, batez ere penintsulako ekialdean eta iparraldean; izan ere, egoera atmosferiko ikaragarria zen, eta Mediterraneoako arroaren zati handi bat aire hotzarekin eta zirkulazio eskasarekin zegoen depresio-eskualde baten azpian. Egun horietan ezohiko ekaitzak izan ziren, intentsitate handia zutelako.
- Uztailaren bigarren hamarretik aurrera, temperaturek gorakada handia izan zuten; hala, udan 4 bero-bolada izan ziren penintsulan. Gertakari horietako tenperaturarik altuena, 45 °C, El Granado estazioan (Huelva) erregistratu zen hilaren 21ean, eta 23an ere nabarmendu zen, penintsulako iparraldeko eskualde zabaletan 40 °C-tik gorako tenperatura maximoak gertatu zirelako. Kanarietako artxipelagoan ere bi bero-bolada izan ziren abuztuan.
- Urriaren bigarren hamabostaldetik aurrera, fronte polarra latitude oso baxuetara mugitzeak depresio atlantiko sakonak sortzea eragin zuen, penintsulako mendebaldean eta iparraldean batez ere. Hala, Aline depresioak 24 orduko prezipitazio errekorra utzi zuen Madrilen, eta 114 mm-ko beste efemeride bat erregistratu zen ehun urteko El Retiroko estazioan.

2022. urtearen amaieratik 2023ko otsaila arte, Mediterraneoan ekaitz batzuk izan dira kostaldean, eta, horren ondorioz, premiazko jarduerak egin dira Andaluziako, Kataluniako eta Valentziako Erkidegoko hondartzetan eragindako kalteak konpontzeko. Gero eta maizago gertatzen dira ekaitz horiek, kostaldearen egonkortasuna arriskuan jartzen baitute.

Itsas mailaren igoera ere klima-aldaketaren ondorio nabarmena da, eta inbertsio handiak egin beharko dira horretarako. Higadura, uholdeak eta gazitzearen eraginak bereziki larriak izanen direla aurreikusten da, itsasertzeko zonen baldintza bereziak direla eta. Igoera bereziki nabarmena izan da 1993az geroztik Itsasartean, Kanarietako artxipelagoan eta Atlantikoko kostaldean. Hala ere, ziurgabetasun handiagoa dago Mediterraneoako itsasoaren batez besteko mailari dagokionez, eskualde mailako ondorioak direla eta.

Berotze globalak atzera bueltarik gabeko eragina izango du ekosistema kalteberetan, eta, ondorioz, biodibertsitate-galerak izango ditu.

2022ko abenduan, abenduaren 27ko 1057/2022 Errege Dekretuaren bidez, Natura Ondarearen eta Biodibertsitatearen 2030erako Estatuko Plan Estrategikoa onartu zen. Plan horrek gaur egungo egoeraren diagnostikoa jasotzen du, baita natura-ondarearen eta lurreko eta itsasoko dibertsitate biologikoaren joeren diagnostikoa ere, eta presio eta mehatxu nagusiak eta lehentasunezko jarduera-ildoak identifikatzen ditu (ezagutza hobetzeko, natura babesteko

eta kontserbatzeko, ekosistemak berreskuratzeko eta leheneratzeko edo mehatxuak murrizteko arloetan), egoera leheneratzeko.

Batasunaren intereseko habitat moten kontserbazio-egoera orokorraren azken ebaluazioa Habitaten Espainiako Zuzentaraua 2013-2018 aldirako aplikatzeari buruzko txosten nazionalean islatzen da. Txosten horrek, lurralde nazional osorako eta Espainiako lurraldean dauden Batasunaren intereseko 117 habitat motetarako, guztira 22 (% 8,91) ebaluazio aurkeztu ditu kontserbazio-egoera onuragarrian (FV), 139 (% 56,28) aurkako egoera desegokian (U1), 42 (% 17,00) aurkako egoera txarrean (U2) eta 44 (% 17,81) ezezagunak (XX).

Halaber, garrantzitsuak dira Natura Ondarearen eta Biodibertsitatearen Espainiako Inbentarioaren urteko txostenak, modu sintetikoan erakusten baitituzte arlo horrekin lotutako adierazle-multzo baten egoera eta joerak. 2022ko txostena argitaratu da, Natura Ondarearen eta Biodibertsitatearen Espainiako Inbentarioaren datuetan oinarrituta egina eta autonomia-erkidegoekin lankidetzan egina.

Era berean, 2008an abian jarritako Parke Nazionalak Aldaketa Globalaren Jarraipen Sareak (GBBTS) parke horietan aldaketa globalaren ondorioz sor daitezkeen inpaktuen jarraipena egiten du. 2023ko abenduan, Parke Nazionalak Erakunde Autonomoaren (OAPN), Estatuko Meteorologia Agentziaren (AEMET) eta Klima Aldaketaren Espainiako Bulegoaren arteko hitzarmen berria jarri zen indarrean. Hitzarmen horrek jarraipena ematen die hainbat hitzarmeni, lehenengoa 2008an sinatua.

AEMETek hirugarren hitzarmenaren testuinguruan bere gain hartu zituen geltokiak berrikusi egin dira, sentsoreen instrumentazioa, konexioak eta horiek AEMETen sistemetan txertatzeko behar den softwarea egokitu dira, eta Parke Nazionalen Sareari jarraipen-sistema sendoa eman zaio, bere erakundeak bermatua. Gaur egun, 33 geltoki eta 3 buiako datuak biltzen ari dira.

Arrantza-sektorean, berotze globalaren ondorioak nabari dira zenbait alderditan, hala nola arrain- eta alga-espezie inbaditzaileak iristean. Izan ere, espezie horiek, uraren berotzearen ondorioz, baldintza ezin hobeak dituzte garatzeko (dagoeneko Mediterraneoan atzematen ari dira). Gainera, itsasoaren tenperatura igotzeak, berotze globalari egotz dakizkiokeen beste fenomeno meteorologiko batzuekin batera, espezie pelagikoen nahiz demertsalen lekualdaketa eragiten du. Beste azterketa batzuen arabera, tenperatura handitzeak espezieak iparralderantz mugitzea eragin du.

Nekazaritza, Arrantza eta Elikadura Ministerioak, CSICek eta Espainiako Ozeanografia Institutuak (IEO) sinatutako eta Suspertze, Transformazio eta Erresilientzia Planaren bidez finantzatutako FISHCLIM proiektuari esker, lehen datu garrantzitsuak lortu ditugu Mediterraneoako legatza eta ganba zuria edo Atlantikoko sardina eta bokeroia bezalako espezie hain garrantzitsuei eragiteko.

Halaber, LIFE IP INTEMARES proiektua ezartzen jarraitzen da, Egokitapenerako Plan Nazionalaren esparruan, itsas eremu babestuen klima-aldaketarekin lotutako arriskua ebaluatzeko prozedurak martxan jarritz.

Bestalde, uretako flora eta fauna autoktonoa kontserbatzeko ekintza garrantzitsu gisa, ontzi nazionalak lasta-ura tratatzeko ekipamenduak instalatzeko betebeharra bete duela nabarmendu behar da, espezie inbaditzaileak itsas ekosistemen artean transferitu ez daitezen, nahiz eta ekipamendu horiek hornitzeko zailtasunak izan, eskari handia eta hornidura-kateen etenak direla eta. Betebehar horiek betetzeko epemuga 2024ko irailaren 8a da.

Biodibertsitatea kontserbatzea da kolektibo, erakunde edo pertsona desberdinen legez kanpoko edo arauz kanpoko ekintzak gehien pairatzen dituen eremuetako bat. Horregatik, arau-hausteak jazartzea oso garrantzitsua da. 2023an, administrazio-arloko jarduketaz gain, Guardia Zibilak 481 arau-hauste penal izapidetu ditu honako hauekin lotuta: legez kanpoko itsaski-bilketa, arrantza, ehiza, babestutako edo desagertzeko arriskuan dauden espezieen legez kontrako trafikoa eta flora eta fauna babesteari buruzkoak.

Gainera, Espainian, pozoiak eta ehizarako bestelako baliabide ez-selektiboak erabiltzea ohikoa izan da landa-eremuan espezie jakin batzuk kontrolatzeko, bereziki ehizarako edo nekazaritzarako kaltegarritzat jotzen diren ganadu-harraparietzat edo akelentzat. Legez kanpoko jarduera horrek kalte egiten die ekosistemei eta kate trofikoari, arriskuan jartzen baitu espezie askoren biziraupena, eta arrisku larria eragin diezaike pertsonei. Horregatik, Guardia Zibilak prebentzio-zerbitzuak eta ikuskapenak ezartzen ditu ehiza- eta abeltzaintza-eremuetan eta produktu fitosanitario toxikoak biltegitratzeko edo saltzeko establezimenduetan, besteak beste. 155 arau-hauste eta 98 delitu egotzi dizkiete, eta guztira 50 pertsona atxilotu eta ikertu dituzte.

Ingurune naturalean eragin handia duen beste elementu bat produktu fitosanitarioen erabilera desegokia da. Horien legez kanpoko mugaz gaindiko trafikoa kezagarria da EBn. Hori dela eta, European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats delakoak, 2022-2025 ziklorako, legez kanpoko trafiko-mota horren aurkako borroka du lehentasunetako bat, eta Espainian Guardia Zibilaren buru da.

Azkenik, basaespezieen legez kontrako trafikoa eta nazioarteko furtibismoa mehatxu dira espezie autoktonoentzat. Horregatik, biodibertsitatearen babesa bat dator EBren Ekintza Planaren helburu eta neurriekin, espezie basatien legez kanpoko trafikoari eta nazioarteko furtibismoari aurre egiteko. Plan hori testuinguru nazionalean gauzatu zen, espezie basatien legez kanpoko trafikoaren eta nazioarteko furtibismoaren aurkako Espainiako Ekintza Plana sortuta (TIFIES Plana).

ARRISKUEN ANALISIA 2023

2020

Epidemiak eta pandemiak

Desinformazio-kanpainak

Ziberespazioaren kalteberatasuna

Ezgonkortasun ekonomikoa eta finantzarioa

Espioitza eta esku-sartzeak kanpotik

2021

Epidemiak eta pandemiak

Ziberespazioaren kalteberatasuna

Ezgonkortasun ekonomikoa eta finantzarioa

Energia-urrakortasuna

Migrazio-fluxu irregularrak

2022

Energia-urrakortasuna

Ziberespazioaren kalteberatasuna

Ezgonkortasun ekonomikoa eta finantzarioa

Desinformazio-kanpainak

Tentsio estrategikoa eta eskualdekoa

2023

Desinformazio-kanpainak

Ziberespazioaren kalteberatasuna

Migrazio-fluxu irregularrak

Tentsio estrategikoa eta eskualdekoal

Terrorismoa eta erradikalizazio bortitza

SARRERA

Txosten honek Segurtasun Nazionalerako arriskuen pertzepzioari buruz 2023ko urrian egindako inkestaren emaitzak aurkezten ditu. Segurtasun Nazionalaren Kontseiluak onartutako arriskuen bosgarren txostena da. 2019an inauguratu zen, eta Segurtasun Nazionalerako hamasei arrisku eta mehatxuen ikuspegi integrala eskaintzera bideratuta dago.

Edizio honetako alderdirik nabarmenenak hauek dira:

- Lehenik eta behin, gizarteak desinformazio-kanpainetikiko eta helburu irregularretarako ziberespazioa erabiltzeko duen kezka azpimarratu behar da. Iritzi publikoan eragiteko gaitasunak hedapenerako bide egoki bihurtzen ditu gizarte-sareak, eta, estrategia hibrido baten esparruan, estatuko zenbait eragilek ahultasunak ustiatzeko erabil ditzakete. Alderdi horrek garrantzi berezia du, ahal bada, 2024ko hauteskundeen egutegia ikusita, urte horretan hauteskundeak egin baitziren mundu osoko 70 herrialdetan baino gehiagotan eta Europar Batasunean.
- Bigarrenik, txosten honek tentsio estrategiko handieneko klima ere islatzen du, nazioarteko agendan nagusi diren bi agertokirekin: Errusiar Federazioak Ukraina legez kanpo eta justifikatu gabe inbaditu zuen (gatazka hori bi urte bete ziren 2024ko otsailaren 24an), eta Gazako indarkeria espirala, Hamasek 2023ko urriaren 7an egindako eraso terroristaren ondorioz, eta gatazkaren erregionalizazioak nazioarteko segurtasunean izan zituen ondorio larriak.
- Hirugarrenik, arreta berezia jarri behar da Espainian 2023an izandako migrazio-fluxu irregularren hazkunderan. Segurtasun Nazionalaren 2023ko Urteko Txostenak jasotzen duenez, aurtan Espainiara heldutakoen kopurua %95 igo da aurreko urtearekin alderatuta (56.039 migratzaile irregularrak), eta Kanariar uharteetarako ibilbidea izan da intentsitate handiena duena.

Azkenik, eskertzekoa da txosten hau egiten lagundu duten 253 pertsonen parte-hartze eskuzabala, Segurtasun Nazionalerako arriskuen pertzepzioari buruzko inkestaren bidez, eta urtez urte txosten hori hobetzeko jaso duten laguntza eskuzabala..

A-1 irudia

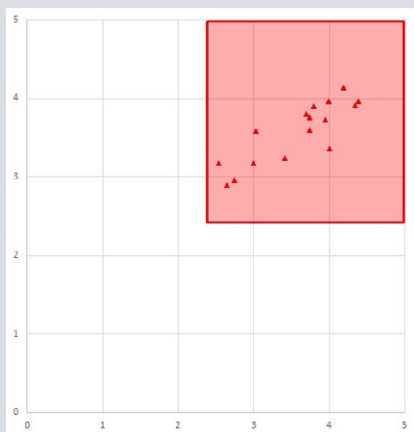
Intentsitate handieneko bost arrisku eta mehatxuak (2020, 2021, 2022 eta 2023 urteak)

ARRISKUEN MAPA

Arriskuen mapak modu grafikoan adierazten ditu Segurtasun Nazionalerako 16 arrisku eta mehatxu, inpaktu-mailaren (ardatz bertikala) eta probabilitate-mailaren (ardatz horizontala) arabera, otik 5era bitarteko eskalan. 2023an lortutako emaitzetatik honako hauek azpimarratu behar dira:

Oro har:

- 2021eko Segurtasun Nazionalaren Estrategiaren 16 arrisku eta mehatxu horietatik, desinformazio-kanpainak, ziberespazioaren zaugarritasuna eta migrazio-fluxu irregularrak “intentsitate oso altuko” eremuan daude. Ondoren daude tentsio estrategikoa eta eskualdekoa, terrorismoa eta indarkeriazko erradikalizazioa, klima-aldaketaren ondorioak eta ingurumen-degradazioa, ekonomia- eta finantza-ezegonkortasuna, ahultasun energetikoa, espioitza eta kanpotik egindako injerentziak, eta larrialdiak eta hondamendiak. Multzo hori guztia zazpi arrisku eta mehatxuz osatuta dago, eta “intentsitate handiko” eremua hartzen du. Hirugarren multzoan, “intentsitate ertainekoa” izenekoan, krimen antolatua eta delinkuentzia larria, azpiegitura kritikoaren aurkako mehatxuak eta suntsipen masiboko armen ugaritzea daude. Azkenik, “intentsitate baxuaren” mailan daude itsas espazioaren zaugarritasuna, epidemiak eta pandemiak eta ahultasun aeroespaziala.

Eragin mailari dagokionez:

- Gainera, eragin mailaren arabera, puntuaziorik altuenak dituzten bost arrisku eta mehatxuak honako hauek dira: ziberespazioaren zaugarritasuna; desinformazio kanpainak; tentsio estrategikoa eta erregionala; migrazio fluxu irregularrak; eta terrorismoa eta erradikalizazio bortitza.

Probabilitate-mailaren arabera:

- Bestalde, probabilitate-mailaren arabera, emaitzek arrisku handiko edo oso handiko zonan honako faktore hauek kokatzen dituzte: desinformazio-kanpainak; migrazio-fluxu irregularrak; ziberespazioaren zaugarritasuna; larrialdiak eta hondamendiak; eta tentsio estrategikoa eta eskualdekoa.

ARRISKUAREN INTENTSITATEA

Adierazle horrek Segurtasun Nazionalaren 2021eko Estrategiaren hamasei arrisku aurkezten ditu, handienetik txikienera ordenatuta, “arriskuaren intentsitatea” izeneko parametro baten arabera. Parametro hori probabilitate-mailaren araberako inpaktu-mailaren emaitza da.

Arriskuaren intentsitatearen adierazleari esker, 0 eta 25 puntu bitarteko tartean, modu linealean ikus daitezke hamasei arrisku eta mehatxu, bost mailatan sailkatuta, lortutako puntuazioaren arabera:

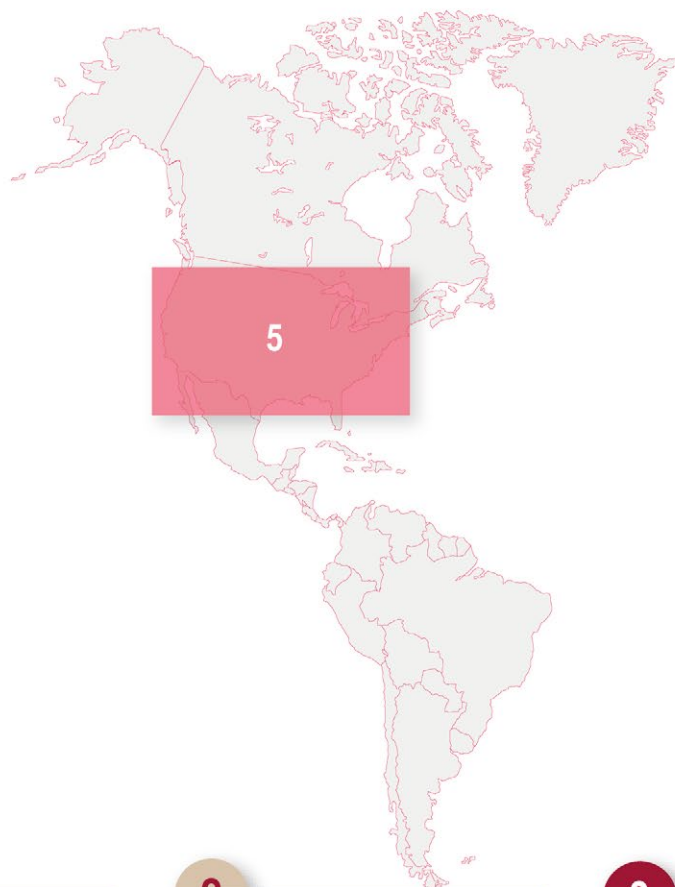

	ERAGINA	PROBABILITATEA	ARRISKUAREN INTENTSITATEA
Desinformazio-kanpainak	3,97	4,39	17,43
Ziberespazioaren kalteberatasuna	4,14	4,19	17,35
Migrazio-fluxu irregularrak	3,91	4,34	17,02
Tentsio estrategikoa eta eskualdekoa	3,96	4	15,82
Terrorismoa eta erradikalizazio bortitza	3,90	3,79	14,81
Klima-aldaketaren eta natura-ingurunearen degradazioaren ondorioak	3,7	3,95	14,74
Ezegonkortasun ekonomikoa eta finantzarioa	3,76	3,74	14,08
Energia-urrakortasuna	3,80	3,69	14,06
Espioitza eta kanpoko injerentziak	3,59	3,73	13,43
Larrialdiak eta hondamendiak	3,35	4	13,42
Krimen antolatua eta delinkuentzia larria	3,24	3,41	11,07
Azpiegitura kritikoak mehatxatzea	3,58	3,03	10,87
Suntsipen handiko armak ugaritzea	3,18	3	9,54
Itsas espazioaren kalteberatasuna	2,95	2,74	8,11
Epidemiak eta pandemiak	3,17	2,54	8,05
Zaugarritasun aeroespaziala	2,89	2,64	7,66

A-3 irudia

Arriskuaren intentsitatea

2023ko TENTSIO ESTRATEGIKOKO ETA ESKUALDEKO EGOERAK

1

Ukrania

Ukraina: Zerumugan konponbiderik ez duen gatazka.

Fronteko lerroak egonkor daude Ukrainako kontraerasoaz geroztik. Kievek erresistentzia mantentzen du Errusiak lurraldea harrapatzeko egiten dituen ahaleginen aurrean. Ukrainatik kanpoko laguntzaren jarraipena gakoetako bat da gerraren amaierarako.

2

Ekialde Ertaina

Ekialde Ertaina: amaiera zalantzarria.

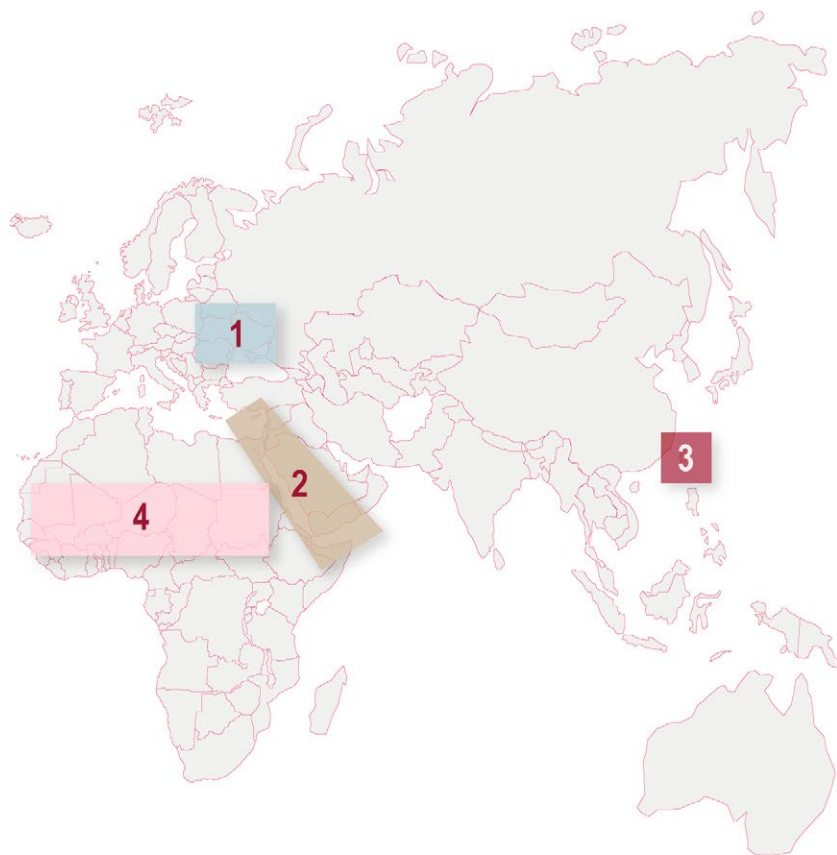
Israelen eta Hamasen arteko gerrak eskualdean izango duen eragina ez dago argi, eta Gazako gatazkaren iraupenaren, intentsitatearen eta hedaduraren araberakoa izango da, baita gatazkaren osteko zerrendaren antolaketaren araberakoa ere. Horri eustea nazioarteko ahaleginen arrakastaren mende dago, eskalada saihesteko, bai eta palestinarren arazoari epe luzera egonkortasuna emango dion irtenbide bat aurkitzearen mende ere.

3

Taiwan

Taiwan: Taipéik bere independentzia borondatea mantentzen du eta Pekinek berriz batzea nahi du.

Taiwango azken hauteskundearen ondoren, Alderdi Demokratiko Aurrerakoiak, uhartearen subiranotasuna defendatzen duenak, hirugarren agintaldi bat lortu zuen, eta Beijingek, Taiwan kontinentearekin bateratuko zuela agindu zuenak, Taipei buruzko presio politiko eta militarra areagotu zuen.

4

Sahel

Sahel: Gero eta eskualde asaldatuagoa.

Mendebaldeko Afrikan eta Sahelen — Espainiarentzat garrantzi berezia duen eskualdea —, egoerak okerrera egin du eta gero eta konplexuagoa bihurtu da, botere militarrek, etnien eta eskualdeen arteko liskarrekin batera, talde jihadisten agendarekin eta operazioekin gurutzatu ahala. Era berean, G5 Sahel praktikan desegiteak, tropa frantsesak eskualdetik ateratzeak eta MINUSMAren amaierak murriztu egiten dute Mendebaldeko Sahel egonkortzen laguntzeko duen ahalmena, gero eta arrisku handiagoa baitu Txinaren eta Errusiaren eraginarekiko.

5

AEB

AEB: Presidentetzarako hauteskundeak.

2023ko presidentetzarako hauteskundeek, Joe Bidenen eta Donald Trumpen arteko pultsua izango dute ziurrenik, eta eragin handia izango dute, bai estatuan, bai nazioartean. Hala, haren emaitzak indar handiz eragingo du gai hauetan: klima-aldaketaren gainean ekintza sendoa egiteko aukera, AEBk Ukrainari Errusiarekin gerran emandako babesak edo Taiwanetikiko duen jarrera.

6

Terrorismoa

Magnitude globaleko mehatxua.

Estatu Islamikoak bere operazioak areagotu ditu Siria, Irak eta Afganistango gotorleku zaharretan, Afrikan eta Asiako hego-ekialdean intentsitatea galdu gabe. Al Qaeda eta bere afiliatuak erresiliente jarraitzen dute, bereziki ekialdeko Afrikan, non Al Shabaabek de facto kontrola duen Somaliako erdialde-hegoaldeko zati esanguratsuetan. Bitartean, Mendebaldeko Afrikan, JNIM (Jama 'at Nusrat al-Islam wal-Muslimin) talde terroristak, Maliko Al Qaedaaren adar ofizialtzat hartzen direnak, Saheleko erasoak areagotu zituen eta Afrikako mendebaldeko kostaldeko iparraldeko mugako eskualdeetan bere operazioak zabaldu zituen.

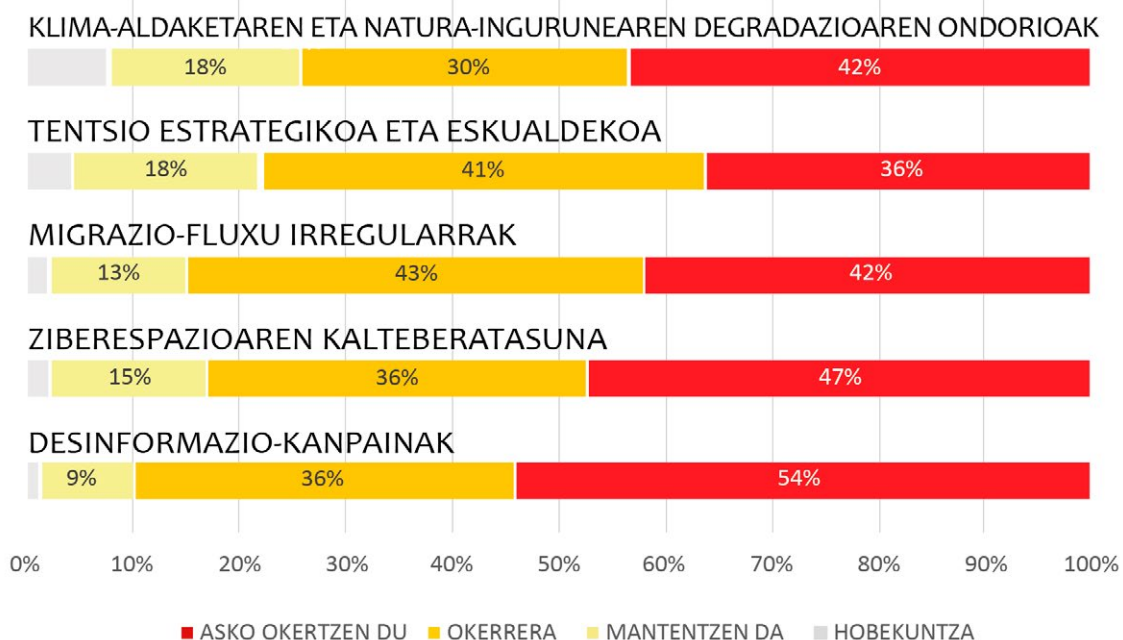
BOST URTERAKO JOERAK

Laugarren urtez jarraian, okerrera egin du Segurtasun Nazionalaren testuinguruan bost urteko denbora-epearekin aurreikusten den bilakaerak.

Inkestaren emaitzen arabera, bost elementu daude arrisku eta mehatxuen mailan, eta horiek oso narriatuta daude. Hauek dira: desinformazio-kanpainak; ziberespazioaren zurgarritasuna; migrazio-fluxu irregularrak; tentsio estrategikoa eta eskualdekoa; klima-aldaketaren ondorioak eta natura-ingurunearen degradazioa.

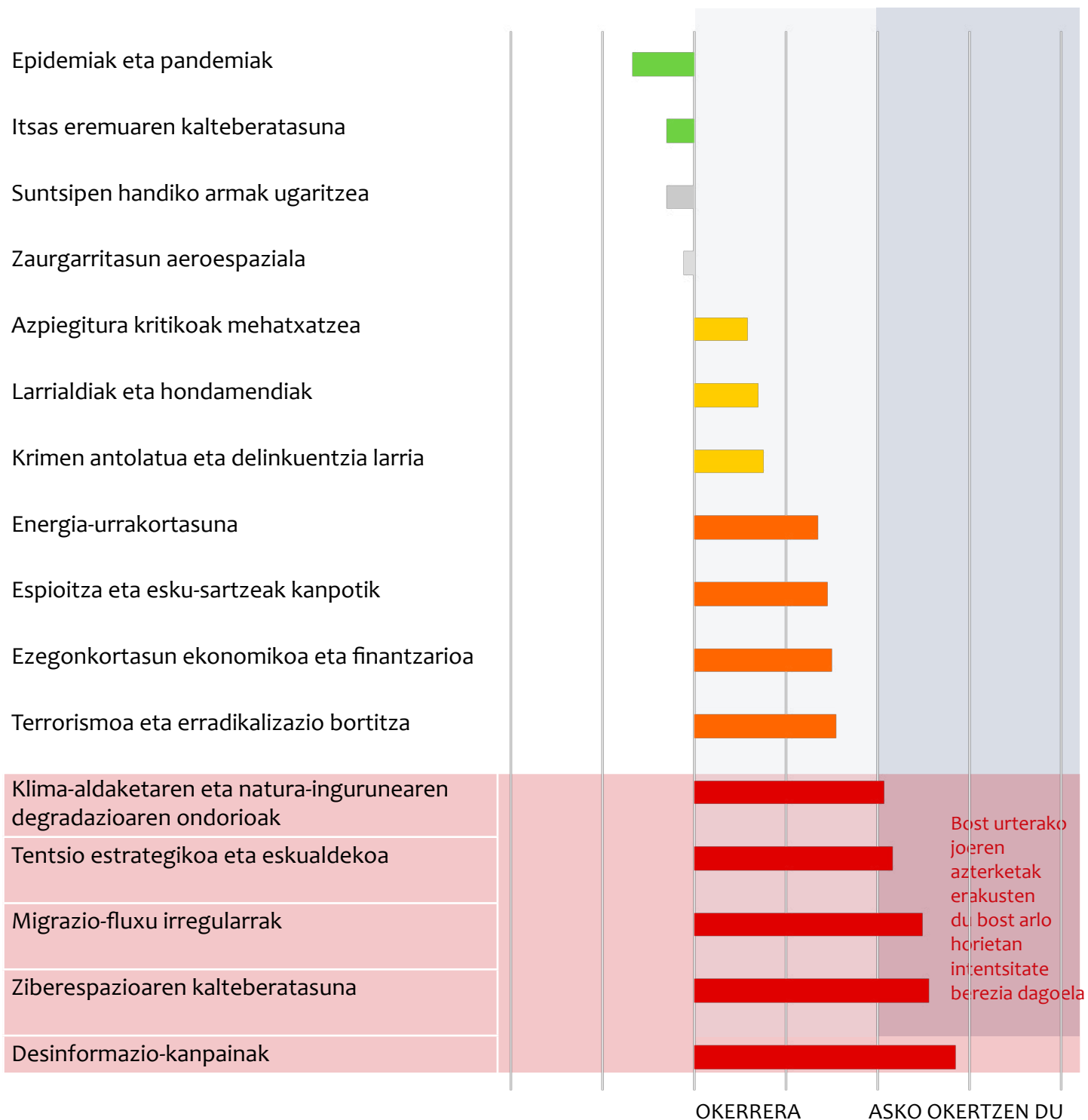
Okerrera egiteko joera duten arrisku eta mehatxuen blokean honako hauek daude: terrorismoa eta indarkeriazko erradikalizazioa; ekonomia- eta finantza-ezegonkortasuna; espioitza eta kanpotik egindako injerentziak; eta zurgarritasun energetikoa. Hirugarren blokean, neutroan, krimen antolatua eta delinkuentzia larria daude; larrialdiak eta hondamendiak; eta azpiegitura kritikoen aurkako mehatxuak.

Azkenik, hurrengo bost urteetarako joera positiboarekin atzematen diren arrisku eta mehatxuen multzoan, ahultasun aeroespaziala, suntsipen masiboko armak ugaritzea eta itsas espazioaren zurgarritasuna agertzen dira. Multzo honetan, epidemiek eta pandemiek lehen tokia hartzen dute.

A-5 irudia

Segurtasun Nazionalerako bost arrisku eta mehatxuek bost urterako joera negatiboagoa erakusten dute

A-6 irudia

Segurtasun Nazionalerako arriskuen pertzepzioari buruzko inkestaren emaitzak (bost urterako joerak)

AGERTOKIAK 2033

Atal honetan, arriskuak hautemateko inkestaren azken blokeko emaitzak aurkezten dira. Bertan, adituek hiru egoera posibleen probabilitate-maila baloratzeko eskatzen zitzairen (agertoki baikor, zentral eta ezkor gisa kalifika daitezkeenak) 2021eko *Segurtasun Nazionalaren Estrategian* (ESN 2021) dimentsio geopolitikoan, ekonomiko-sozialean, teknologikoan eta ingurumenekoan identifikatutako transformazio globaleko lau dinamiketako bakoitzerako.

2033an

dimentsio
GEOPOLITIKOAN

2%

25%

73%

dimentsio
EKONOMIKO-
SOZIALEAN

8%

49%

43%

dimentsio
TEKNOLOGIKOAN

11%

36%

52%

INGURUMEN-
dimentsioan

4%

25%

71%

A-7 irudia

Segurtasun Nazionalerako arriskuen pertzepzioari buruzko inkestaren emaitzak (2033 agertokiak)

Eraldaketa globaleko dinamikak (ESN 2021)

2033ko testuinguru geopolitikoaren ezaugarri nagusia **zatiketa eta konplexutasun handiagoko agertokia** izatea izango da. Ukrainako eta Gazako zerrendako egungo gatazken amaiera erabakigarria izango da datozen urteetako nazioarteko segurtasun-egoerarako.

Pandemiak eragindako krisi sozio-ekonomikoaren ondoren, hornidura-kateen erregionalizazio geografikorako joera sendotzen ari dela dirudi. **Autonomia-maila egoki baten eta hurbilketa irekitzaile** eta kooperatibo baten arteko oreka funtsezkoa izango da hurrengo hamarkadan.

Erdieroaleak eta adimen artifizial sortzailea bezalako teknologiek erronka handiak planteatzen dituzte segurtasunerako. Aurrerapen teknologikoak eskaintzen dituen abantailak gorabehera, teknologia sofistikuak eragile estatalek zein ez estatalek erabil ditzakete, beren interes estrategikoak defendatzeko eragin-bektore gisa.

Klima-aldaketaren ondorioei aurre egiteko helburuak gero eta eskuraezinagoak dira. Horren ondorioz, **planetako eremu jakin batzuetako ingurumen-degradazioa nabarmen handituko da**, eta ezezagokortasuna eta segurtasunik eza areagotuko dira.

Legenda

Korrespontsal bakoitzak hiru aukera posibleetatik lehenengo hautatu dituen erantzunen %

ONDORIOAK

Segurtasun Nazionalerako arriskuen eta mehatxuen pertzepzioaren bost analisien emaitzek eskaintzen duten ikuspegitik, ikus daiteke teknologiarekin lotutako faktoreek sortzen dutela kezka handiena gizartearentzat.

Horren adibide dira, besteak beste, desinformazio-kanpainak eta ziberespazioaren zaurgarritasuna. Horiek dira ikerketa honek eskaintzen dituen hiru diagnostiko-guneetako lehen postuak betetzen dituzten mehatxuak (egungo argazkia, bost urterako joerak eta epe ertaineko bilakaera, azken hori hamar urteko alditzat hartuta).

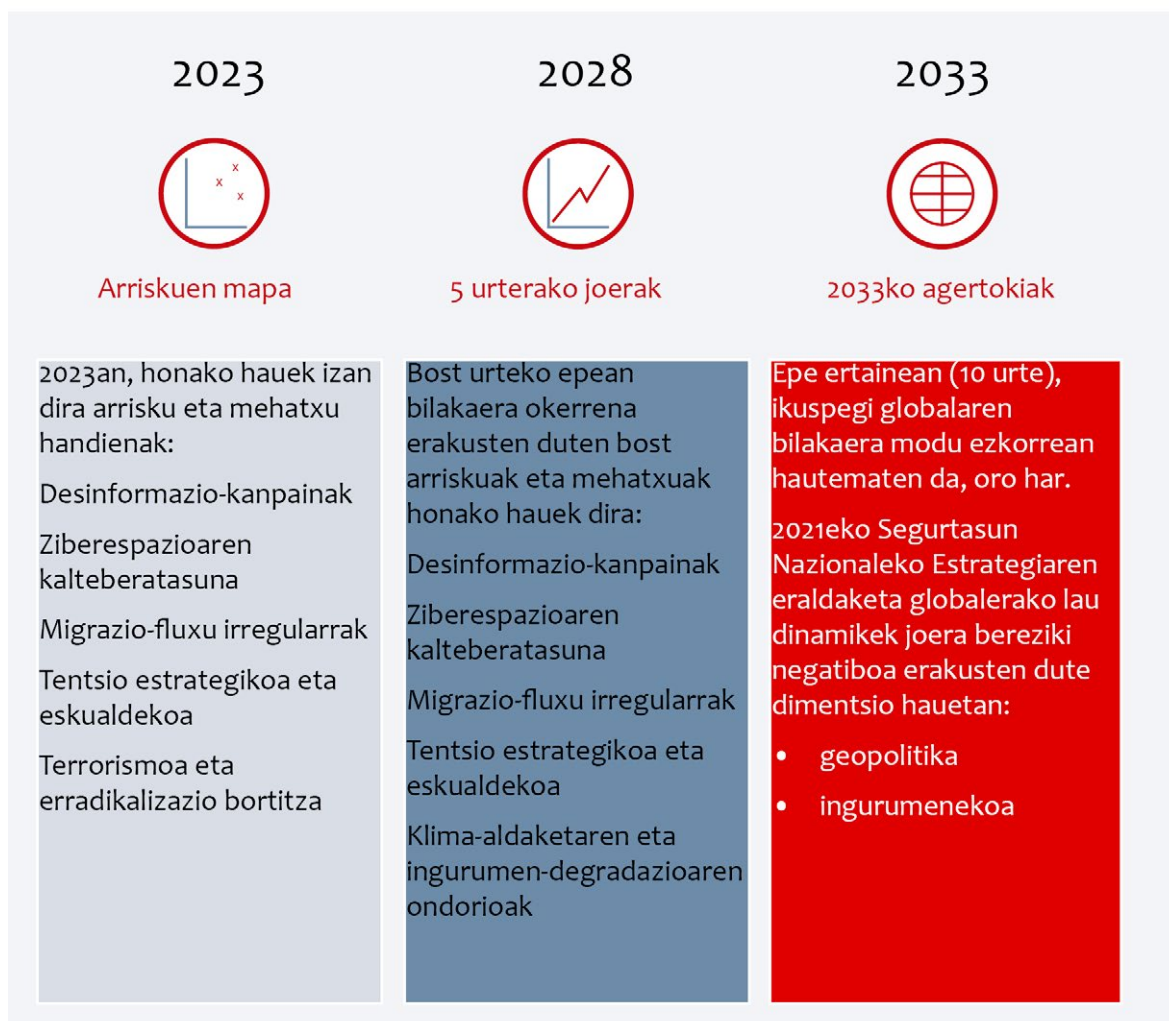
Bereziki, 2024ko egutegiak 70 hauteskunde baino gehiago ditu mundu osoko herrialdeetan eta Europar Batasunean. Denek batera, munduko populazioaren erdia baino gehiago biltzen dute. Desinformazio-kanpainen bidez atzerritarrek esku hartzeko aukera mehatxua da. Informazio faltsua zabaltzeak, iritzi publikoa polarizatzeko, hauteskunde prozesuak babesteko neurriak hartzera behartzen du. Gainera, adimen artifizial sortzailea bezalako teknologien garapenak kalitate handiko eduki faltsuak sortzeko aukera ematen du, eta, ondorioz, gero eta zailagoa da benetakoa eta faltsua bereiztea.

Bestalde, Errusiako Federazioak legez kanpo eta arrazoirik gabe Ukrainan egindako erasotik bi urte igaro ondoren, gerrak irekita jarraitzen du. Horren bilakaera funtsezkoa izango da datozen urteetako Europako segurtasunaren ikuspegitik. Nahiz eta inflazio-presioak, batez ere energia-hornidurari dagokionez, indarra galdu duen 2022arekiko, oso handia da gerraren balizko amaierari buruzko ziurgabetasun-maila.

Ukrainako agertokiari indarkeria gehitu zaio Gazan. 2023ko urriaren 7an Hamasek izandako atentatuen ostean, gatazkak ezegonkortasuna zabaldu du Ekialde Hurbilean. Eskualde-mailako hedapen horren adierazgarri nabarmena huthiek Itsaso Gorriko eta Bab el Mandeb itsasarteko itsas trafikoari egindako erasoak dira. Merkataritza-ontziei berrogei eraso baino gehiago egin ondoren, ontzi-enpresa askok erabaki dute beren ibilbideak Asiatik Europarantz desbideratzea (eta alderantziz) Buena Esperanza lurmuturretik.

2023ko beste ezaugarrietako bat Espainiako immigrazio irregularraren gorakada nabarmena izan da (2022an baino %95 gehiago). Iritsieren kopuruak (56.000 migratzaile irregular baino gehiago) nabarmen gainditu ditu aurreko urteetakoak, bereziki Kanariar Uharteetan.

Azkenik, orainaldiko eta etorkizuneko erradiografia ilun samarra bada ere, koronabirusaren amaierak baikortasun-nota jartzen du. Osasunaren Mundu Erakundearen adierazpena, 2023ko maiatzaren 5koa, nazioarteko garrantzia duen Osasun Publikoko Larrialdiaren amaiera deklaritzen duena, Bigarren Mundu Gerratik aurrera munduan izan den krisi gogorrenetako bat dela dirudi.

A-8 irudia

Segurtasun Nazionalerako arriskuen pertzepzioari buruzko inkestaren ondoriozko kezkarik handieneko elementuak (arriskuen mapa, 5 urterako joerak eta 2032ko agertokiak)

SEGURTASUN NAZIONALAREN
KULTURA

SEGURTASUN NAZIONALEKO KULTURA-PLANA GARATZEA

2023. urtean, Segurtasun Nazionalaren Kulturaren Plan Integrala garatzen jarraitu da, eta orain indarrean dagoen bigarren urtea betetzen du. Aurten, Segurtasun Nazionalaren Kulturaren Jarraipen eta Ebaluaziorako Ministerio arteko Taldea eta Segurtasun Nazionalaren Kultura Foro Integrala bigarren aldiz bildu dira 2022an eratu zirenetik: Foro Integrala 2023ko maiatzaren 30ean bildu zen eta Ministerio arteko Taldea, 2023ko ekainaren 21ean.

Segurtasun Nazionalaren kultura sustatzeko ekintzak

Oro har, 2023. urtea izan da Segurtasun Nazionalaren kultura sustatzeko ekintza bateratuak eta elkarlanekoak finkatzeko eta garatzeko urtea, bai eta lankidetzaren publiko-pribatua hasteko urtea ere. Hori guztia, Segurtasun Nazionalaren ezinbesteko izaeraren gaineko kontzientziario soziala areagotuko duten sinergiak sortzeko, eta erronken, arriskuen eta mehatxuen aurrean aurrea hartzeko, prebenitzeko, aztertzeko, erreakzionatzeko, erresistentziarako eta berreskuratzeko neurriei dagokienez, denon erantzukidetasuna sustatzeko, Segurtasun Nazionalaren irailaren 28ko 36/2015 Legeak aurreikusten duen bezala.

Ekintza bateratuei dagokienez, batzuk Foroan sortu dira, hala nola Segurtasun Nazionalaren eta Kirolaren lehen Foroa; beste batzuk, berriz, Ministerio arteko Taldeko ordezkariak proposatu dituzte; besteak beste, Segurtasun Nazionalari buruzko Jardunaldia edo Segurtasun Nazionalari buruzko Ikastaroa.

<p>Kirol Kontseilu Gorena, Segurtasun Nazionaleko Sailaren (DSN) partaidetzarekin</p>	<p>Segurtasun Nazionalaren eta Kirolaren I. Foroa (Madril, otsailaren 15a). Espainiako Kirol Federazioen, Espainiako Paralinpiar Batzordearen, Haur Pobreziaren Aurkako Goi Komisioidunaren Kultura Ministerioaren eta kirol-sektoreko beste erakunde batzuen berrogeita hamar bat ordezkari izan dira.</p>
<p>Zientzia, Berrikuntza eta Unibertsitate Ministerioa eta DSN</p>	<p>Segurtasun Nazionalari buruzko I. Jardunaldia, Malagako Unibertsitatea (Malaga, martxoaren 23a). Unibertsitate Ministerioak sustatutako ekimenaren esparruan. Inklusio, Gizarte Segurantza eta Migrazio Ministerioek, Trantsizio Ekologikorako eta Erronka Demografikorako Ministerioak eta Segurtasun Nazionaleko Sailak parte hartuko dute.</p>
<p>Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko Ministerioa</p>	<p>Segurtasun Nazionalari buruzko I. Ikastaroa Gobernuaren Ordezkaritza eta Ordezkariordeztetarako (15 ordu, urrian, bide telematikoz). Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko Ministerioaren ekimena. Zortzi ministeriok hartzen dute parte: Kanpo Arazoek, Europar Batasunak eta Lankidetzak; Defentsak; Barne Arazoek; Hezkuntza, Lanbide Heziketa eta Kirolek; Gobernuko Presidentetzak; Trantsizio Ekologikorako eta Erronka Demografikorako Ministerioak; Osasunak; eta Gizarte Eskubideek, Kontsumoak eta 2030 Agendak, DSNren koordinaziopean.</p>

Bestalde, lankidetzak publiko-pribatua —herritarren parte-hartzea, beraz, gizarte-erakunde bidez— Segurtasun Nazionaleko Kulturaren Foro Integralaren esparruan lortu da, batez ere. Foro hori kide anitzeko organo paritarioa da, eta Administrazio Publikoaren eta gizarte zibilaren eta sektore pribatuaren ordezkari kopuru bera du.

2023ko maiatzaren 30eko bileran, Foroak bost lantalde onetsi zituen segurtasun nazionalaren kultura sustatzearekin zerikusia duten hainbat gairi buruz. Bost talde horiek gizarte zibileko ordezkari bat dute buru, eta beste bat administrazio publikokoa. Halaber, beste erakunde publiko eta pribatu batzuek ere parte hartzen dute. Amaitu ondoren, eta Ministerioarteko Taldeak eta Foro Integralak alde aurretik onartu ondoren, argitalpen ofizial baten bidez zabaltzea aurreikusten da, Taldearen eta Foroaren osoko bilkuretan erabaki bezala.

Lantaldea	Lidergoa	Kolidergoa
Giza Segurtasuna hezkuntza ez-formalaren bidez	Espainiako Gazteriaren Kontseilua (CJE)	Gazteriaren Institutua (INJUVE)
Tokiko segurtasunaren kultura “Autobabesa”	Udalerrien eta Probintzien Espainiako Federazioa (FEMP)	Babes Zibileko eta Larrialdietako Espezialista Profesionalen Elkarte
Bakearen kultura. Bizikidetzaren bakean	Espainiako Unibertsitateetako Errektoreen Konferentzia (CRUE)	Gizarte Eskubide, Kontsumo eta 2030 Agenda Ministerioa
Gizarte berdinasaren bateko kide izateko kultura	Ikasleen Gurasoen Elkartearen Espainiako Konfederazioa (CEAPA)	Arrazakeriaren eta Xenofobiaren Espainiako Behatokia (OBERAXE)
Zeharkako irizpide profesionalak prebentzio ekintzaren eremuan eta ebazpen ekintzarako bitarteko gisa duen eragina	Lanbide Batasuna	Lan eta Gizarte Ekonomia Ministerioa

Sinergia berri horiez gain, ministerioko sail guztiek, Estatuko Komunikazio Idazkaritzak (SEC), Inteligentzia Zentro Nazionalak (CNI) eta Segurtasun Nazionaleko Sailak (DSN) segurtasunaren garrantzia proiektatzera bideratutako jarduerak egin dituzte beren eskumen-esparru guztietan.

Horrela, jarduerak Plan Integralaren lau ekintza-ildoak jarraitu dituzte —prestakuntza, komunikazioa eta dibulgazio publikoa, kanpoko garrantzia eta herritarren parte-hartzea—. 2023an, nabarmentzekoa da ministerioen arteko aldebiko lankidetzaren zabala, bai eta administrazio publikoko eta gizarte zibileko organoen artekoa ere. Gainera, administrazioaren lurralde-maila guztietara iristeko interesa handitu egin da, eta, hala, proiektua herritarrengana hurbildu da.

Segurtasun Nazionalen oinarritutako ezagutza sortzeko prestakuntza

Ekintza-ildoak dagokienez, prestakuntza da oraindik ere Segurtasun Nazionalaren kulturaren arloko ekintzen funtsezko zutabeetako bat. Alde horretatik, ministerio askok garatu dituzte ikastaroak, hitzaldiak, mahai-inguruak eta mintegiak Segurtasun Nazionalari eta horrek gure eguneroko bizitza babesteko duen garrantziari buruzko ezagutza sustatzeko..

2023-2024 ikasturtean, abenduaren 29ko 3/2020 Lege Organikoa ezartzen amaitu da. Lege horren bidez, Hezkuntzari buruzko maiatzaren 3ko 2/2006 Lege Organikoa (LOMLOE) aldatu zen, eta hezkuntza-curriculum berriak ezarri ziren haur-hezkuntzako, oinarrizko hezkuntzako eta batxilergoko ziklo eta etapa guztietan.

Curriculum berrian, balio zibiko eta etikoetan oinarritutako hezkuntzarekin, garapen jasangarrirako hezkuntzarekin, genero-ikuspegiarekin eta segurtasun nazionalarekin lotutako alderdiak jaso dira. Era berean, Segurtasun Nazionalaren kulturarako funtsezko edukiak sartu dira, zeharka eta esplizituki, alderdi guztietan: kanpo-politikaren azterketa, zibersegurtasuna, herritarren segurtasuna, hezkuntza-segurtasuna, energia-, klima- eta elikadura-segurtasuna, mehatxu terrorista eta beste indarkeria mota batzuk, edo bide-segurtasuna, besteak beste; baita funtsezko parametroak ere.

Beste alde batetik, erakunde publiko askok —hala nola Presidentetza, Justizia eta Gorteekiko Harremanetarako Ministerioak; Ogasuna; Barne Ministerioa; Garraio eta Mugikortasun Jasangarria; Hezkuntza, Lanbide Heziketa eta Kirolak; Kultura; Zientzia, Berrikuntza eta Unibertsitateak; Transformazio Digitala eta Funtzio Publikoa— zibersegurtasuna, gaitasun digitalen garapena eta teknologia digitalen erabilera osasuntsua, jasangarria, kritikoa eta arduratsua sartu dituzte prestakuntza-ikastaro eta -programetan, Segurtasun Nazionalaren eremu garrantzitsu gisa.

Azkenik, azpimarratu behar da Ministerioko hainbat sailek beren langileak Segurtasun Nazionalari buruz prestatzeko interesa dutela, DSNarekin lankidetzan. Alde horretatik, Lurralde Politikako eta Memoria Demokratikoko Ministerioaren Segurtasun Nazionalako I. ikastaroaz gain, Eskola Diplomatikoak hitzaldi bat eman zuen diplomatiko berrientzako hautaketa-ikastaroaren esparruan. Era berean, Industria eta Turismo Ministerioak sektore horiek segurtasun nazionalarekin duten loturari buruzko hitzaldia antolatu zuen..

Dibulgazioa, iritzi publiko kontziente eta inplikaturaren lortzeko

Komunikazioari dagokionez, 2023ko abenduan, Segurtasun Nazionalari buruzko bigarren bideo instituzionala egin zen, zeinuen hizkuntza gehitzeko berrargitaratu zena, uztailaren 18ko 674/2023 Errege Dekretuan jasotakoari egokitzeko.

Horri dagokionez, hainbat erakunde publikok, sektore pribatuko eta gizarte zibileko ordezkariak —guztiak ere Ministerioarteko Taldeko eta/edo Foroko kideak— parte hartu

dute bideo hau zabaltzen. Bideo hori Ministroen Kontseiluak onartutako 2023 Publizitate eta Komunikazio Institutuzionalaren Urteko Planaren esparruan egin zen. Zehazkiago, Trantsizio Ekologikorako eta Erronka Demografikorako Ministerioak, Lurralde Politikarako Ministerioak (Gobernuaren ordezkari eta ordezkariordetzekin batera), Kanpo Arazoetarako Ministerioak (atzerrian enbaxadak barne), Ogasunerako Ministerioak eta Lanbide Batasunak dibulgazio kanpaina honen berri eman dute beren sare sozialetan eta web orrietan.

Bideo bateratuaz gain, zenbait ministerioak sentsibilizazio-kanpainak egin dituzte iritzi publikoa indartzeko eta herritarrek beren segurtasunean duten erantzunkidetasunaz kontzientziatzeko:

Ogasun Ministerioa	“Ez da magia, zure zergak dira”
Nekazaritza, Arrantza eta Elikadura Ministerioa	“Munduko herrialderik aberatsena”, “XXI. mendeko herrixkak”, “Animalia basatiei jaten ematea ez da naturala”
Gizarte Eskubideen, Kontsumoaren eta Agendaren Ministerioa 2030	“Eskerrik asko” kanpainak gizarte osoari dei egiten dio haur eta nerabeek jasaten duten indarkeriaren aurkako borrokan parte har dezan.
Berdintasun Ministerioa	Puntu moreak, gizarte osoa indarkeria matxistaren aurkako borrokan inplikatzeko kanpaina.

Espainiaren proiektzioa atzerrian

Hirugarren ekintza-ildoari dagokionez, atzerrian duen garrantziaren helburua da Espainiaren irudia hobetzea, gure mugetatik haratago, herrialde oso, seguru eta nazioarteko bakea eta egonkortasuna mantentzeko konpromisoa duen herrialde gisa. Helburu horrekin egindako jardueren artean, 2023ko bigarren seihilekoan Espainiak Europar Batasuneko Kontseiluan (PEUE) izandako lehendakaritza nabarmentzen da. Esparru horretan, asko dira Espainia atzerrian EBko herrialde seguru eta arduratsu gisa proiektatzea sustatu duten ministerioak, erakunde publikoak eta gizarte zibileko eta sektore pribatuko erakundeak. Besteak beste, komeni da azpimarratzea EHParen testuinguruan egindako jarduera hauek:

<p>Kanpo Arazoetarako, Europar Batasuneko eta Lankidetzarako Ministerioa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Enbaxadek Espainiaren irudia proiektatu dute atzerrian, nazioarteko bakearekin eta segurtasunarekin konprometitutako herrialde gisa, parlamentu nazionalen aurrean Misioko buruzagitzak agertuz, bai eta gizarte-sareetako argitalpenak ere, gizartea kontzientziatzeko Espainiaren eta bere bazkide eta aliatuen arteko segurtasun eta defentsaren arloan aldebiko harremanek duten garrantziaz.
<p>Lehendakaritza, Justizia eta Gorteekiko Harremanetarako Ministerioa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ondare Nazionalen hainbat bilera egin dira, segurtasun nazionalaren kultura beste herrialde batzuekin zabaltzeko beharrari buruzko esperientziak trukatzeko.
<p>Barne Ministerioa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nazioarteko delitu eta gorroto-diskurtsoei buruzko mintegiak. Estatuko, Autonomia Erkidegoko eta Tokiko Segurtasun Indar eta Kidego guztietako langileek eta Iberoamerikako herrialde guztietako poliziek hartu dute parte. • Europako Batzordeko <i>High Level Group on Luching Hate Speech and Hate Crime</i> taldeak egindako bileran parte hartzea.
<p>Garraio eta Mugikortasun Jasangarriaren Ministerioa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Global Mobility Call azokan Rural Mobility Conference</i> ekitaldiaren ospakizuna, PEUEren esparruan. Ministerioak berretsi egiten du landa-mugikortasun jasangarria eta eraginkorra garatzeko eta bultzatzeko konpromisoa.
<p>Hezkuntza, Lanbide Heziketa eta Kirol Ministerioa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kontseiluak ateratako ondorioak onartzea, hezkuntzak eta prestakuntzak Europako balio komunak eta herritartasun demokratikoa indartzeko egiten duten ekarpenari buruzkoak.
<p>Lan eta Gizarte Ekonomia Ministerioa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Laneko demokraziari eta negoziazio kolektibo berdeari buruzko lehen ondorioak onartzea, langileek enpresan parte har dezaten bultzatzeko eta trantsizio ekologikoan gizarte-solaskideak inplikatzeko.
<p>Industria eta Turismo Ministerioa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Europako Turismo Foroaren antolaketa Palman, “Turismoaren dimentsio lehiakorra eta jasangarria Europan” lemapean.
<p>Nekazaritza, Arrantza eta Elikadura Ministerioa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Europar Batasunean elikagaien segurtasunean oinarritutako FAOk antolatutako bileretan parte hartzea, besteak beste: FAOren Biltzarraren 43. bilkura-aldia, FAOren Kontseiluaren 173. bilkura-aldia eta Nazio Batuen elikatze-sistemi buruzko Goi-bileraren Balantze Unea eta FAOren Kontseiluaren 174. bilkura-aldia. • IICA (Nekazaritzarako Lankidetzaren Institutu Inter-amerikarra) Batzorde Betearazlearen 43. ohiko bileran parte hartzea. Bilera horretan elikagaien segurtasunaren krisi globala eta defizit hidrikoa jorratu ziren, bai eta elikagaien ekoizpenean izandako eragina ere.

<p>Trantsizio Ekologikorako eta Erronka Demografikorako Ministerioa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • PEUEk zeregin erabakigarria izan du lurralde-kohesioan eta despopulazioaren aurkako politiketan aurrera egitearen garrantzia nabarmentzeko, funtsezko kontuak baitira Segurtasun Nazionalerako. <ul style="list-style-type: none"> • Erronka demografikoari eta despopulazioaren aurkako politikei buruzko Europako konferentzia; • ESPON mintegia. Bertan, Europako lurralde-garapenari lotutako ordezkari politikoek, profesionalak, ikertzaileak eta adituek hitz egin zuten hiri txiki eta ertainek eremu horietako garapen ekonomikoaren eta bizi-kalitatearen sustatzaile gisa duten rolaz.
<p>Kultura Ministerioa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kultura-ondarearen kudeaketa jasangarrirako Liburu Berdea (nazioko eta nazioarteko hainbat forotan aurkeztua). Liburu horretan, Ministerioak kultura aitortzen du klima-aldaketak eta ingurumenaren degradazioak markatutako egoera batean egokitzeko eta erresilientzia izateko motor gisa. Horregatik, bi lan-ildo sustatu dira: 1) kultura funtsezko ondasun publiko gisa, munduko ondasun publiko gisa, eta 2) kultura-ondarearen kudeaketa iraunkorra: sarbide unibertsala eta lurraldea egituratzen duen eginkizuna. • Bestalde, Paisaia Kulturalaren esparruan, hainbat ekintza landu dira, besteak beste, Mallorcako Deklarazioa edo ondare-erakinetan energia berriztagarriak aplikatzeko protokoloa, autonomia-erkidegoekin eta gizarte zibilarekin lankidetzan, Dubaiko PCO28 delakoan aurkeztua.
<p>Osasun Ministerioa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Giza jatorriko substantzien kalitate eta segurtasun araei buruzko Europako Erregelamendu berrirako testua prestatzeko bileren koordinazioa.
<p>Gizarte Eskubideen, Kontsumoaren eta Agendaren Ministerioa 2030</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Organización de la Conferencia “Europako familien babes sozial integrala lortzeko bidean” en Madrid.
<p>Zientzia, Berrikuntza eta Unibertsitate Ministerioa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • 2023an, Garapen Teknologikorako eta Berrikuntzarako Zentroak (CDTI) 26 hedapen-ekitaldi eta/edo Cluster 3ren (Segurtasun zibila gizartearentzat) informazio-jardunaldiak antolatu edo horietan parte hartu zuen, besteak beste, Espainiako erakundeei PEUEri lotutako ekitaldiak antolatzen laguntzeko.
<p>Inklusio, Gizarte Segurantzaren eta Migrazio Ministerioa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • EBko Goi Mailako Taldea (GAN) gorroto-diskurtsoari eta gorroto-delituei aurre egiteko, Europako Batzordeko Justizia Zuzendaritza Nagusiak koordinatua eta Espainian Arrazakeriaren eta Xenofobiaren Espainiako Behatokiak ordezkaturik (OBERAXE) eta Justizia Ministerioa Madrilan bildu zen urrian, nazioko eta Europako agintarien, gizarte zibileko erakundeen eta beste eragile garrantzitsu batzuen (sare sozialen plataformak barne) arteko jardunbide egokien elkartrukea indartzeko eta Europar gorrotoaren eta intolerantziaren aurkako borrokan aurrera egiteko.

<p>Eraldaketa Digitalerako eta Funtzio Publikorako Ministerioa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Segoviako European Cybersecurity Skills Conferenceren II. edizioa, PEUEren babespean antolatua, Hezkuntza, Lanbide Heziketa eta Kirol Ministerioarekin eta Espainiako Zibersegurtasuneko Institutu Nazionalarekin (INCIBE) lankidetzan eta ENISArekin lankidetzan. • Leonen European Startup Network Alliance (ESNA) elkarrearen urteko batzarra egitea. ESNak egoera-eguneratzeak eman eta hurrengo urteko lorpenak aurkezteko ekitaldi nagusia da. • Adimen Artifizialaren Europako Aliantzaren 4. Batzarra Madrilen egitea, IAREN Europako Estrategia aplikatzeko mugarria.
<p>Inteligentzia Zentro Nazionala</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Azaroan egin ziren Madrilen XVII. STIC CCNjardunaldiak / ESPDEF-CERT ziberdefentsa-jardunaldiak, “Partekatze irabazteko” lemapean. Jardunaldiak eszenatoki izan ziren PEUEn egindako bilerak antolatzeko, eta gertaera historiko bat lortu zuten Espainiaren lehendakaritzapean: NIS Lankidetzaren Taldearen eta Erakunde Kritikoaren Erresilientzia Taldearen lehen bilera bateratua.
<p>Kirol Kontseilu Gorena (CSD)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • CCSDk antolatutako “Inguru Seguruak Kirolean” Konferentzia (Valentzia, iraila). DSNk “Kirolaren garrantzia Segurtasun Nazionalaren zainketan” hitzaldia eman zuen.

Gizarte parte-hartzailea lortzea

Azken eremuak herritarrek eta gizarte zibileko erakundeek Segurtasun Nazionalaren kultura sustatzeko jardueretan parte hartzea du helburu. Testuinguru horretan, Foro Integrala esparru bikaina da gizartearen inplikazioarekin jarduerak egiteko, hainbat gizarte-erakunderen bitartez, kontzientziazio sozial handiago baten alde.

Aurten, bere ekimenez, Presidentetza, Justizia eta Gorteekiko Harremanetarako Ministerioari atxikita dagoen Pluralismo eta Bizikidetzatza Fundazioak *Kultu-lekuen babesatza txostena egin eta argitaratu du. Kudeaketa proposamen baterantz*. Dokumentu honetan, Segurtasun Nazionaleko Kulturaren Plan Integrala aipatzen da, kultu-lekuen babesarekin lotutako estrategiak abian jartzeko tresna gisa.

Gainera, 2022an bezala, zenbait ministeriok gizarte zibilarekin etengabeko elkarriketari eta harremanari eusten diote, hainbat kanalen bidez; esaterako, Gobernu Irekiko Foroaren bidez —Gobernu Irekiko gardentasuna, parte-hartzea, osotasun publikoa, Gobernu Irekiko prestakuntza eta sentsibilizazio, komunikazio eta lankidetzarako lantaldeak ere baditu—.

Etorkizunari begira

Hala eta guztiz ere, eta Segurtasun Nazionalaren Kultura Plan Integrala abian jarri zenetik bi urte igaro ondoren, esan daiteke ezen, ekimen horri eta haren garapen-egiturari esker —Taldea eta Foroa—, gizarte kontzientziatzen ari dela Segurtasun Nazionalaren politikaren eta kulturaren garrantziari buruz.

Testuinguru horretan, plana tresna bat besterik ez da —Ministroen Kontseiluak onartua— eztabaidarako eta baterako jarduerak sustatzeko espazioak sortzeko, baina ahaztu gabe benetako eragileak administrazio publikoko organoak eta izaera pribatuko gizarte-erakundeak direla. Horregatik, garrantzitsua da azpimarratzea kapitulu honetan jasotakoaz gain, guztiek hainbat jarduera egin dituztela beren eskumenen esparruan segurtasunak duen garrantzia eta ematen dituzten zerbitzuen garrantzia eta eskakizunak ezagutarazteko.

Hala ere, eta proiektu partekatu hau hasi besterik ez dela egin jakinik, bi urte hauetan Segurtasun Nazionaleko Kultura Plan Integrala tresna eraginkorra izaten ari da gizartearen gure askatasuna, eskubideak eta ongizatea guztion artean babesteko beharra proiektatzeko.

GLOSARIOA

A

ACNUR	Iheslarietzako Nazio Batuen Goi Komisarioaren Bulegoa
AEAT	Zerga Administrazioako Estatu Agentzia
AECID	Garapenerako Nazioarteko Lankidetzarako Espainiako Agentzia
AEE	Espainiako Espazio Agentzia
AEMET	Estatuko Meteorologia Agentzia
AENA	Espainiako Aireportuak eta Aireko Nabigazioa
AESA	Aire Segurtasuneko Estatu Agentzia
Al Shabab	Islamaren aldeko gazte borrokalarien mugimendua
ANPAQ	Arma Kimikoen Prebentziorako Agintaritza Nazionala
APTs	Advanced Persistent Threats
ARPSIS	Uholde-arrisku handia duten eremuak
ASAP	Act in Support of Ammunition Production
A-TIPSOM	Gizakien salerosketaren eta immigrazio irregularra bultzatzeko sareen aurkako ekintza

B

BEC	Business Email Compromise
BEI	Berotegi-efektuko gasak
BITD	Defentsaren Oinarri Industrial eta Teknologikoa

C

CABT	Arma Biologiko eta Toxinikoen Konbentzioa
CAE	Kanpo Arazoetako Kontseilua
CAQ	Arma Kimikoen Konbentzioa
CARF	Crypto-Asset Reporting Framework
CDTI	Teknologia Garapenerako eta Berrikuntzarako Zentroa
CE	Europako Batzordea
CECOPIE	Industria Estrategikoa Koordinatzeko eta Sustatzeko Zentroa
CENEM	Larrialdien Jarraipenerako eta Koordinaziorako Zentro Nazionala
CEO	Chief Executive Officer
CERT	Computer Emergency Response Team
CF-MLAR	Finantza Kriminalak Kapitalen Zuritzea eta Aktiboen Berreskuratzea
CGPJ	Botere Judizialaren Kontseilu Nagusia
CIAF	Trenbide Istripuen Ikerketa Batzordea
CIAIAC	Abiazio Zibileko Istripuak eta Jazoerak Ikertzeko Batzordea
CIEMAT	Ingurumeneko eta Teknologiaiko Ikerketa Energetikoen Zentroa
CIS	Informazio eta Komunikazio Sistemak
CISA	Certified Information Systems Auditor

CITCO	Terrorismoaren eta Krimen Antolatuaren aurkako Inteligentzia Zentroa
CNCS	Zibersegurtasuneko Kontseilu Nazionala
CNI	Inteligentzia Zentro Nazionala
CNPIC	Azpiegiturak eta Zibersegurtasuna Babesteko Zentro Nazionala
CNULD	Desertifikazioaren aurkako Nazio Batuen Konbentzioa
COVE	Espazioko Zaintza Eragiketen Zentroa
CPSTIC	IKT Segurtasun Produktu eta Zerbitzuen Katalogoa
CRMA	Lehengai kritikoei buruzko erregelamendua (ingelesezko siglak)
CSE	Child Sexual Exploitation
CSIC	Ikerketa Zientifikoaren Kontseilu Gorena
CSIRT	Computer Security Incident Team
CTE	Atzerriko Borrokalari Terroristak
CT-JUST	Criminal Justice Responses to Terrorism
CUGC	Guardia Zibilaren Unibertsitate Zentroa
D	
Daesh	Dawla al Islamia fi al-Iraq ual-Sham Estado Islámico
DANA	Depresio isolatua maila altuetan
DDoS	Distributed Denial of Service
DGPCE	Babes Zibileko eta Larrialdietako Zuzendaritza Nagusia
DGPEM	Energia Politikako eta Meatzeetako Zuzendaritza Nagusia
DGPNSD	Drogei buruzko Plan Nazionalerako Gobernuaren Ordezkaritza
DSA	Zerbitzu Digitalen Erregelamendua (ingelesezko siglak)

E

EB	Europar Batasuna
ECI	Baterako ikerketa-taldeak
ECPIC	Azpiegitu kritikoen Babesa Ziurtatzeko Eskema
ECPP	European Civil Protection Mecanism
EDA	Espainiako Defentsa Agentzia
EDF	European Defence Fund
EDIRPA	European Defence Industry Reinforcement Common Procurement Act
EDIS	Defentsa Industriaren Estrategia
EDR	End point Detection and Reponse
EGNOS	European Geostationary Navigation Overlay Service
EMCDDA	Drogen eta Toxikomanien Europako Behatokia (ingelesezko siglak)
EMPACT	European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats
ENAIRE	Aireko nabigazioaren kudeatzailea Espainian eta Mendebaldeko Saharan
ENCOT	Terrorismoaren aurkako Estrategia Nazionala
ENISA	Sareen eta Informazioaren Segurtasunerako Europako Agentzia
ENS	Segurtasun Eskema Nazionala
EOT	European Operational Team
EPF	Familia Aurrekontuen Inkesta
EPF	European Peace Facility (por sus siglas en inglés)
EPP	Norbera babesteko ekipamenduak
ESIK	Estatuko Segurtasun Indar eta Kidegoak

ESPII	Nazioarteko Garrantzia duen Osasun Publikoko Larrialdia
ETA	Euskadi Ta Askatasuna
ETID	Defentsarako Estrategia Industriala
ETS	Emission Trade System
EUCAP	Europar Batasunaren Trebakuntza Misioa
EU-HRSN	European High Security Network
EU-HYBNET	Mehatxu hibridoaren aurkako sare paneuroparra (ingelesez)
EUMAM Ucraina	European Union Military Assistance Mission in support of Ukraine
EUMPM	Europar Batasunaren Nigerko Lankidetzaren Militarreko Misioa (ingelesezko siglak)
EUNAVFOR	European Union Naval Forces
EUROGENDFOR	Europako Jendarmeria Indarra (ingelesezko siglak)
EUROPOL	Polizia Lankidetzarako Europar Batasuneko Agentzia (ingelesezko siglak)
EUTM	EU Training Mission
EUTM Mozambique	Mozambikeko Entrenamendu Militarreko Misioa
EUTM RCA	Afrika Erdiko Errepublikako trebakuntza militarreko misioa
EVM	Marburgo birusak eragindako gaixotasuna
EXCISE	Zerga bereziak
F	
FACE	Indar Armatu Konbentzionalen Tratatu Europar
FALP	Errazteari buruzko aditu-taldea
FAO	Nekazaritza eta Elikadurarako Nazio Batuen Erakundea

FAS	Indar Armatuak
FASE	Nekazaritza eta Elikadurarako Nazio Batuen Erakundea
FCSE	Estatuko Segurtasun Indar eta Kidegoak
FECYT	Zientzia eta Teknologiarako Espainiako Fundazioa
FIEP	Estatutu Militarra duten Polizia Indarrak
FIMI	Emakume Indigenen Nazioarteko Foroa
FINUL	Nazio Batuen Libanorako Behin-behineko Indarra
FOC	Full Operational Capability
FRONTEX	Mugetako eta Kostaldeetako Guardiaren Europako Agentzia

G

GAR	Ekintza azkarreko taldea
GDIN	Global Drug Intelligence Network
GEI	Berotegi-efektuko gasak
GIF	Baso-sute handiak
GNSS	Global Navigation Satellite System
GOVSATCOM	European Union Governmental Satellite Communicatios
GSN	Hornitzaile Nuklearren Taldea
GTOB	Biozaintzako Lan Talde Operatiboa

H

HERA	Osasun Larrialdietan Prestatzeko eta Erantzuteko Europako Agintaritza (ingelesezko siglak)
HIENAS	Highly Impacted European Narcotics Areas
HPS	Segurtasuneko gaikuntza pertsonala

HVT	High Value Target
I	
IIAA	Indar armatuak
I+D	Ikerketa + Garapena
I+F+b	Ikerketa, Garapena eta Berrikuntza
IDF	Israel Defence Forces
IGME-CSIC	Espainiako Meatze Geologia Institutua- Ikerketa Zientifikoaren Kontseilu Gorena
IGN	Geografia Institutu Nazionala
ISH	Baso-sute handiak
IMC	Ziberresilientzia hobetzeko adierazleak
INAP	Herri Administrazioaren Institutu Nazionala
INCIBE	Zibersegurtasuneko Institutu Nazionala
INTERPOL	Polizia Kriminalaren Nazioarteko Erakundea
IoA	Erasoen adierazleak (ingelesezko siglen arabera)
IoC	Konpromisoaren adierazlea (ingelesezko siglen arabera)
IoT	Gauzen Internet
IPCC	Klima-aldaketari buruzko Gobernu arteko Adituen Taldea
IRAs	Arnas infekzio akutuak
ITEFI	ITeknologia Fisikoen eta Informazioaren Institutua
IVA	Balio Erantsiaren gaineko Zerga
J	
JIFE	Estupefazianteak Fiskalizatzeko Nazioarteko Batzordea

JIMDDU	Defentsa Materialaren eta Erabilera Bikoitzeko Materialaren Kanpo Merkataritza Arautzeko Ministerio Arteko Batzordea
JNIM	Jama'at Nusrat al Islam wa-l-Muslimin
L	
LULUCF	Lurraren erabilera, lurraren erabileraren aldaketa eta basogintza (ingelesezko sigletan)
M	
MCCE	Ziberespazioko Aginte Bateratua
MENA	Middle East and North Africa
MINUSCA	Nazio Batuen Misioa Afrika Erdiko Errepublikan
MINUSMA	Nazio Batuak Malin Egonkortzeko Misio Multidimentsional Integratua
MTIC	Europar Batasunaren barruko zergak
N	
NMI	NATO Mission Iraq
NNUU	Nazio Batuen Erakundea (NBE)
NEBK	Nuklearra, Erradiologikoa, Biologikoa eta Kimikoa
NZIA	Zero Emisio Garbien Industriari buruzko Erregelamendua
O	
OACI	Nazioarteko Abiazio Zibilaren Erakundea
OAR	Asilo eta Babes Bulegoa
OAV	Aire-istripuen biktimei laguntzeko bulegoa
OCC	Zibersegurtasuna Koordinatzeko Bulegoa
OCDE	Ekonomia Lankidetzeta eta Garapenerako Erakundea

OEIs	Europako Ikerketa Aginduak
OIEA	Energia Atomikoaren Nazioarteko Erakundea
OIM	Migrazioetarako Nazioarteko Erakundea
OMM	Munduko Meteorologia Erakundea
OMS	Osasunaren Mundu Erakundea
ONDOD	Gorrito Delituen aurkako Bulego Nazionala
ONG	Gobernuz Kanpoko Erakundea
ONS	Segurtasun Bulego Nazionala
OPAQ	Arma Kimikoak Debekatzeko Erakundea
OSCE	Europako Segurtasun eta Lankidetzarako Antolamendua
OTAN	Ipar Atlantikoko Erakundea
P	
PAO	Laguntza operatiboko planak
PBIP	Ontziak eta portuko instalazioak babesteko nazioarteko kodea
PCSD	Segurtasun- eta defentsa-politika erkidea
PECC	Ziberkriminalitatearen aurkako Estrategikoa Plana
PEINPAL	La Palmako Larrialdien Uharteko Plana
PELCEIL	Legez Kontrako Aberastearen Aurkako Estrategikoa Plana
PENCFIT	Terrorismoaren Finantzaketaren aurkako Estrategia Nazionala Plana
PENTRA	Gizakien Salerosketaren eta Esplotazioaren aurkako Plan Estrategiko Nazionala
PERTE	Ekonomia berreskuratu eta eraldatzeko proiektu estrategikoa
PERTEs	Ekonomia berreskuratu eta eraldatzeko proiektu estrategikoak

PESCO	Defentsa arloko lankidetzaz egituratu iraunkorra
PEUE 23	EBko Espainiaren Lehendakariak 23
PEVOLCA	Kanarietako Larrialdi Bolkanikoen Plana
PIB	Barne Produktu Gordina
PLEGEM	Estatuko Larrialdi Plan Orokorra
PNACC	Klima Aldaketara Egokitzeko Plan Nazionala
PNIEC	Energiaren eta Klimaren Plan Nazional Integratua
PNNSC	Ziberintzidenteen Jakinarazpen eta Jarraipenerako Plataforma Nazionala
POC	Aitatasun Operatibo Bateratuak
PPE	Berriazko Babes Planak
PRTR	Berreskuratzeko-, eraldatzeko- eta erresilientzia-programa
Q	
QRA	Quick Reaction Alert (ingelezko siglak)
R	
RAN	Neutrofiloen zenbaketa absolutua
RDN	Birkokapenaren Diplomazia Sarea
RECAPI	Industri Ekoizpenerako Gaitasunen Erreserba Estrategikoa
RE-LAB	Alerta Biologikoko Laborategien Sarea
RENFE	Espainiako Trenbide Sare Nazionala
RENIC	Zibersegurtasuneko Ikerketako Bikaintasun Sare Nazionalad
RNS	Regulatory News Service
ROADPOL	Trafikoko Polizien Europako Sarea

RSCG	Parke Nazionalen Aldaketa Globalaren Jarraipen Sarea
RSR	Erradikalizazioaren Sentsibilizazio Sarea
S	
S3TOC	Spanish Space Surveillance and Tracking Operations Centre
S3TSR	Spanish Space Surveillance and Tracking
SASEMAR	Itsas Salbamenduko Espainiako Elkartea
SBI	Social Business Index
SCEPYLT	Terrorismoaren Prebentzio eta Borrokarako Lehergailuak Kontrolatzeko eta Babesteko Sistema
SDA	Space Domain Awareness
SDSA	Synthesis-Dependent Strand Annealing
SEAE	Kanpo Harremanetarako Europako Zerbitzua
SECA	Asiloaren Europako Sistema Bateratua
SEDIA	Digitalizazioko eta Adimen Artifizialeko Estatu Idazkaritza
SEPRONA	Natura Babesteko Zerbitzua
SGANPAQ	Arma Kimikoak Debekatzeko Agintaritza Nazionalaren Idazkaritza Nagusia
SI	Inteligentzia Zerbitzuak
SIAC	Information Sharing and Analysis Centre
SIGE	Larrialdiak Kudeatzeko Sistema Integratua
SiNAR	Arriskuak Aztertze Sistem Nazionala
SiVIRA	Arnas Infekzio Akutua Zaintzeko Sistema
SMOs	Mugikortasun seguruko bulegoak (ingelesezko siglak)
SOC	Segurtasun Eragiketen Zentroa (ingelesezko sigletan)

SOCs	Segurtasun Eragiketen Zentroa (ingelesezko sigletan)
SSA	Space Situational Awareness
SST	Space Surveillance and Tracking
STIC	Informazioaren eta Komunikazioen Teknologien Zerbitzua
STMV	Diru-transferentzien edo baloreen zerbitzuak
STRA	Space Threat Response Architecture
T	
TEIs	Team Europe Initiatives
TIC	Informazioaren eta Komunikazioen Teknologia
TICs	Informazioaren eta Komunikazioen Teknologia
TNP	Nuklearrik Ez Ugaltzeko Tratatua
TPAN	Arma Nuklearrak Debekatzeko Tratatua
TPCEN	Entsegu Nuklearrak Erabat Debekatzeko Tratatua
TSI	Osasun Txartel Indibiduala
TWP	Europar Batasuneko Kontseiluko Terrorismoari buruzko Lantaldea
U	
UAS	Unmanned Aerial System
UME	Larrialdietako Unitate Militarra
UNESEV	Hegaldiko Segurtasuneko Eskolten Unitate Nazionala
UNIR	Errioxako Nazioarteko Unibertsitatea
W	
WG-AAAVF	Aire-istripuen biktimentzako eta haien familientzako laguntza
WSC	World Shipping Council

DSN

www.dsn.gob.es